

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ ANABİLİM DALI
YOKSULLUK ÇALIŞMALARI BİLİM DALI

YOKSULLUĞUN ÖLÇÜMÜNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE
YENİ ARAYIŞLAR: YENİ BİR AKADEMİK YOKSULLUK ÖLÇEĞİ
GELİŞTİRME ÖNERİSİ

(DOKTORA TEZİ)

Hakan YAĞCI

KOCAELİ, 2023

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ ANABİLİM DALI
YOKSULLUK ÇALIŞMALARI BİLİM DALI

YOKSULLUĞUN ÖLÇÜMÜNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE
YENİ ARAYIŞLAR: YENİ BİR AKADEMİK YOKSULLUK ÖLÇEĞİ
GELİŞTİRME ÖNERİSİ

(DOKTORA TEZİ)

Hakan YAĞCI

Danışman: Prof. Dr. Abdulkadir ŞENKAL

KOCAELİ, 2023

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ ANABİLİM DALI
YOKSULLUK ÇALIŞMALARI BİLİM DALI

YOKSULLUĞUN ÖLÇÜMÜNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE
YENİ ARAYIŞLAR: YENİ BİR AKADEMİK YOKSULLUK ÖLÇEĞİ
GELİŞTİRME ÖNERİSİ

(DOKTORA TEZİ)

Tezi Hazırlayan: Hakan YAĞCI

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 21/06/2023-18

KOCAELİ, 2023

ÖNSÖZ

Doktora sürecimi burslu şekilde devam ettirmemi sağlayan “100/2000 YÖK Doktora Bursu” programı paydaşlarına,

Bu araştırmanın başından beri destek ve görüşlerini esirgemeyen Sayın Dr. Öğr. Üyesi Sevda Köse ve Doç. Dr. Serdar Orhan’a,

Değerli fikirleri ile araştırmama katkı sunan Sayın Doç. Dr. Gökçe Cerev ve Doç. Dr. İlknur Karaaslan’a,

Teşekkürü bir borç bilirim.

Kendisi olmasa kesinlikle ortaya çıkamayacak olan bu doktora tezimi Sayın Hocam Prof. Dr. Abdulkadir Şenkal’a ve bu akademik yolculuğun başından beri bana inanan herkese ithaf ediyorum.

Son olarak benimle beraber yorulan Sevgili Eşim Zeynep’e teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iv
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
KISALTMALAR	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
TABLolar LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YOKSULLUĞUN TANIMI, TÜRLERİ VE NEDENLERİ	4
1.1. YOKSULLUĞUN TANIMI VE TÜRLERİ	4
1.1.1. Mutlak Yoksulluk	5
1.1.2. Göreli Yoksulluk	9
1.1.3. Nesnel ve Öznel Yoksulluk	11
1.1.4. Kentsel ve Kırsal Yoksulluk	12
1.1.5. İnsani Yoksulluk	13
1.1.6. Yapabilirlikten Yoksunluk	16
1.1.7. Kronik Yoksulluk	18
1.1.8. Geçici Yoksulluk	19
1.1.9. Yeni Yoksulluk	19
1.1.10. Karma Yoksulluk	20
1.1.11. Nöbetleşe Yoksulluk	21
1.2. YOKSULLUĞUN NEDENLERİ	21
1.2.1. Emek Piyasası ve Yoksulluk	24
1.2.2. Ekonomi ve Yoksulluk	27
1.2.3. Jeopolitik Konum ve Yoksulluk	31
1.2.4. Siyaset ve Yoksulluk	32
1.2.5. Göç ve Yoksulluk	34
1.2.7. Sosyodemografik Nedenler Açısından Yoksulluk	35
1.2.7.1. Cinsiyet	35
1.2.7.3. Hanehalkının Özellikleri	37
1.2.7.4. Eğitim	38

İKİNCİ BÖLÜM

2. YOKSULLUĞUN ÖLÇÜMÜ VE SORUNLARI	40
2.1. YOKSULLUĞUN ÖLÇÜLMESİ VE YÖNTEMLERİ	40

2.1.1. Yoksul Kişi Sayısı Oranı (Kafa Sayımı İndeksi).....	42
2.1.2. Yoksulluk Açığı Endeksi (YAE)	43
2.1.3. Yoksulluk Açığının Karesi Endeksi	44
2.1.4. Foster, Greer ve Thorbecke Endeksi (FGT)	45
2.1.5. Sen Endeksi.....	47
2.1.6. Leyden Endeksi.....	48
2.1.7. Watts Endeksi	49
2.1.8. Sen-Shorrocks-Thon Endeksi	49
2.1.9. Yoksulluktan Kurtulma Zamanı Endeksi	50
2.1.10. İnsani Gelişme Endeksi	50
2.1.11. İnsani Yoksulluk Endeksi	52
2.1.12. Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (ÇBYE).....	52
2.2. YOKSULLUĞUN ÖLÇÜMÜNDEKİ SORUNLAR	54
2.2.1. Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi ve Sorunları: TÜİK Örneği	55
2.2.1.1. TÜİK ve Hanehalkı İşgücü Araştırması	57
2.2.1.2. TÜİK ve Tüketici Fiyat Endeksi.....	58
2.2.1.3. TÜİK ve Asgari Ücret Tespit Komisyonu.....	59
2.2.1.4. TÜİK’in Yoksulluk Ölçümüne Dair Sorunları	61
2.2.2. Dünyada Yoksulluğun Ölçülmesi ve Sorunları: Dünya Bankası Örneği.....	64
2.2.2.1. Dünya Bankası ve Yoksulluğun Ölçülmesi	66
2.2.2.2. Dünya Bankası’nın Ölçümündeki Sorunlar	68
2.2.3. Dünyada Yoksulluğun Ölçülmesi ve Sorunları: UNDP Örneği	70
2.2.3.1. UNDP ve Yoksulluğun Ölçülmesi	72
2.2.3.2. UNDP’nin Yoksulluk Ölçümündeki Sorunları.....	75

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM: YOKSULLUK ÖLÇEĞİ ÖNERİSİ GELİŞTİRME ÇALIŞMASI ...	77
3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI	77
3.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	77
3.3. ARAŞTIRMANIN SAYILTI LARI.....	78
3.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIK LARI.....	78
3.5. ARAŞTIRMANIN PROSEDÜRÜ	79
3.6. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	80
3.7. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ.....	81
3.8. VERİ TOPLAMA ARAÇ LARI	83
3.8.1. Demografik Bilgi Formu	83

3.8.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	83
3.8.3. Yoksulluk Ölçeği Önerisi Formu.....	84
3.9. VERİLERİN ANALİZİ	84
3.10. ETİK HUSUSLAR.....	85

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR: YOKSULLUĞUN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	87
4.1. NİTEL ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	87
4.1.1. Araştırmanın Temaları ve Alt Temaları.....	89
4.1.2. Araştırmanın Alt Temaları ve Kodları.....	91
4.1.2.2.Yoksulluğa Ait Tutumları Oluşturan Alt Tema Kodları.....	99
4.2. NİCEL ARAŞTIRMA BULGULARI: ÖLÇEK GELİŞTİRME ÖNERİSİ ÇALIŞMASI.....	102
4.2.1. Ölçme Aracının Oluşturulması	103
4.2.2. Değişkenin Tanımlanması (Tema ve Alt Temaların Belirlenmesi).....	104
4.2.3. Madde Havuzunun Oluşturulması (Uzman Görüşlerinin Alınması)	109
4.2.4. Kapsam Geçerliliği	110
4.2.5. Ölçek Formatının Biçimlendirilmesi	112
4.2.6. Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA).....	112
4.2.6.1.Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları	116
4.2.7. Doğrulayıcı Faktör Analizi	118
4.2.7.1.Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	122
4.2.8. Demografik Değişkenlerin İlişkisel Analizi	122
4.2.8.1.Demografik Değişkenlerin İlişkisel Analiz Sonuçları	125
SONUÇLAR.....	127
ÖNERİLER.....	136
KAYNAKÇA.....	137
Ekler 1 Nitel Araştırma Görüşme Formu	157
Ekler 2 Nicel Araştırma Formu.....	160
Ekler 3 Etik Kurul İzin Belgesi	163

ÖZET

Araştırmanın amacı, yoksulluk şiddetini ölçen çok boyutlu bir yoksulluk ölçeği önerisi geliştirmektir. Karma yöntem esaslarına göre hazırlanan bu çalışmada, sıralı şekilde nitel ve nicel yöntem kullanılmıştır. Keşfedici sıralı model olarak bilinen bu teknik, nitel ve nicel yöntemin güçlü taraflarını aynı çalışmada birleştirmek için kullanılmaktadır. Araştırmanın evreni İstanbul'da yaşayan yoksul kişilerdir. Araştırmanın üç alan uygulaması için üç ayrı örneklem grubu seçilmiştir. Nitel araştırmanın örnekleme; yoksulluk yardımı alan İstanbul ili Esenler, Bağcılar ve Başakşehir ilçelerinde ikamet eden 40 kişiden oluşmaktadır. Nicel araştırmanın ilk uygulaması İstanbul ili Esenler, Bağcılar ve Başakşehir ilçelerinde ikamet eden 384 kişiden; ikinci uygulaması ise yine İstanbul ili Esenler, Bağcılar ve Başakşehir ilçelerinde ikamet eden 199 kişiden oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleme yöntemi, kartopu örnekleme yöntemidir. Araştırmacı verileri yüz yüze şekilde toplamıştır. Araştırmanın sonuçları, tek boyutlu yoksulluk şiddetini ölçen bir yapının olduğunu tespit etmiştir. Hem açıklayıcı hem de doğrulayıcı faktör analizi, bu sonucu doğrulamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Yoksulluk, Ölçek, Çok Boyutlu Yoksulluk Ölçeği Önerisi

ABSTRACT

The aim of the research is to develop a multidimensional poverty scale proposal that measures the severity of poverty. In this research, which was prepared according to mixed method principles, qualitative and quantitative methods were used sequentially. This technique, known as the exploratory sequential model, is used to combine the strengths of qualitative and quantitative methods in the same research. The population of the research is poor people living in Istanbul. Three separate sample groups were selected for the three field applications of the research. The sample of the qualitative research consists of 40 people residing in Esenler, Bağcılar and Başakşehir districts of Istanbul province who receive poverty assistance. The first application of the quantitative research consists of 384 people residing in Esenler, Bağcılar and Başakşehir districts of Istanbul province; the second application consists of 199 people residing in Esenler, Bağcılar and Başakşehir districts of Istanbul province. The sampling method of the research is snowball sampling method. The researcher collected the data face-to-face.

The results of the study revealed that there is a unidimensional structure measuring the severity of poverty. Both exploratory and confirmatory factor analyses confirm this result.

Key words: Poverty, Scale, Multidimensional Poverty Scale Proposal.

KISALTMALAR

Açımlayıcı Faktör Analizi	AFA
Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	ASHB
Amerika Birleşik Devletleri	ABD
Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı	UNDP
Corana Virus Disease 2019	COVID-19
Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi	ÇBYE
Doğrulayıcı Faktör Analizi	DFA
Foster-Greer ve Thorbecke Endeksi	FGT
İnsani Yoksulluk Endeksi	İYE
Organisation for Economic Co-operation and Development	OECD
Satın Alma Gücü Paritesi	SAGP
Sivil Toplum Kuruluşları	STK
Türkiye İstatistik Kurumu	TÜİK
Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu	TÜRK-İŞ
Yoksulluk Açığı İndeksi	YAE
Yüksek Öğretim Kurumu	YÖK
Binyıl Kalkınma Hedefleri	BKH
Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri	SKH
Birleşmiş Milletler	BM
United Nations	UN
Devlet Planlama Teşkilatı	DPT
Türk Lirası	TL
DİSK Araştırma Merkezi	DİSK-AR
Corona Virus Disease 2019	COVID-19
Acquired Immune Deficiency Syndrome	AİDS
Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla	GSYİH
Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası	TCMB
İnsani Gelişme Endeksi	İGE
Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi	ÇBYE

Hanehalkı İşgücü Anketi	HİA
Tüketici Fiyat Endeksi	TÜFE
Kalori	kCal
Enflasyon Araştırma Grubu	ENAG
Satın Alma Gücü Paritesi	SAGP
British Broadcasting Company	BBC
Büro Emekçileri Sendikası	BES
Avrupa İstatistik Ofisi	EUROSTAT
Oxford Yoksulluk ve İnsani Gelişme Girişimi	OPHI
Human Development Report	HDR
Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu	DİSK

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Yapabilirlik Yaklaşımı	17
Şekil 2. Katılımcıların Tamamına Ait Kelime Bulutu.....	89
Şekil 3. “Yoksulluğa Ait Algılar” Temasının Alt Temaları	90
Şekil 4. “Yoksulluğa Ait Tutumlar” Temasının Alt Temaları	90
Şekil 5. “Temel İhtiyaçların Karşılama Algısı” Alt Temasının Kodları	91
Şekil 6. “Ücret Gelirine Bağımlı Olma Algısı” Alt Tema Kodları.....	93
Şekil 7. “İnsana Yakışır Şekilde Çalışma Algısı” Alt Temasının Kodları.....	94
Şekil 8. “Yoksul Hissetme” Alt Temasının Kodları.....	96
Şekil 9. “Çalışarak Yoksulluktan Kurtulmanın İmkansızlığı Algısı” Alt Temasının Kodları	97
Şekil 10. “Borç ile Harcama Yapma” Alt Temasının Kodları	99
Şekil 11. “Fiyata Göre Alışveriş Tercihi Yapma” Alt Temasının Kodları.....	100
Şekil 12. “Tasarruf Yapma” Alt Tema Kodları.....	101
Şekil 13. Keşfedici Sıralı Desen.....	103
Şekil 14. Ölçek Geliştirme Şeması.....	104
Şekil 15. Yamaç Grafiği.....	114
Şekil 16. Path Diyagramı.....	119

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Dünya Bankası Tarafından Belirlenen 1,25 (ABD Doları) Yoksulluk Sınırının 1990-2020 Yılları Arasındaki Bölgesel Dağılımı Tablosu.....	7
Tablo 2. Sendikal Örgütler Tarafından Hesaplanan Açlık ve Yoksulluk Sınırları Tablosu.....	8
Tablo 3. Bazı Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) Ülkelerin Göreli Yoksulluk Oranları Tablosu	10
Tablo 4. 2018 Yılı Çok Yüksek İnsani Gelişme Kategorisi Tablosu.....	14
Tablo 5. Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksinin Kriterleri ve Ağırlıkları Tablosu.....	15
Tablo 6. Aylık ve Yıllık Bazda Tüketici Fiyat Endeksi Tablosu (2022-2023).....	59
Tablo 7. Asgari Ücretin Yıllar İçerisindeki Değişimi.....	60
Tablo 8. Aylık Bazda Kasım 2022 ile Nisan 2023 Yılları Arasındaki Tüketici Fiyat Endeksi Oranları Tablosu	63
Tablo 9. Yıllık Bazda 2020-2022 Yılları Arasındaki Tüketici Fiyat Endeksi Oranları Tablosu	64
Tablo 10. Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi Boyutları Tablosu	68
Tablo 11. İnsani Gelişme Endeksi Referans Değerleri	73
Tablo 12. Türkiye'nin İnsani Gelişme Endeksi Açısından Yıllara Göre Dağılımı Tablosu....	74
Tablo 13. Örneklem Büyüklüğü Tablosu.....	82
Tablo 14. Mutlak Yoksul Katılımcıların Demografik Frekans Dağılımı Tablosu.....	88
Tablo 15. Mutlak Yoksul Katılımcıların Demografik Dağılımı Tablosu	89
Tablo 16. Katılımcıların Temel İhtiyaçların Karşılama Algısına Yönelik İçerik Analizi	92
Tablo 17. Katılımcıların Ücret Gelirine Bağımlı Olma Algısı Durumuna İlişkin İçerik Analizi.....	93
Tablo 18. Katılımcıların İnsana Yakışır Şekilde Çalışma Algısı Durumuna İlişkin İçerik Analizi.....	95
Tablo 19. Katılımcıların Yoksul Hissetme Durumlarına İlişkin İçerik Analizi.....	96
Tablo 20. Katılımcıların Çalışarak Yoksulluktan Kurtulmanın İmkansızlığı Algısı Durumlarına İlişkin İçerik Analizi.....	98
Tablo 21. Katılımcıların Borç ile Harcama Yapma Durumlarına İlişkin İçerik Analizi	99
Tablo 22. Fiyata Göre Alışveriş Tercihi Yapma Durumlarına İlişkin İçerik Analizi	100

Tablo 23. Katılımcıların Tasarruf Yapma Durumlarına İlişkin İçerik Analizi	102
Tablo 24. Maddelerin Literatür ile Karşılaştırılması	106
Tablo 25. Ölçeğin Madde Havuzu Faktör Yapısı Tablosu	109
Tablo 26. Uzmanların Demografik Dağılımı Tablosu	110
Tablo 27. Lawshe Tekniği Uzman Görüşlerinin Dağılımı Tablosu.....	111
Tablo 28. Maddelerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri Tablosu	113
Tablo 29. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Uygunluk Referans Değerler Tablosu.....	113
Tablo 30. KMO ve Barlett Küresellik Testi Sonuçları Tablosu	114
Tablo 31. Açıklanan Toplam Varyans Değerleri	115
Tablo 32. Maddelerin Faktör Yükleri Tablosu	116
Tablo 33. Maddelerin Standardize Edilmiş Regresyon Katsayısı Tablosu.....	120
Tablo 34. Uyum İyiliği İndeksi Referans Değerleri ve Araştırmanın Uyum İyiliği Değerleri Tablosu	121
Tablo 35. Tablo Güvenirlik Analizi Tablosu	122
Tablo 36. Normallik Dağılımı Analizi Tablosu	122
Tablo 37. Güvenirlik Analizi Tablosu	123
Tablo 38. Cinsiyet, Çalışma Durumu ve Gelir Algısı Gruplarının Yoksulluk Açısından Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Tablosu	123
Tablo 39. Eğitim Düzeyi, Yaş ve Medeni Durum Gruplarının Yoksulluk Durumları Açısından F (Varyans) Testi Sonuçları Tablosu.....	124
Tablo 40. Değişkenlerin Korelasyon Tablosu.....	125

GİRİŞ

İnsanların yaşam pratikleri, tarih boyunca büyük değişimler geçirmiştir. Avcı-toplayıcı faaliyetlerden ücret geliri karşılığında çalışmaya kadar uzanan bu değişim, aynı zamanda insanın dünya üzerindeki yolculuğunu temsil etmektedir. Bu yolculuk sırasında kimi zaman olumlu kimi zaman ise olumsuz deneyimler yaşanmıştır. Olumsuz deneyimlere örnek olarak, özgürlükler açısından karanlık bir dönem olarak kabul edilen Orta Çağ verilebilir. İnsanın ve insan emeğinin köleleştirildiği sürdürülebilir olmayan bu çağ, sanayi devrimi ile beraber yerini modern anlamda çalışmaya bırakmıştır. Sanayi devrimi dönemini tanımlamak için kullanılan “*üretim kapasitelerinin artması*” mottosu, yalnızca ekonomik bir faaliyeti tanımlamamakta aynı zamanda sosyolojik birçok sonucun nedeni olmaktadır.

İnsanların çalışma şekilleri ve gelir durumları açısından ayrıldığı yeni sınıflı dünya düzeni, ekonomik faaliyetleri belirleyerek siyasi ve politik kararları etkilemiştir. Bu dönem paradigması her şeyden öte çalışmanın biçimini değiştirirken iş olgusunu da ücrete değer önemli işler ve ücretsiz önemsiz işler olarak ikiye ayırmıştır. Ücrete tabi önemli işleri iyi ve düzgünce yapan, bunu bir araç kullanarak ustalık ile gerçekleştiren kişilere uzman adı verilmiştir. Bu nitelikten hareket ile uzmanlaşma ise çalışmanın vardığı son modern dönem durağıdır.

Çalışmanın tarihini kronolojik düzlemde ele alan bu anlatı, insanın temel güdüsü olan hayatta kalma davranışlarının sonucu olan çalışma olgusuna odaklanmaktadır. Bu davranışlar, çağın özellikleri sebebiyle kimi zaman insana yakışır şartlarda karşılık bulamamıştır. İnsana yakışır çalışma şartlarına sahip olmama durumlarının başında ise yoksulluk veya yoksul olma durumu gelmektedir. Çalışma durumundan bağımsız olarak kişinin yoksul olması veya yoksulluğa terk edilmesi, insani bir yaklaşım olarak kabul göremez. Yeterli düzeyde çalışmasına veya çalışmayı istemesine rağmen kişi yoksulluktan kurtulamıyor ise yapısal nedenlerin kontrol edilmesi gerekmektedir.

Bir kişinin diğerinden daha az erişim ve tüketim hakkına sahip olması, temelde kabul edilebilir bir durum değildir. Yoksulluğun tarifine de benzeyen bu durum, piyasanın toplumsal bölüşüm yolu ile kişiye reva gördüğü ücret gelirini refere etmektedir. Ücretlerin seviyesi ise kişilerin yoksulluğa maruz kalıp kalmayacağını belirlemektedir. Bireylerin yoksulluk riski altında olup olmadığı, ekonomik koşulları ile ilgilidir. Bu riskin tespiti ancak güvenilir ve geçerli bir yoksulluk ölçümü ile mümkün hale gelecektir.

Yoksulluğun ölçülmesi, yoksulluğun bir olgu olarak ele alındığı günden bugüne dek bir problem olarak kabul edilmektedir. Yoksulluğun çok boyutlu bir yapıya sahip olması ise bu problemin çözülmesi durumunu zorlaştırmaktadır. Yoksulluk, sınırlarının anlaşılması zor ve kişiler üzerindeki görünümü oldukça farklı bir olgudur. Bu nedenle büyüklüğü ve doğasının tam olarak anlamlandırılabilmesi için belirtilerinin kantitatif olarak ölçülmesi gerekmektedir.

Yoksulluğun ölçülmesinde ilk adım, yoksul ile yoksul olmayanın ayırdına varmaktır. Bu ayırımın yapılmasında ise yoksulluk sınırı yaklaşımı benimsenmektedir. Yoksulluk sınırı, referans alınan yoksulluk türünün kriterleri açısından belirlenen eşik değerdir. Bu değer yoksul olan ve yoksul olmayan kişileri bir çizgi gibi birbirinden ayırmaktadır. Örneğin; mutlak yoksulluk sınırı, geçinmenin minimum maliyetini baz almaktadır. Bugün yoksulluk ölçümüne dair çok çeşitli yöntemlere başvurulmaktadır. Bu yöntemler kimi zaman makro kimi zaman mikro bakış açılarına sahip olabilir.

Yoksulluk, insan ve toplum ile ilişki içerisinde olan bir kavramdır. Tarihin her döneminde varlığını sürdürmüştür. Geçmişten günümüze etkisini ve bilinirliğini arttırarak süregelen yoksulluk, aynı oranda akademik alanda da kendini göstermiştir. 31 Aralık 2022 tarihi itibari ile YÖK’e bağlı Ulusal Tez Merkezi internet sitesinden “yoksulluk” kelimesi ile yapılan sorgulama sonucunda, 515 adet lisansüstü ve doktora tezinin sisteme kayıtlı olduğu belirlenmiştir. Yoksulluk ile ilgili olan bu tezlerin, 1992 yılından 2022 yılına kadarki süreçte hazırlandığı görülmüştür (YÖK, 2023).

Yöntemleri bakımından gerçekleştirilen incelemenin sonunda, yoksulluk ilgili toplam tezlerin ancak %2,2’sinin nicel yöntemle sahip olduğu belirlenmiştir (YÖK, 2023). Yoksulluk ile ilgili yapılan bu kısa inceleme, kavramın farklı alanların akademik konuları arasına girdiğini ve sıklıkla çalışıldığını göstermektedir. Bununla birlikte yoksulluk, nicel yöntemle sahip araştırmalar tarafından çok sınırlı sayıda ele alınmıştır. Tespit edilen 515 adet yoksulluk ile ilgili tezin büyük çoğunluğu, yoksullukla mücadele hakkında yazılmıştır. Diğer araştırma konuları ise genellikle salt betimleyici çalışmalar olarak gerçekleşmiştir (YÖK, 2023). Sosyal bilimler alanında en sık kullanılan nicel araştırma modellerinden olan ilişkiyel tarama ve tarama modeline ise nadiren rastlanmıştır. Bu modeller daha güvenilir ve geçerli araştırmaların ortaya çıkmasına olanak sağlamaktadır. Nicel araştırma yöntemleri sayesinde bağımlı değişken tanımlanmakta ve farklı alan, olay

ve durumlar ile olan ilişkisi saptanmaktadır (Yurdagül, 2005). Nicel araştırma yöntemlerinin avantajları şu şekildedir (Karakoç ve Dönmez, 2014).

- Genellenebilir bulguların üretilmesini sağlar.
- Bireyler veya gruplar arasındaki farklılıkların saptanmasını kolaylaştırır.
- Kuramsal bilgi ve tanımların test edilmesini kolaylaştırır.
- Yapısal ilişkilerin incelenmesine fayda sağlar.

Yoksulluk konu başlığı altında nicel araştırma yöntemlerinin daha az kullanılmasının başlıca nedeni, bu yöntemde kullanılan veri toplama araçlarının eksikliğidir. 31 Ekim 2022 tarihi itibarı ile yoksulluk kavramı ile ilgili akademik alanda yaygınlıkla kullanılan ölçek, Solak ve Göregenli'ye ait olan yoksulluk ölçeğidir. Bu ölçek, yoksulluk durumunun şiddetini veya ilişkisini değil yoksulluğa dair nedensel atıfları belirlemeyi amaçlamaktadır (Solak ve Göregenli, 2009).

Araştırmanın amacı; alanda eksik olduğu varsayılan öz bildirime dayalı ve yoksulluğun şiddetini ölçen bir akademik bir ölçek önerisi hazırlamaktır. Araştırmanın literatür kısmında; yoksulluğun tanımı, türleri, ölçüm yöntemleri ve nedenleri ele alınmıştır. Literatürün son kısmında ise yoksulluk ölçümü yapan ulusal ve uluslararası kurumların yaptığı yoksulluk ölçümleri analiz edilmiş, bu analizlerin sorunlarına yer verilmiştir. Bu araştırmanın uygulama safhasında karma yönteme başvurulmuş ve sonucunda güvenilir ve geçerli bir yoksulluk ölçeği önerisi oluşturulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YOKSULLUĞUN TANIMI, TÜRLERİ VE NEDENLERİ

Araştırmanın birinci bölümünde, yoksulluğun teorik çerçevesi çizilmiştir. Yoksulluğun en fazla atıf alan türleri bu bölümde tanımlanmış, nedenleri ise makro ve mikro bakış açısı ile ele alınmıştır.

1.1. Yoksulluğun Tanımı ve Türleri

Ölçme değerlendirme sürecinin ilk adımı, ölçülmesi amaçlanan kavramın kabul edilmiş en kapsayıcı tanımını referans almaktır ancak her zaman konu edilen terim ya da kavram hakkında fikir birliğine varılmış bir tanım bulunmayabilir. Yoksulluk ile ilgili tanımlama çalışmaları 19. yüzyıla kadar dayanmasına rağmen fikir birliğine varılamamıştır (Platt, 1884: s. 21; Carnegie, 1891: s. 368; George, 1935 s. 22). Sosyal bilimler alanında sıkça görülen muğlaklaşma sorunu yoksulluk için de geçerlidir. Yoksulluk kavramı, zaman içinde hem niteliği hem de algısal değişimleri nedeni ile tanımlanması zor bir hal almıştır.

Alanyazında yoksulluk, yerleşik hayata geçmenin bir bedeli gibi kabul edilmiş (Fırat ve İlhan, 2019: s. 1) olsa da günümüzde problem haline gelen durum yoksulluğun türü, şiddeti ve prevalansıdır. Bununla birlikte yoksulluk, sağlıklı bir toplum olma perspektifinde kontrol ve mücadele edilmesi gereken bir parametredir (Buğra, 2016: s. 5).

Yoksulluk, kişinin günlük ihtiyaçlarını ekonomik açıdan karşılayamaması durumudur (Şenkal ve Doğan, 2012: s. 68). Rowntree “*toplam kazançların, biyolojik varlığın devamı için gerekli olan yiyecek, giyim vb. asgari ihtiyaçları karşılamaya yetmemesi durumu*”nu yoksulluk olarak tanımlamıştır (Rowntree Akt., Field, 1983: s. 51). Dünya Bankası yoksulluğu, “*standart asgari yaşam düzeyine erişememiş olma*” şeklinde tanımlarken (World Bank, 2020: s. 12), Oktik’e göre yoksulluk “*insana yakışır bir hayat için gerekli olan (gıda, su, giyecek, ev, sağlık hizmetlerine erişim ve güvenlik gibi) temel insani gereksinimlerden yoksun olma durumu*” dur (Oktik, 2008: s. 25).

Yoksulluk, sosyal yaşamın kişiye getirdiği dezavantajlı durumlardan biridir. Toplumsallaşma ile varlığını sürdüren yoksulluk olgusu, tarihin belirli dönemlerinde toplumu sarsan olaylardan etkilenmiştir. Bu olaylara örnek olarak; Büyük Buhran, Sanayi Devrimi ve Dünya Savaşları gösterilebilir (Bakırtaş ve Tekinşen, 2004: s. 85). Beveridge (1942) tarafından “*insanlığın yüz karası*” olarak nitelendirilen yoksulluk olgusu, büyük

değişim ve dönüşümlerin tamamında dünya tarihine yoldaşlık etmiştir. Tam olarak bu nedenle; uluslararası ve ulusal ölçekte birçok organizasyon, yoksulluk ile ilgili çalışmalar yapmaktadır.

Binyıl Kalkınma Hedefleri (BKH) ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) yoksullukla ilgili uluslararası politika üreten Birleşmiş Milletler (BM)'in, aşırı yoksulluk ile mücadele stratejisi belgeleridir. Binyıl Bildirgesi'ne dayanan Binyıl Kalkınma Hedefleri ile birlikte aşırı yoksulluk (açlık) azalmış ve yerini gelirleri açısından uçlaşmış sınıflara bırakmıştır. Bu durum, sosyoekonomik nedenli göçleri tetiklediği gibi toplumsal barışı bozarak olumsuz bir iklime de neden olabilmektedir (UN, 2015: s. 4).

Yoksulluk olgusunun ölçümü, tanımlanması kadar önemlidir. Bu sebeple hem uluslararası kuruluşlar (Worldbank, 2023: s. 61; UNDP, 1990: s. 11) hem de araştırmacılar (Foster vd., 1984: s. 762; Watts, 1968: s. 316-329; Goedhart vd., 1977: s. 504) yoksulluğun hesaplanması noktasında çeşitli yöntemler ve kriterler belirlemiştir. Bahse konu ölçme yöntemlerinin bu araştırma kapsamında geliştirilmeye çalışılan ve önerilen ölçekten farkı, kişiye bireysel olarak uygulanamıyor olması ve diğer nicel akademik ölçekler ile uyumlu olmamasıdır. Araştırmanın bu kısmında, yoksulluk ile ilgili teorik çerçeve çizilecektir. Yoksulluğun türleri tanımlanacak ve nedenleri ele alınacaktır.

1.1.1. Mutlak Yoksulluk

1960'lardan itibaren dünyanın genelinde meydana gelen ekonomik ilerleme, ülkeler içerisindeki aşırı yoksulluğu azaltmıştır (World Bank, 1990: s. 61) ancak kendini yoksul olarak tanımlayan kişilerin sayısı artmıştır (Çetin, 2020: s. 519). Gerçekleşen bu artış ise yoksulluk ile ilgili tanımlama, sınıflandırma ve ölçme çalışmalarının yaygınlaşmasına neden olmuştur. Yoksulluk ile ilgili çalışmaların birikimleri sonucunda, 1990 yılında Dünya Bankası tarafından Dünya Kalkınma Raporu yayımlanmıştır. Bu rapora göre yoksulluk, mutlak ve göreceli şekilde sınıflandırılmıştır (World Bank, 1990: s. 62).

Yoksulluğun bir türü olarak kabul edilen mutlak yoksulluk, yaygın bilinen şekli ile fizyolojik ihtiyaçların karşılanamaması durumudur (Şenkal, 2005: s. 392). Bu ihtiyaçların karşılanamaması ise fizyolojik ve biyolojik olarak kendini yeniden üretebilmeyi imkânsız hale getirmektedir (Aktan ve Vural, 2002: s. 5). Buradan hareketle en temel fizyolojik ihtiyaç olan kalori ihtiyacı, mutlak yoksulluk tanımının önemli bir belirleyicisi olarak

kabul edilmektedir (DPT, 2000: s. 103-104). Sonuç olarak; mutlak yoksulluk sınırı altında gelire sahip hanehalkı üyelerinin sağlık, barınma, temiz su, gıda, eğitim gibi temel yaşam gereksinimlerini karşılama noktasında sorun yaşaması beklenmektedir (Ünlü, 2020: s. 396).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Ajansı'nın mutlak yoksulluğun tanımında kullandığı *“hayatın devamı için gerekli olan temel ihtiyaçların önem sırası”* aşağıdaki gibidir (UNDP, 1997: s. 1; Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2009: s. 11):

- İçme suyuna kolay ulaşım,
- Sağlık hizmetlerine erişim,
- Tuvaletlerin eve yakın olması ve kanalizasyon sistemi,
- Yaşanılan yerin asgari hijyen koşullarına sahip olması,
- Hanenin oda başına düşen kişi sayısının dörtten az olması,
- Asgari eğitimin sağlanması,
- İletişim araçlarına kolay ulaşım.

Mutlak yoksulluğun ölçülmesinde bir parametre olarak kabul edilen kalori miktarı, insanların günlük alması gereken asgari kaloringin hesaplanması ile ortaya çıkmaktadır. Bir kişinin ülkesinden bağımsız olarak alması gereken asgari kalori miktarı 2480 kCal'dir. Bu değer az gelişmiş ülkelerde 2070 kCal, gelişmiş ülkelerde ise 3390 kCal şeklinde hesaplanmıştır (DPT, 2000: s. 104). Hesaplanan kaloriyi alabilmek için yapılan gıda harcamaları ile oluşturulan açlık sınırı ise gıda sepetinin maliyetidir. Sınırın altında kalori alan kişiler, mutlak yoksul olarak nitelendirilmektedir (Özcan, 2018: s. 2). Küresel yoksulluk ile mücadele eden kurumlardan biri olan Dünya Bankası, 2400 kalorilik besini alamayan kişileri aşırı yoksul olarak kabul etmektedir (Seyyar, 2003: s. 41; Taş ve Özcan, 2012: s. 423; Aktan ve Vural, 2002: s. 5).

1990 yılında Dünya Bankası tarafından mutlak yoksulluk sınırı, günlük 1 (ABD Doları) olarak belirlenmiştir (Taş ve Özcan, 2012: s. 426). Bu sınır, ülkelerin mevcut durumu ile coğrafi koşullarını ve insanlar arasındaki eşitsizliği dikkate almaması nedeni ile çokça eleştirilmiştir. Yoksulluk sınırının belirlenmesine olan ihtiyaç, bahse konu sınırın ülkeler ve kurumlar tarafından kabul edilmesine neden olmuştur. Mutlak yoksulluk sınırı 2015 yılı itibari ile 1,90 (ABD Doları) olarak revize edilmiştir (Arpacıoğlu Özdemir ve Oğuz, 2018: s. 780). Dünya Bankası 2018 yılında yayımladığı raporda yoksulluk sınırını; üst-orta gelir grubu için 5,50 (ABD Doları), alt-orta gelir grubu için ise 3,20

(ABD Doları) olarak belirlemiştir (World Bank, 2018a: s. 27). Dünya Bankası'nın bu düzeltmesi ile göreceli yoksulluk türü kabul edilmiştir ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin de işaret ettiği gibi çok boyutlu bir yoksulluk kavramı kullanılmaya başlanmıştır (Selek Öz ve Yiğit, 2019: s. 109). Bu politika değişimi hem bütüncül bir yaklaşımı beraberinde getirmiş hem de çok boyutlu yoksulluk endeksinin geliştirilmesine katkı sağlamıştır. Ayrıca Devlet Planlama Teşkilatı tarafından gerçekleştirilen “Türkiye’de Ekonomik Reform” başlıklı çalışmada mutlak yoksulluk sınırı, Türkiye için 1,2 (ABD Doları) olarak tespit edilmiştir (DPT, 2001: s. 139). Dünya Bankası tarafından belirlenen 1,25 (ABD Doları) yoksulluk sınırının bölgesel dağılımı “*Dünya Bankası Tarafından Belirlenen 1,25 (ABD Doları) Yoksulluk Sınırının 1990-2020 Yılları Arasındaki Bölgesel Dağılımı Tablosu*”nda gösterilmiştir.

Tablo 1. Dünya Bankası Tarafından Belirlenen 1,25 (ABD Doları) Yoksulluk Sınırının 1990-2020 Yılları Arasındaki Bölgesel Dağılımı Tablosu

<i>Bölgeler</i>	<i>1990</i>	<i>2005</i>	<i>2015</i>	<i>2020</i>
<i>D.Asya-Pasifik</i>	837	317	120	83
<i>Avrupa-Merkezi Asya</i>	638	208	70	56
<i>Çin</i>	9	16	7	5
<i>Latin Amerika-Karahipler</i>	50	45	30	27
<i>Orta Doğu-Kuzey Afrika</i>	10	11	6	6
<i>Güney Asya</i>	579	595	388	352
<i>Hindistan</i>	435	456	295	268
<i>Alt Sahra Afrikası</i>	296	387	366	352
<i>Toplam</i>	1,817	1,371	918	826

Kaynak: (World Bank, 2023c). *Tabloda yoksulluk sınırının altındaki kişi sayısı “milyon” cinsinden verilmiştir.

Dünya Bankası'nın belirlediği uluslararası yoksulluk sınırı, küresel yoksulluğun boyutlarının tahmininde kullanılan en yaygın kriter olarak kabul görmektedir (Yüksel Arabacı, 2019: s. 123). Belirlenen bu sınırın gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelere anlamlı bir işleve sahip olduğu kabul edilmektedir ancak gelişmiş ülkelerdeki yaşam maliyetlerinin pahalılığı nedeni ile bahse konu sınır işlevsiz hale gelmiştir. Yalnızca az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere dair yapılan bu sınıflandırma, mutlak yoksulluğun benzer özellikteki ülkelere yüksek bir yaygınlıkla görülmesinden ileri gelmektedir (Cerev ve Yenihan, 2018: s. 6). Ülkelerin tespit ettiği mutlak yoksulluk sınırındaki bu

işlevsizlik, konu ile ilgili yeni bir gözden geçirmeyi gerekli hale getirmiştir (Ak, 2016: s. 302).

Yoksulluk ile mücadele stratejilerinin en çok hedef aldığı yoksulluk türü olan mutlak yoksulluk, görece kolay ölçülebilir olması ile diğer türlerden ayrılmaktadır. Mutlak yoksulluk açısından, farklı coğrafi alanlarda gerçekleştirilen ölçüm sonuçları değişkenlik gösteriyor olsa da içinde barındırdığı temel ihtiyaçlar listesi benzerdir (Doğan, 2014: s. 32). Farklı olan, bu ihtiyaçların ülkeler açısından maliyetidir. Yaşam sepeti maliyeti olarak da bilinen bu değerler; kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve sendikal kurumlar tarafından açlık ve yoksulluk sınırları olarak açıklanmaktadır. Aralık 2020 ile Mart 2022 arasındaki açlık ve yoksulluk sınırları “*Sendikal Örgütler Tarafından Hesaplanan Açlık ve Yoksulluk Sınırları Tablosu*”nda gösterilmiştir.

Tablo 2. Sendikal Örgütler Tarafından Hesaplanan Açlık ve Yoksulluk Sınırları Tablosu

	<i>Açlık Sınırı (TL)</i>		<i>Yoksulluk Sınırı (TL)</i>	
	<i>DİSK-AR</i>	<i>TÜRK-İŞ</i>	<i>DİSK-AR</i>	<i>TÜRK-İŞ</i>
<i>Ara.20</i>	2748	2590	8570	8436
<i>Oca.21</i>	2584	2652	8939	8638
<i>Şub.21</i>	2681	2719	9274	8856
<i>Mar.21</i>	2716	2736	9395	8912
<i>Nis.21</i>	-	2767	-	9014
<i>May.21</i>	2822	2830	9762	9219
<i>Haz.21</i>	-	2865	-	9332
<i>Tem.21</i>	2864	2903	9906	9457
<i>Ağu.21</i>	2977	2927	10299	9533
<i>Eyl.21</i>	2955	3049	10221	9931
<i>Eki.21</i>	2988	3093	10335	10076
<i>Kas.21</i>	3048	3192	10669	10396
<i>Ara.21</i>	-	4013	-	13073
<i>Oca.22</i>	4131	4250	14288	13844
<i>Şub.22</i>	4330	4552	14978	15139
<i>Mar.22</i>	4453	4928	15405	16052

Kaynak: (DİSK-AR, 2022b; TÜRK-İŞ, 2022).

Bugün Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin sonuçları, mutlak yoksulluğun mücadele edilebilir bir olumsuzluk olduğunu göstermektedir (UN, 2015: s. 4). Topyekûn yapılan mücadelede, 2000 yılından beri 189 ülke, belirlenen hedeflerin birçoğunda gelişme göstermiştir. Gözlenen bu olumlu gelişme ise Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin motivasyon kaynağı olarak kullanılmıştır. Ayrıca yaşanan iyileşmeye rağmen küreselleşme ve ekonomi piyasalarındaki değişimler, kişiler arası eşitsizliklerin derinleşmesine neden olmuştur (Eşkinat, 2016: s. 272).

1.1.2. Göreli Yoksulluk

Standart ve norm, belli bir sınırı veya referans durumu tanımlamak için kullanılmaktadır. Norm kavramından türetilmiş normal terimi ise “*kurala uygun, alışılabilir, olağan, aşırılığı olmayan*” şeklinde açıklanmaktadır (Türk Dil Kurumu (TDK), 2023). Ülkelerin kendi içinde norm halini almış gündelik yaşam pratikleri, yaşama maliyetlerini belirlemektedir. Belirtilen gündelik yaşam pratiklerinin görece olması, yaşama maliyetlerine de benzer niteliği kazandırmaktadır. Bu görecelik durumları ise göreli yoksulluk sınırının belirlenmesinde kullanılmaktadır (Ak, 2016: s. 303).

Towsend göreli yoksulluğu “*yalnızca temel ihtiyaçların karşılandığı ve ortaya çıktığı toplumun genel refah düzeyinin altında bir yaşam*” olarak tanımlamıştır (Townsend, 1979: s. 31). Smith ise göreli yoksulluğu “*mutlak yoksulluk sınırının üzerinde yaşam süren fakat toplumun sahip olduğu refah düzeyinden eşit şekilde yararlanamayan, toplumun aktivitelerine katılımı ve temsili kısıtlanmış kişilerin yoksulluğu*” şeklinde tanımlamıştır. Smith'in tanımında vurgu yaptığı göreli yoksulluğun sosyal yönü, önemli bir göreli yoksulluk kriteridir (Smith, 1976: s. 55). Bazı ülkelerde kitle iletişim araçlarına erişim bir göreli yoksulluk kriteri sayılırken bir başka ülkede bilimsel çalışma yapma özgürlüğü aynı göreli yoksulluk kriterleri şemşiyesi altında ele alınmaktadır. Bu farklılık, temelde ülkeler arasındaki refah kavramına atfedilen farklı anlamlardan kaynaklanmaktadır (Yıldırım, 2019: s. 19).

Şenkal (2021: s. 20) yoksulluğun unsurlarını “*maddi, sosyal ve kültürel imkanlara*” ek olarak “*sağlık, yaşam beklentisi, sosyal olanaklara erişim, öğrenme ve saygınlık*” şeklinde ifade etmiştir. Göreli yoksulluğu ise “*bireylerin yaşadıkları konum itibari ile var olan asgari yaşam standardından uzak olması durumu*” şeklinde tanımlamaktadır (Şenkal, 2021: s. 21). Zamanın her döneminde ve dünyanın her alanında varıl ve yoksul kriterinde değerlendirilecek insanlar vardır ve olacaktır. Bunun temel

nedeni eşitsizlikler ile birlikte, insani ihtiyaçların farklılığı ve açık uçlu olmasıdır. Göreli ve mutlak yoksulluk arasındaki temel fark ise mutlak yoksulluk açısından mevzu bahis olan ihtiyaçların hayati olması durumudur (Memiş, 2014: s. 148).

Görelî yoksulluk; kişinin, beraberce yaşadığı toplum tarafından yaygın şekilde icra edilen yaşamsal aktivitelere erişmede ve/veya bunların maddî yükünü karşılamada zorluk yaşaması durumudur (Adaman ve Keyder, 2006: s. 6). Bu durumun sonucunda ortaya çıkan gelir eşitsizliği ise kişinin özdeşim kurduğu toplumdan uzaklaşmasına ve/veya aidiyetinin kaybolmasına neden olabilir.

Tablo 3. Bazı Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü (OECD) Ülkelerin Göreli Yoksulluk Oranları Tablosu

	2008	2012	2016
<i>Ülkeler</i>	<i>G. Yoksulluk Sınırı</i>	<i>G. Yoksulluk Sınırı</i>	<i>G. Yoksulluk Sınırı</i>
<i>Avustralya</i>	-	0,263	0,252
<i>Almanya</i>	0,321	0,319	0,327
<i>Yunanistan</i>	0,293	0,379	0,333
<i>Japonya</i>	-	0,328	-
<i>G. Kore</i>	0,168	0,165	0,198
<i>Letonya</i>	0,283	0,317	0,295
<i>Lüksemburg</i>	0,304	0,316	0,329
<i>Hollanda</i>	0,238	0,256	0,268
<i>İspanya</i>	0,297	0,358	0,365
<i>İsveç</i>	0,265	-	0,249
<i>İsviçre</i>	0,141	0,139	-
<i>Türkiye</i>	-	0,199	-
<i>Birleşik Krallık</i>	0,305	0,307	0,295
<i>ABD</i>	0,27	0,283	0,266
<i>Rusya</i>	0,24	-	-
<i>OECD Ortalama</i>	0,24	0,281	0,23

Kaynak: (OECD, 2021).

OECD ülkeleri tarafından kabul edilen görelî yoksulluk sınırları “*Bazı Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü (OECD) Ülkelerin Görelî Yoksulluk Oranları Tablosu*”nda gösterilmektedir. Bu tabloda; ülkelerin farklı yaşam standardına sahip olması nedeni ile Türkiye’nin görelî yoksulluk oranının düşük çıkması, yoksulluk açısından görece iyi bir durumda olduğunu göstermeyebilir. Avrupa Birliği, görelî yoksulluk için ortalama gelirin %60’ını sınır olarak kabul ederken (EUROSTAT, 2023) TÜİK, ortalama gelirin %50’sinden az gelire sahip olan kişileri görelî yoksul olarak tanımlamaktadır (TÜİK, 2021b).

Görelî yoksul olan kişiler, hiç gelire sahip olmayan kimseler değil görece daha az gelire sahip olan bireylerdir. Sürekli bir gelire sahip olma, asgari yaşam standardına ulaşmış olma ve belirli bir alım gücüne sahip olma durumu görelî yoksulluğu ortadan kaldırmaz. Görelî yoksul kişiler, toplum içerisinde yaygınlaşmış refahın altında yaşamlarını sürdürmektedirler. Bununla birlikte eğitim, sağlık, sosyokültürel aktiviteler ve konut kalitesi gibi alanlarda daha yetersiz durumdadırlar. Bu durum, gelişmiş ülkeler içerisinde kendini daha şiddetli şekilde göstermektedir. Gelişmiş ülkelerin sunduğu çok çeşitli ürün ve hizmetler, görelî yoksulluğun şiddetini arttırmaktadır (Sallan Gül, 2002: s. 108). Bu nedenle “*Bazı Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü (OECD) Ülkelerin Görelî Yoksulluk Oranları Tablosu*”nda gösterilen ülkelerin değerleri, refah ve yoksulluk açısından karşılaştırmalı şekilde değerlendirilmemelidir.

1.1.3. Nesnel ve Öznel Yoksulluk

Yoksulluk, tabiatı gereği bir öz değerlendirmeyi içinde barındırır. Kişilerde ortaya çıkan bu öz değerlendirmenin varlığı ve yokluğu ise öznel veya nesnel yoksulluğun tanımını oluşturmaktadır (Macit, 2014: s. 104). Yoksulluk, konusu bakımından öz değerlendirmeye mecburdur. Bu mecburiyet ise “*yoksulluk nesnel bir yaklaşımla mı yoksa yoksul insanların kendi tanım ve değerlendirmesine izin veren öznel bir yaklaşımla mı ele alınmalıdır?*” sorusunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Giddens, 2005: s. 314).

Objektif yoksulluk şeklinde tanımlanabilen nesnel yoksulluk, yaşamın devamı için gerekli olan hizmet ve ürünler toplamının normatif değerlendirmelerini içermektedir (Şenses, 2001: s. 62). Bu ihtiyaç bilgisi, aynı oranda yoksulluğun ölçümünde ve öngörülmesinde de kullanılmaktadır. Tüketim odaklı bir yoksulluk ölçümünü referans alan nesnel yoksulluk, tek boyutlu bir sonuç vermektedir. Çoğulculuğa da benzeyen bu tavır, iktisatçıların “*toplam fayda*” hesabından ileri gelmektedir. Toplam faydayı

gözetmek ise objektif bir yaklaşımı benimsemeyi zorunlu hale getirmektedir (Tayyar ve Çetin, 2013: s. 113).

Öznel yoksulluk, bireyin kişisel değerlendirmesinin sonucudur. Kişisel refah algısı ile ilişkili olan bu kavramın ayırt edici niteliği, içsel bir değerlendirmeye tabi olmasından ileri gelmektedir. Mutlak yoksul olandan ayrı olarak öznel yoksul, kendini yoksul olarak tanımlar ve temel ölçüt kendisidir (Çelik vd., 2017: s. 46). Bu yoksulluk türünde ölçü, kendine yönelik inşa edilmiş yoksulluk algısıdır. Bu algı; yaşanan ülkenin refah seviyesi, kültürü ve kişinin öznel beklentileri ile ilişkilidir (Kartal ve Demirhan, 2014: s. 136).

1.1.4. Kentsel ve Kırsal Yoksulluk

Sanayileşme ile beraber başlayan sosyoekonomik nedenli göçler, şehirlerdeki yoksulluğu arttırmış ve kente özgü bir biçim kazandırmıştır. Aynı zamanda kırsal alanda azalan üretim olanakları, kırsal yoksulluğa neden olmuştur. Gelişmekte olan ülkelerde sıklıkla görülen kent yoksulluğu; gecekondulaşmayı, altyapı eksikliğini, gettolaşmayı ve güvenlik problemlerini kentin çeperlerinde görünür hale getirmiştir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2012: s. 161). Var olan durum yeterince olumsuz olmasına rağmen gelecek projeksiyonları, kentsel nüfustaki artışın 2050 yılına kadar katlanarak devam edeceğini belirtmektedir. 2050 itibari ile kentlerde yaşayan insan sayısının 6,3 milyara ulaşması beklenmektedir (UN, 2014: s. 7). Bu nedenle, kentsel yoksulluk koşullarının daha iyi anlaşılması elzemdir.

Kentsel yoksulluk veya kent yoksulluğu, çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Bu çok boyutluluk, kentli insanların çeşitliliğinden ileri gelmektedir. Kentlerdeki nüfusun kontrolsüz şekilde artması; istihdam, sağlık, eğitim ve barınma gibi alanlarda sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu sorunlar ise kentsel yoksulluğun çok boyutluluğunu oluşturan bir faktör olarak araştırmacıların karşısına çıkmaktadır (Wang vd., 2022: s. 172-173).

Kentsel yoksulluk gibi kırsal yoksulluk da çok boyutlu bir karaktere sahiptir. 21. yüzyıl itibari ile görülen yüksek kentselleşme oranlarına rağmen yoksul nüfusun büyük bölümünün, kırsal kesimde yaşayan insanlar olduğu tahmin edilmektedir (Şen ve Altın, 2018: s. 176-178). Kırsal kesim şeklinde bahsedilen alan, kimi zaman çok farklı niteliklere sahip olabilmektedir. Bu nedenle, kırsal nüfustan bahsedilirken tek bir grubun

refere edilmesi doğru değildir. Çünkü kırsal kesimin sorunları, bölgelere ve ülkelere göre farklılık gösterebilmektedir. Dolayısıyla çözümler ve önlemler değişken olmalıdır. Dünya Bankası, kırsal kesimde yaşayan yoksulların karşılaştığı birtakım sorunları şu şekilde sıralamıştır (Klees vd., 2016: s. 34):

- Kişisel tüketim ürünlerine erişim,
- Eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim,
- İçme suyu ve sanitasyon,
- Barınma,
- Ulaşım ve iletişim hizmetlerine erişim.

1.1.5. İnsani Yoksulluk

Yoksulluk olgusu çalışılmaya başlandığı günden itibaren, tüketim yoksulluğu durumundan insani yoksulluk durumuna doğru evrilmiştir. Yoksulluğa yönelik bu çok boyutlu bakış açısı, yoksulluklar arasında bir bağlam yaratarak tanımını çeşitlendirmiştir. 1997 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP) yayımladığı (UNDP, 1997) İnsani Gelişme Raporu, yoksulluğu mutlak ve göreceli türlerinin yanı sıra daha geniş bir şekilde ele almıştır. Bu raporda ülkelerin İnsani Gelişme Endeksi açısından ne durumda oldukları ele alınmıştır. “2018 Yılı Çok Yüksek İnsani Gelişme Kategorisi Tablosu”na göre ülkelerin İnsani Gelişme Endeksi sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 4. 2018 Yılı Çok Yüksek İnsani Gelişme Kategorisi Tablosu

<i>Sıra</i>	<i>Ülke</i>	<i>İnsani Gelişme Endeksi</i>
1	Norveç	0,954
2	İsviçre	0,946
3	İrlanda	0,942
4	Almanya	0,939
6	İzlanda	0,938
8	İsveç	0,937
10	Hollanda	0,933
13	Kanada	0,922
15	ABD	0,920
19	Japonya	0,915
22	İsrail	0,906
25	İspanya	0,893
26	Fransa	0,891
32	Yunanistan	0,872
36	Suudi Arabistan	0,857
41	Katar	0,848
49	Rusya	0,824
52	Romanya	0,816
59	Türkiye	0,806
60	Bahamalar	0,805
62	Seyşeller	0,801

Kaynak: (UNDP, 2018).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'na göre insani yoksulluk, “*yetinilebilir bir hayat için gereken seçenek ve fırsatlardan yoksun olunması durumu*” şeklinde tanımlanmıştır. Gelir düzeyini referans alan yoksulluk tanımlarından ayrı olarak bu yoksulluk türü; “*insana yakışır şekilde yaşama*”, “*katlanılabilir yaşam şartları*”, “*bilgiye erişim*” ve “*sağlıklı bir hayat*” kavramlarına dayandırılmaktadır. Bu kavramlardan hareketle “*eğitim hizmetlerine erişim*”, “*sağlıksız ve yetersiz beslenme*”, “*beklenen yaşam süresi kısalığı*”, “*yenidoğan ve anne ölüm oranı*”, “*önlenebilir hastalıkların yaygınlığı*”, “*istihdama katılamama*” ve “*temel insani hak ve özgürlüklere erişememe*” insani yoksulluk kavramı ile ilişkilidir (Ceylan Çakmak, 2019: s. 1). İnsani yoksulluk olgusunun

tanımı göz önünde bulundurulduğunda, çok boyutlu bir ölçüm sistemine sahip olduğu söylenebilmektedir. Ölçüm kriterleri olarak;

- Sağlık hizmetlerine erişim,
- Temiz su kaynaklarına erişim,
- Eğitim hizmetlerine erişim,
- Uzun bir yaşam sürme hakkı,
- Temel insani yapabilirliklerin bileşenlerine (altyapı, enerji, hijyen ve iletişim vb.) erişim olanağı gibi parametreler dikkate alınmaktadır. Bu sayede kişilerin, yapabilirlik seviyeleri hakkında bir fikir edinilmesi amaçlanmaktadır (Atatanır ve Karataş, 2019: s. 466).

Bu çok boyutlu ölçüm sisteminin kriter ve ağırlıkları “Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksinin Kriterleri ve Ağırlıkları Tablosu”nda gösterilmiştir.

Tablo 5. Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksinin Kriterleri ve Ağırlıkları Tablosu

Boyut	Gösterge	Ağırlık
Sağlık	Çocuk Ölüm Oranı	1/6
	Beslenme	1/6
	Okullaşma Süreci	1/6
Eğitim	Çocukların Eğitime Devamı	1/6
	Elektrik	1/18
Yaşam Standardı	Kanalizasyon	1/18
	Temiz İçme Suyu	1/18
	Konut Zemini	1/18
	Yemek Pişirme Yakıtı	1/18
	Varlıklar	1/18

Kaynak: (UNDP, 2020: s. 11).

Yoksulluğun sosyal boyutuna atıfta bulunan insani yoksulluk kavramı, Amartya Sen’in Yapabilirlik Yaklaşımı’na dayanmaktadır (Sen, 1999: s. 62) “İnsana yakışır şekilde yaşam” hedefinden ortaya çıkan bakış açısına göre; yaşamın ancak iktisadi, siyasi, sosyal ve kültürel bir bütünlük içinde olabileceği varsayılmaktadır.

1.1.6. Yapabilirlikten Yoksunluk

Yapabilirlikten Yoksunluk olgusu, Amartya Sen tarafından ortaya atılmıştır. Yapabilirlikten Yoksunluk, “*insanların yoksulluğa düşmemeleri ve insan onuruna yaraşır bir hayat yaşayabilmeleri için ihtiyaç duyulan aktiviteleri (yapabilirlikleri) gerçekleştirmekten yoksun olmaları*” şeklinde tanımlanmaktadır (Sen, 1992: s. 31).

Yapabilirlikten Yoksunluk Yaklaşımı, temelde özgürlüklere vurgu yapmaktadır. Kişinin iyiliği için en önemli olgunun özgürlük olduğu belirtilerek fayda olgusunu ikinci plana atmaktadır. Yapabilirlik Yaklaşımı’nın temelinde olan özgürlük fikri, toplumsal dışlanmanın sonucunda yaşanan mahrumiyetleri de hedef almaktadır (Sen ve Foster, 1997: s. 47). Bu nedenle, toplumsal eşitsizlik konusunda yapılan siyasi tartışmalara bir başlık olarak toplumsal dışlanma konusu da dahil edilmelidir. Toplumsal dışlanma, bireylerin toplumsal karar alma süreçlerine katılımını engelleyen politik ve ekonomik süreçlere odaklanmaktadır. Sen’e göre toplumsal dışlanma ancak Yapabilirlik Yaklaşımı ile anlaşılabilir hale gelmektedir (Sen, 2009: s. 102).

Yapabilirlik Yaklaşımı, insanları çevreleyen yapılar ile ilişkili kişilerin potansiyel yapabilirlik durumunu ifade etmektedir. Bu potansiyel yapabilirlik durumu iki kategoriye ayrılmaktadır (Sen, 1999: s. 53). Bunlar;

- Fiziksel ve maddi refah,
- Kamu hizmetlerine erişim ve toplumsal katılımıdır.

İçinde yaşanacak bir eve ve sağlıklı bir yaşam sürmeye uygun fiziksel ortama sahip olmak, bireylerin refahı için hayati öneme sahiptir. Ayrıca yaşanan çevrenin niteliği Yapabilirlikten Yoksunluk kavramı açısından oldukça önemlidir. Bu noktadan bakıldığında; olumlu ve sağlıklı bir fiziksel çevrenin kişiyi, zihinsel ve bedensel olarak pozitif etkilemesi beklenmektedir (Sen, 1999: s. 62)

Yapabilirlik Yaklaşımı, kişilerin elde edebilecekleri yaşam kalitesine odaklanmaktadır. Bu yaşam kalitesi durumu ise işlevler ve yapabilirlik temel kavramları açısından analiz edilmelidir. İşlevler; kaliteli beslenme, kaliteli eğitim alma ve insana yakışır barınak sahibi olma durumu ile tanımlanmaktadır (Sen, 1992: s. 31). Yapabilirlik ise bir kişinin erişebildiği değerli işlevler kümesini ifade etmektedir. Bir kişinin yapabilirliği, seçenekler arasında seçim yapmanın özgürlüğünü temsil etmektedir. Okuryazarlık, sağlık ve siyasi özgürlük temel yapabilirliklerin başında gelmektedir. Bu

temel yapabilirlikler, doğrudan ve dolaylı özgürlüklerin de temellerini oluşturmaktadır (Sen Akt. Akçay ve Kiremitçi, 2019: s. 226).

Şekil 1. Yapabilirlik Yaklaşımı (Arun, 2016).

Şekil 1’de Yapabilirlik Yaklaşımı’nın temel ilişkileri, ana hatlarıyla belirtilmektedir. Her türlü kaynaklar bir çeşit girdi olarak hesaplanmaktadır ancak bu kaynak ya da girdilerin bir katma değer haline dönüşmesi, kişinin yapabilirlik ve işlevleri ile yakından ilişkilidir (Buz ve Aygüler, 2017: s. 178).

Yapabilirlik, temelde erişim ve katılımı ilgilidir. Erişim, kişinin temel hak ve özgürlüklerine ulaşabilmesi için kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılım ise bireyin iradesi sonucunda verdiği karar ile sosyal ve toplumsal süreçlere dahil olması veya olmaması durumunu temsil eder (Sen, 1983: s. 16). Kişinin sosyal ve toplumsal süreçlere katılsın veya katılmasın bu hakka sahip olduğunu bilmesi, onu psikolojik ve sosyolojik olarak etkilemektedir. Örneğin; demokratik süreçlere katılım, vatandaş ve birey olmak ile ilgili görülmektedir. Kişi, bu süreçlere katılmak istiyor olsun veya olmasın bu hakkı saklıdır ve bu hak da ona vatandaş-yurttaş olma niteliği kazandırmaktadır. Eşit hak sahibi vatandaş, demokratik süreçlere katılım pratiği ile tanımlanarak özdeşleştirilmektedir (Sen, 2002: s. 51).

Sen’in Yapabilirlik Yaklaşımı, çağdaş refah değerlendirmelerine yönelik endişe ve eleştirileri içerisinde barındırmaktadır. Bu eleştiriler şunlardır (Şeker ve Çetin, 2012: s. 284):

- İnsanlar, ham kaynakları işleyerek artı değere dönüştürme noktasında farklı potansiyellere sahiptir. Örneğin; engelli kişiler, yaş almış kişiler ve hamile kadınlar farklı üreticilik potansiyeline sahip olabilir. Bu nedenle insanları sadece katma değer yaratmada bir araç olarak görmek ve bunu bir değerlendirme ölçütü olarak kabul etmek, yoksulluk kavramını anlamaya uzak bir davranıştır.
- İnsanlar, genel olarak koşullarının sertliğini içselleştirebilir ve uyum sağlayabilir. Bu durum gerçeküstü bir iyimserliğin görülmesine neden olabilir. Örnek olarak;

ölmek üzere olan birinin sağlık açısından iyi olduğunu beyan etmesi gösterilebilir. Bu nedenle öznel değerlendirmelerin yapıldığı durumlar, genelleme konusunda yetersiz işleve sahiptir.

- İnsanların her şeyden bağımsız olarak kıymetli olasılıklara sahip olması, önemli bir durumdur. Örneğin; kişi hâkim olmak istemese dahi hâkim olma hakkının var olduğunu bilmelidir. Toplum tarafından değerli görülen herhangi bir mesleğe talip olma hakkı hem kişi hem de toplum için önemlidir. Bu nedenle, olası bir yoksulluk değerlendirmesi işlemlere ve yapabilirlik durumuna duyarlı olmalıdır.

1.1.7. Kronik Yoksulluk

Kronik yoksulluk, uzun süreli bir mahrumiyeti ifade etmektedir ve Dünya Bankası'nın belirlediği olağanüstü yoksulluk kavramı ile benzer nitelikler taşımaktadır. Oldukça şiddetli ve ağır bir şekilde görülen bu yoksulluk türünün en önemli özelliği, jenerasyonlar arası bir geçiş özelliğine sahip olmasıdır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2012: s. 39).

Kronik yoksulluk, zamansal bir nitelik taşımaktadır. Yoksulluğun beş yıldan fazla sürmesi durumunda bu yoksulluk türünden bahsedilebilir. Kronik yoksulluk aynı zamanda, yoksulluk döngüsünü kırması muhtemel olmayan kişiler için de kullanılmaktadır. Bu yoksulluk türü, şiddetli ve uzun sürmesi ile karakterizedir (Taş ve Özcan, 2012: s. 3). Ayrıca sosyal desteğe sahip olamama ve sosyal ortaklaşmanın azlığı ile de ortaya çıkmaktadır. Kronik yoksulluğun başlıca nedenleri arasında; yönetim problemleri, para piyasalarında yaşanan krizler, verimsiz ve sürdürülebilir olmayan ekonomi politikaları, sosyal dışlanma, sağlıksız ve sınırlayıcı olanaklara sahip çevre sayılabilir (Önder ve Şenses, 2006: s. 206).

Kronik yoksulluğun süregelenleşmesine neden olan çok sayıda değişken bulunmaktadır. Bu durumlar; eğitim, sağlık ve sosyal imkânların yetersizliği şeklinde sıralanabilir. Belirtilen bu imkanlar, kişinin yoksulluktan kurtulmasına veya var olan yoksulluğunun kronikleşmesine neden olabilmektedir (Adaman ve Keyder, 2006: s. 54). Örneğin; yoksulluk sınırı altında yaşayan kişinin eğitim yolu ile bu negatif döngüyü kırması olasıdır. Sağlık ise yoksulluğun kronikleşmesine neden olan en beklendik durumdur. Kalıcı sağlık problemleri yaşayarak kısıtlılık durumuna mecbur olan kişilerin, kronik yoksulluğu tecrübe etme ihtimalleri yüksektir (Temiz, 2008: s. 68).

Kronik yoksullar ile ilişkilendirilen yoksulluk sınırının altında uzunca bir süre geçirme durumu, kişilerin yaşadığı yoksulluğun şiddetine etki etmektedir (Buğra ve Keyder, 2013: s. 48). Ülkenin ekonomik koşullarındaki kötüleşme, yeni yoksulların ortaya çıkmasına neden olabileceği gibi halihazırda yoksul olan kesimleri de kronik yoksulluğa sürükleyebilir. 2021 yılı itibari ile Türkiye’de yaşayan kronik yoksul kişilerin toplam nüfusa oranının %12,7 olduğu bildirilmektedir (TÜİK, 2021b).

1.1.8. Geçici Yoksulluk

Geçici yoksulluk, kişilerin kısa süreli olarak yoksulluk sınırının altındaki yaşamı tecrübe etmesi ve tekrar yoksulluk sınırının üstüne çıkması durumunu ifade etmektedir. Bireylerin ekonomik durumlarında dönemsel olarak yaşanan dalgalanma, geçici yoksulluğa neden olabilmektedir. Kişinin kendi değişkenleri nedeni ile ortaya çıkabilen bu yoksulluk türü, kimi zaman toplumun veya ülkenin topyekûn bir durumundan da kaynaklanabilmektedir (Kaya, 2012: s. 74). COVID-19 pandemisi buna örnek gösterilebilir. Pandemiye ek olarak;

- Ekonomik krizler,
- Doğal afetler,
- Savaş ve terörizm gibi nedenler ile kişiler veya toplumlar, geçici yoksulluk durumuna düşebilir (İncedal, 2013: s. 26).

Geçici yoksulluk türü, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkabilmektedir (Köroğlu, 2022: s. 103). Bu yoksulluk türü, zaman ölçütü koyma açısından kronik yoksulluğa benzemektedir ancak kronik yoksulluk ile zıtlık ilişkisi içerisindedir (Sigeze ve Şengül, 2018: s. 505).

1.1.9. Yeni Yoksulluk

Ekonomik bağlantılar açısından toplumsal dışlanma ve marjinalleşme, yeni yoksulluk olarak ifade edilmektedir. Sosyal uyumun ve ekonomik entegrasyonun sorunlu olduğu sınıf veya grup üyelerine atfedilen bu yoksulluk türü, genellikle büyük metropollerde görülmektedir. Türkiye’de ise İstanbulda sıkça izlenebilmektedir (Buğra ve Keyder, 2003: s. 19).

Neoliberal politikaların bir sonucu olarak ortaya çıkan yeni yoksulluk, kentlerin çeperlerinde kendini göstermektedir. Tüketimi ekonomik düzenin merkezine oturtturarak insana yakışır bir hayat yaşamayı imkânsız hale getiren bu politikalar, zengin ve fakiri aynı sosyal, ekonomik ve kültürel ortamda yaşamaya zorlamıştır (Karakaş, 2010: s. 9).

Son yıllarda gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan bu kavramın en temel özelliği, sosyal dışlanmayı tetikleyen tüketim olgusuyla ilgilidir. Yeni yoksullaşan insanlar, modern toplumda tüketim ihtiyaçlarını karşılayamamakta ve bu nedenle normal sosyal hayata ayak uyduramamaktadır (Niray, 2005: s. 286).

Yeni yoksullar, toplumsal norm halini almış tüketim alışkanlıklarına sahip olmadıkları için piyasanın sunduğu mal ve hizmetlerin aktif ve etkin müşterisi değillerdir. Bu nedenle kendilerini, sorunun kaynağı olarak gören kusurlu tüketiciler olarak algılamaktadırlar. Ayrıca tüketim açısından yaygın olmayan davranış örüntülerine sahip olmaları, tam bir sosyal dışlanma halini ifade etmektedir (Karakaş, 2006: s. 9).

Yoksulluk ve sosyal dışlanma ayrımına değinildiğinde, yoksulluğun daha çok bölüşüm sorununa odaklandığı söylenebilir. Sosyal dışlanmanın ise bölüşüm sorununun yanı sıra yetersiz toplumsal katılım, toplumsal bütünleşme ve güç eksikliği gibi sosyal ilişki konularına odaklandığı görülmektedir (Bölükbaşı, 2008: s. 9). Sosyal dışlanma, çok boyutlu yoksunluğa dikkat çekmekte ve yoksulluğun anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Sosyal dışlanma yoksulluktan daha dinamik, çok yönlü ve metodolojik olarak çoğul bir kavramdır. Bu açıdan, yoksulluğun hem nedeni hem de sonucu olarak değerlendirilebilir. Sonuç olarak ikisi arasındaki en temel fark şudur: Dışlanma, öncelikle süreçlerle ilgilidir. Yoksulluk ise daha durağan bir olgudur ve bir durum, koşul ya da koşullar bütünüdür anlaşılması olarak görülmektedir (Bölükbaşı, 2008: s. 27).

1.1.10. Karma Yoksulluk

Yoksulluk ile ilgili uluslararası karşılaştırmalar değerlendirildiğinde mutlak ve göreceli yoksulluk türlerinin, kapsamlı bir tanım için yetersiz kaldığı görülmektedir. Karma yoksulluk, tam olarak bu eksiklik ve eleştirilerden dolayı ortaya atılmış bir yoksulluk yaklaşımıdır (Atkinson ve Bourguignon, 2001: s. 21). Bu yaklaşım türü, mutlak ve göreceli yoksulluğu tek bir türe indirgemistir ve bütün dünya için ortak bir parametre kullanmayı önermektedir. Bu sayede yoksulluk ile ilgili genelgeçer verilere ulaşılması ve topyekûn mücadele ortamı sağlanması hedeflenmektedir. Karma yaklaşıma göre üç farklı yoksulluk durumu mevcuttur. Bunlar şu şekildedir:

- Birinci grup yoksulluk türünü, mutlak ve göreceli yoksulluk türlerinin toplamı oluşturmaktadır.
- İkinci grup yoksulluk türü, mutlak yoksulluk sınırının altında olmasına rağmen ülkenin göreceli yoksulluk sınırının üstünde olması durumudur.

- Üçüncü grup yoksulluk ise mutlak yoksulluk sınırının üzerinde olmasına rağmen ülkenin göreceli yoksulluk sınırının altında olmasıdır (Kaya, 2011: s. 30-31).

Karma yoksulluk yaklaşımı, ülke içerisindeki bölgesel sosyoekonomik farklılıkları ele alacak şekilde hazırlanmıştır. Ülkenin az gelişmiş bölgelerinin mutlak yoksulluk sınırı ve gelişmiş bölgelerinin göreceli yoksulluk sınırı kullanılarak bir karma yoksulluk kavramı geliştirilmiştir (Akıncı, 2018: s. 8-9).

1.1.11. Nöbetleşe Yoksulluk

Nöbetleşe yoksulluk, yeni bir yoksulluk türüdür. Kentli yoksulların, hemşehrilik ve eşitsiz güç ilişkileri sonucunda görece diğer gruplardan daha fazla zenginleşmesini ifade etmektedir (Kocatepe, 2011: s. 28). Toplumsal ilişkilerin temel alındığı bu yoksulluk türünde, bir süreç analiz edilmektedir. Bu süreç yoksulluğun, sürekli olarak yoksul bireylerden diğer yoksul bireylere devredildiği varsayımını taşımaktadır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2012: s. 79). Örnek olarak gecekondulaşma, nöbetleşe yoksulluğun somut örnekleri arasındadır. Gecekondu sakinleri değişiyor olsa da gecekonduların var olma durumu sürekli olarak devam etmektedir.

Göç durumunun bir sonucu olarak ortaya çıkan nöbetleşe yoksulluk, yoksulluk durumunu görünmez hale getirmektedir. Kentlerde bir “*acıma*” objesi olarak görülen yoksulluk, süreç içerisinde korku ve nefret nesnesi haline gelmiştir. Bu geniş tanımlı ghettolaşma sertleşerek yoksullar ve yoksul olmayanlar üzerinde negatif etkiler yaratmaktadır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2012: s. 79).

Türkiye'nin kentleşme sürecinde göçün etkisi büyüktür. Göç, yoksulların orta sınıflara terfi etmesine olanak sağlayan bir mekanizma olarak görülmüştür ancak bugün için nöbetleşe yoksulluk, yoksulluktan kurtulmanın bir olasılığı olmaktan uzaktır (Kocatepe, 2011: s. 28-29).

1.2. Yoksulluğun Nedenleri

Yoksulluk, kişinin sosyoekonomik statüsü ile ilgili bir olgudur. Bireye verdiği en büyük zarar, onu toplum içinde korunmasız hale getirmesidir. Korunmasız hale gelen bireylerin süreç içerisinde yoksullaşması ise beklendik bir durumdur. Bu sebeple yoksulluğun insana verdiği en önemli zararın, onu toplum içerisinde zayıflığa ve korunmasızlığa mahkûm etmesi olduğunu söylemek mümkündür. Yoksulluğun bahse konu olumsuz sonucunun aynı zamanda yoksulluğun başlıca nedeni olarak gösterilmesi olağan bir durumdur (Adaman ve Keyder, 2006: s. 11). Yoksulluğun nedenleri arasında

bireyin; yoksulluktan kurtulma fırsatının bulunmaması, yaşamını tehlike altında bırakan olaylara maruz kalması, ekonomik ve sosyal krizleri deneyimlemesi ve bir konuta sahip olmaması gibi durumlar sayılabilir (Kurnaz, 2007: s. 48).

Yoksulluk, nedenleri tek bir başlık altında toplanamayacak kadar komplike bir kavramdır ve kökeninde birçok değişken bulunabilir. Yoksulluğun nedenlerine ilişkin görüş ve değerlendirmeler, süreç içerisinde değişmiştir. Bununla birlikte toplumun farklı kesimlerinin değerlendirmeleri arasında da önemli ayrımlar bulunmaktadır. Konu ile ilgili yapılan çalışmalara göre bireyler; dini inanç, ırk, dünya görüşü, eğitim, gelir düzeyi vb. faktörlerin yoksulluğu direkt olarak etkilediğini belirtmişlerdir. Ayrıca araştırma sonuçları, yaşanılan yere ve gelişmişlik düzeyine bağlı olarak yoksulluğun ülkeden ülkeye hatta ülke içerisinde farklılık gösterdiğini belirtmiştir (Şenses, 2001: s. 145-203).

Yoksulluğun nedenlerinin makro bir bakış açısı ile ele alınması, sürecin kapsamlı şekilde değerlendirilmesini kolaylaştıracaktır. Bu bakış açısı ile hareket edildiğinde, yoksulluğun tanımlarına göre nedenlerinin de farklılık kazandığı görülmektedir. Klasik iktisat kuramcılarından Maltus'a göre; nüfus artışı ve bu artışa oranla gıda maddelerinin artmaması durumu, yoksulluğun temel nedeni olarak ifade edilmiştir (Gül, 2000: s. 56). Keynes yoksulluğu, *“talep yetersizliği sebebiyle ortaya çıkan bir durum”* olarak nitelendirmiştir. Ona göre emek talebindeki azlık, yoksulluğa sebep olmaktadır (Sapancalı, 2001: s. 115). Liberal bakış açısına göre ise yoksulluk, müdahaleci politikaların bir sonucudur. Müdahalecilik, *“devletin serbest olması gereken piyasalara bir şekilde müdahil olması durumu”* şeklinde tanımlanabilir. Bu müdahil olma durumu sebebiyle sürecin verimsiz ve kalitesiz ilerleyeceği fikri oluşmuştur. Tüm bu olumsuz durumlar sonucunda ise yoksulluğun yaygınlaşacağı düşüncesi tetiklenmiştir (Yaşa, 2018: s. 158). Şenses'e (2001) göre yoksulluğa neden olan durumlar şunlardır:

- Plansız büyüme ve gelir eşitsizliği,
- Demografik değişkenler,
- Emek piyasaları,
- Dışsal etmenler,
- Yapısal uyum programları.

Yoksulluğun tanımında olduğu gibi nedenleri de referans alınan bölgeye, ülkeye veya bölüme göre farklılık göstermektedir (Şenses, 2001: s. 146). Yoksulluk konusunda politikalar geliştiren bir kuruluş olan Dünya Bankası, yoksulluğun nedenleri noktasında

bir çerçeve oluşturmak amacıyla dört alt başlık belirleyerek bu başlıkları detaylandırmıştır. Bu başlıklar şu şekildedir (World Bank, 2005: s. 132):

- Bölgesel nitelikler (coğrafi konum, doğal kaynakların mevcudiyeti, çevre ve hava koşulları, siyasi iklim),
- Sosyolojik nitelikler (kültür, değerler, adet ve alışkanlıklar, sosyal yapı ve sosyal sermaye),
- Hanehalkı nitelikleri (demografik özellikler, bağımlı nüfus oranı, işgücü piyasasındaki konumu),
- Bireysel nitelikler (yaş, eğitim ve istihdam durumu).

1990 yılında yayımlanan Dünya Kalkınma Raporu ile beraber uluslararası örgütler, yoksulluğu bir olgu olarak sıklıkla ele almışlardır. Bu kuruluşlara göre; yoksulluğun temel nedenleri arasında siyasi yönetimler, savaşlar, afetler ve bireylerin eğitim düzeyi bulunmaktadır. Yoksulluk ile mücadelede birçok çözüm önerisi sunan bu örgütler, temelde piyasalara uyum sağlama, rekabet gücünün artırılması, emek piyasasının ve beşerî sermayenin geliştirilmesi gibi faktörlerin önemine vurgu yapmıştır (World Bank, 1990). Türkiye özelinde yoksulluğa neden olan durumların başında; gelir dağılımındaki eşitsizlikler, emek gücü piyasalarının istikrarsızlaşması, ekonomik krizler, sosyal dışlanma, hanehalkı demografisi ve göç gelmektedir (Kasalak, 2013: s. 27).

Küresel bir olgu olan yoksullukla mücadelede, uluslararası kuruluşların önemi büyüktür. Bu bağlamda çalışmalar gerçekleştiren Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), “*Küresel Hedefler*” olarak da bilinen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) ile yoksulluğu sona erdirmek, gezegeni korumak ve 2030 yılına kadar tüm insanların barış ve refahtan yararlanmasını sağlamak için evrensel bir eylem çağrısı gerçekleştirmiştir (Can, 2017: s. 1118). Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri bütünüleştiktir yani bir alandaki eylemin diğer alanları etkileyeceğini ve kalkınmanın sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik arasında denge kurması gerektiğini kabul etmektedir. Hedefleri benimseyen ülkeler, “*kimseyi geride bırakma*” sloganı ile öncelikli olarak “*en geride kalanlar*” için ilerlemeyi hızlandırmayı taahhüt etmişlerdir. Buradan hareketle; gelişmemiş ülkelerin temel problemleri arasında bulunan yoksulluk, açlık, kazanılmış bağışıklık yetersizliği sendromu (AIDS), kadın ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılık gibi sorunlar Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri’nin temalarını oluşturmuştur. Bahse konu

hedefler oldukça iddialdır ve topyekûn bir mücadeleyi zorunlu kılar. Bu sebeple SKH'lerin gerçekleşebilmesi için tüm toplumun bilgi birikimi, teknolojisi ve mali kaynakları gereklidir (UNDP, 2021).

Yoksulluk nedenleri ve sonuçları açısından multidisipliner bir kavram olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple yoksulluğu tek bir nedene dayalı olarak açıklayabilme veya çözümleme olanağı bulunmamaktadır ancak yoksulluğa neden olan en önemli sebepler arasında emek piyasası, ekonomik durum, jeopolitik konum, siyasi durum ve sosyodemografik nedenler sayılabilmektedir (Şenses, 2001: s. 146). Buradan hareketle “Yoksulluğun Nedenleri” bölümünün bahse konu alt başlıklardan faydalanılarak açıklanmasının önem arz ettiği düşünülmektedir.

1.2.1. Emek Piyasası ve Yoksulluk

Çalışma, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşayan insanların temel gelir elde etme pratiğidir. İş gücü piyasaları, bu yönü ile sosyal bir nitelik ihtiva eder. Referans ülkede yaşayan kişilerin refahı ya da yoksullaşmaması, bu kişilerin emek gücü piyasasındaki durumlarına bağlıdır. Emek gücü piyasası ve yoksulluk arasındaki ilişki, son yıllarda sıklıkla tartışılmaktadır. İnsanların önemli bir kısmının tam zamanlı bir işte çalıştığı ancak yaşadıkları ülkelerin yoksulluk oranlarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, yoksulluğun yalnızca işsizlikle ilişkili olmadığını aynı zamanda düşük ücretler, düşük kaliteli işler ve sınırlı iş olanakları gibi değişkenlerden de etkilendiğini göstermektedir. Bahse konu durum literatürde “*çalışan yoksulluğu*” şeklinde nitelendirilmektedir (Kart ve Öngör, 2023: s. 14).

Çalışan yoksullar kavramı Sanayi Devrimi ile beraber ortaya çıkmıştır ve olumsuz bir çalışma durumunu ifade etmektedir (Pir, 2018: s. 1). Sanayi Devrimi döneminde Birleşik Krallıkta insanların ücretlerinde tasarrufu bulunan tek merci işverenler olmuştur. İşverenler, bu durumu kendi lehlerine kullanarak çalışanlarının ücretlerini giderek azaltmış ve emek gücü piyasalarını kendi çıkarları yönünde manipüle etmişlerdir. Bu süreç de emekçinin, çalıştığı günün sonunda kazandığı para ile fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayamayacak duruma gelmesine neden olmuştur (Sarı, 2021: s. 162). Retrospektif bir bakış açısı ile ele alınan çalışan yoksulluğu olgusu, günümüzde de benzer özellikler ile kendini görünür kılmıştır. Emek piyasalarındaki istikrarsızlık ve bozulma, emeğin yoksulluğa çare olmadığı bir dünya yaratmaktadır (Kılıçarslan, 2022: s. 1).

İşgücüne katılım, yoksulluğun olumsuz etkilerini azaltmaktadır ve aşırı yoksulluktan kurtulmada önemli bir değişkendir. İşgücüne katılım ile yoksulluk arasında istatistiksel anlamlı ilişki olduğu bilinse de çalışıyor olma durumu ya da işgücüne katılımın yüksek olduğu ülkelerde yoksulluk, az görülen bir olgu olmayabilir. İşgücüne katılımın yoksullukla olan ilişkisi, yoksulluğun nedenlerini anlama noktasında önemlidir (Çalışkan, 2007: s. 285-289). Referans alınan ülkenin sosyal politikalarının etkililiği, yoksulluk için belirleyici bir değişkendir. Sosyal politikaların kişileri yoksulluktan uzak tutması, işgücüne katılma yönündeki baskının azalmasına neden olacaktır. Bu nedenle, referans ülkedeki kişilerin işgücüne katılmalarını sağlamak esastır. Böylece yoksulluktan kalıcı bir uzaklaşma sağlanması söz konusu olabilir (Yüceol, 2005: s. 506-507).

Emek piyasası ve yoksulluk arasında çok sayıda bağlantı bulunmaktadır. Çalışma koşulları, istihdam seviyeleri, ücretler ve işsizlik oranları yoksulluk düzeylerini doğrudan etkiler. Bu nedenle, ülkelerin emek piyasası politikalarının yoksullukla mücadelede önemli bir rolü bulunmaktadır (Çalışkan, 2007: s. 286). Emek piyasasının 21. yüzyıl ile beraber değişmeye başladığı görülmektedir. Bu değişim, üretim faaliyetlerinde insanların daha az kullanılması ile kendini göstermektedir. Mavi yakalıların yerini otomasyon ve robot kolları alırken beyaz yakalıların yerini yapay zekanın alması beklenmektedir. Bu değişimin bugünden itibaren kendini göstermeye başlaması ile bölüşüm süreci ve yoksulluk farklılaşacaktır (Kesici, 2013: s. 20).

Gelir getirici başka bir yatırımı olmayan birey, zamanla birikimlerini harcayacak ve işsiz kaldığında muhtaç hale gelecektir. Bu durum, yoksulluk üzerinde çarpan etkisi yaratacak ve bir toplumun yoksullaşma ile karşılaşması kaçınılmaz olacaktır. Dolayısıyla işsizliğin azaltılması için istihdam olanaklarının çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca artan nüfusun yarattığı işgücü potansiyelinin karşılanması için istihdamın artırılması önemlidir. Özetle; işsizlik ile istihdam ve yoksulluk, birinin diğerini etkilediği ve tersinin de geçerli olduğu çift yönlü bir nedensellik ilişkisine sahip önemli kavramlardır (Çalışkan, 2007: s. 286). İşsizlik ve yoksulluk arasındaki ilişkinin doğru tespiti, işsizlik profiline bağlıdır. İşsizlerin; yaşı ve eğitim düzeyi, işsizlik nedenleri, işsizlik süreleri gibi değişkenler işsizlik ve yoksulluk arasındaki ilişkinin temellerini oluşturmaktadır. Kimi ülkelerde işsizler, iş konusunda seçici olabilecek kadar maddi güvenceye sahipken kimi ülkelerde ise iş bulamayan, durgunluk döneminde işini kaybeden ya da aniden yoksulluğa itilen yoksullar toplumun büyük bir kesimini oluşturmaktadır. İşsizlik ve yoksulluk arasındaki ilişkide göz önünde bulundurulması gereken bir diğer faktör de işsizlik

süresidir. Birçok ülkede işsizlik profilinin uzun süreli işsizliğe doğru kayması, yoksulluk açısından da endişe verici bir durumdur. İtalya ve Belçika'da işsizlerin yüzde 60'ından fazlası uzun süreli işsizdir ve bu oran Almanya, İspanya, Yunanistan, Macaristan ve İrlanda'da daha yüksek oranlara ulaşmaktadır (Şenses, 2001: s. 18-19).

İşsizlik ve yoksulluk arasındaki ilişkide, işsizlik sigortası gibi sosyal güvenlik önlemleri ve aile/sosyal dayanışma unsurları önemli bir rol oynamaktadır. İşsizlik sigortası ve yardımları, ailede başka bir çalışanın olup olmaması gibi faktörler, işsizlik ve yoksulluk arasındaki ilişkiyi etkileyebilmektedir. Bu da ilişkinin ilk bakışta görüldüğü kadar basit olmadığını göstermektedir (Akalin, 2015: s. 46). Yoksulluk araştırmalarında, işsizliğin yanı sıra düşük ücretlerin de yoksulluğun önemli bir nedeni olarak ön plana çıktığı görülmektedir. Düşük ücretler, gelir eşitsizliğini artırarak işgücüne katılımı azaltmaktadır. Erdut (2005) işgücündeki hızlı büyümenin sanayi ve hizmet sektörlerinde sınırlı istihdam olanaklarına işaret ettiğini, bunun da işgücüne katılımın azalmasına ve alternatif işgücü piyasalarının ortaya çıkmasına yol açtığını ifade etmektedir. Son yıllarda endüstriyel yeniden yapılanma süreci, özellikle gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerde işgücü piyasası üzerinde derin bir etki yaratmıştır. Küreselleşme ile beraber işgücü piyasası değişmiş, işçiler uzmanlık düzeylerine göre işgücü açısından yeniden dağıtılmış ve üretim yeniden yapılandırılmıştır (Kulaksız, 2014: s. 91-111). Sonuç olarak, küresel istihdam olumsuz etkilenmiş ve dolayısıyla işsizlik, yoksullukla bağlantılı kronik bir sorun haline gelmiştir.

İşsizlik ve yoksulluk, az gelişmiş ekonomilerde daha yaygındır ancak gelişmiş ekonomiler de küresel ekonomik durgunluk nedeniyle son zamanlarda bu zorluklarla karşı karşıyadır (Çalışkan, 2007: s. 288). Orta gelirli ülkelerde işgücü fazlasının varlığı ve yeterli istihdamın olmaması, yoksulluk olarak kendini göstermektedir. İşsizlik sigortası ya da yardımları olmadığı ya da sınırlı olduğu için çalışması gerekenler, çok düşük ücretlerle ya da geçici bir işte çalışmak zorunda kalmaktadır. Bu tip ülkelerde istihdam, yoksulluğu ortadan kaldırmadığı için işsizlik ve yoksulluk sorunu daha fazla iç içe geçmektedir (Koray, 2008: s. 24-25). Gündoğan'a (2003) göre işsizlik, yoksulluğun önemli nedenlerinden biri iken bazı ülkelerde uygulanan sosyal politikalar nedeniyle belirgin bir yoksulluk faktörü olmaktan çıkmaktadır. Dolayısıyla bu ülkelerde yoksulluk riski, işsizlik oranı ile doğrudan ilişkili olmayabilir. Bu durumun en belirgin örneği, İskandinav ülkeleridir. Bu ülkelerde hem işsizlerin hem de istihdam edilenlerin yoksulluk oranları birbirine çok yakındır. Sonuç olarak, eğer bir ülkede sosyal politika uygulamaları

yoksulluğu önlemek için yeterliyse yüksek işsizlik oranları, yoksulluğun artması yönünde ciddi bir baskı yaratmamaktadır (Beyazıt, 2020: s. 2986). Ayrıca çalışan yoksulların oranı dikkate alındığında düşük işsizlik oranları, her zaman yoksulluk oranının düşük olduğu anlamına gelmemektedir.

1.2.2. Ekonomi ve Yoksulluk

Yoksulluk, ekonomi piyasalarındaki mal ve hizmetlerin üretim ve tüketimindeki eşitsizliklerden kaynaklanan sosyal bir sorundur. Ekonomi ise bir ülkenin mali piyasalardaki durumunun değerlendirilmesidir. Ekonomi “*bir insan topluluğunun veya ülkenin, üretme ve bunları bölüşme biçimlerinden doğan ilişkilerin tümü*” şeklinde tanımlanmaktadır (Aypek vd., 2009: s. 45). İnsanların ekonomik faaliyetleri sonucunda edindikleri gelirleri ve bölüşümü, yoksulluk olgusu ile ilişkilidir.

Ekonomi, bir ülkenin makro göstergeleri açısından değerlendirilmesi ile ortaya çıkmaktadır. Piyasadaki hizmetlerin ve malların niteliği ile kalitesi, bir ülkenin üretim durumu hakkında bilgiler vermektedir. Ekonomi piyasalarında mal ve hizmetlerin üretilmesi veya tüketilmesi, kişilerin emeğini arz etmesi ile mümkündür (Öztürk, 2008: s.165). Buradan hareketle ekonomik büyümenin, bir ülkenin mal ve hizmetler piyasasındaki değerlerinin artışını ifade ettiğini ve yoksulluğun azalması için önemli bir gösterge olarak kabul edildiğini söylemek mümkündür (Altay, 2005: s. 172). Ülkenin yaşadığı büyüme ve bu büyümeden kazanılan refahın herkese eşit şekilde dağılmaması, yoksulluk ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi bozmaktadır. Bu bölümde yoksulluk; ekonomik büyüme, gelir dağılımı ve eşitsizlik, enflasyon, vergilerdeki adaletsizlikler ve ekonomik kriz açısından ele alınacaktır.

Büyüme, bir ülkenin mal ve hizmetler piyasasındaki değerlerinin artışıdır. Ülkenin milli gelirinin artması anlamına da gelen ekonomik büyüme kavramı, yoksulluğun azalması için önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Ekonomik büyüme ve yoksulluk arasındaki ilişkide iki temel faktörden bahsedilmektedir. Bunlar; büyümenin gelir dağılımı ve işgücü piyasaları üzerindeki etkileridir. Dolayısıyla büyüme oranının yanı sıra gelir dağılımı, işgücüne katılım oranı, çalışma saatleri, ücret düzeyi ve temel işgücü piyasası göstergeleri oldukça önemli görünmektedir (Balcı ve Alyu, 2018: s. 989-990). Ekonomik büyüme ile yoksulluk arasındaki ilişkiye yapılan eleştiri, gelir dağılımındaki eşitsizlikler noktasındadır. İnsanların ülkenin refahından payına düşeni eşit şekilde almaması, yoksulluğun temel argümanlarından biridir (Şenses, 2001: s. 45). Gelir

dağılımındaki eşitsizlik ile yakından ilişkili olan yoksulluk; ortalama gelir düzeyi, ekonomik büyüme, mal ve hizmet piyasalarının durumu gibi parametrelerden etkilenmektedir (Işığışok, 1998: s. 7-10). Ülkelerin gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) durumları ne olur ise olsun yoksulluk açısından önemli olan, ülkenin gelir dağılımındaki durumudur. Gelir dağılımındaki bozulmalar veya yaşanan eşitsizlikler, ekonomik büyüme üzerinde negatif etkiye sahiptir (Topuz ve Yıldırım, 2017: s. 58).

Yoksulluk; bir ülkede yaşayan bireylerin ürettikleri mal ve hizmetlerden elde ettikleri toplam gelirin eşit olmayan şekilde dağılımını ifade etmektir (Işığışok, 1998: s. 7-10). Bu durumun en önemli göstergesi, gelir eşitsizliğidir. Bahse konu durum, bir ülkedeki gelir dağılımının o ülkedeki bireylere eşit ve adil bir şekilde dağılmadığının kanıtıdır. Gelir dağılımındaki eşitsizlik, sosyal bilimciler tarafından istenmeyen bir durum olarak nitelendirilmektedir. Bu görüşün nedenlerinden biri, ekonomik büyüme üzerindeki olumsuz etkisidir. Gelir dağılımını etkileyen veya belirleyen faktörler değerlendirilirken yoksulluk ile arasındaki pozitif ilişki de göz önünde bulundurulmalıdır. Gelir dağılımındaki eşitsizlik arttıkça yoksulluk düzeyi de artmaktadır (Çalışkan, 2010: s. 91). Kuznets (1955), ekonomik büyüme ile gelir eşitsizliği arasındaki bağlantıyı "*Kuznets Hipotezi*" ile açıklamıştır. Ona göre büyüme, ekonomik gelişmenin ilk aşamalarında gelir eşitsizliğini arttırmaktadır ancak süreç içerisinde bu eşitsizlik ortadan kalkmaktadır. Anlaşıldığı üzere, gelir dağılımı ile gelir düzeyi arasında "*ters U eğrisi*" olarak ifade edilen bir bağlantı vardır. Kuznets hipotezine göre, ekonomik kalkınmanın ilk aşamalarında kırsal nüfusun ekonomideki payı daha yüksekken kentsel düzeyde bu pay sınırlıdır. Buna bağlı olarak toplumdaki gelir düzeyi de daha düşüktür ve düşük gelirli için Gini Katsayısı da düşüktür. Bu sebeple, yoksulluğun eşit şekilde paylaşıldığı söylenebilir. Gelir düzeyinin yükselmesiyle birlikte sanayi odaklı yatırımlar artmaktadır ve bu durum sanayi sektöründe çalışanların, kırsal alanda tarımsal faaliyetlerle uğraşanlara göre daha fazla gelir elde etmesi ile sonuçlanmaktadır (Dawson, 1997: s. 409-410). Özetle, gelir dağılımında eşitsizlikler ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç, Kuznets eğrisinin ilk aşamasıdır. Ekonomi olgunlaştıkça, kırsal sektörün payı azalırken kentsel sektörün payı artar. Böylece gelir artışı olur ve eşitsizlik azalmaya başlar.

Gelir dağılımı ile yoksulluk arasında güçlü bir ilişki vardır. Belli bir gelir düzeyinde gelir eşitsizliği ne kadar yüksekse yoksulluk da aynı oranda yüksektir. En genel haliyle gelir dağılımı, toplam gelire katkıda bulunanların bu gelirden aldıkları paylara verilen isimdir. Bu paylardaki eşitsizliğin artması, zaman içinde finansal sıkıntılara yol

açmakta ve dolayısıyla ekonominin istikrarlı şekilde büyümesini engellemektedir (Balcı İzgi ve Alyu, 2018: s. 990-995). Bu finansal sıkıntıların başında ise enflasyon gelmektedir.

Enflasyon; referans ülkenin para miktarıyla mallar ve hizmetler arasındaki açığın yükselmesi veya alım gücünün düşmesi olarak tanımlanmaktadır ve yoksulluğun şiddetini arttırmaktadır. Bununla birlikte yoksulluğa düşmenin temel nedenleri arasında gösterilebilmektedir (Evcim vd., 2019: s. 294). Fiyatlar üzerindeki sürekli ve hissedilir düzeyde gerçekleşen artışlar olarak ifade edilen enflasyon, reel ücretleri olumsuz şekilde etkilemektedir. Enflasyon sonucunda insanların alım gücünde yaşanan bozulma ve daralma, yoksulluğun şiddetini arttırdığı gibi yoksulluğa düşmenin nedenleri arasında da gösterilebilmektedir (Bozma, Akdaş ve Güney, 2020: s. 975-980). Ekonomide yaşanan bozulmalar, genellikle gelişmekte olan ülkelerde, kendini enflasyon şeklinde göstermektedir. Enflasyonun direkt olarak negatif etkilediği reel ücretler, giderek düşmektedir ve bu durum beklendik bir sonuçtur. Reel ücretlerin düşmesi, yoksulluğun şiddetinin artmasına neden olacağı gibi ülkedeki yoksulluk sınırı altında yaşayanların sayısını da arttıracaktır. Yoksulluğun artması, mal ve hizmet piyasalarında beklendik bir durağanlık yaratacaktır. Alım gücünün düşmesi, mal ve hizmetlere olan talebi azaltacak, bu durum sonucunda ise üretim ve dolaylı yollardan da emek talebi olumsuz şekilde etkilenecektir (Göker ve Dane, 2013: s. 115).

Yüksek enflasyon dönemlerinde hükümetlerin uyguladığı enflasyonla mücadele politikaları, yoksulluk düzeyinin azaltılmasında büyük önem taşımaktadır (Akçakaya, 2009: s. 24). Alınan önemler, enflasyonun ülkedeki gelir dağılımını olumsuz yönde etkilemesinin önüne geçemeyebilir. Enflasyonist ortamda tasarruf etme imkânı olan kişiler, yüksek reel faiz oranlarından yararlanırken gelir düzeyi düşük olan kişiler, bu imkâna sahip olamamaktadırlar. Bu sebeple, gelir dağılımı giderek bozulmaktadır. Enflasyondan en çok zarar gören kesim ise sabit gelir gruplarıdır. Gelir dağılımı, kendilerini enflasyondan koruyamayan alt ve orta gelir gruplarının aleyhine bozulmaktadır. Ayrıca enflasyondaki beklenmedik artışlar nedeniyle borç veren ve borç alanların sayısı azalmakta, bunun sonucunda yine gelir dağılımı etkilenmektedir (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), 2013). Bu bilgiler ışığında, enflasyonist dönemlerin yoksulluk oranını giderek arttırdığını söylemek yerinde olacaktır. Türkiye gibi enflasyonist ülkelerin ekonomik sonuçları bu savı doğrulamaktadır.

Yoksulluk ile ilgili bir diğ er değişken olan vergi, ülkelerin bekası için oldukça önemli bir kavramdır. Zaman içerisinde ekonomik parametrelerde yaşanan değişiklikler, devletlerin en önemli geçim kaynağı olan vergilerde bozulmaya neden olabilmektedir. İyi düşünülerek hazırlanmamış vergi yasaları, bütün mal ve hizmet piyasalarının yanı sıra emek piyasalarını da olumsuz şekilde etkilemektedir. Buradan hareketle, hükümetlerin yoksullukla mücadelede aktif şekilde kullanması gereken önemli değişkenler arasında vergilerin de bulunması gerektiğini söylemek yerinde olacaktır (Kardaş, 2020: s. 72). Bu bağlamda artan oranlı vergiler, gelir eşitsizliğine karşı kurgulanmış yoksullukla mücadele araçları olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca dolaylı ya da doğrudan vergiler de yoksullukla yakından ilişkilidir. Dolaylı vergiler, kişilerden dolaylı yollardan alınan vergilerdir (Yanar ve şahbaz, 2013: s. 58). Bu vergi türünde vergi, hemen o ekonomik faaliyet sırasında tahsil edilir. Bu nedenle düşük maliyetli ve kolaydır. Doğrudan vergiler ise mükellefler tarafından aracısız olarak devlete ödenen vergilerdir. Bu vergiler, pahalı ve toplanması zordur. 2017 yılında Uluslararası şeffaflık Derneği tarafından yayımlanan ‘‘Türkiye’de Dolaylı ve Dolaysız Vergiler’’ isimli rapora göre; Türkiye’de dolaylı vergi oranı %63,38, doğrudan vergi oranı ise %36,62’dir. Dolaylı vergiler, genellikle kişilerin alışverişleri sırasında ödedikleri vergilerdir. Bu vergilerden en çok etkilenen yoksullardır. Kişilerin tüketimlerini karşılamakta zorlandığı düşünülürse bu türde vergi toplamak, yoksulluğun etkisini derinleştirmektedir (Uluslararası şeffaflık Derneği, 2018: s. 2-4).

Ekonomik kriz, ekonomide meydana gelen ani ve beklenmedik olayların ülke ekonomisini makro ve mikro anlamda derinden etkileyecek sonuçlar doğurması olarak tanımlanabilir. Ekonomik krizlerin etkileri, ülkelerin özelliklerine göre farklı şekillerde ortaya çıkabilir ancak başlıca sonuçları arasında şunlar gösterilebilir (Aktan ve şen, 2001: s. 6-8):

- Üretimde hızlı bir daralma,
- Fiyatların genel seviyesinde ani düşüş,
- İflaslar,
- İşsizlik oranında yaşanan ani artışlar,
-  cretlerde gerileme,
- Finansal piyasalarda   k ş ve durgunluk.

Farklı ülkelerde patlak veren ekonomik krizler, ülkelerin mevcut yoksulluk oranlarını derinden etkilemiştir. Ülkelerin kriz öncesi ve sonrası yoksulluk oranlarını

inceleyen birçok çalışma bulunmaktadır. Çalışmaların sonuçlarına göre krizler, yoksullar üzerinde sarsıcı olumsuz etkiler bırakmaktadır. 1996-1998 yılları arasındaki kriz öncesi ve kriz döneminde yoksulluk oranlarının Tayland'da yüzde 11,4'ten yüzde 12,9'a; Endonezya'da yüzde 11,3'ten yüzde 18,9'a; Rusya'da yüzde 21,9'dan yüzde 32,7'ye yükseldiği görülmektedir. Kriz öncesinde yoksulluk oranı yüzde 16,8 olan Arjantin'de, krizin ortaya çıktığı 1995 yılında yoksulluk oranı yüzde 24,8 olmuştur (Yılmaz, 2006: s. 24). Dünyada yaşanan ekonomik krizlerin sosyal sonuçları ciddi bir sorun olmaya devam etmektedir. Kriz nedeniyle işini kaybeden milyonlarca insan hala işsizdir ve bunların çoğu herhangi bir sosyal güvenceden yoksundur. İşsizlerin büyük çoğunluğunun çocukları okula gitmemektedir ve kuralsız kayıt dışı işgücü piyasalarında çalışmaktadırlar. Kadınlar ve çocuklar, krizlerden en çok etkilenen gruplar olmaya devam etmektedir (Yaprak, 2009: s. 42-44).

1.2.3. Jeopolitik Konum ve Yoksulluk

Jeopolitik konum; bir ülkenin ekonomik, siyasi, kültürel, ticari, coğrafi, iklim ve askerî açıdan sahip olduklarının tamamıdır. Bir ülkenin jeopolitik konumu; ticaret yolları üzerinde yer alması, doğal kaynaklarının mevcudiyeti, stratejik yol ve geçitlere sahip olması gibi faktörlerden etkilenir. Ayrıca iklim koşulları, denize yakınlık veya uzaklık, komşu ülkeler ve göç gibi durumlar da jeopolitik konum ile ilişkilidir. Türkiye özelinde analiz edildiğinde Asya ve Avrupa arasındaki köprü olan konumu, önemli bir değişken olarak nitelendirilmektedir (Evcim vd., 2019: s. 295).

Jeopolitik konum, yoksulluğun azaltılması ve ülkelerin kalkınması için önemli bir faktördür. Örneğin; stratejik bir konuma sahip olan, önemli ticaret yolları üzerinde bulunan veya zengin doğal kaynaklara sahip olan bir ülke, daha fazla ekonomik fırsat ve yatırım potansiyeli barındırabilir. Bu da ülkenin ekonomik olarak büyümesine ve dolaylı olarak yoksulluğun azalmasına katkı sağlayabilir (Aydemir vd., 2019: s. 53; Gürlük ve Turan, 2008: s. 65). Ayrıca bir ülkenin deniz ve/veya okyanuslara yakın olması, ülke ekonomisine %2'ye yakın bir pozitif etki sağlamaktadır. İklimin ülke ekonomisine olan etkisini değerlendiren bir araştırmaya göre; kişi başına düşen milli gelirin 1000 dolardan az olduğu ülkelerin büyük bir çoğunluğunun ekvatorial iklim kuşağında olduğu belirtilmektedir (Özey, 2003: s. 137).

Ülkelerin jeopolitik konumlarının getirdiği avantajlardan yalnızca belirli bir kesimin faydalanması, toplumda huzursuzluğa neden olacağı gibi yoksulluğun da

tetikleyicisi niteliğindedir. Hükümetler bu faydaları, tüm toplumun yararı adına kullanmalıdır. Ekonomik büyüme, birçok iş kolunda istihdam sunmaktadır ve bu durum, işsizlik oranlarının düşürülerek yoksulluğun azaltılması için önemli bir değişkendir. Bununla birlikte yaratılan istihdamın dengesiz şekilde dağılması, iç göç üzerinde arttırıcı bir etkiye sahiptir. Bu durum ise kent yoksulluğuna neden olabileceği gibi çarpık kentleşmeyi de beraberinde getirebilmektedir (Şen, 2014: s. 239).

Jeopolitik konum, bir ülkenin siyasi ve askeri istikrarını etkileyebilir. Bir ülke, stratejik konumda bulunması nedeniyle diğer ülkelerin çıkarlarına engel teşkil edebilir ve böylece askeri veya siyasi çatışmaların kaynağı haline gelebilir. Bu durum da yoksulluk riskini arttırabilir ve insani krizler (açlık, göç ve iç çatışma) meydana gelebilir (Temiz, 2008: s. 78). Sonuç olarak, jeopolitik konum ve yoksulluk arasındaki ilişki oldukça karmaşıktır. Bir ülkenin jeopolitik konumu, o ülkenin ekonomik kalkınmasını ve yoksulluğu etkileyebilir. Hükümetler jeopolitik konumun getirdiği dezavantajların farkında olmalı, fırsatları ise tüm toplumun yararına kullanarak politika geliştirmelidir.

1.2.4. Siyaset ve Yoksulluk

Siyaset, demokratik ilkeleri benimsemiş bütün ülkelerde halkın haklarını korumak ve daha iyiye ulaştırmak amacıyla. Toplumsal sözleşmeden bu yana insanlar, bazı haklarını daha yüksek bir kuruma vekâleten teslim ederek yönetilmeye razı olmuşlardır. Bu yönetilme durumunda, kâr zarar hesabı yapılmadan toplumu oluşturan tüm bireyler için en iyi olanı belirlemek esas amaç olmalıdır. Belirlenen nihai amaca ulaşmak için de politikaların geliştirilmesi oldukça önemlidir. Geliştirilen bu politikalar arasında en önemlilerinden biri de kuşkusuz, yoksulluk ile mücadele politikalarıdır (Kök, 2011: s. 37-45).

Yoksulluk, toplumsal bölüşüm kavramı ile ilişkili bir sorun olarak kabul edilmektedir. Toplumsal bölüşüm, kişilerin birbirlerinin varlığı veya yardımı ile edindiği mal ve hizmetleri toplumla yeniden bölüşmesi durumudur. Önemli olan, bu bölüşümün neye göre yapılacak olduğudur. Politikalar ve bakış açıları, bu noktada farklılaşmaktadır. (Boratav, 2012: s. 11-13).

Yoksulluk, mülkiyet fikrine bakış açısına göre farklı şekillerde anlamlandırılabilir. Yoksul olan kişinin yoksul olma durumuna dair nasıl bir atıfta bulunduğu, bu durumun yönetilmesinde önemli bir değişkendir. Liberal ekonomik esasları benimseyen yönetimler yoksulluğa düşme nedenlerini, bireylerin kalifiye olmama

ve tam anlamı ile serbestleşememe durumundan ileri geldiğini belirtmektedir (Serter, 1994: s. 160). Marksist esaslara göre yönetilen ülkelerde ise yoksulluğun nedenlerinin, özel mülkiyete sahip olma durumu olduğu savunulmaktadır. Bu durumun kişileri rekabete sürüklediği ve rekabet sonucunda birtakım insanların geride kalarak yoksulluğa düştüğü varsayılmaktadır (Demirtürk vd., 2011: s. 36). Konu ile ilgili siyaset kurumunun yapması gereken, yoksulluğun şiddetini azaltarak insanların gerek sosyal güvenlik şemsiyeleri gerekse sosyal politika uygulamaları ile asgari gelirin altına düşmelerini önlemektir. Bu sayede herkes için insana yakışır bir hayat sürdürülebilir hale gelecektir (Öztürk, 2008: s. 615).

Siyaset ve yoksulluk arasındaki ilişki, farklı düzeylerde analiz edilebilir. Bunlar aşağıda sıralanmıştır (Buğra, 2016: s. 23-82):

- Birinci düzey analiz, siyasi liderlerin yoksulluk konusundaki tutumlarını ve politikalarını ele almaktadır. Siyasi liderlerin yoksullukla mücadelede başarılı olmaları için yoksulluğun nedenlerini ve sonuçlarını anlamaları ve buna göre politikalar geliştirmeleri gerekmektedir. Bu noktada, siyasetçilerin kişisel kanaatleri ve değerleri önemli bir konumdadır.
- İkinci düzey analiz, yoksulluğun siyaseti nasıl etkilediğini ele almaktadır. Yoksulluk, seçmenlerin tutumlarına ve siyasi partilerin politikalarına doğrudan etki edebilir. Yoksulluk sınırının altında yaşayan kişilerin sayısı, sosyal hizmetler ve yoksullukla mücadele politikalarına ilişkin toplumun genel tutumu, yoksulluk olgusuna olan siyasi yönelişi belirleyebilir. Buradan hareketle; yoksulluğun yaygın şekilde görüldüğü ülkelerin siyasi liderlerinin, yoksullukla mücadeleyi öncelikli bir konu olarak ele almalarının seçmenlerin desteğini kazanmalarına yardımcı olabileceği söylenebilir.
- Üçüncü düzey analiz ise yoksullukla mücadele politikalarının toplumsal kabulünü ele almaktadır. Yoksulluk sorunu hakkında bilgi eksikliği, yanlış algılar ve stereotipler, yoksullukla mücadele politikalarının toplumsal kabulünü engelleyerek yoksulluğun yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, yoksulluğun mağdur ediciliğinin bilinmesi hem bir seçmen olarak hem de potansiyel bir yoksul birey olarak farkındalık sağlayacaktır. Siyasetçilerin ve hükümetlerin yoksulluğa yönelik politikalarının etkili olması için yoksullukla mücadele konusunda toplumsal bir farkındalığın oluşması gerekmektedir.

Siyaset ve yoksulluk arasındaki ilişki karmaşık ve çok yönlüdür. Siyasi liderlerin yoksullukla mücadeleyle yönelik politikaları belirlemesi ve uygulaması, yoksulluk sorununu çözmeye yardımcı olabilir. Yoksulluk, seçmenlerin tutumlarını ve siyasi partilerin politikalarını doğrudan etkileyebilir. Yoksullukla mücadele politikalarının toplumsal kabulü, bu politikaların uygulanmasını kolaylaştırabilir (Türk ve Ünlü, 2016: s. 98). Bu nedenle yoksullukla mücadeleyle yönelik politikaların oluşturulması, uygulanması ve toplumsal kabulünün artırılması, yoksulluk sorununun çözümünde önemli bir rol oynamaktadır.

1.2.5. Göç ve Yoksulluk

Göç, yoksulluğu belirleyen temel faktörler arasındadır. Farklı yerleşim alanları arasında özellikle kırdan kente gerçekleştirilen bu hareket, toplumun demografik yapısını etkilemektedir. Kentsel yoksulluk, kırdan kente göçün bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Kırsal kesimdeki yoksullar, düşük gelirleri nedeniyle kentlere itilmektedir. Kır ve kent arasındaki gelir farkı nedeniyle göç artmakta ve buna bağlı olarak bir yoksullaşma süreci ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla kentsel yoksulluk, kırsal yoksulluğun bir yansıması olarak değerlendirilmekte ve hızlı kentleşme süreciyle ilişkilendirilmektedir (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: s. 80-87).

Yoksulluk ve göç arasında karmaşık bir ilişki vardır. Toplumun her kesimi, farklı göç eğilimlerine sahiptir. Örneğin; yoksulların mekânsal hareketliliği, diğer kesimlere kıyasla daha az olabilmektedir. Benzer şekilde farklı etnik grupların, işsizlerin ve serbest meslek sahiplerinin göç etme eğilimleri de farklı olabilir (Şan ve Küçük, 2018: s. 186-188).

Bireylerin yaşam alanlarını terk etmek zorunda kalarak gerçekleştirdiği göç süreci, yoksul insanlar için yeni zorluklar yaratmakta ya da mevcut koşulları daha da kötüleştirmektedir. Nitekim zorunlu göçle sonuçlanan sosyal hareketlilik, genellikle yoksulluk ve yoksunluk hali üretmekte ya da var olan bu durumu derinleştirmektedir. Yaşam alanı sosyoekonomik olarak yetersizken başka bir ölçekte yeni bir yaşam kurma çabası, çoğu zaman yoksulların yaşam koşullarının daha da zorlaşmasına neden olmaktadır (Tümtaş ve Ergun, 2014: s. 4).

1.2.6. Nüfus Artışı ve Yoksulluk

Nüfusun artması, bireylerin toprağa ve kaynaklara erişim imkânı elde etmesine olanak sağlamaktadır. Bu durum da refah düzeyini önemli ölçüde etkilemektedir. Genellikle, sanayileşmiş ülkelerin düşük nüfus artış hızına sahip olduğu ve istikrarlı bir yapıya kavuştuğu; az gelişmiş ülkelerin birçoğunun ise artan nüfus ve niteliksiz işgücü nedeniyle yoğun bir baskı ile karşı karşı kaldığı görülmektedir (Şenses, 2001: s. 152). Yüksek doğurganlık oranları (hızlı nüfus artışı) ekonomik kalkınmayı yavaşlatmakta, yoksulluğu arttırmakta ve diğer faktörlerin neden olduğu sorunları körüklemektedir. Yıllık nüfus artışının yüzde 2'den fazla olduğu gelişmemiş ülkelerde, ekonomik kalkınmanın da sınırlı olduğu bilinmektedir. Örneğin; en az gelişmiş bölgelerden biri olan Sahra Altı Afrika'daki ülkelerin nüfus artışı yüzde 2'den fazladır. Bu oran, 2005 ve 2010 yılları arasında yüzde 2,21'dir. Aynı dönemde en düşük yıllık nüfus artış hızı ise gelişmiş bölgelerde gözlenmiştir (Kabaş, 2009: s. 105-106). Yüksek doğurganlık oranları, diğer bir deyişle hızlı nüfus artışı, ekonomik kalkınmayı yavaşlattığı gibi yoksulluğu arttırmaktadır ve özellikle kentlerde olumsuz yaşam koşullarına neden olmaktadır. Hızlı nüfus artışı, başta toprak olmak üzere kaynaklar üzerinde büyük baskı oluşturmakta ve gıda talebini arttırarak bireyleri yoksulluğa sürüklemektedir (Arpacıoğlu, 2012: s. 37).

1.2.7. Sosyodemografik Nedenler Açısından Yoksulluk

Yoksulluğun nedenlerini yalnızca ekonomik parametrelerle açıklamak, yoksulluk olgusuna bütüncül bir yaklaşımdan uzak bir bakış açısıdır. Bu nedenle yoksulluğun sosyal ve demografik faktörlerinin de açıklanması, konunun daha iyi anlaşılması açısından faydalı olacaktır (Bayrakdar, 2020: s. 101). Yoksulluğa neden olan sosyal ve demografik faktörler çalışmada dört alt başlık altında ele alınmıştır. Bunlar cinsiyet, yaş, hanehalkı özellikleri ve eğitimidir.

1.2.7.1. Cinsiyet

Yoksulluk, ortaya çıktığı toplum içerisinde her türden demografik grubu olumsuz şekilde etkilemektedir. Bununla birlikte bazı dezavantajlı kişi veya grupları görece daha fazla etkisi altına alarak var olan yoksulluk durumlarını derinleştirmektedir. Engelliler, kadınlar, çocuklar ve yaşlılar üzerinde daha şiddetli negatif etkiler yaratan yoksulluk, kadınlar açısından farklı bir muhteviyata sahiptir (Yüksel Arabacı, 2019: s. 185; Sastry, 2012: s. 12). Toplumsal cinsiyet rolleri, annelik rolleri ve cinsiyet kimliği gibi sosyolojik olgular ile ilişkili olan kadın yoksulluğu, yalnızca tüketim yoksunluğu ile açıklanabilecek

bir durum değildir. Toplumsal cinsiyet olgusunu kadın yoksulluğunun bir bileşeni olarak kabul etmeyen bakış açısı, eksik ve hatalıdır. Buna rağmen alan araştırmacıları, geleneksel ve yeni yoksulluk ölçüm sistemlerinin toplumsal cinsiyet fikrinden uzak bir yoksulluk değerlendirmesi yaptığını belirtmektedir (Kümbetoğlu, 2002: s. 134).

Sanayi Devriminden bu yana cinsiyetler açısından eşit dağılmayan iş olanakları, kadın yoksulluğunun ortaya çıkışına neden olmuştur. Bahse konu yoksulluk durumu, kadınları sosyal risklerin hedefi haline getirmektedir. Ayrıca kadın emeğini, ücrete değer görmeyerek hane içi ücretsiz ev işçisi olarak kabul etmektedir. Annelik ile bakıcılık rol ve görevleri, bu kabulün bir sonucu olarak toplumsal hayatta görünür hale gelmiştir. Bu görev ve sorumluluklar ise kadınları, eğitim ve istihdama erişim noktasında erkeklere göre daha dezavantajlı bir konuma itmektedir. Bugün kadın haklarının en fazla olduğu Avrupa Birliği ülkelerinde dahi dezavantajlı konuma sahip olan kadınları izlemek mümkündür (Şenses, 2001: 175).

Toplumda cinsiyetler arasındaki eşitlik ilkesine aykırı faaliyetler ilk defa, kız çocuklarının eğitime erişim problemleri ile kendini göstermiştir. Eğitimde yaşanan problemler ise kadınların uzmanlaşamamasını veya vasıfsız işçi olma durumlarını beraberinde getirmektedir. Sonuç olarak; görece daha “nitelsiz” bir işgücü olarak görülen kadınlara, yoksulluk sınırında veya altında bir yaşam sunulmaktadır. Buna ek olarak anatomik durumları nedeni ile daha zorlayıcı işlerde çalışamamaları “*düşük ücreti hak eden işgücü*” olarak etiketlenmelerine neden olmaktadır (Kümbetoğlu, 2002: s. 134).

1.2.7.2. Yaş

Aktif nüfus içerisinde ayrılarak emekli olan bireyler, istihdamda oldukları dönemdeki gelir düzeylerini kaybetmektedirler. Bu bireylerin yaş almış olma nedeni ile ortaya çıkan kısıtlı erişim durumları; fizyolojik, biyolojik ve psikolojik sorunlara neden olmaktadır. Üretimden çekilme veya çekilmek zorunda kalma, yaşlılık döneminde görülmesi muhtemel durumlardır. İstihdam içerisinde yıllar içinde yer alan ve aktif bir çalışma hayatı devam ettiren kişinin emeklilik süreci, uyum sorunlarını yanında getirmektedir. Aktif nüfustayken bağımlı nüfus içerisine geçen yaşlılar, işe yaramama duygusu ile baş etmek durumunda kalmaktadır (Karadeniz ve Öztepe, 2013: s. 78).

Emekli maaşı veya sosyal güvenceye sahip olmayan kişilerin yaşlılık süreci daha zor geçmektedir. Yaşlılık durumunun olağan sosyal sorunlarına ek olarak ekonomik bunalımların da yaşanması, bireyin hayatını yoksulluk içinde sürdürmesine neden

olmaktadır. Yaşlı bireylerin fiziksel olarak kısıtlanmış olmaları, yoksulluk döngüsünden kurtulmalarını imkânsız hale getirmektedir. İstihdamın niteliği ve günümüzde yaygın olan sanayi üretimi, genç işçiyi öne çıkarmaktadır. Yaşlı kişi emeğine olan bu az talep, arz üzerinde baskı yaratmamaktadır. Bu nedenle kimi zaman yaşlılar, olağan ücretler seviyesinden daha azına istihdam edilebilmektedir (Danış, 2009: s. 70-73).

Kişinin biyopsikosozal açıdan sağlıklı bir hayat sürmesi, gelir düzeyi ile yakından ilişkilidir. Gelirin kaçınılmaz olarak düştüğü yaşlılık döneminde, kişinin refah bir hayata ulaşması elzemdir. Bu kaçınılmaz duruma karşı insanların politikalar ile korunması gerekmektedir. Yaşlı yoksulluğuna neden olan yapısal etmenler, sosyal güvenlik sistemindeki eşitsizlikler ile eksiklikler ve gelir dağılımındaki adaletsizliklerdir. Yaşlı yoksulluğu ile mücadelede öncelik, yapısal sorunların belirlenmesi olmalıdır. Yaşlıların kamusal alanda uğradıkları negatif tutumlar ve olumsuz ön yargılar, kişilerin kendini toplumsal olarak dışlanmış hissetmesine neden olmaktadır. Sonuç olarak bu durum, toplumsal eşitsizlikleri beraberinde getirmekte ve yaşlı kişilerin mutsuzluğuna sebebiyet vermektedir.

1.2.7.3. Hanehalkının Özellikleri

Yoksulluk düzeyi ve profilindeki değişimleri belirleyen temel faktörlerden biri, aile yapılarında meydana gelen değişimlerdir. Bu düzenin bir yansıması olarak ortaya çıkan yeni hanehalkı tipleri, ülkelerin sosyoekonomik durumunu büyük ölçüde etkilemektedir. Az gelişmiş ülkelerde hızlı nüfus artışı sonucunda; çocuk sayısının artması, artan boşanmalar sonucu aile içi dinamiklerinin değişmesi ve ailelerinden bir ölçüde bağımsız olan öğrencilerden oluşan hanelerin yaygınlaşması yoksulluğun nedenleri arasında sayılabilir. Farklı hane tipleri, makroekonomideki ve özellikle işgücü piyasalarındaki değişimlerden etkilenmektedir. Hanehalkı kompozisyonu, kişilerin işgücüne katılımında ve dolayısıyla yoksulluk düzeyinin belirlenmesinde çok önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır (Yusufoğlu ve Kızmaz, 2016: s. 29-30). Schiller'e göre, iki ebeveynli haneler işgücüne katılım açısından tek ebeveynli hanelere göre önemli bir avantaja sahiptir. İki ebeveynli hanelerde ebeveynlerden biri, genellikle baba ve bazen de anne, yalnızca işgücü piyasası faaliyetlerine odaklanmaktadır. İkinci ebeveyn, işgücü piyasası faaliyetleri ile ev işleri ve çocuk bakımı gibi işyükleri arasında bir denge kurmayı tercih etmektedir. Tek ebeveynli hanelerde bu kişi hem işgücü piyasasındaki hem de evdeki faaliyetleri aynı anda yürütmek zorundadır. Bu sebeple hanenin geliri, iki ebeveynli bir haneye göre daha düşüktür. Ayrıca tek ebeveynin kadın olması durumunda

hanenin geliri daha da azalmaktadır çünkü işgücü piyasasında kadınların ücretleri genellikle erkeklerden daha düşüktür. Sonuç olarak, tek ebeveynli haneler arasındaki yoksulluk oranının daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür (Schiller, 2004: s. 129-130).

Yoksulluğu etkileyen bir diğer faktör, çocuk sayısıdır. Örneğin; İtalya'nın güney bölgelerinde babaların güvenceli bir işe sahip olmadığı veya işsiz olduğu geniş ailelerde, çocukların yoksulluk açısından daha riskli konumda bulunduğu görülmüştür. Benzer şekilde Kuzey İrlanda'da ikiden fazla çocuklu ailelerin, yoksul nüfusun önemli bir bölümünü oluşturduğu tespit edilmiştir (Şenses, 2001: s. 147).

1.2.7.4. Eğitim

Eğitim, küreselleşme ile birlikte dünyada önemli bir sorun haline gelen yoksulluğun temel nedenlerinden biri olarak gösterilmektedir. Düşük eğitim seviyesi, düşük ücretlerle çalışmayı beraberinde getirmektedir. Bu durum da kötü yaşam koşullarına neden olmaktadır. Sonuç olarak, kötü yaşam koşulları yoksulluk sorununu da beraberinde getirmektedir (Tezcan, 1994: s. 61-63). Todaro (1989), eğitimin günümüzde en önemli gelir kaynaklarından biri olduğunu belirtmektedir. Bir ülkede eğitim oranının genellikle düşük olması, işgücünün vasıfsız işgücü olarak değerlendirilmesine neden olmaktadır. Teknolojik gelişmeler ve küreselleşme, vasıfsız işgücünün beceri ve bilgi gerektiren bu tür iş kollarında istihdam edilme şansını azaltmaktadır. Bu durum da ücretleri düşürerek vasıfsız işçiyi, yetersiz ücretleri kabul etmeye yöneltmektedir. İşsiz ve düşük gelirli işçi sayısındaki artış, bir ülkedeki yoksulluk oranını da arttırmaktadır. Dolayısıyla, yoksulluğun en önemli nedenlerinden biri eğitimsizliktir.

Eğitim eşitsizliği, yoksulluğu etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Eğitim eşitsizliği, eğitime erişim eşitsizliği ve gelir eşitsizliği arasında güçlü bir ilişki vardır. Eğitime eşit erişim, bireyin temel haklarından biri olmalıdır ancak birçok çalışma, gelişmekte olan ülkelerde gruplar arasındaki eğitim farkının giderek açıldığını göstermektedir. Eğitim fırsatlarının çarpık bir düzende dağıtılması, önemli refah kayıplarına yol açabilir (Telsaç ve Telsaç, 2022: s. 115). Karayılmazlar'a (2006) göre; fiziksel sermaye gibi beşerî sermayenin (okuryazarlık) adil dağılımı, yoksulluğun ortadan kaldırılması için bir ön koşuldur. Es ve Güloğlu (2011)'na göre ise kentsel ortamdaki çalışma hayatı, işinde uzman ve yetenekli insanlara önem vermektedir. Daha fazla kazanmak isteyen bireyler, iyi bir mesleki ve teknik eğitim almalıdır. Yaşadıkları

bölgeden göç ederek kentlere yerleşen özellikle gecekondualarda yaşayan insanların, bu tür işlere girmekte bir süre zorluk yaşayabileceklerinin farkında olmaları gerekmektedir. Eğer bu insanlar kent yaşamının gereklerine uyum sağlayamazlarsa, büyük olasılıkla düşük gelirle yaşamaya devam edecekler ve sorunları sürecektir.

Eğitimin yoksulluk olgusuna etkisi kapsamında üzerinde durulması gereken bir diğer önemli konu, kadınların eğitimi meselesidir. Kadınların eğitim seviyesinin düşük olması, yoksulluk döngüsünü kıramamalarına neden olmaktadır. Kadınların, çocukların gelişimindeki önemli rolü yoksulluğun derinleşmesinde çarpan etkisine neden olmaktadır. Bu sebeple eğitim ve bilgi, günümüz dünyasında önemi her geçen gün artan kazançlardır (Gerşil, 2015: s. 162-163).

İKİNCİ BÖLÜM

2. YOKSULLUĞUN ÖLÇÜMÜ VE SORUNLARI

Yoksulluk, toplumsal bir sorun olarak kabul edilmektedir ve azaltılması, ölçülmesi ile mümkün hale gelecektir. Literatürde sıklıkla kullanılan ölçüm yöntemleri, belli başlı kısıtlılıklara sahiptir. Tek boyutlu tüketim yoksulluğundan çok boyutlu yoksulluk ölçümüne kadar çeşitli ölçüm yöntemlerine sahip olan yoksulluk olgusunun değerlendirilmesi, bu konu başlığı altında ele alınacaktır. Ayrıca yoksulluğun ölçümü ve alanda yoksulluğun ölçümüne dair yaşanan sorunlar, kurumlar açısından işlenecektir.

2.1. Yoksulluğun Ölçülmesi ve Yöntemleri

Yoksulluk, 21. yüzyıl itibari ile kalkınmanın önündeki en önemli sorunların başında gelmektedir. Milyonlarca insanın ne yiyeceğinden ne giyeceğine ve hatta ortalama ne kadar yaşayacağına kadar birçok durumu etkileyen yoksulluk, çok sayıda toplumsal ve bireysel soruna neden olabilmektedir (Parlakkaya ve Çürük, 2015: s. 1). Yoksulluğun ortaya çıkışı, komplike bir süreçtir. Gelir eşitsizliği, fakirlik veya yoksulluğun, özel mülkiyetin benimsenmesi ile beraber ortaya çıktığı düşünülmektedir ancak 16. yüzyılda yaygınlaşan kapitalizm fikri, yoksulluğu kökleşmiş bir toplumsal sorun haline getirmiştir. Bu yeni fikir ile beraber bir paradigma değişimi yaşanmış, üretim şekilleri ve üretim araçları baştan aşağıya güncellenmiştir (Pehlivan, 2010: s. 14). Değişim ile birlikte üretimde artış yaşanmış ve işgücüne ihtiyaç duyulmuştur. Oluşan ihtiyaç ise sosyoekonomik nedenli kent göçlerini arttırmıştır. Bu nedenle ilk kentsel yoksulluk örnekleri 16. yüzyılda gözlemlenmiş ve İngiltere'de yoksullara yönelik politikalar geliştirilmesine de bu dönemde rastlanmıştır (Mermer vd., 2016: s. 1300).

Ekonomik eşitsizliklerin giderek arttığı günümüz dünyasında üretim sektörü, işgücü değişimine hazırlanmaktadır. Az gelişmiş ülkelerdeki milyonlarca insan, mutlak yoksulluk sınırı altında yaşamaya mecbur bırakılmaktadır. Bunun aksine, küçük bir azınlık ise zenginlik ve refahını paylaşmayı reddetmektedir. Gruplar arasındaki bu derin farklılık, yalnızca gelişmekte olan ülkelere özgü bir sorun değildir (Kurnaz, 2009: s. 13). 2019 yılı itibari ile gerçekleştirilen “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Yoksulluk Riski ve Sosyal Dışlanma” isimli araştırma; yoksulluk riski, yoksulluk açığı, kalıcı yoksulluk ve düşük iş yoğunluğu ile ilgili değerlendirmelerde bulunmuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre, Türkiye ve Avrupa Birliği benzer durumlara sahiptir. Gelir yoksunluğunun ihtiyaç

kalemleri açısından değerlendirildiği araştırmaya göre ise Türkiye, Avrupa Birliği ortalamasının bir hayli gerisinde kalmaktadır (Aydın, 2019: s. 12). Bu sonuçlar yoksulluğun yalnızca gelişmemiş ülkelerin bir sorunu olmadığını, aynı zamanda Türkiye gibi gelişmekte olan ve çoğunlukla gelişmiş ülkelerden oluşan Avrupa Birliği ülkelerinin de temel sorunları arasında olduğunu göstermektedir. Bu sebeple yoksulluk, geniş şekilde tanımlanarak detaylı ve çok boyutlu bir şekilde ölçülmelidir.

Yoksulluk kavramı çalışıldığı alanlar ve etkilediği gruplar bakımından çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Bu nedenle insan ve insana dokunan bütün değişkenlerin yoksullukla olan ilişkisinin belirlenmesinin, yoksulluğun anlaşılması açısından önemli olacağı varsayılmaktadır (Gündoğan, 2008: s. 42-56). Suça eğilim ve yoksulluk, eğitim ve yoksulluk, yoksulluğun nesiller arası geçişi gibi araştırma konularının çalışılması için kişilerin yoksulluğunun şiddetinin veya niteliğinin bilinmesi gerekmektedir. Bu durumun tespiti ise ancak güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı ile mümkündür.

Yoksulluğun ölçümüne ait girişilen ilk faaliyetler 19. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Booth ve Rowntree tarafından planlanan bu ilk girişim, İngiltere'nin York kentinde gerçekleştirilmiştir (Rowntree 1901; Booth, 1889). Yöre aileleri hakkında bilgi toplayan Rowntree, fiziksel etkinliklerini sürdürmek için yeterli gelire sahip olmayan insanları yoksul olarak tanımlamıştır. Bir diyetisyenin kalori ihtiyacı çalışmasını baz alan Rowntree, vücut ağırlığını korumak için gerekli yiyecek miktarını hesaplamıştır. O gün için, bu kalori ve ihtiyaçların maliyeti hesaplanarak yoksulluk sınırı oluşturulmuştur (Rowntree 1901: s. 114). Bu yöntem, yoksulluğu ölçmek ve dünya çapında kimin yoksul olduğunu belirlemek için bugün bile yaygın şekilde kullanılmaktadır.

Yoksulluk; ölçülmesi ve anlaşılması zor, tanımlanması ise hassasiyetleri nedeniyle kısıtlı bir sosyal olgudur (Kabaş, 2007: s. 13). Sosyal değişkenler ile kültürel paradigmaları beraberce ele almak, sosyal olguları anlamayı mümkün hale getirir. Bu kompleks yapıya sahip olguyu anlamak ve araştırmak, zorlayıcı bir iş yükü haline gelmiştir.

Yoksulluğun ölçümü, ekonominin ne durumda olduğunu göstermektedir ayrıca ülkenin yaşam koşulları ve sosyal refahı hakkında da bir fikir vermektedir (Sarıkoça ve Daşlı, 2016: s. 4). Demografik bir bilgi olarak da kabul edilen yoksulluk, ölçüldüğü ülkedeki kişileri ve grupları etkileyebilmektedir. İnsanların tahmin ettiğinden daha yaygın olduğu bilinen yoksulluğun, hangi grupları daha dezavantajlı ve kırılgan hale getirdiğinin

(Aykurt, 2020: s. 428) anlaşılması ancak ölçümü ile mümkündür. Bu sayede politikacıların, yoksulluk ile mücadele noktasında ne kadar başarılı olduğunu anlamak daha kolay hale gelecektir.

Yoksulluğun ölçülmesi ile yoksulluk sınırı veya asgari eşik belirlenmektedir. Bununla birlikte, toplumdaki tüm bireyler için temel yaşam standartları da tespit edilebilir (Kaypak, 2013: s. 2). Yapılan ölçümler sayesinde kaynakların hangi grup veya aileye yönlendirilmesi gerektiği belirlenebilir (Doğan, 2014: s. 2). Düşük gelirli ailelerin, yüksek gelirli ailelere göre daha yüksek oranlarda maddi sıkıntı bildirmesi beklenmektedir.

Ülkelerin refahını arttırmak için yoksulluğun dikkatli bir şekilde ölçülmesi gerekmektedir. Bu ölçümün, aynı zamanda yoksullukla mücadele noktasında da önemli rol oynaması beklenmektedir (Karayılmazlar, 2006: s. 205). Örneğin; çocukluk çağı yoksulluğunun önlenemeyerek deneyimlenmesi, olumsuz sosyal ve ekonomik sonuçlara neden olmaktadır. Yoksulluk döngüsünün kırılamaması, bebek ölüm oranlarının yükselmesine ve çocukların suça daha fazla eğilim göstermesine neden olmaktadır (Ateş, 2022: s. 84). Bu sonuçlar, çocukluk çağı yoksulluğunun ekonomilere büyük kayıplar verdiğini göstermektedir.

2.1.1. Yoksul Kişi Sayısı Oranı (Kafa Sayımı İndeksi)

Yoksulluğu ölçmek için en yaygın olarak kullanılan endeks, yoksulluk sınırının altındaki kişilerin toplam nüfusa oranı şeklinde hesaplanan yoksul kişi sayısı oranı endeksidir (Özcan, 2016: s. 298). Özellikle 1970'li yılların ortalarından sonra yoksulluğun ölçüm yöntemlerinde gözlenen gelişmelerin çıkış noktası, bu endekse yöneltelen eleştiriler olmuştur.

Yoksul kişi sayısı oranı endeksinin eleştirilebilecek birçok yönü vardır. Bunlardan en önemlisi; yoksulluğun yoğunluğu hakkında bilgi vermemesi ve yoksullar arasındaki gelir dağılımını dikkate almamasıdır. Yoksul kişi sayısı oranı endeksi veya bir başka adı ile kafa sayımı oranı, yoksulluk sınırının hemen altındaki kişi ile çok altındaki kişi arasında ayırım yapmadığı için yetersiz bulunmuştur (Baulch, 1996: s. 40). Yoksul nüfus arasındaki gelir dağılımını hesaplama noktasında sınırlı olan bu endeks, aynı zamanda yoksulluğun derecesini (*derinliğini*) de ölçmemektedir (Citro ve Michael, 1995: s. 87). Amartya Sen ise kafa sayımı endeksini, yoksul olan kişinin yoksulluk durumunu iyileştirmede düşüncesiyle eleştirmiştir. Ayrıca ona göre; yoksul kişinin vefatı

durumunda endeks, yoksulluk durumu aleyhine yükselme göstermektedir (Sen, 1976: s. 219).

Yoksul kişi sayısı oranı endeksinde, ulusal veya uluslararası belirlenen yoksulluk sınırı referans alınmaktadır. Kabul edilen yoksulluk sınırı, bir eşik olarak kullanılmaktadır ve bu eşğin altında kalan kişilerin, toplam nüfusa olan oranı hesaplanmaktadır. Kafa sayım endeksi şu şekilde formüle edilir (Ravallion, 1996: s. 2):

$$P_0 = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N I(y_i < z) = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^q 1 = \frac{Np}{N} \Rightarrow P_0 = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^q \left(\frac{z - y_i}{z} \right)^0$$

Kafa sayım endeksi formülünü şu şekilde örneklendirmek mümkündür: Bir ülkede yoksulluk sınırının altındaki kişi sayısının 30 ve ülkenin toplam nüfusunun 300 olduğunu varsayalım. Kafa sayımı oranına göre, bu ülkenin yoksulluk ölçüsü $30/300 = 0,1$ 'dir. Yani yoksulluk oranı yüzde 10'dur. Bu indeks ile yalnızca yoksullar, yoksul olmayanlardan ayırt edilebilir. Yöntemin avantajlarına bakıldığında ise kolay anlaşılabilirliğinin ön planda olduğu görülmektedir. Bahse konu avantajı nedeni ile yoksulluğu ölçmekte en çok kullanılan yöntemdir ancak spesifik yoksulluk türlerinin ve yoksulluğun şiddetinin değerlendirildiği araştırmalar için uygun değildir.

2.1.2. Yoksulluk Açığı Endeksi (YAE)

Kişi sayısı oranı endeksinden farklı olarak yoksulluk açığı endeksi, yoksulluğun derinliğini hesaplayabilmektedir. Yoksulluk açığı endeksi (YAE), yoksulluk sınırının altındaki kişileri değerlendiren bir ölçüm aracıdır. Bu ölçümün amacı, yoksul bireylerin yoksulluk sınırına ne kadar uzakta olduğunu belirleyerek sınıra yaklaşması için gereken transferin boyutunu hesaplamaktır. Başka bir deyiş ile yoksulluk açığı, oran olarak tanımlanır ve her bir yoksulun geliri ile yoksulluk sınırı arasındaki farktır (Chen ve Ravallion, 2004: s. 12). Böylece yoksul bireylerin gelirlerini, yoksulluk sınırına yaklaştıracak desteklerin miktarı/politikası hakkında genel bir değerlendirme yapmak mümkün olmaktadır (Görün ve Elagöz, 2007: s. 149; Kabaş, 2010: s. 215). Endekse göre; yoksulluk sınırının üzerindeki kişilerin yoksulluk açığı, sıfır olarak kabul edilmektedir. Bu ölçüm yönteminin formülü aşağıdaki şekildedir:

$$I = \frac{\sum_{i=1}^q \frac{z - y_i}{z}}{z} = \sum_{i=1}^q \frac{g_i}{qz}$$

I : Yoksulluk açığı rasyosu,

z : Yoksulluk sınırı,

gi : Yoksulluk açığı,

q : Yoksulluk sınırı altındaki nüfusu.

YAE formülünde; “ n ” nüfus büyüklüğünü, “ q ” yoksullar kümesini, “ y ” tüketimi ve “ z ” yoksulluk sınırını temsil etmektedir. Bu endeks, yoksulluğun derinliğinin hesaplanmasına yardımcı olduğu için kafa sayımı yöntemine oranla daha güvenilirdir. Yoksulluk açığı endeksindeki önemli kavramlardan biri, gelir uçurumudur. Yoksulluk sınırı ile bireyin geliri arasındaki fark, kişisel gelir açığına eşittir. Bu durum şiddetlendikçe gelir açığı, gelir uçurumu haline gelebilir. Gelir uçurumundaki artış, yoksulluğun derinleştiğini ve şiddetlendiğini göstermektedir (Taş ve Özcan, 2012: s. 6).

Yoksulluk açığı endeksi toplam nüfus için hesaplandığında, yoksulluğun engellenebilmesi için asgari harcama miktarını gösterir (Görün ve Elagöz, 2007: s. 149). Sen’e göre yoksulluk açığı endeksi, gelir transferlerinin etkisini yeterince gösterememektedir. Örneğin; yoksul kişiye kendinden görece daha iyi bir durumda olan başka bir yoksul kişi tarafından nakit transferi gerçekleştiğinde, ilk yoksul daha iyi duruma gelebilir. İkinci yoksulun yoksulluğu ise transfer kadar eksiye düşer ancak genel yoksulluk seviyesinde bir değişim gerçekleşmez. Bu noktadan hareket ile Sen, yoksulluk açığının transferlerden etkilenmesi gerektiğine vurgu yaparak bu endeksin yetersizliğine işaret eder (Sen, 1979: s. 293). Ayrıca yoksulluk açığı endeksi, yoksulların gelir dağılımı noktasında yeterince fikir vermemektedir.

2.1.3. Yoksulluk Açığının Karesi Endeksi

Yoksulluk açığının karesi endeksi, açığın karesinin yoksulluk sınırına olan göreceli ortalamasını ifade etmektedir. Bir başka deyiş ile endeks, ağırlıklı yoksulluk açığı toplamını göstermektedir. Yoksulluk açığının karesi endeksi, Foster, Greer ve Thorbecke endeksi’ni temel almıştır (Foster, Greer ve Thorbecke, 1984). Bu endeks, orantısal yoksulluk açığı olarak da bilinmektedir. Yoksulluk açığının karesi endeksi, yoksullar arasındaki yeniden bölüşüme duyarlı şekilde kurgulanmıştır. Yöntemin, yoksulluk ölçümü alanına katkısı budur. Literatürde alt grup tutarlılığı olarak bilinen bu durum, şu şekilde örneklendirilebilir: Para, yoksul olan birinden daha yoksul olan birine transfer edildiğinde yoksulluk açığının karesi endeksi yükselir (Adams ve Page, 2005: s. 1661). Bu endeksin formülü ise,

$$P_{\alpha} = \sum_{i=1}^N \left(1 - \frac{y_i}{z}\right) \alpha / N \Rightarrow P_2 = \frac{2}{N} \sum_{i=1}^N \left(\frac{z-y_i}{z}\right)$$

veya

$$P_2 = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^q \left(\frac{z-y_i}{z}\right)^2$$

şeklindedir.

$i \leq N$ olması şartı ile $y_i \leq z$ durumu,

z ; yoksulluk çizgisi,

y_i ; refah indikatörü,

α ; değere paralel şekilde ve yoksulluk açığının karesi endeksi $\alpha > 1$ olması durumunda

q ; ihtiyaç şartlarında yeniden bölüşüm düzenini ifade eder.

Yoksulluk açığı endeksi, yoksulluk açığının karesi endeksi ve kafa sayım oranı endeksi ile aynı şekilde geliştirilmiştir. Bu ve buna benzer yoksulluk açığını baz alan ölçümlerde, yoksulluğun şiddeti ve derinliği hakkında bilgiler edinilebilmektedir (Ravallion; 1994: s. 362). Bu yöntem ile yapılan değerlendirmelerde yoksulluk oranı yüksek, yoksulluk açığı oranı ise düşük çıkabilir.

Yoksulluk açığının karesi endeksinin yoksulluk açığı endeksinden farkı, yoksul kişilerin birbirleri arasındaki gelir eşitsizliklerini dikkate almasıdır. Bu ölçüm yönteminde, tüketim harcamaları açısından değerlendirilen hanelerin yoksulluk durumları kolayca tespit edilebilmektedir. Ayrıca bu sayede, bahse konu yoksul kişilere ulaşmak da kolaylaşmaktadır (Lipton ve Ravallion, 1993: s. 23-24).

2.1.4. Foster, Greer ve Thorbecke Endeksi (FGT)

Foster, Greer ve Thorbecke (FGT) tarafından 1984 yılında geliştirilen endeks, yoksulluğun ölçümüne yönelik gerçekleştirilen önemli çalışmalar arasında gösterilmektedir (Foster, Greer ve Thorbecke, 1984: s. 764). Foster-Greer ve Thorbecke endeksi (FGT), genel yoksulluk durumunu değerlendiren bir ölçme aracıdır. Bu endeksten aynı zamanda yoksulluk açığı endeksi, kafa sayım oranı ve yoksulluk açığının karesi endeksi türetilmektedir (Foster, Greer ve Thorbecke, 2010: s. 492). Bu açıdan çok yönlü bir değerlendirmeye sahip olduğu söylenebilir. Foster-Greer-Thorbecke endeksinin yapısı,

endeks uyarlama çalışmalarına oldukça uygundur. Temel FGT endeksinin, alan için en anlamlı katkıyı sağladığını söylemek mümkündür (Kan ve Oğuz, 2016: s. 21).

Foster, Greer ve Thorbecke endeksin, kolayca adapte edilebilir olduğunu ve anlaşılabilir bir ölçüm sınıfı oluşturduğunu ifade etmektedir. Kolayca uygulanabilir olması ve yeniliklere entegre edilebilmesi endeksin avantajları arasındadır. Ayrıca pratikte somut göstergeler sağlayan bir ölçme yöntemi şeklinde nitelendirilebilmektedir (Foster, Greer ve Foster, 2010: s. 495).

FGT endeksi, kişilerin gelir eksikliğinin toplum tarafından refere edilen yoksulluk eşiğine ve o kişinin gelirine bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Bu endeksin avantajları arasında, yoksulluğu alt gruplara ayrıştırabilme özelliği bulunmaktadır. Endeks, yoksulları farklı sosyoekonomik gruplara ayırabildiği gibi bölgesel olarak da sınıflandırabilmektedir. Nüfus paylarının ağırlıklandırılarak toplanması durumunda ise toplam yoksul sayısına erişilebilmektedir. Bu endeks sayesinde;

- Yoksul sayısı,
- Yoksulluğun derinliği,
- Grup özelinde göreceli yoksulluk yoğunluğuna ulaşmak mümkün olmaktadır.

Formül olarak (Foster, Greer ve Thorbecke, 1984: s. 763);

$$P_{\alpha}(y,z)=\frac{1}{N} \sum_{y_i < z} \left(\frac{z-y_i}{z}\right)^{\alpha}$$

z: Yoksulluk sınırı,

y_i : i. bireyin geliri,

Q: Yoksulluk sınırı altında kalan nüfus,

N: Örneklem büyüklüğü,

α : Negatif olmayan parametreyi ifade eder.

FGT endeksi aracılığıyla yoksul nüfus, birbirinden net olarak ayrılan farklı sosyoekonomik veya bölgesel gruplar şeklinde görülmektedir. Bu gruplara ilişkin yoksulluk oranları, ayrı ayrı hesaplanmaktadır. FGT endeksinin, yoksulluğun ölçümüne önemli katkıları bulunmaktadır. Alt gruplara ilişkin endeksler, nüfusa göre ağırlıklandırıldığında alt grupların payları ayrıca hesaplanabilmektedir. Bu sayede,

yoksulluğun niceliğinden çok niteliği ve derinliği hakkında bilgi edinilebilmektedir. FGT endeksinin ikinci önemli katkısı; yoksul grupların gelirlerindeki artışın, diğer gruplardaki artışa göre daha fazla fayda sağlayacağı yaklaşımını benimsemesidir. Bu sayede, yoksulluğa tepki derecesine paralel olarak artan bir yoksulluğa tepki katsayısı içermektedir (Foster, Greer ve Thorbecke, 1984: s. 764).

2.1.5. Sen Endeksi

İktisat bilimci Amartya Sen tarafından geliştirilen Sen Endeksi, gelir hareketlerine ve gelir değişikliklerine duyarsız olduğu kabul edilen yoksulluk açığı ve kafa sayım oranına yapılan eleştiriler sonucunda ortaya atılmıştır. Belirtilen bu eksikleri giderme noktasında hazırlanan bu yoksulluk endeksi, yoksullar arasındaki gelir dağılımını ele almaktadır (Doğan, 2014: s. 53)

Sen'in yoksulluk endeksi, gelir dağılımını yoksulluğun ölçülmesi durumuna dâhil etmiştir ve bu şekilde diğer ölçme yöntemlerinden ayrılmaktadır. Aynı zamanda yoksulluk açığı oranı hesaplamasını da endeksine dâhil eden Sen, bu sayede yoksulluğun şiddetini değerlendirebilmiştir. Sen'in endeksinde varılan sonuçlar, yoksulluğun ancak gelir dağılımındaki eşitsizliğin giderilmesi ile mümkün olacağını varsaymaktadır. Amartya Sen (1976) yoksulların sayısının, yoksulluklarının derinliğinin ve yoksulluğun grup içindeki dağılımının etkilerini birleştirmeye çalışan bir endeks ortaya atmıştır.

$$P_s = H[I + (1 + I)G_p]$$

P_s : Sen endeksini,

H : Yoksulluk oranı,

I : Yoksulluk açığı oranı,

G_p : Yoksullar arasındaki gelir dağılımı Gini katsayısını göstermektedir.

Sen endeksinin, yoksulluğun ölçümüne birçok katkısı bulunmaktadır. Hanenin gelirindeki azalma durumunda endekste artış görülmektedir. Daha anlaşılır şekilde Sen endeksi, yoksulluk açığının ağırlıklandırılmış halidir. Bu nedenle; Gini katsayısına göre yoksulların tam gelir eşitsizliğine ulaşması durumunda Sen endeksi, kafa sayısı oranına eşitlenecektir. Tam eşitlik durumunda ise Sen endeksi, yoksulluk açığı endeksine eşitlenecektir. Bu endekse getirilen eleştiri ise sadece yoksul olduğunu varsaydığı kişiler üzerinden bir değerlendirme yapıyor olmasıdır (Şenses, 2001: s. 61-65).

2.1.6. Leyden Endeksi

Leyden endeksi; Goedhart, Halberstadt, Kapteyn ve Van Praag tarafından 1977 yılında ortaya atılmıştır. Leyden endeksinin iddiası, kişilerin ve hanehalkının bireysel tercihlerini önceleyen bir yoksulluk sınırı oluşturmaktır. Bu iddianın nedeni ise kişilerin veya hanehalkının öz değerlendirmeleri sonucunda kendi durumları ile ilgili daha doğru bir karar verebileceği varsayımından gelmektedir. Bu sebeple Leyden endeksi, daha öznel bir yoksulluk değerlendirmesinin imkanını sağlamıştır (Goedhart vd., 1977: s. 503-520).

Leyden endeksi şu şekilde formüle edilmiştir:

$$\ln(y_{\min}) = \alpha_0 + \alpha_1 \ln(fs) + \alpha_2 \ln(y) + \varepsilon$$

fs: Hanedeki birey sayısı,

y: Hanehalkı net geliri,

e: Hata terimidir.

Leyden endeksinin arka planında Watts'ın yoksulluk tanımı bulunmaktadır. Watts'a göre yoksulluk; mal ve hizmetler gibi kaynaklar üzerinde kişinin hakimiyetinin bulunmaması durumudur. Kişiler ve toplumların ihtiyaçları, sıklıkla benzerlerinden farklılaşmaktadır. Bu nedenle genelgeçer bir yoksulluk halinin kabul edilerek ölçülmeye çalışılması zor ve işlevsiz olabilir. Farklı ihtiyaç ve tercihler kişileri farklı ürün sepetlerine yönlendirebilir, bu sebeple yoksulluk tanımı kişinin tercih ettiği spesifik sepete bağlı kalmaz (Kapteyn vd., 1988: s. 228).

Leyden'in yoksulluk değerlendirmesi, kişilerin yalnızca gelir düzeyleri ile ilgilenmemektedir. Gelir düzeyinin yanı sıra bireylerin refahını etkileyen bütün olay ve olguları ele almaya çalışmaktadır. Kişiler, tercihleri doğrultusunda farklı refah arttırıcı mal veya hizmetleri tercih edebilir (Kakwani, 1993: s. 638).

Leyden endeksinde bir uygulama formu düzenlenerek kişinin yoksulluk davranışları incelenir. Bu durumun sonunda ise kişinin kendini bu ölçeklendirme içerisinde ne oranda yoksul hissettiğine odaklanılmaktadır. Bu sayede bireye özgü bir yoksulluk belirlenmekte ve göreceli yoksulluk durumu o kişi özelinde ölçülebilmektedir. Aynı zamanda endeks bir çalışma grubuna uygulandığında, göreceli yoksulluk hakkında genel bir değerlendirme şansı da tanımaktadır (Kapsalis, 1988: s. 479).

2.1.7. Watts Endeksi

Dağılıma duyarlı şekilde oluşturulan ilk endeks olan Watts endeksi, 1968 yılında Watts tarafından geliştirilmiştir. Bu endeksin referans noktası olarak kabul ettiği yoksulluk sınırı, gelirle ilişkili şekilde belirlenmektedir (Watts, 1968: s. 14) . Ayrıca Watts endeksi monotonluk, transfer ve odak aksiyomunu dikkate almaktadır (Haughton ve Khandker, 2009: s. 76). Watts endeksinin geliştirilme sürecinin sonrasında endekse, Zheng tarafından “anlamli aksiyom” değerlendirmesi eklenmiş ve ardından literatürde sıkça kullanılmaya başlanmıştır (Zheng, 1993: s. 81). Watts endeksi temelde, kişisel gelir ve yoksulluk sınırı altındaki kişi sayısı verilerini referans almaktadır.

$$W = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^q [\ln(z) - \ln(y_i)] = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^q \ln \left(\frac{z}{y_i} \right)$$

Yukarda formüle edilen bu yoksulluk ölçme yöntemi, bölüşüme odaklanan ilk ölçme aracıdır. Ölçümde kullanmak amacıyla tüketim rakamları ve yoksul olan kişilerin oranı dikkate alınmaktadır. Bu ölçme yöntemindeki önemli varsayım, nakit transferlerin hedefleri ve etkileri üzerinedir. Nakit transferlerinin nasıl ve ne yolla yapılması gerektiğini ve bunun sonucunda yoksullukla mücadele noktasında ne şekilde gelişme sağlanacağını değerlendirmektedir. Ayrıca Watts yoksulluğun azaltılması için yoksullara yapılan nakit transferlerini, sermayenin zenginleşmesinden daha önemli görmüştür (Watts, 1968: s. 17) .

2.1.8. Sen-Shorrocks-Thon Endeksi

Sen-Shorrocks-Thon endeksi, ekonomik eşitsizliği ölçmek için kullanılan bir endekstir. Bu endeks, 1990'larda iki ekonomist olan Amartya Sen ve Sudhir Anand ile bir istatistikçi olan James Foster tarafından geliştirilmiştir. Amartya Sen tarafından geliştirilen Sen endeksinin uyarlanması ile hazırlanan bu endeks, aynı zamanda Foster, Greer ve Thorbecke endeksinin formülünden türetilerek ortaya atılmıştır. Bu endeksi, diğer endeks ve ölçme yöntemlerinden ayıran durum ise yoksulluğun kaynağı ve bu kaynağın değişimi hakkında yeterli düzeyde veri sağlamasıdır. Endeksin formülü şu şekildedir (Haughton ve Khandker, 2009: s. 75):

$$P_{SST} = P_0 P_1^P (1 + G^P)$$

P₀: Toplam nüfusa yoksul oranını,

P₁: Yoksulluk açığı endeksi değerini,

G: Yoksullar arasındaki Gini değerini göstermektedir.

Örneğin; bir ülkenin nüfusunun %10,1'ni yoksul kabul edelim. Ayrıca yoksulluk açığı endeksi 0,162 şeklinde gerçekleşmiştir. Aynı ülke için yoksulluk açığının gini katsayısı ise 0,731'dir. Bu durumda endeks ($=0,10,1 \times 0,162 \times (1+0,731) = 0,042$) olarak hesaplanır. (Cerev ve Yenihan, 2018: s. 29). Bu endeks kullanılarak yoksulluk, üç bölüme ayrıştırılarak değerlendirilebilir. Birinci olarak, ülke açısından yoksulların sayısının artıp artmadığı ele alınabilir. İkinci olarak, yoksulların yoksullaşma durumları görülebilir. Üçüncü ve son olarak ise yoksul kimseler arasındaki eşitsizliklerin durumu hakkındaki bilgiler, bu endeks kullanılarak edinilebilir (Aykin ve İpek, 2021: s. 291).

2.1.9. Yoksulluktan Kurtulma Zamanı Endeksi

Diğer yoksulluk ölçüm yöntemlerinden ayrı olarak yoksulluktan kurtulma zamanı endeksinin hedefi, yoksulluğun var olan durumundan çok ne zaman yoksulluktan kurtulunacak duruma gelineceğini hesaplamaktadır. Bu hesaplama yönteminde önemli bir parametre ise büyüme oranlarıdır. Büyüme ve yoksulluk oranı arasında varsayılan pozitif ilişki, bölüşümdeki adaletsizliklerin varlığı nedeni ile geçerliliğini yitirmektedir. Bu nedenle, büyüme ve bölüşümdeki eşitsizlik durumunun yoksulluktan kurtulmayı geciktirdiği varsayımı kuvvetlenmektedir (Özdemir ve İslamoğlu, 2017: s. 198). Bölüşümdeki adaletsizlikler, farklı kriterlere göre gerçekleşebilmektedir. Örneğin; kadın ve erkekler arasındaki gelir eşitsizliği durumunu ele alacak olursak erkeklerin yoksulluktan kurtulma durumunun kadınlara göre daha kolay olduğu görülmektedir. Bununla birlikte; kadınların yoksulluktan kurtulma zamanının, erkeklere göre daha fazla olduğu bilinmektedir. Bölüşümün eşit olduğu, durumda ise büyüme ile yoksulluktan kurtulma arasında pozitif ilişki olduğu varsayılabilir (Özdemir ve İslamoğlu, 2017: s. 199).

2.1.10. İnsani Gelişme Endeksi

İnsani gelişmişlik fikri yalnızca ekonomik kalkınma amacı taşımayan, aynı zamanda insani değerleri ve gelişmişliği de önemseyen bir bakış açısına sahiptir. İnsani gelişmenin kriterleri; yaşam standardı, sağlık ve bilgiye erişimdir. İnsani gelişim endeksi, “*refah eşittir gayri safi yurt içi hasıla (GSYH)*” fikrine olan eleştiri nedeni ile ortaya çıkmıştır. İnsani gelişim endeksi öncesi dönemde, milli gelir ile kişinin refahı arasında

pozitif bir korelasyon olduğu varsayılmaktaydı ancak bu endeks ile beraber refahın çok boyutlu bir yapı ile değerlendirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır (UNDP, 2005: s. 213). İnsani gelişme endeksi, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından rutin olarak yayımlanmaktadır ve ülkelerin, insanların yaşam kalitesini ölçmek için kullandığı bir değerdir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Ajansı (UNDP) tarafından geliştirilen ve 1990 yılından beri kullanılan insani gelişme endeksi (İGE), zaman içinde bazı değişikliklere uğrasa da en çok ilgi gören ölçüm yöntemlerinden biridir. Üç ana bileşenden oluşan insani gelişim endeksi; sağlık, eğitim ve gelir konularında değerlendirme ve ölçüm yapmaktadır (UNDP, 2005: s. 213). Endeksin sağlık bileşeni, bir ülkenin beklenen yaşam süresi üzerinden ölçülür. Bu bileşen, bir ülkede doğan çocuğun ortalama olarak kaç yıl yaşayabileceğini ifade etmektedir. Bu nedenle birçok sağlık göstergesi ve durumunu da içerisinde barındırmaktadır (Akçiçek, 2015: s. 4). Eğitim bileşeni ise bir ülkenin okuma-yazma bilmeyen nüfusun toplam nüfusa oranını, okula kayıt oranını ve toplam nüfusun eğitim açısından dağılımını baz almaktadır. İnsani gelişim endeksinin gelir bileşeni ise kişi başına düşen milli gelir açısından ölçülmektedir. Bu üç bileşen, 0 ile 1 arasında bir değer alacak şekilde hesaplanarak toplam insani gelişmişlik endeksi puanı oluşturulur (Baliamoune-Lutz, 2004: s. 4).

Bir ülkede yaşayan insanların yaşam koşullarını ölçmek için kullanılan insani gelişim endeksi; sağlık, eğitim ile gelir eşitsizliği gibi konu ve sorunlarda politika geliştirilmesini mümkün hale getirmektedir. Ülkelerin, diğer ülkelerle kıyaslanması için bir fırsat sunmaktadır. Ayrıca ihtiyaçların değerlendirilerek tespit edilmesi ve öncelikli politika alanların belirlenmesi açısından da hayati öneme sahiptir. İnsani gelişme endeksi, ülkelerin gelişmişlik seviyelerinin sınıflandırılmasında da kullanılmaktadır. Bu sınıflandırmaya göre insani gelişme endeksi puanı 0,800 ve üzeri olan ülkeler "*çok yüksek insani gelişmişlik*", 0,700-0,799 arası puan alanlar "*yüksek insani gelişmişlik*", 0,550-0,699 arası puan alanlar "*orta insani gelişmişlik*" ve 0,549 ve altı puan alanlar ise "*düşük insani gelişmişlik*" sınıfına dahil edilirler (Tıraş ve Ağır, 2018: s. 26).

$$\text{Faktör Endeksi} = \frac{\text{gerçek değer} - \text{minimum değer}}{\text{maksimum değer} - \text{minimum değer}}$$

İGE açısından yoksulluk, içerisinde yalnızca yapısal bir kırılganlığı bulundurmamaktadır. Buna ek olarak siyasi ve ekonomik ayrımcılık, kitlesel yoksulluğun önemli negatif belirleyicilerindendir (Gürses, 2009: s. 341).

2.1.11. İnsani Yoksulluk Endeksi

İnsani yoksulluk endeksi, yoksulluğu daha geniş bir yelpazede ele almaktadır. Yalnızca gelir yoksulluğunu değil aynı zamanda sağlık, eğitim ve yaşam standardı gibi diğer temel yoksulluk konularını da değerlendirmeye çalışmaktadır (Aktan, 2002: s. 41-42). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından 1997 yılında geliştirilen bu endeks, aynı yıl yayımlanan İnsani Gelişme Raporu'nda yer almıştır. Gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkeler için kullanılan insani yoksulluk endeksi göstergeleri şu şekildedir (UNDP, 2001: s. 14):

- Beklenen yaşam süresi 40 yaşından az olanların oranı,
- Okur-yazar olmayan yetişkinlerin toplam nüfusa oranı,
- Yaşam standardı iyi olmayan kişilerin oranı (sağlık hizmeti ve temiz suya erişememe)

ardından gelişmişlik açısından ülkeler arasındaki farklılıklara vurgu yapılarak insani yoksulluk endeksinin ikinci formu hazırlanmıştır (Coşkun ve Tireli, 2008: s. 28). Yeni oluşturulan bu ikinci formun kriterleri şu şekildedir:

- Beklenen yaşam süresi 60 yaşından az olanların oranı,
- Okuma-yazma öğrenimine erişemeyen yetişkinlerin toplam nüfusa oranı,
- Yoksulluk sınırı altındaki kişi sayısının toplam nüfusa oranı,
- Sosyal dışlanma (uzun dönemli işsizlik açısından).

2.1.12. Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (ÇBYE)

Dünya genelinde, tüketim yoksulluğu veya gelir yoksulluğunu baz alan ölçüm yöntemleri yaygın şekilde kullanılmaktadır. Gün geçtikçe birçok yazar ve araştırmacı, tüketim ve gelir durumunu ölçen hesaplama yöntemlerinin eksikliğine vurgu yapmaktadır. Çok boyutlu yoksulluk kavramı ise tam olarak bu ihtiyaç nedeni ile ortaya çıkmıştır. Yoksulluğun sadece temel ihtiyaçların karşılanması, ihtiyaçların tamamen giderilmesi ya da yaşam standartlarının iyileşmesi anlamına gelmediği çok açıktır (Belhadj, 2012: s. 304).

Tüketim veya satın alma yoksunluğu, yoksulluk kavramını tek başına açıklamaya yetmeyecek durumlardır. Bunun ile birlikte istihdamda olma, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişim, fırsat eşitliği ve beslenme yetersizliği gibi durumlar çok boyutlu yoksulluk açısından belirleyicidir (Njong ve Ningaye, 2008: s. 4). Çok boyutlu

yoksulluğu ölçmek amacıyla araştırmacılar zaman içerisinde birçok girişimde bulunmuştur. Bunlar şu şekildedir:

- Bulanık Küme Yaklaşımı (Cerioli ve Zani, 1990),
- Aksiyomlara Dayalı Yöntemler (Tsui, 2002),
- Venn Şeması Yöntemi (Naga ve Bolzani, 2006),
- Gösterge Paneli ve Kompozit Endeksler Yöntemi (Ravallion, 2011).

Çok boyutlu yoksulluk endeksi, sosyal dışlanma durumundan erişim yoksunluğuna kadar geniş bir alanı tanımlamaya çalışmaktadır. 2010 yılından itibaren UNDP tarafından insani yoksulluk endeksinin yerine kullanılmaya başlanmıştır. İnsani gelişim endeksinin iç eşitsizlikleri tam anlamıyla yansıtamadığı düşünülmüş ve tamamlayıcı bir rol üstlendirilerek gündeme getirilmiştir (Deniz ve Hobikoğlu, 2012: s. 126). Sadece aşırı derece yoksul duruma düşenler için değil uzun yıllar insani gelişimlerini sağlayacak bir çevre oluşturmamayanların durumlarıyla da ilgilidir. Bu göstergelerin hassasiyeti değerlendirilirken bazı hususlara dikkat edilir (Alkire ve Santos, 2010: s. 57). Bunlar şu şekildedir:

- Çocuk ölümlerinde herhangi bir yaş sınırlaması söz konusu değildir.
- Çocukların okula kayıt (katılım) indikatörü eğitim süresiyle karşılaştırılır.
- Sadece su kullanımı veya ek olarak suya erişim süresi dikkate alınır.
- Daha yüksek bir yaşam standardıyla belirlenmiş yoksulluk çizgisi için borulu suya ve sifonlu tuvalete erişime önem gösterilir.
- Konut zemininin kirli, kumlu veya ahşap olması durumları değerlendirilir.

Gelir yoksulluğu, dünya genelinde en fazla kabul gören yoksulluk türüdür. 2010 yılında yayımlanan İnsani Gelişim Raporu, yalnızca gelir yoksulluğunun ölçülmesinin eksik ve hatalı sonuçlara neden olacağı vurgusunu yapmıştır (Deniz ve Hobikoğlu, 2012: s. 126). Ardından Birleşmiş Milletler Kalkınma Ajansı tarafından, gelişmekte olan ülkeler için çok boyutlu yoksulluk endeksi geliştirilmiştir. Bu endeks, insani yoksulluk endeksinin yerini almıştır. Oxford Yoksulluk ve İnsani Gelişim İnsiyatifi olarak Alkire ve Santos tarafından geliştirilen ölçüm yöntemi, Birleşmiş Milletler Kalkınma Ajansı tarafından kurumsal olarak kabul edilmiştir (Alkire ve Santos, 2010: s. 7).

Binyıl Kalkınma Hedefleri'ne ulaşabilmek amacıyla tasarlanan çok boyutlu yoksulluk endeksi, ulusal düzeyde yoksulluğu ölçme amacıdadır (Alkire ve Santos, 2010: s. 7). Amartya Sen'in Yapabilirlik Yaklaşımı, çok boyutlu yoksulluk endeksinin

temelini oluşturmaktadır. Çok boyutlu yoksulluk endeksi; insani gelişme endeksi içerisindeki sağlık, eğitim ve yaşam koşulu gibi faktörlere benzer yapıdadır. Üç boyut ve on göstergeden oluşan bu endeks, gelir yoksunluğunun yanı sıra eş değer yoksunlukları da ele almaktadır. Tüm faktörler açısından %30'un üzerinde bir sonuç “*çok boyutlu yoksulluk*” durumunun göstergesidir (Alkire ve Santos, 2010: s. 7).

Çok boyutlu yoksulluk endeksi (ÇBYE); bireylerin yaşadıkları yoksunluklar, sağlık, eğitim ve yaşam standardı başlıkları altında on temel göstergelyi ele almıştır. Kendi aralarında eşit olarak ağırlıklandırılan bu göstergeler, yoksulluk ile ilişkili olan alt yoksunluk durumlarını gösterge olarak kabul etmektedir (Zanbak, 2014: s. 11). Endeks, çok boyutlu yoksulluğa maruz kalan kişilerin toplam nüfusa oranı ve yoksunluğun ortalama derinliğinin çarpımı sonucunda ÇBYE puanı hesaplanmaktadır. Çok boyutlu yoksulluk endeksinde yoksunluklar (Alkire ve Santos, 2010: s. 7);

- Sağlık,
- Eğitim,
- Yaşam Standardı

şeklinde ele alınmaktadır. Bu üç madde, toplam on gösterge üzerinden hesaplanmaktadır. Bunlar şu şekildedir:

- Sağlık Boyutu
 - Beslenme
 - Çocuk ölümleri
- Eğitim
 - Okullaşma
- Yaşam Standartları
 - Mutfakta Kullanılan Yakıt Cinsi
 - Tuvalet
 - Su
 - Elektrik
 - Oturulan Evin Sahip Olduğu Koşullar
 - Varlıklar

2.2. Yoksulluğun Ölçümündeki Sorunlar

Bir olay ya da olgunun doğru bir şekilde değerlendirilmesi gündelik hayatta da insanların önüne önemli bir konu olarak çıkmaktadır. Yoksulluk da ölçülmesi zor olan bu kavramlardan biridir. Bahse konu zorluk ve sorunlar;

- Ölçüt belirleme,
- Veri eksikliği,
- Yoksulluğun göreceli olması,
- Gelir dağılımının eşitsizliği,
- Kültürel ve bölgesel farklılıklar

şeklinde sıralanabilir. Bu bölümde yoksulluğu aktif olarak ölçen ve politika üreten kurumların, yoksulluk ölçüm sorunlarına yer verilmiştir.

2.2.1. Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi ve Sorunları: TÜİK Örneği

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Türkiye’de resmi istatistikleri üreten ve yayımlayan bir kurumdur. TÜİK; Türkiye’nin ekonomik, sosyal ve demografik yapısı hakkında bilgi sağlamak için çeşitli araştırmalar yapmaktadır. Bu araştırmalar, Türkiye’nin ekonomik ve sosyal politikalarının belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. TÜİK, Türkiye’de yaşayan insanların yaşam kalitesi hakkında da araştırmalar yapmaktadır. Bu araştırmalar, Türkiye’deki insanların mutluluk seviyeleri, yaşam memnuniyetleri ve diğer benzer konular hakkında bilgi sağlamaktadır (TÜİK, 2023b). Turizm sektörü de TÜİK tarafından araştırmaların gerçekleştirildiği bir alandır. Örneğin, Daşkiran ve Özkoç (2019) tarafından yapılan bir araştırmada, Türkiye’deki hanehalklarının tatil harcamaları incelenmiştir. Bu araştırmada, TÜİK tarafından hazırlanan Hanehalkı Bütçe Anketi verileri kullanılmıştır. Yalçın (2020) tarafından yapılan bir araştırmada ise Türkiye’deki konut satış istatistikleri, coğrafi bilgi sistemi tabanlı olarak analiz edilmiştir. Yalçın’ın araştırmasında, TÜİK tarafından sağlanan Konut Satış verileri kullanılmıştır. Örneklerde de belirtildiği gibi TÜİK, Türkiye’nin ekonomik ve sosyal politikalarının belirlenmesinde kilit bir role sahiptir. Türkiye’nin ekonomik büyümesi, işsizlik oranları, enflasyon oranları, dış ticaret verileri ve diğer benzer konular bu kilit rolü pekiştiren alanlardır.

TÜİK’in tarihçesi, Cumhuriyet öncesi döneme kadar uzanmaktadır. 1891 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu’nun son döneminde ilk defa “*Merkezi İstatistik Encümeni*” olarak kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasından sonra 1926 yılında 3517 sayılı talimatname ile “*Merkezi İstatistik Dairesi*” olarak varlığını sürdürmüştür (TÜİK, 2023a). Daha sonra 1930 yılında görevleri yeniden ele alınarak “*İstatistik Umum Müdürlüğü*” adını almıştır. 1962 tarihinde “*Devlet İstatistik Enstitüsü*” ismini alan kurum, 2005 yılı

itibarı ile bugün kullanılan adı olan “*Türkiye İstatistik Kurumu*” adını almıştır. Türkiye genelinde 26 taşra teşkilatına sahip olan kurumun merkezi, Ankara'da bulunmaktadır (TÜİK, 2023a).

TÜİK, kuruluşundan bugüne çok sayıda değişime uğramıştır ancak her zaman kamu adına istatistik toplayan veya düzenleyen bir kurum olmuştur. Türkiye İstatistik Kurumu günümüzde ismini aldıktan sonra, birçok görev ve sorumluluk üstlenmiştir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Kamu adına istatistik programı hazırlar,
- İstatistiksel faaliyetlerin yürütülmesini sağlar,
- Kullanılacak istatistiksel yöntemler belirler,
- İstatistiklerin sonuçlarını açıklar,
- İstatistik alanında geliştirilen bilimsel araştırma tekniklerini takip eder,
- Kanunla verilen diğer görevleri yerine getirir (TÜİK, 2023a).

1999 yılında Türkiye İstatistik Kurumu ve Dünya Bankası tarafından ilk defa Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketleri'nin sonuçları yayımlanmıştır. “*Türkiye: Ekonomik Reformlar, Yaşam Standartları ve Sosyal Refah Araştırması, 1999*” ismi ile yayımlanan raporda, 1987 ve 1994 yıllarında gerçekleştirilen “*Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi*”nin sonuçları esas alınmıştır (TÜİK, 2008).

2002 yılında yayımlanan “*Yoksulluğu Değerlendirme Ortak Raporu: Türkiye*” adlı rapor, Dünya Bankası ve Türkiye İstatistik Kurumu tarafından “*Sosyal Riskin Azaltılması Projesi*” kapsamında hazırlanmıştır (Zabcı, 2003: s. 217). İlk defa yayımlanan bu rapor sonrasında Türkiye İstatistik Kurumu, 2002 yılından itibaren yoksulluk göstergesi analizlerini rutin olarak hesaplamakta ve yayımlamaktadır (TÜİK, 2023a). Ek olarak 2006 yılından beri, “*Hanehalkı Bütçe Anketi*”nin yanı sıra “*Gelir ve Yaşam Koşulları*” araştırmasını uygulamaya başlamıştır. Bu araştırma ile birlikte sosyal dışlanma ve gelire bağlı yoksulluk gibi değişkenler hakkında bilgi edinmeye başlayan TÜİK, yoksulluk ile ilgili tanım ve çerçevesini kısmen de olsa genişlettiğini göstermiştir (TÜİK, 2023a).

TÜİK'in referans aldığı tanıma göre yoksulluk; temel ihtiyaçlardan yoksun olma durumudur. Ayrıca dar ve geniş olmak üzere yoksulluğa iki tanım çerçevesi çizen TÜİK, dar çerçeveyi “*açlık*” durumu olarak görürken, geniş çerçeveyi tüketim standardının gerisinde kalma şeklinde tanımlamaktadır (Ensari, 2010: s. 9). TÜİK bahsedilen bu dar ve geniş yoksulluk çerçevelerini, yoksulluğun türleri bakımından tekrar tanımlayarak mutlak

ve görelî şekilde ikili bir tanımlamaya gitmiştir. Görelî yoksulluğu toplumun paylaştığı ortalama refah düzeyinin biraz altında olunması durumu şeklinde tanımlayan TÜİK, mutlak yoksulluğu ise asgari refah düzeyinin altında kalınması olarak açıklamıştır (Ensari, 2010: s. 9-11). Bu noktada mutlak yoksulların belirlenmesi, asgari refah düzeyinin belirlenmesi şartına bağlanmaktadır. Bu düzey ise minimum tüketim ihtiyaçlarının belirlenmesi ve kişilerin asgari yaşam maliyetlerinin hesaplanması ile ortaya çıkmaktadır.

2.2.1.1. TÜİK ve Hanehalkı İşgücü Araştırması

“*Hanehalkı İşgücü Anketi*” (HİA), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yürütölen ve Türkiye'deki işgücü piyasası ile istihdam durumunu incelemek amacıyla yapılan bir araştırmadır. Hanehalkı İşgücü Anketi; ölkedeki hanehalklarının ekonomik aktivitelerini, istihdam durumunu, işsizlik oranını ve işgücüne ilişkin diğeri göstergeleri belirlemek için düzenli olarak gerçekleştirilen bir anket çalışmasıdır. Önceki dönemlerde münferit olarak yapılmayan bu anket, nüfus sayımı araştırmaları içerisinde hesaplanmıştır (Tunalı, 2009: s. 2119-221).

İlk olarak Osmanlı İmparatorluğu II. Mahmut döneminde asker sayısı ve vergi gelirlerinin hesaplanması amacı ile gerçekleştirilen nüfus sayımı (Çimen, 2012: s. 185-189), Cumhuriyet döneminde ancak 28 Ekim 1927 tarihinde gerçekleştirilebilmiştir. Bu sayımlar için, işgücü açısından yapılan ilk araştırma çalışmaları denilebilir. Resmi olarak işgücü anketlerinin ilk yapıldığı yıl olan 1966'dan 1988'e kadar düzenli olmayan aralıklar ile araştırma sonuçları derlenmiştir (Kaştan, 2006: s. 66). 1988 yılından sonra ise işgücü piyasasının izlenmesinde temel veri kaynağı “Hanehalkı İşgücü Anketi” sonuçları olmuştur (Görmüş, 2019: s. 68).

HİA'nın temel amacı; Türkiye'deki işgücü piyasasını ve istihdam durumunu izlemek, istatistiksel veriler toplayarak istihdam politikalarını ve ekonomik planlamayı desteklemektir. Araştırma, ölkede genelinde temsili bir örnekleme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilir. TÜİK, belirlenen dönemlerde seçilen hanehalklarına yönelik anket formları aracılığıyla bilgi toplar. Bu bilgiler; hanehalklarının çalışma durumunu, iş arama aktivitelerini, sektörel dağılımını, gelir durumunu ve eğitim düzeyini içermektedir. HİA'nın sonuçları; işsizlik ve istihdam oranı, işsizlik dağılımı, cinsiyete göre istihdam, eğitim düzeyine göre istihdam gibi temel göstergeler olarak sunulur. Bu veriler, işgücü piyasasındaki trendleri belirler. Ayrıca ekonomik planlama, istihdam politikalarının

oluşturulması ve sosyal politikaların belirlenmesinde karar vericilere, araştırmacılara ve diğer paydaşlara bilgi sunar. Bununla birlikte istihdam politikalarının etkilerini değerlendirmek, gelir eşitsizliğini analiz etmek ve sosyal politikaların planlamasında da aktif olarak kullanılmaktadır (TÜİK, 2021a).

2.2.1.2. TÜİK ve Tüketici Fiyat Endeksi

Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) temel olarak, belirli bir dönemde tüketicilerin belirli bir sepete ne kadar para harcadığını ölçer ve bu sepetin fiyatındaki değişimleri takip eder. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE)'yi hesaplamak ve yayımlamakla görevlendirilmiş olan kurumdur. Ayrıca aylık rutin olarak tüketici fiyat endeksindeki artış oranlarını da kamuoyu ile paylaşmaktadır. Yıllık tüketici fiyat endeksini, aylık tüketici fiyat endeksinin genişletilmesiyle hesaplamaktadır. Aylık endeks ise ürün ve hizmetlerin fiyat bileşkesinin toplam değişimi referans alınarak bulunmaktadır. Ürün ve hizmetler, sepetinde 418 madde ve 895 çeşit bulunmaktadır. Bunların fiyatları ise 28.711 işyeri ve 4.274 konuttan toplanmaktadır. Bu yöntem ile belirlenen fiyatlardaki değişim ise TÜİK tarafından enflasyon oranlarına dönüştürölür (TÜİK, 2023b).

TÜFE'nin hesaplanması genellikle aşağıdaki adımları içerir (TÜİK, 2023d):

- Mal ve hizmetlerin tüketim ağırlıkları belirlenir,
- Mal ve hizmetlerin fiyatları periyodik olarak toplanır,
- Mal ve hizmetlerin ağırlıklı ortalamaları hesaplanır,
- Mal ve hizmetlerin fiyatları zamansal olarak endeks halini getirilir.

Tablo 6. Aylık ve Yıllık Bazda Tüketici Fiyat Endeksi Tablosu (2022-2023)

	<i>TÜFE (Yıllık % Değişim)</i>	<i>TÜFE (Aylık % Değişim)</i>
<i>04-2023</i>	43,68	2,39
<i>03-2023</i>	50,51	2,29
<i>02-2023</i>	55,18	3,15
<i>01-2023</i>	57,68	6,65
<i>12-2022</i>	64,27	1,18
<i>11-2022</i>	84,39	2,88
<i>10-2022</i>	85,51	3,54
<i>09-2022</i>	83,45	3,08
<i>08-2022</i>	80,21	1,46
<i>07-2022</i>	79,60	2,37
<i>06-2022</i>	78,62	4,95
<i>05-2022</i>	73,50	2,98
<i>04-2022</i>	69,97	7,25

Kaynak: (TÜİK, 2023d).

TÜİK'in TÜFE'nin hesaplanmasında kullandığı yöntem, uluslararası standartlara uygun şekilde belirlenmiştir. Bu hesaplamanın sonuçları “*Aylık ve Yıllık Bazda Tüketici Fiyat Endeksi Tablosu (2022-2023)*”nda verilmiştir. Türkiye'nin TÜFE hesaplamalarında mal ve hizmetlerin ağırlıkları yalnızca bölgesel farklılıklar nedeni ile değişebilmektedir. TÜFE'nin hesaplanması ve yayımlanmasının amaçlarından bazıları şunlardır (Atuk vd., 2011: s. 3-5):

- TÜFE; Türkiye'de tüketici fiyatlarındaki değişimleri takip etmek, enflasyonun ölçülmesi ve ekonomik politikaların değerlendirilmesi için önemli bir gösterge olarak kullanılır. TÜFE'nin düzenli olarak yayımlanması; ekonomiyle ilgili karar vericilere, işletmelere, araştırmacılara ve diğer paydaşlara güncel ve güvenilir bir enflasyon ölçüsü sunar.
- TÜFE verileri, ekonomi politikalarının oluşturulması ve enflasyonla mücadele stratejilerinin belirlenmesinde önemli bir rol oynar. Bu veriler, enflasyonun ekonomik büyümeyi etkileyen unsurlardan biri olduğunu gösterir ve para politikalarının şekillenmesine katkı sağlar. Ayrıca maaş ayarlamaları, fiyat indekslemeleri ve gelir politikalarının belirlenmesinde de kullanılır.

2.2.1.3. TÜİK ve Asgari Ücret Tespit Komisyonu

TÜİK, asgari ücretin belirlenmesi konusunda önemli bir kurumdur. 4857 sayılı İş Kanunu'nun 39. Maddesi uyarınca toplanan Asgari Ücret Tespit Komisyonu'na katılan

beş devlet görevlisinden daimî olarak biri, Türkiye İstatistik Kurumu’nu temsil etmektedir. TÜİK’in bu komisyondaki işlevi, ülkede var olan sosyoekonomik duruma dair rapor hazırlamak ve farklı iş kolları açısından bir işçinin ihtiyaç duyduğu kalori miktarının maliyetini çıkarmaktır (Erdoğan, 2014: s. 5-8).

Tablo 7. Asgari Ücretin Yıllar İçerisindeki Değişimi

<i>Yıllar</i>	<i>Net Asgari Ücret</i>	<i>Brüt Asgari Ücret</i>
2014	1000.54 TL	1273.5 TL
2015	1300.99 TL	1647 TL
2016	1404.06 TL	1777.5 TL
2017	1603.12 TL	2029.5 TL
2018	2020.9 TL	2558.4 TL
2019	2324.71 TL	2943 TL
2020	2825.9 TL	3577.5 TL
2021	4253.40 TL	5004.00 TL
2022 (1. Ay)	5500,35 TL	6471.00 TL
2022 (6. Ay)	8.506,80 TL	10.008,00 TL

Kaynak (TÜİK, 2023d).

TÜİK komisyon temsilcisinin görevi, var olan sosyoekonomik durumu tanımlayarak işçinin ücret maliyetini üyelere sunmaktır. Beslenme kalıbı, bölgeye ve iş kollarına göre hesaplanmaktadır. Bahse konu kalıp ise komisyon tarafından belirlenmektedir. Hafif, orta ve ağır iş kollarında çalışan bir kişinin dengeli beslenebilmesi için ihtiyaç duyacağı kalorinin hesaplanması amacı ile Hacettepe Üniversitesi’ne başvurulmaktadır. Bu hesaplama sonucunda “işçi dengeli beslenme sepeti” oluşturulmaktadır. Sonuç olarak ağır iş kolunda çalışan bir kişinin günlük kalori ihtiyacı 3.590 kCal, orta iş kolunda çalışan bir işçinin günlük kalori ihtiyacı 3.090 kCal ve hafif iş kolunda çalışan işçilerin günlük kalori ihtiyacı ise 2.765 kCal olarak hesaplanmıştır. Asgari ücretin tespiti amacıyla toplanan komisyonun görevlendirmesi ile Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), “işçi dengeli beslenme sepeti”nin günlük maliyetini hesaplamaktadır. Bu maliyet sepeti içerisindeki ürünlerin fiyatlarını, TÜFE endeksi açısından bölgeler bazında ayrı ayrı ele almaktadır (Uzunoglu, 2021: s. 16-22). 2014 yılı ile 2022 yılı arasındaki asgari ücret artışları tablo 7’de gösterilmektedir.

2.2.1.4. TÜİK'in Yoksulluk Ölçümüne Dair Sorunları

Bu araştırma kapsamında, TÜİK'in yoksulluk ile bağlantılı faaliyetleri ele alınmıştır. Bu faaliyetlerin kimisi yoksulluk sınırının belirlenmesinde direkt rol oynarken kimisi dolaylı yollardan etki etmektedir. Devlet kurum ve görevlilerine veri ile istatistik sağlayarak politikalarda önemli roller üstlenen TÜİK'in faaliyetlerindeki sorunlar, bu başlık altında sıra ile ele alınmıştır.

İnsanların yoksul olma durumu ile direkt olarak ilişkili olan istihdam durumu, TÜİK tarafından Hanehalkı İşgücü Araştırması ile ele alınmaktadır. TÜİK'e göre; 2021 yılı Haziran ayında bir önceki aya göre dar tanımlı işsizlik, 823 bin kişi azalmıştır. Yüzde olarak ise %2,5 düşmüş ve işsizlik oranı %10,6 seviyesine gerilemiştir. 2021 yılı Haziran ayında istihdama katılan kişi sayısı ise 602 bin olarak iletilmiştir. Yüzde olarak ise 0,9 puanlık artış ile istihdam oranı %44,9 olarak hesaplanmıştır (TÜİK, 2022a). DİSK (2023a) tarafından yayımlanan araştırma bülteninde, bu istatistiklere birtakım eleştiriler getirilmiştir. Bu eleştiriler şu şekildedir (DİSK-AR, 2021):

- TÜİK tarafından pandemi sürecinde kamuoyuna sunulan işgücü istatistikleri, genel bir çerçeve çizmektedir ancak salgın döneminde çalışma hayatının kökten değişmiş olması, yeni tanımlayıcı istatistikler ile işgücünün ele alınmasının gerekli olduğu fikrini ortaya çıkarmıştır. TÜİK'in işbaşında olanların sayısından çok, kapalı ekonomi döneminde uygulanan politikaların istatistiğine dair veri sunması gerekmektedir. Çalışma hayatına getirilen işten çıkarma yasağı, kısa çalışma ödeneği ve nakdi ücret desteği gibi faktörlerin istatistikleri genel tabloyu anlamak için çok daha önemlidir. Dar tanımlı işsizlik ve istihdam hesaplamasının yeterli olmayacağının altını çizen DİSK-AR, örneğin kısa çalışma ödeneği alan kişilerin hangi istatistik başlığı altında veri olarak sunulduğunu sormaktadır (DİSK-AR, 2021).
- TÜİK tarafından yayımlanan 2021 yılı Haziran ayı verisine göre, eksik istihdam olan kişi sayısı azalmaktadır. Mayıs 2021 ile Haziran 2021 arasında eksik istihdam sayısı 691 bin kişi azalmıştır. TÜİK verilerine göre; sunulan bu iyileşme Haziran ayı ile yaşanan tam ekonomik açılma sonucunda, eksik istihdamda olanların işlerine geri dönerek tam istihdama katılmaları durumudur. TÜİK'in bu durumu, dar tanımlı işsizliğin azalması olarak değil eksik istihdamda olan kişilerin tam istihdama katılımı şeklinde sunması gerekmektedir (DİSK-AR, 2021).

- Son olarak 2020 Haziran ve 2021 Haziran ayları arasında 1 milyon 49 bin kişi işsizlik ödeneğine başvurmuştur. İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun işsizlik verilerine göre, 2021 yılı Mayıs ayında işsizlik 2 milyon 893 bin kişi şeklinde gerçekleşirken 2021 yılı Haziran ayında işsizlik 2 milyon 950 bin kişiye yükselmiştir. Bu durum göstermektedir ki işsizlik bir yıllık dönemde artış göstermiştir. TÜİK verilerinde ise belirtilen tarihler arasındaki işsiz sayısının, 823 bin kişi azaldığı saptanmıştır (DİSK-AR, 2021).

TÜİK'in belirlediği ve açıkladığı analizler çalışma hayatını etkilediği gibi devletin politikalarında da belirleyici rol oynamaktadır. TÜİK'in işsizlik ile ilgili ürettiği tartışmalı istatistikler, ücret gelirinden yoksun olan ve yoksulluk riski altında yaşayan kişilerin durumunu gizlemektedir. Üstü örtülen bu yoksulluk, bir ayıpmış gibi büyük kentlerin varoşlarına itilmektedir. Saklanan ve veri olarak ortaya çıkmayan herhangi bir durum gibi yoksulluk hakkında da bir politika geliştirilmesi beklenemez. Bu nedenle veriler ile yok sayılan yoksulluk ile mücadele etmek oldukça zor bir durumdur.

TÜİK'in faaliyet gösterdiği alanlardan bir diğeri, tüketici enflasyonunu tespit etmektir ancak TÜİK, 2022 yılı Haziran ayından beri enflasyon hesaplama faaliyetinde referans alınan ürün ve hizmetlerin fiyatlarını açıklamayı durdurmuştur. Yıllık bazda enflasyon açıklayan kurum, 2003 yılı Ocak ayından 2022 yılı Mayıs ayına kadar kesintisiz şekilde bu istatistikleri açıklamıştır (BES, 2022). Haziran ayında yayımlamayı durdurduğu veriler hakkında idare mahkemesine gidilmiş ve sonuç olarak uygulamanın hukuksuz olduğuna karar verilmiştir (DİSK, 2023b). TÜİK gibi işi güvenilir ve geçerli veri sağlamak olan kurumların şeffaflıktan uzak analizler yayınlaması, toplum üzerinde verilerin güvenilirliğine dönük soru işaretlerine neden olmaktadır.

TÜİK tarafından her ay yayınlanan tüketici fiyat endeksi oranları, temel ekonomik verilerin başında gelmektedir. Aylık ve yıllık bazda açıklanan bu veriler, üretici fiyat endeksinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Reel piyasadaki kişilerin tüketim maliyetlerindeki değişimi gösteren TÜFE, aynı zamanda ücret hesaplamalarında da dolaylı ve doğrudan şekilde kullanılmaktadır (Yolvermez, 2020: s. 2453).

Memur ve memur emeklisi kişiler için her yıl iki kez toplu sözleşme zammı belirlenmektedir. Buna ek olarak 6 aylık enflasyon farkı ile ücretler yeniden ele alınmaktadır. Bahse konu enflasyon ise devletin resmi kurumu olan TÜİK tarafından tespit edilmektedir (Çelik, 2022: s. 298). TÜİK'in 2022 yılı Haziran ayı itibari ile

yayımlamayı durdurduğu enflasyon sepeti fiyatlarındaki değişim ile belirlenen bu oran, kişilerin alım gücündeki kaybı engellemek için hazırlanmıştır. Reel tüketim fiyatları ile ücretler dengesini kurmaya çalışan bu mekanizmadaki bozulma, dengeyi kuramayarak alım gücünü azaltmakta ve çalışma barışını tehdit etmektedir. Bu dengeyi bozması muhtemel en önemli veri ise gerçek dışı enflasyon oranlarının açıklanmasıdır. TÜİK'in açıkladığı enflasyonlara yöneltilen eleştiriler, alternatif bir enflasyon açıklayan grubu ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda çalışmalar gerçekleştiren “*Enflasyon Araştırma Grubu*” (ENAG), alternatif enflasyon açıklayan bir topluluktur. TÜİK gibi aylık ve yıllık bazda enflasyon araştırmaları yapan ve sonuçlarını açıklayan ENAG, makro ve mikro alanda ekonomi araştırmaları yürütmektedir (ENAG, 2023). Bahse konu durum hakkında veri toplayıp istatistiki sonuç yayınlanan bu iki kurum arasındaki enflasyon farkı, gün geçtikçe artmaktadır. “*Aylık Bazda Kasım 2022 ile Nisan 2023 Yılları Arasındaki Tüketici Fiyat Endeksi Oranları Tablosu*”nda hem aylık bazda hem de yıllık bazda TÜFE oranları verilmiştir. TÜİK'in TÜFE oranları hiçbir zamansal dönemde ENAG'ın oranlarını geçememiştir. Bu durum tablo 8’de gösterilmektedir.

Tablo 8. Aylık Bazda Kasım 2022 ile Nisan 2023 Yılları Arasındaki Tüketici Fiyat Endeksi Oranları Tablosu

<i>Ay</i>	<i>TÜİK (%)</i>	<i>ENAG (%)</i>
<i>Kurum</i>		
<i>Kasım 2022</i>	2,88	4,24
<i>Aralık 2022</i>	1,18	5,18
<i>Ocak 2023</i>	6,65	9,26
<i>Şubat 2023</i>	3,15	7,21
<i>Mart 2023</i>	2,29	5,08
<i>Nisan 2023</i>	2,39	4,86

Kaynak: (TÜİK, 2023d; ENAG,2023).

Tüketici enflasyonunun düşük olarak hesaplanması, çalışanlar üzerinde yıkıcı etkilere sahiptir. Bu etkiler şu şekilde sıralanabilir:

- Toplu iş sözleşmeli işçiler ve kamu çalışanlarının enflasyon farkı, yaşama maliyetleri karşısında alım gücünü koruyamaz.
- Asgari ücretin düşük enflasyon oranı gözetilerek belirlenmesi, çalışan yoksulluğunun artmasına veya açlık sınırının altında yaşayan kimselerin kalabalıklaşmasına neden olabilir.
- Özel sektörde çalışan kişilerin ücretlerinin belirlenmesinde en önemli kriter enflasyondur. Beyaz yakalı kişilerin enflasyon artışından korunmaması halinde ücretleri hızlı şekilde yoksulluk ve açlık sınırının altına düşebilir. Bu durum bütün

Çalıřanlarda olabileceęi gibi beyaz yakalı kiřilerde de çalıřmanın verimlilięini dūřurebilir.

Tablo 9. Yıllık Bazda 2020-2022 Yılları Arasındaki Tüketici Fiyat Endeksi Oranları Tablosu

Yıl	Kurum	TÜİK (%)	ENAG (%)
2022		64,27	137,55
2021		36.08	82,81
2020		14,6	36.72

Kaynak: (TÜİK, 2023d; ENAG,2023).

Tablo 9’da yıllık bazda 2020 ile 2022 arasındaki TÜFE oranları TÜİK ve ENAG’ın oranları ayrı ayrı verilmiştir. Tablo 9 incelendiğinde TÜİK, ENAG’ın açıkladığı TÜFE oranlarından yaklaşık %100 oranında daha az TÜFE açıklamıştır. Benzer piyasa şartlarında fiyat bilgisine ulaşılan mal ve hizmetlerin bu kadar farklı hesaplanması soru işaretidir. Bu durum ile ilgili TÜİK Eski Başkanı Erdal Sait Dinçer tarafından “*Ben 84 milyona karşı sorumluyum, bir yanlışa imza atarsam 84 milyonun hakkını yemiş olurum*” yapılan açıklama sonrası 29 Ocak 2022 günü görevden alınmıştır (BBC, 2022).

2.2.2. Dünyada Yoksulluğın Ölçülmesi ve Sorunları: Dünya Bankası Örneği

Dünya Bankası, uluslararası kalkınma için finansman sağlamak ve üye ölkelerin ekonomik büyümelerini desteklemek amacıyla kurulan uluslararası finans kurumudur. Dünya Bankası’nın resmi adı “*Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası*”dır. İlk olarak 1944 yılında Bretton Woods Anlaşması ile temelleri atılan kurum, küresel ekonomik düzenin yeniden inşasını ve uluslararası finansal işbirliğini sağlamayı amaçlamıştır. 1946 yılında faaliyete geçmiş olan Dünya Bankası, İkinci Dünya Savaşı’nın neden olduğu yıkımın sonuçlarını ortadan kaldırmak için finansman sağlamıştır. Ardından dünyanın gelişmemiş ve gelişmekte olan ölkelerinin kalkınması ve yoksulluğun azaltılması için ortak çalışmalar yürütmektedir. Yoksulluk ve kalkınma alanındaki bu hedef değişikliğinin en somut örneği, 1960 yılında kurulan Uluslararası Kalkınma Birliği’dir. Bu birlik, gelişmemiş ve gelişmekte olan ölkelere hibe ve düşük faizli krediler sağlamaktadır (Öztürk, 2006: s. 36-38).

Dünya Bankası’nın finansmanı, üye ölkelerin sermaye katkıları ve uluslararası finans piyasalarından sağladığı borçlanmalarla oluşturulmaktadır. Genel kurul üyesi ölkeler, bankanın sermayesine katkısı oranında oy hakları açısından temsil edilmektedir. Yani her genel kurul üyesi ölkenin oy hakkı, katkı sağladığı sermaye açısından ele

alınmaktadır. Bu nedenle, gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin oy hakları görece daha azdır (Zabcı, 2017: s. 29-30).

Merkezi Washington'da bulunan Dünya Bankası'nda 189 ülkeden temsilci bulunmaktadır. Her yıl rutin olarak düzenlenen yıllık toplantılar ve politika belirleme süreçleri, üye ülkeler arasında işbirliğini arttırmaktadır. Dünya Bankası, kalkınma projelerine finansman sağlamanın yanı sıra üye ülkelerin ekonomik politikalarını değerlendirmek, teknik yardım ve danışmanlık sağlamak, kapasite geliştirme programları yürütmek gibi çeşitli faaliyetler de gerçekleştirmektedir (Tireli, 2009: s. 145). Ayrıca üye ülkelerin yoksulluk durumlarını değerlendirerek yoksullukla mücadele stratejileri geliştirmesi beklenmektedir. Yoksulluğun azaltılması, Dünya Bankası'nın temel hedeflerinden biridir. Küresel ve ulusal düzeyde yoksulluğun ele alınması için çeşitli programlar ve girişimler uygulamaktadır (Tosuner, 2007: s. 30-40). Dünya Bankası'nın yoksulluk ile mücadeleme çabalarıyla ilgili bazı önemli noktalar şunlardır (World Bank, 2023b):

- Yoksulluk ölçümü: Dünya Bankası, küresel yoksulluğu ölçmek ve izlemek için yaygın olarak bilinen "günde bir dolar" yoksulluk çizgisini kullanır. Bu eşik, bireylerin aşırı yoksulluk içinde yaşadığı gelir seviyesini temsil eder.
- Kalkınma projelerine Finansman Sağlama: Dünya Bankası, yoksulluğu azaltmayı desteklemek amacıyla gelişmekte olan ülkelere hibe ve kredi vererek finansal yardım sağlar. Bu projeler eğitim, sağlık, altyapı, tarım ve sosyal koruma gibi geniş bir sektör yelpazesini kapsar.
- Ülke özelinde stratejiler: Dünya Bankası, üye ülkelerle yakın işbirliği yaparak yoksullukla etkin bir şekilde mücadele etmek için ülke özelinde stratejiler ve programlar geliştirir. Her ülkenin kalkınma zorluklarını kapsamlı bir şekilde değerlendirir ve desteklerini, belirli ihtiyaçlara ve önceliklere göre şekillendirir.
- Sosyal güvenlik ağları: Dünya Bankası, yoksul ve savunmasız gruplara doğrudan destek sağlamak için koşullu nakit transferi programları da dahil olmak üzere sosyal güvenlik ağlarının kurulmasını teşvik eder. Bu programlar, acil yoksulluğu hafifletmeyi ve eğitim, sağlık gibi temel hizmetlere erişimi iyileştirmeyi amaçlar.
- Kapasite geliştirme ve teknik destek: Dünya Bankası; ülkelerin kurumsal yapılarını, yönetim yapılarını ve insan sermayesi gelişimini güçlendirmelerine

yardımcı olmak için teknik destek, politika danışmanlığı ve kapasite geliştirme programları sunar. Bu çabalar, hükümetlerin yoksulluk azaltma stratejilerini etkili bir şekilde uygulamalarını desteklemeyi amaçlar.

- Araştırma ve bilgi paylaşımı: Dünya Bankası, yoksullukla ilgili konularda araştırma ve analiz yapar. Yoksulluğun nedenleri ve dinamikleri konusunda değerli bilgiler üretir. Bu bilgiyi raporlar, yayımlar ve çevrim içi platformlar aracılığıyla paylaşarak politika yapımcıları bilgilendirir. Ayrıca kanıta dayalı karar verme süreçlerini teşvik eder ve uluslararası işbirliğini geliştirir.
- Çok taraflı ortaklıklar: Dünya Bankası; diğer uluslararası kuruluşlar, hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörle işbirliği yaparak girişimleri koordine eder, kaynakları harekete geçirir ve yoksullukla ilgili etkili çözümler sunmayı teşvik eder. Küresel ve bölgesel düzeydeki ortaklıklar, yoksullukla ilişkili karmaşık ve birbirine bağlı sorunların ele alınmasında önemli rol oynar.

2.2.2.1. Dünya Bankası ve Yoksulluğun Ölçülmesi

1990 yılında Dünya Bankası tarafından ülkeler arasındaki yoksulluğu hesaplamak ve karşılaştırmak için satın alma gücü paritesine (SAGP) göre kişi başı günlük 1 (ABD Doları) yoksulluk sınırı getirilmiştir. Bu sınır, küresel yoksulluğun ölçülmesinde yaygın olarak kabul gören bir kıstas haline gelmiştir. Parite ve ülkelerin üyesi oldukları gruplardaki revizyon nedeni ile sınır 2015’de 1,90 (ABD Doları)na çekilmiştir. Teorik alanda sıkça atıf alan ve kabul gören bu sınırlar pratikte, ülkeler arası farklar nedeni ile işlevsiz niteliktedir (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011. s. 64-65). Yoksul ülkelerin yoksulluk durumlarını ölçme noktasında işlev gören bu sınır, ekonomik durumu görece iyi olan ülkelerde asgari ihtiyaçları karşılamaktan uzaktır. Bu durumun nedeni, ekonomik olarak daha yüksek gelişmişliğe sahip ülkelerde yaşama maliyetinin görece daha yüksek olmasıdır (Yüksel Arabacı, 2019: s. 131-133).

Dünya Bankası 2017 yılında, ekonomik gelişmişlik düzeyini baz alan üç yeni yoksulluk sınırından bahsetmiştir. 2018 yılında yayımladığı raporda ise (World Bank, 2018b) bu iki yoksulluk sınırına atıfta bulunmuştur.

- Alt-orta gelir grubu ülkeleri için SAGP’ne göre 3,20 (ABD Doları)dır.
- Üst-orta gelir grubu ülkeleri için ise 5,50 (ABD Doları)dır.

2018 tarihli aynı rapor, yoksulluğun göreceli olma durumuna da atıfta bulunmaktadır. “*Toplumsal yoksulluk*” kavramını da içine alacak şekilde yeniden ele alınan yoksulluk hesaplaması yöntemi, “*Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi*” kavramını ortaya çıkarmıştır.

Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Ajansı, yoksulluk ile ilgili verileri uluslararası düzeyde var olan durumu tespit etmek amacıyla sahadan toplamaktadır. Ek olarak bu verileri, çalışma alanları açısından oluşturdukları yoksulluk tanımlarına göre sınıflandırmaktadır. Dünya Bankası, mutlak yoksulluk ile ilişkili çalışmalar yapması ve önlemler alması nedeni ile mutlak yoksulluğu referans almaktadır. Dünya Bankası tarafından iki yılda bir yayımlanan “*Yoksulluk ve Paylaşılan Refah Raporu 2022*”ye göre, Binyıl Kalkınma Hedefleri’nin belirlenmesinden bu yana devam eden “*aşırı yoksulluğu azaltma trendi*” durma noktasına gelmiştir. Raporun tahmini; 2030 yılında ulaşılması planlanan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri’nden “*aşırı yoksulluğu sona erdirme*” hedefine ulaşılmasının mümkün olmadığı belirtilmektedir. Ayrıca rapor, bu durumun oluşmasında Ukrayna-Rusya savaşının belirleyici olduğunu eklemiş ve COVID-19 pandemisinin 70 milyon insanı aşırı yoksulluğa ittiğini de belirtmiştir (Martinez ve Short, 2021: s. 7). Bahsedilen bu yargı ve öngörülerini sunabilmek için yoksulluk ölçümü veya hesaplamasına ihtiyaç vardır ancak Dünya Bankası’nın yoksulluk hesaplaması çok boyutluluktan uzak bir niteliğe sahiptir. Bahse konu durum, temel bir ölçüm sorunu ve yanlışlığına neden olmaktadır. Ayrıca yöntemin başka kişi veya kurumlar tarafından kullanılmasını zorlaştırmaktadır.

Dünya Bankası tarafından son kertede geliştirilen “*Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi*” başta eğitim, sağlık ve sosyal göstergeler olacak şekilde birçok bileşen ile yoksulluk olgusunun çok boyutlu şekilde ölçülmesi için geliştirilmiştir (Halisçelik, 2015: s. 41). Bu paradigma, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından insani gelişme ve yoksulluğun ölçümü konusunda da kullanılmaktadır.

Tablo 10. Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi Boyutları Tablosu

<i>Boyut</i>	<i>Göstergeler (3 Boyutlu 119 Ülke için)</i>	<i>Göstergeler (5 Boyutlu 6 Ülke için)</i>
Parasal Yoksulluk	SAGP'ne göre günlük kişi başı 1,90 ABD Dolarından düşük tüketim veya gelir	SAGP'ne göre günlük kişi başı 1,90 ABD Dolarından düşük tüketim veya gelir
Eğitim	Sekizinci sınıfa kadar okul çağındaki en az bir çocuk okula kayıtlı değildir.	Sekizinci sınıfa kadar okul çağındaki en az bir çocuk okula kayıtlı değildir.
	Hanede hiçbir yetişkin ilköğretim eğitimi tamamlamamıştır.	Hanede hiçbir yetişkin ilköğretim eğitimi tamamlamamıştır.
Temel Altyapıya Erişim	Hanenin sınırlı standartta içme suyuna erişimi yoktur.	Hanenin standart içme suyuna erişimi yoktur.
	Hanenin sınırlı standartta sanitasyona erişimi yoktur.	Hanenin standart sanitasyona erişimi yoktur.
	Hanede elektrik yoktur.	Hanede elektrik yoktur.
Sağlık ve Beslenme		Son 36 ayda canlı doğum yapan 15-49 yaş arası hiçbir kadın sağlık kurumunda doğum yapmadı
		12-59 aylık hiçbir çocuk DPT3 aşısı olmadı
		0-59 aylık en az bir çocuk bodurdur.
		15-49 yaş arası en az bir kadın yetersiz beslenmektedir.
Hanehalkı Güvenliği		Hanehalkı son 12 ay içinde suya maruz kalmış veya suyun yaygın olduğu bir toplumda yaşıyor.
		Hanehalkı son 12 ay içinde doğal bir felaketten etkilendi (su baskını, kuraklık, deprem).

Kaynak: (OPHI, 2014; HDR, 2014).

Dünya Bankası tarafından kullanılan çok boyutlu yoksulluk endeksi, hanehalkı düzeyinde bir yoksulluk ölçümü gerçekleştirmektedir (Candan, 2022: s. 13). Bu ölçüm ise ancak belirlenen alanlarda, belirli boyutlarda gerçekleştirilebilmektedir. Bu boyutlar “Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi Boyutları Tablosu”nda gösterilmiştir.

2.2.2.2. Dünya Bankası’nın Ölçümündeki Sorunlar

Birleşmiş Milletler tarafından 2015 yılında Binyıl Kalkınma Hedefleri’ne (BKH) dair yayımlanan raporda; gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulluk oranının %47’den %14’e düştüğü, aynı ülkelerde aşırı yoksulluğun ise %23,3’ten %12,9’a düştüğü belirtilmiştir. Dünya Bankası tarafından 2018 yılında paylaşılan raporda, Dünya nüfusunun sadece

%10'unun “aşırı yoksulluk” içerisinde olduğu bildirilmektedir. Bu oranı referans alan Dünya Bankası Başkanı Kim “*tarihteki en düşük yoksulluk oranı*” şeklinde bir açıklama gerçekleştirmiştir (UN, 2018). Sunulan veriler, yoksulluk ve açlık ile mücadele noktasında oldukça pozitif bir tablo çizmektedir. Küresel ekonomik sistemin meşruiyeti ile ilişkili olan yoksulluk kavramı, mevcut düzenin tamamen yeniden düşünülmesine neden olabilir. Bu nedenle yoksulluk ile ilgili verilere ve faaliyetlere daha yakından bakılması gerekmektedir (Economist, 2012). En zengin %1 yerine en fakir %10 ile ilgilenilmesi gerektiğini tavsiye eden bu düzen, eşitsizlik fikrinden uzak bir yoksulluk algısını piyasaya sunmaktadır.

1996 yılında Roma'daki Dünya Gıda Zirvesi'nde ortaya atılan “*yetersiz beslenen insan sayısını en geç 2015 yılına kadar bugünkü seviyesinin yarısına indirme*” fikri, yoksullukla mücadele konusunda büyük bir cesareti içermekteydi (FAO, 1996). Binyıl Kalkınma Hedefleri ile birlikte bir deklarasyon maddesi haline alan bu hedef, Roma'daki hüviyetini kaybederek yoksulluk ve açlık çeken insanların sayısını yarıya düşürmeye odaklanmıştır. Yoksulluk ile mücadele noktasında hedef aldığı kitleyi bir anda yarı yarıya azaltan bu hamledir. Ayrıca hedef yılları, 2000'den 1990'lara çekilerek hak etmediği bir mirasa sahip olmuştur. Hedef olarak belirlendiği yıldan önce elde edilen kazanımlar, BKH'nin hanesine yazılmıştır (Blesh vd., 2019). Son olarak 1990'dan itibaren Çin'in BKH fikrinden ayrı olarak gelişme göstermesi, dünya üzerindeki yoksulluk oranlarının azalmasına neden olmuştur.

Yoksulluk sınırı belirleme fikri olağan şartlarda, ulusal düzeyde gerçekleştirilen bir faaliyet olarak kabul görmektedir. Bu fikirden hareketle 1990 yılında, dünyanın en yoksul ülkelerinden bazılarının yoksulluk sınırlarının günde 1 (ABD Doları) civarında toplandığı tespit edilmiş ve bu rakam Dünya Bankası tarafından yoksulluk sınırı olarak kabul edilmiştir (Ravallion vd., 1991: s. 3). Yoksulluk sınırı genelgeçer şekilde belirlenebiliyor olsa da yoksulluk, muhteviyatı açısından farklılık gösterebilmektedir. Örneğin; Türkiye ile Gabon'un yoksulluk koşulları ve nitelikleri aynı değildir. Bu sebeple dolar cinsinden belirlenecek bir yaşam maliyeti hesabının yoksulluk veya açlık ile mücadele edeceğini söylemek, gerçeklikten uzak bir temenni olacaktır.

Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler'in yoksulluk ve açlık ile olan mücadelesinin bir sonucu olarak ortaya çıkan Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin bir başarı elde edemediği düşünülmektedir. Özellikle 2000 yılında devreye girdikten sonra dünya üzerindeki

yoksulluğun azalması noktasında bir ilerleme kaydedilememiştir (Parr ve Greenstein, 2012: s. 12; Friedman, 2013: s. 22). Başka bir deyişle; Binyıl Kalkınma Hedefleri projesi, bir başarısızlıktır. Dünya Bankası tarafından belirlenen sınır, yoksulluğu ölçmek ve değerlendirmek noktasında işlevsiz bir hüviyete sahiptir. BM'nin açıkladığından farklı olarak, yoksulluk ve açlığın istatistikleri eksik ve hatalı yansıtılmaktadır. Dünya üzerinde 1,5 ila 2,5 milyar insanın yeterli gıdaya erişimi yoktur. 3,5 ila 4,3 milyar kişi ise yoksulluk içerisinde yaşamını sürdürmektedir. Bu istatistikler Birleşmiş Milletler tarafından sunulan istatistiklerden iki ile dört kat daha yüksektir ve düşme trendi göstermemektedir (Fukuda-Parr vd., 2012: s. 43).

Hem Binyıl Kalkınma Hedefleri'ne hem de Dünya Bankası'nın yoksulluk yaklaşımına dair yapılan eleştiriler, yoksulluk ve açlık konusunda daha güvenilir ölçümler benimsememesinden ileri gelmektedir. Bir örnek olarak; Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin esas aldığı açlık sınırı, asgari faaliyet durumunu refere etmektedir. 2015 yılında günde 1,90 (ABD doları) olarak belirlenen bu yeni yoksulluk sınırı, daha önce belirlenen günlük 1 (ABD doları) (World Bank, 2023a) yoksulluk sınırdan önemli ölçüde daha düşüktür. Bu durumun en önemli belirleyicileri, enflasyon ve alım gücüdür. Olması gereken yoksulluk sınırı günlük 7,40 (ABD doları) olarak belirlenmeli, açlık ise asgari faaliyet eşliğinden kurtarılacak daha işlevsel bir temelde ele alınmalıdır (Hickel, 2016: s. 4-5). Bu değerlerin dikkate alınmaması, sorunun yanıltıcı bir şekilde değerlendirilmesine ve yanlış raporlara neden olacaktır. Bununla birlikte SKH ve BKH'lerin hedefleri hakkında bağımsız izleme ve denetleme mekanizmalarının kurulması da oldukça elzemdir.

2.2.3. Dünyada Yoksulluğun Ölçülmesi ve Sorunları: UNDP Örneği

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Birleşmiş Milletler (BM) sistemi içindeki en büyük kalkınma ajansı olarak faaliyet göstermektedir. Birleşmiş Milletler bünyesinde uluslararası kalkınma konusunda lider kuruluş olan Birleşmiş Milletler Kalkınma Ajansı; yoksulluğun ortadan kaldırılmasında, iklim değişikliğine ilişkin Paris Anlaşması'nın uygulanmasında ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne ulaşılmasında önemli rol oynamaktadır (Coşkun ve Tireli, 2010: s. 42-47). UNDP, BM Kalkınma Grubu ve Yerleşik Koordinatör Sistemi arasında hem liderlik hem de koordinasyon rolüne sahiptir. 1965 yılında kurulan UNDP, üye ülkelerin kalkınma hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olmayı amaçlar. Birleşmiş Milletler Kalkınma Ajansı, 170'ten fazla ülkede saha ofisleri ve çalışanları aracılığıyla faaliyet göstermektedir (UNDP, 2023a).

UNDP'nin temel amacı; sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek ve yoksulluğun azaltılması, eşitsizliklerin giderilmesi, insan haklarına saygı, demokrasi ve iyi yönetim gibi alanlarda ilerleme sağlamaktır (Coşkun ve Tireli, 2010: s. 47). UNDP bu hedeflere ulaşmak için politika danışmanlığı, kapasite geliştirme, proje uygulama, veri ve istatistik toplama, kriz ve doğal afetlere tepki gibi bir dizi faaliyet yürütür. UNDP aynı zamanda Birleşmiş Milletler'in Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDG) olarak bilinen 2030 ajandasının uygulanmasına da odaklanmaktadır (Peşkircioğlu, 2016: s. 4-9). SDG'ler yoksulluğun sona erdirilmesi, açlıkla mücadele, eğitim hakkının yaygınlaştırılması, cinsiyet eşitliği, temiz su ve sanitasyon, iklim eylemi, sürdürülebilir enerji, sağlık hizmetlerine erişim gibi on yedi hedefi içerisinde barındırmaktadır (Oksay, 2005: s. 24).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı üye ülkelerle işbirliği yaparak, hükümetlerin kalkınma stratejilerini ve politikalarını geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte Kalkınma Ajansı; sivil toplum kuruluşları, özel sektör, akademik kuruluşlar ve diğer ortaklarla da işbirliği yaparak projelerin uygulanmasında teknik destek sağlamaktadır. Ayrıca UNDP, toplumun kalkınma çabalarına destek sağlamak için kaynak mobilizasyonu, teknik uzmanlık ve politika danışmanlığı gibi roller üstlenmektedir (Temiz, 2013: s. 63).

UNDP, dünya çapında sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesi ve yoksulluğun azaltılması konusunda rol oynayan en önemli makro kuruluştur. Programın yürütücüsü olan ajansın çalışmaları; kalkınma alanında küresel işbirliğini arttırmayı, toplumsal eşitsizlikleri gidermeyi ve insanların daha iyi bir yaşam sürdürmelerine yardımcı olmayı hedefler (UNDP, 2023c). UNDP, yoksulluğun çok boyutlu bir sorun olduğunu kabul eder ve yoksulluğu sadece gelir düzeyine dayalı olarak değerlendirmez. Ajans yoksulluğun sosyal, ekonomik, eğitimsel ve sağlık gibi çeşitli boyutlarını dikkate alır. Bu nedenle UNDP'nin yoksullukla mücadele çalışmaları; yoksulluğu anlamak, ölçmek ve etkili çözümler geliştirmek için çok boyutlu bir yaklaşımı benimser (Temiz, 2013: s. 70).

UNDP, yoksullukla mücadelede aşağıdaki konulara odaklanır (Jonathan & Khandker, 1992: s. 12):

- Gelir ve istihdam oluşturma: UNDP, gelir eşitsizliklerini azaltmayı ve yoksullara sürdürülebilir gelir kaynakları sağlamayı hedefler. Bu; kırsal kalkınma, girişimcilik, işletme desteği, mikrofinansman, mesleki eğitim ve iş becerilerinin geliştirilmesi gibi alanları içerir.

- Eğitim ve sağlık hizmetleri: UNDP, yoksullukla mücadelede eğitim ve sağlık hizmetlerinin önemini vurgular. Ajans; eğitim erişimini genişletmek, okuryazarlık oranlarını arttırmak, erken çocukluk dönemi eğitime ve mesleki eğitime destek sağlamak gibi çeşitli girişimleri destekler. Ayrıca sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, temiz su kaynaklarına erişim ve temel sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi de UNDP'nin öncelikleri arasındadır.
- Sosyal koruma ve insan güvenliği: UNDP, yoksulluğun nedenlerini ve etkilerini ele alan sosyal koruma programlarının oluşturulmasına ve güçlendirilmesine odaklanır. Bu programlar, yoksullara sosyal yardımlar, sağlık hizmetleri, işsizlik sigortası, emeklilik güvencesi gibi destekler sunar. Ayrıca kriz ve doğal afetlere karşı dirençli toplumlar inşa etmek ve insanların güvenliğini sağlamak için de çalışmalar yürütülür.
- Kadın ve gençlerin güçlendirilmesi: UNDP, kadınların ve gençlerin yoksulluktan etkilenme oranının yüksek olduğunu kabul eder ve onların güçlendirilmesine öncelik verir. Ajans, kadınların ekonomik katılımını arttırmak, eğitim fırsatları sunmak, kadına yönelik şiddetle mücadele etmek ve gençlerin liderlik becerilerini geliştirmek için programlar yürütür.

UNDP'nin yoksullukla mücadele çalışmaları, ülkelerin önceliklerine ve ihtiyaçlarına göre uyarlanır. Ajans; hükümetler, sivil toplum kuruluşları, yerel topluluklar ve diğer paydaşlarla işbirliği yaparak yoksullukla mücadelede etkili çözümler üretmeyi ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmeyi hedefler (İnsel, 2001: s. 62-72).

2.2.3.1. UNDP ve Yoksulluğun Ölçülmesi

İkinci Dünya Savaşı öncesinde, bir ülkenin tek ve yegâne gelişmişlik göstergesi olarak ekonomik gelişme kavramı kabul edilmekteydi. Ülkenin ekonomik hacminin büyümesi, ülkenin kalkınmış olduğu varsayımını da yanında getirmekteydi. İktisat alanında değişen paradigma, kalkınma ve ekonomik gelişmişliğin birbirinden keskin şekilde ayrılmasına neden olmuştur. Bu nedenle ekonomik büyüme, tek başına bireylerin yaşam kalitesini yükselten bir değişken değildir (Gürses, 2007: s. 71).

Kalkınma, ekonomik büyümeden farklı olarak “*insan odaklı*” bir kavramdır. Kalkınma ekonomik gelişmenin yanı sıra okuryazar olma, temel özgürlükler, güvenlik, sağlık hizmetlerine erişim ve kültürel gelişme gibi kriterleri referans almaktadır. Bu referans değerleri tablo 11’de gösterilmektedir. Ülkenin durumunun kişi başına düşen

gelir cinsinden hesaplanması, refah ve kalkınma kavramlarından uzaklaşılmasına neden olmaktadır. Ekonomik faaliyetlerin, kişileri bireysel veya toplumsal olarak refaha ulaştırması beklenmektedir. Diğer türlü öncelikli amaç olan insani gelişme, ikinci planda kalmaktadır (UNDP, 1990: s. 9).

Tablo 11. İnsani Gelişme Endeksi Referans Değerleri

<i>Kriterler</i>	<i>Göstergeler</i>	<i>Minimum Değer</i>	<i>Maksimum Değer</i>
<i>Sağlık</i>	Beklenen Yaşam Süresi	20	85
	Beklenen Okullaşma Oranı	0	18
<i>Eğitim</i>	Ortalama Okullaşma Oranı	0	15
	Kişi başı GSMH	100	75.000

Kaynak: (İnsani Gelişme Vakfı, 2017: s. 5).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), küresel kalkınmayı amaçlayan ve bu nedenle ülkeler arasında ağ ve işbirliği oluşturmayı hedefleyen bir programdır. Gelişmiş ülkelere çok gelişmekte olan ülkeleri odağına kabul eden bu program, sosyal refaha ulaşmak için bilgi, deneyim ve çeşitli kaynakları kullanmaktadır. UNDP, ekonomik gelişmeden çok kalkınmayı önceleyen bir program uygulamaktadır. Bu program kapsamında ise hükümetler; sivil toplum kuruluşları, üniversite ve sermaye çevreleri ile iş birliği yapmaktadır (Altan, 2008: s. 86).

Merkezi New York'ta olan UNDP, 166 ülkede aktif olarak faaliyet göstermektedir. 20. yüzyılın başı ile beraber belirlenen Binyıl Kalkınma Hedefleri konusunda ülkelere yardımcı olmuş, yol gösterici işlev görmüştür. UNDP, uzmanların eğitimleri ve raporları ile az gelişmiş ülkelere destek fonları sunar. Özel olarak ele aldığı konular arasında insan hakları ve kadının güçlendirilmesi gelmektedir (UNDP, 2019).

İnsani Gelişme Raporu'nda kullanılan insani gelişme endeksi; ülkelerin beklenen yaşam sürelerini, okuryazar oranını ve eğitim durumunu referans alan bir ölçüm yöntemidir. Bu yöntem ile gerçekleştirilen değerlendirme işlemi sonucunda, ülkelerin ne tür bir gelişmişlik düzeyine sahip olduğu ve ekonomik durumunun sosyal refaha olan etkisi belirlenebilmektedir (Doğan ve Tatlı, 2014: s. 101-104). Mahbub ul Haq tarafından 1990 yılında geliştirilen bu endeks (Ul Haq, 1995: s. 3), 1993 yılından bu yana Birleşmiş Milletler Gelişme Programı tarafından sunulmaktadır.

Tablo 12. Türkiye'nin İnsani Gelişme Endeksi Açısından Yıllara Göre Dağılımı
Tablosu

<i>Yıllar</i>	<i>İnsani Gelişme Puanı</i>	<i>İnsani Gelişme Kategorisi</i>
1990	0,579	Orta İnsani Gelişme
1995	0,607	Orta İnsani Gelişme
2000	0,655	Orta İnsani Gelişme
2005	0,690	Orta İnsani Gelişme
2006	0,701	Yüksek İnsani Gelişme
2010	0,734	Yüksek İnsani Gelişme
2015	0,783	Yüksek İnsani Gelişme
2017	0,791	Yüksek İnsani Gelişme
2021	0,838	Çok Yüksek İnsani Gelişme

Kaynak: (UNDP, 2022b).

İnsani gelişme endeksi (İGE), ülkeleri hem ekonomik hem de yaşam kalitesi (refah) açısından değerlendirerek gelişmişlik düzeyi hakkında bilgi sunmaktadır (Ul Haq, 1995: s. 20-23). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ülkelerin ekonomi, sağlık ve eğitim alanındaki verilerini derleyerek insani gelişme kategorisine oranla ne durumda olduklarını belirlemeye çalışmaktadır. Bu amaçla ölçüm yapan endeksin ölçüm kriterleri; tatmin edici bir yaşam sürmeyi sağlayacak kaynaklara ulaşmaya, sağlıklı bir yaşama, bilgi edinmeye ve bilgiye kolay ulaşmaya karşılık gelmektedir (UNDP, 2023b). Tablo 12’de Türkiye’nin İnsani Gelişme Endeksi açısından 1990-2021 yıllara göre dağılımı gösterilmektedir.

İnsani gelişme kavramı; özgürlükleri, eşitsizlikleri, insan haklarını ve yoksulluğu bir bütün olarak değerlendirmektedir. Bu değerlendirmeler endeksin yalnızca geliri merkeze alan bir yaklaşımla değerlendirme yapmadığını, gelir dışı unsurların da önemine vurgu yaptığını göstermektedir. Amartya Sen’in Kapasite ve Yapabilirlik Yaklaşımı, insani gelişme fikrinin temelini oluşturmaktadır. Amartya Sen’e göre ekonomik büyüme, kalkınma için feda edilebilir bir durumdur. Önemli olan insanların özgürlükleri ve yapabilirliklerinin genişletilmesidir. İnsan hayatını değer verdiği ve yapabildiği şeylerin tümü olarak tanımlayan Sen, kişilerin işlevselliğine vurgu yapmaktadır. Ona göre ancak bu sayede kişilerin topluma katkı sağlaması mümkündür. Bu katkı, sadece artı değer yaratma veya katma değer oluşturma ile alakalı değildir. İyi ve sağlıklı beslenilmesi, hastalıklardan kaçınılması ya da benlik saygısının artması durumları da toplum için önemlidir. Sağlıklı ve refah bir kişi ancak bu yolla ortaya çıkabilir. Örneğin; Sen yoksulluğun temel sebeplerinin; süregelen hastalıklar, erken ölümler, kaliteli eğitime

erişememe ve beslenme yetersizliği ile ilişkili olduğunu düşünmektedir. Bu durumlar, gelir yetersizliğine ve kapasite ile yapabilirlik sıkıntısına dönüşmektedir (İnsel, 2000: s. 19).

2.2.3.2. UNDP'nin Yoksulluk Ölçümündeki Sorunları

Çok boyutlu yoksulluk endeksi, hanelerin risk altında olduğu çoklu yoksulluk durumlarını ölçmektedir. Bu çok boyutlu olma durumu, gelire dayalı yoksulluk ölçümünün eksikliklerini tamamlar niteliktedir (UNDP, 2022a: s. 3-4). Çok boyutlu yoksulluk endeksinin bir diğer avantajı ise kolay uygulanabilir olması durumudur ancak bu avantaj, bazı dezavantajları yanında getirmektedir.

Çok boyutlu yoksulluk ölçeğinin hesaplanması, önem derecelerine göre farklı ağırlıklara sahip on hayati faktöre dayanmaktadır. Bu faktörlerin basit şekilde işleme tabi tutularak sonuç istatistiği sunması, sayım endeksi olarak kabul görmesine yol açmaktadır. Sonuç istatistiği %30'un altında olan haneler ise çok boyutlu yoksul kabul edilir (UNDP, 2022a: s. 3-4). Bu metodolojik yaklaşımın sorunları dört ana başlıkta toparlanabilir. Bunlar şu şekilde sıralanmıştır:

- ÇBYE'nin on faktörden oluşan yapısı ve hesaplaması, faktörler arasındaki korelasyonu hiçe saymaktadır. Bu hiçe sayma durumu, ortak bir olgu ya da olayın bütün faktörlere sirayet etmesine ve endeksin çok boyutlu olma özelliğine zarar verebilir. Örneğin; güvenli içme suyuna ulaşamama durumu aynı zamanda sağlık, eğitim ve sosyal alanlarda da yoksulluğa sebebiyet verebilir. Güvenli içme suyunun yaratması muhtemel sağlık sorunları, eğitim ve sosyal faaliyetlerde negatif etki yaratacaktır. Sonuç olarak; tek başına bir parametre çok boyutluluktan uzak, tek boyutun etkisinde bir faktörleşmeye neden olmaktadır.
- ÇBYE, yoksulluğu ölçtüğü hanelerde eşitsizliğe odaklanmamaktadır. Bu eşitsizliği göz ardı eden yaklaşım, transferler sonucu oluşan duruma da duyarsız kalmaktadır. Diğer bir deyişle ÇBYE'ye göre; her iki hane de yoksul kaldığı sürece, yoksul bir haneden daha az yoksul bir haneye mal transferi gerçekleşmesi yoksulluk endeksi hesaplamasında bir değişikliğe neden olmamaktadır.
- ÇBYE açısından belirlenen eşik olarak belirlenen %30'luk değer, genelgeçer şekilde belirlenmiştir. Bu değer üzerindeki herhangi bir değişim, yoksulluk oranlarını ve ülke sıralamalarını farklılaştırabilmektedir.

- ÇBYE politika yapıcılarının, yoksulluk politikalarına meşruiyet kazandırmaktadır. Ülkelerin rakamlar ve değerler ile yoksul olduğunun deklare edilmesi, yöneticilerin yoksul olan ülkenin kısıtlı şartları nedeni ile sınırlı sosyal politikalarına kılıf bulmasını kolaylaştırmaktadır. Sonuç olarak, ülkenin yoksulluğu nedeni ile göz ardı edilmiş bir yoksullar ordusu yaratılmaktadır.

ÇBYE'nin yapısal sorunlarının varlığı, tamamen işlevsiz olduğu fikrini uyandırmamalıdır ancak bu yapısal sorunlara, bazı analizlerin sonuçlarında sıklıkla rastlanabilmektedir. Örneğin; daha lokal bir bakış açısı ile ÇBYE'nin 2012 yılında yayımladığı rapora göre Türkiye, 722 puan ile 90. sıradan yüksek insani gelişme kategorisine girmiştir (UNDP, 2013). 2019 yılında yayımlanan İnsani Gelişme Raporu'na göre ise Türkiye 59. sıraya yükselerek ilk defa en yüksek insani gelişme kategorisinde yer almıştır (UNDP, 2020). 2022 yılında yayımlanan rapora göre ise 48. sıraya yükselerek en yüksek insani gelişme kategorisinde ilerlemeye devam etmiştir (UNDP, 2022b).

2022 yılında “*en yüksek insani gelişme*” kategorisinde değerlendirilen Türkiye'nin geniş tanımlı işsiz sayısı sekiz milyona yakındır (TÜİK, 2023b). İstihdam edilen nüfusunun %37'si ise asgari ücret veya %5 fazlası ile hayatını sürdürmektedir (DİSK-AR, 2022a: s. 37). 2023 yılı itibari ile belirlenen asgari ücret 8 bin 506 TL iken belirlenen dönem itibari ile dört kişilik bir ailenin yoksulluk sınırı ise 26.485 TL olarak hesaplanmıştır (TÜRK-İŞ, 2022). Verilen bu istatistikler ışığında Türkiye açısından “en yüksek insani gelişme” durumunun varlığı, soru işaretidir. Sekiz milyon işsiz ve istihdamda olan kişilerin %37'sinin yoksulluk sınırının altında veya %5 üstünde yaşadığı bir ülkenin en yüksek insani gelişme kategorisinde değerlendirilmesi, açıklanması gereken bir durumdur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM: YOKSULLUK ÖLÇEĞİ ÖNERİSİ GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

Araştırmanın yöntem kısmında; geliştirilmiş olan yoksulluk ölçeği önerisinin geliştirilmesi sırasında yer alan model, analiz ve yöntemlere yer verilmiştir. Literatürde, sıklıkla benimsenen ölçek geliştirme yöntemi benimsenmiş ve süreç aşamalı şekilde gerçekleştirilmiştir. Nitel ve nicel araştırmanın yöntemsel özellikleri ayrılmadan aynı başlık altında verilmiştir. Bu sayede, araştırmanın istatistiksel sürecinin daha anlaşılır hale gelmesi beklenmektedir.

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, akademik amaçla kullanılabilecek çok boyutlu bir yoksulluk şiddeti ölçeği önerisi geliştirmektir. Araştırma kapsamında, bu temel amaca ulaşmak için birçok alt amaç belirlenmiştir. Bu amaçların uygulanma sırası aşağıda sunulmaktadır:

- Araştırma kapsamında uygulaması gerçekleştirilen nitel araştırmanın amacı, nicel araştırmanın gerçekleştirilmesi için gerekli ifadelerin toplanmasıdır. Nitel araştırma örnekleminde, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanan veriler kullanılarak ölçek formu oluşturulmaya çalışılmıştır.
- Araştırma kapsamında uygulaması gerçekleştirilen nicel araştırmanın amacı, oluşturulan ölçek formunun güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı olup olmadığını tespit etmektir.
- Araştırma kapsamında gerçekleştirilen nicel demografik analizler ise yoksulluk ile ilişkili olduğu varsayılan değişkenler ile ölçeğe işlevsellik kazandırmaktadır.

Yukarıda belirtilen bu amaçların yanı sıra, olabildiğince çok yoksulluk türünü değerlendiren bir ölçek önerisi ortaya koymak araştırmanın ikincil amaçları arasındadır. Bu çeşitliliğin, ölçek önerisine çok boyutlu bir nitelik kazandırması beklenmektedir.

3.2. Araştırmanın Önemi

Ülkemizde yoksulluk alanında yapılan araştırmalar, genellikle yaşanan durumu özetlemeye ve sonuçları tahmin etmeye yönelik bir niteliğe sahiptir. Bu durum “yoksulluk” kavramının alanda bilinirliğini arttırmıştır ancak tanımlar ne kadar çeşitli olursa olsun uygulama alanında kullanılmak üzere veriye ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu veriler ise ancak akademik araştırmalar ile elde edilebilmektedir.

Bununla birlikte; yoksulluğu önleyici hizmetlerin ve yoksulluğun seyrinin değiştirilmesi çabaları için ilişkili durum ve olayların bilinmesinin, uygulama alanı için yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın sonunda akademik açıdan kullanılabilir, güvenilir ve geçerli çok boyutlu yoksulluk ölçeği önerisi geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu ölçek önerisi yoksulluğun şiddetini, kişilerin algı ve tutumları yolu ile ölçmeye çalışmıştır. Bu yönü ile Solak ve Göregenli'nin ölçeğinden ayrılmaktadır (Solak ve Göregenli, 2009). Nasyonel ve internasyonel örgütlerin kullandığı tek olguyu refere eden yoksulluk anketlerinden farklı olarak; sosyolojik, psikolojik, ekonomik ve birçok farklı açıdan yoksulluk olgusunu değerlendiren bir ölçek önerisi olması için çalışılmıştır. Aynı zamanda farklılaşan günümüz ihtiyaç ve yoksunluklarına da yer verilmiştir.

3.3. Araştırmanın Sayıtları

- Araştırmanın nitel uygulama kısmına katılan kişilerin mutlak yoksul olduğu varsayılmıştır. Yalnızca “*yoksulluk yardımı alan kişiler*” mutlak yoksul olarak kabul edilmiştir.
- Yoksulluk ölçülebilir bir kavramdır.
- Aynı kültürde yaşayan kişilerin yoksulluk durumları benzeşmektedir.
- Araştırmaya katılan kişiler anket sorularına doğru ve samimi cevaplar vermiştir.

3.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırmanın uygulama kısmı yalnızca İstanbul ili Esenler, Bağcılar ve Başakşehir ilçelerinde ikamet eden kişilerden oluşmaktadır. Bu nedenle elde edilecek bulgular, İstanbul evreni ile sınırlıdır.
- Bu ölçek önerisi, geliştirildiği tarih itibari ile var olan yoksulluk literatürü sınırları içerisinde bir yoksulluk tanımını ölçmek için geliştirilmiştir. Ölçeğin kullanılacağı tarih itibari ile değişen yoksulluk türleri veya görünümleri olacağı, akıllardan çıkarılmamalıdır. Bu nedenle ölçeğin, belli aralıklar ile revize edilerek güncel tutulmaya çalışılması planlanmaktadır. Yoksulluğun bu dinamik yapısının göz ardı edilmesi durumunda güvenilir bir ölçmenin olanaksız hale geleceği düşünülmektedir.

- Bu ölçek önerisi geliştirildiği toplumun kültürel yönü ile sıkı bir ilişki ilişkisi içerisindedir. Bu neden ile uyarlanma ve adaptasyon çalışmalarına uygun değildir. Bu fikirden hareketle geliştirilen ölçek önerisinin, yalnızca üretildiği ve hedef aldığı kültüre mensup kişilerde uygulanması gerekmektedir.
- Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan 18-64 yaş arasındaki kişilerin seçilmesinin nedeni, aktif nüfus olarak tanımlanmalarından ileri gelmektedir. Aktif nüfus içerisinde olmak hem kültürel olarak hem de çalışma hayatı açısından birçok değişken ve durum ile ilişki içerisinde olmayı gerektirmektedir. Bu nedenle araştırmanın çalışma grubu, 18-64 yaş ile sınırlandırılmıştır.
- Araştırma, birçok farklı yoksulluk tanımını referans noktası olarak almıştır. Bu farklı tanımların beraber ele alınmasının nedeni; farklı yoksulluk türlerinin, aynı ölçek önerisinde ölçülmeye çalışılacak olmasından ileri gelmektedir. Araştırmada ölçüleceği varsayılan bütün yoksulluk türlerinin referans tanımlarına yer verilecektir. Bu nedenle, referans tanım içerisindeki nitelikler ile sınırlı bir yoksulluk ölçümü gerçekleştirilecektir.

3.5. Araştırmanın Prosedürü

Araştırmanın prosedür kısmı ikiye ayrılmaktadır. İlk kısımda nitel araştırmanın prosedürü açıklanırken, ikinci kısımda ise nicel araştırmanın uygulama prosedürüne yer verilmiştir.

Nitel araştırmaya başlamadan önce Kocaeli Üniversitesi Etik Kurulu'ndan “E-10017888-100-148203” sayılı yazı ile onay alınmıştır. Bu onay yazısı, araştırmanın ekinde sunulmaktadır. Görüşmeler yüz yüze şekliyle araştırmacının kendisi tarafından İstanbul ili Esenler, Bağcılar ve Başakşehir ilçelerinde ikamet eden yoksulluk ile ilgili sosyal yardım hizmeti alan kişiler ile gerçekleştirilmiştir.

Katılımcılara, araştırmanın amacı ve önemi hakkında bilgi verilmiştir. Bu noktadan sonra tam bilgilendirilmiş onamlarına başvurulmuştur. Ayrıca katılımcılara, görüşmelerin akademik amaçla kullanılacağını belirtildiği bir onay formu imzalatılmıştır. Görüşmelere başlamadan önce, katılımcıların demografik bilgilerinin istendiği bir formu doldurmaları beklenmiştir. Katılımcılar hem demografik bilgi formu hem de aydınlatılmış onam formu doldurarak işleme kabul edilmiştir. Katılımcılara görüşme sırasında yoksulluk ile ilgili gündelik hayat pratikleri, yoksulluk algıları ve

tutumları ile ilgili yarı yapılandırılmış sorular sorulmuştur. Görüşmeler sırasında her zaman ses kaydı alınmıştır. Görüşmeler yapıldıktan sonra ses kayıtları deşifre hale getirilmiştir. Katılımcılar, başlangıçta oluşturulan sorularla sınırlandırılmamıştır. Konudan çok uzaklaşmadan, konuşmak istedikleri diğer konuları da özgürce konuşabilecekleri bir ortam sağlanarak uygulama ilerletilmiştir. Görüşmeler 15-20 dakika arasında sürmüştür. Görüşmeler sırasında alınan ses kayıtları yazıya dökülerek MAXQDA nitel analiz programı ile analiz edilmiştir.

Nicel araştırmanın ilk uygulaması için katılımcıların ikamet adreslerine gidilmiştir. Kişilere, toplu bulunan alanlar vasıtası ile ulaşılmıştır. Araştırmanın sınırlılıkları açısından çalışma grubuna uygulama gerçekleştirilmiştir. Uygulama esnasında, kişilerin tam bilgilendirilmiş onamına başvurulmuştur. Uygulama formları kısaca değerlendirilerek veri girişine hazır olanlar uygun şekilde kodlanıp saklanmıştır. Nicel araştırmanın ikinci uygulaması için de aynı lokasyona ulaşılmış, açımlayıcı faktör analizi sonrası elde edilen formun uygulanmasına geçilmiştir. Gerekli etik yönergeler takip edilerek araştırmanın son uygulama kısmı tamamlanmıştır. Araştırmanın nicel uygulama bölümü, kapsam geçerliliği yapılmış olan ölçek formunun uygulanmasını içermektedir.

3.6.Araştırmanın Modeli

Araştırma yöntemleri, nitel ve nicel olarak kategorize edilmektedir. Nitel araştırma, literatürde genellikle konu hakkında fazla bilgi bulunmadığından keşfedicidir. Davranışların, tutumların, düşüncelerin veya diğer fenomenlerin altında yatan mekanizmaları aydınlatmak veya anlamak için bu yönteme ihtiyaç vardır (Taylor ve diğerleri, 2015: s. 65). Bu araştırma yönteminde; görüşmeler, odak gruplar, vaka çalışmaları ve saha çalışması yaygın olarak kullanılan veri toplama stratejileridir. Ayrıca toplanan bu veriler içerik analizi, konuşma analizi, anlatı analizi ve etnografi gibi farklı analizlerle işlenebilir (Jackson vd., 2007: s. 44).

Araştırmada, karma yöntem kullanılmıştır. Bu nedenle araştırmanın, nitel ve nicel olarak iki tane araştırma modeli vardır. Bu modellerin ikisi de aşağıda sırayla belirtilmiştir.

Araştırmanın ilk safhası, nitel-keşifsel araştırma olarak tasarlanmıştır. Sosyal bilimlerde keşifsel araştırmalar; yaşama dair herhangi bir olay ve/veya olgunun tanımlanmasını ve anlaşılmasını amaçlayan geniş kapsamlı ve sistematik girişimlerdir

(Stebbins, 2001: s. 17). Creswell ve Creswell (2017: s. 42) nitel araştırmayı, “*literatürü referans alan sorular ile bir insan yaşamına ilişkin bilgileri keşfetme ve yorumlama yaklaşımı*” olarak tanımlamaktadır. Ayrıca araştırmacıların bu bilgileri, çıkarımlarda bulunmak ve daha genel temalar oluşturmak için kullandıklarını belirtmektedirler (Creswell ve Creswell, 2017: s. 42).

Araştırmanın ikinci uygulaması olan nicel araştırma kısmı, tarama modelinde hazırlanmıştır. Tarama modeli, var olan durumu betimleyen araştırmalarda kullanılmaktadır (Karasar, 2007: s. 41). Demografik değişkenlerin analiz edildiği kısımda ise tarama modelinin yanı sıra ilişkiyel tarama modelinden de yararlanılmıştır. İlişkiyel tarama modeli, iki veya daha fazla değişkenin birbiri açısından aldıkları değerlerin analizini sunmaktadır.

3.7. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın nitel uygulaması için İstanbul ili Esenler, Bağcılar ve Başakşehir ilçelerinde ikamet eden 40 katılımcı seçilmiştir. Bu katılımcılar, mutlak yoksul olmaları kriteri gözetilerek araştırmaya dahil edilmiştir. Mutlak yoksul olma durumunun tespiti için ise herhangi bir yoksulluk yardımı alıp almama durumları değerlendirilmiştir.

Araştırmanın evreni, İstanbul ilinde yoksul olan kişileridir. TÜİK’in (2022b) yılı verilerine göre %50’lik medyan gelirin altında olanların sayısı 1.472.000, %60’lık medyan gelirin altında olanların sayısı ise 2.776.000 kişidir.

Nicel araştırmanın ilk bölümünün örnekleme; İstanbul ili Esenler, Bağcılar ve Başakşehir ilçelerinde ikamet eden 384 kişi oluşturmaktadır. Katılımcı sayısı “*Örneklem Büyüklüğü Tablosu*”nda evren sayısı referans alınarak belirlenmiştir. TÜİK tarafından tespit edilen İstanbul’da yaşayan %60’lık medyan gelirin altında olan 2.776.000 kişi araştırmanın evrenini, 0,05 hata payı 0,95 güven aralığına göre hesaplanan 384 kişi ise araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Katılımcılara kartopu örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır. Kartopu örnekleme yöntemi, evren içerisinden uygun katılımcıyı seçerek onun vasıtası ile diğer uygun katılımcılara ulaşmayı tavsiye etmektedir. Uygulama, 30.11.2021-19.12.2021 tarihleri arasında yüz yüze anket yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Toplamda 384 anket verisinin toplandığı tespit edilmiştir. Bu uygulama sırasında gelişigüzel şekilde işaretlemeler yapan bazı katılımcılar, araştırma dışı bırakılmış ve ters maddeler aracılığıyla tespit edilmiştir. Araştırma evreninin büyüklüğü, TÜİK verileri referans alınarak düzenlenmiştir. Faktör analizi çalışmalarında, örneklem büyüklüğünün

önemi nedeni ile uygulama için 384 katılımcıya ulaşılmıştır. Bu sayının belirlenmesinde Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004) tarafından oluşturulan örneklem hesaplama tablosundan yararlanılmıştır.

Tablo 13. Örneklem Büyüklüğü Tablosu

Evren Büyüklüğü	± 0.03 örneklem hatası (d)			± 0.05 örneklem hatası (d)			± 0.10 örneklem hatası (d)		
	p=0.5	p=0.8	p=0.3	p=0.5	p=0.8	p=0.3	p=0.5	p=0.8	p=0.3
	q=0.5	q= 0.2	q=0.7	q=0.5	q= 0.2	q=0.7	q=0.5	q= 0.2	q=0.7
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1000	516	406	473	278	198	244	88	58	75
2500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10000	964	639	823	370	240	313	95	61	80
25000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1000000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100 milyon	1067	683	896	384	245	323	96	61	81

KAYNAK: (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004, s. 50)

Nicel araştırmanın ikinci bölümü; İstanbul ili Esenler, Bağcılar ve Başakşehir ilçelerinde ikamet eden 199 kişiyi örneklem olarak araştırmaya dahil etmiştir. Uygulama 10.04.2023-05.105.2023 tarihleri arasında yüz yüze anket yöntemi ile gerçekleştirilmiştir.

Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) için belirlenen (n=199) katılımcı sayısı hakkında alan yazında farklı bakış açıları bulunmaktadır. Gorsuch (1983: s. 332) ile Kline (1994: s. 201)'a göre, doğrulayıcı faktör analizi en az 100 katılımcı ile gerçekleştirilmelidir. Bazı araştırmacılar ise Gorsuch ve Kline'nın aksine, sabit örneklem sayısı yerine ölçme aracında yer alan ifadelerin 3 ile 6 katı olması gerektiği yönünde kanaat bildirmiştir (Catell, 1978: s. 80-83). Hair ve diğerleri (2010: s. 135) ise ifade sayısının en az 5 katı olması gerektiğini belirtmektedir. Son olarak Everitt (1975: s. 237-240) ile Nunnally

(1978: s. 342) ise her bir ifade için en az 10 katılımcıya gerek olduğunu ifade etmiştir. Bu bilgiler ışığında örneklem sayısı 199 olarak belirlenmiştir.

3.8. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın uygulama kısmında kullanılan form ve ölçekleri bu başlık altında toplanmış ve tanımlanmıştır. Kullanılan veri toplama araçların istatistiki özellikleri araştırmanın bu kısmında sunulmaktadır.

3.8.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından katılımcıların demografik bilgilerini toplamak amacıyla oluşturulan bu form; cinsiyet, yaş, medeni durum, yoksulluk algısı ve net gelir gibi konuları irdeleyen soruları içermektedir.

3.8.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Yarı yapılandırılmış görüşme formları; kategorik cevaplara sahip soruların yanı sıra açık uçlu cevaplar vermeye müsait soruları da içerisinde barındırmaktadır. Katılımcının düşünce ve davranışlarını kendi istediği şekilde ifade etmesine izin veren bu veri toplama tekniğinde, kategorik olan sorular genellikle demografik özelliklerin tespiti noktasında kullanılmaktadır. Bahse konu formda; cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, gelir algısı ve kendine dönük yoksulluk puanı kategorik olarak toplanmaktadır.

Yoksulluk ile ilgili deneyimlerin, düşüncelerin ve davranışların irdelendiği kısımda ise yoksulluk açık uçlu sorular ile irdelenmektedir. Bu sorular;

- En çok nerede veya ne yaparken yoksulluğunuzu hissediyorsunuz?
- Sizce birisi neden yoksul veya muhtaç durumda kalabilir?
- Yoksul birisi genellikle ne yapmak zorundadır?
- Yoksul olmasanız şimdiden farklı ne yapmak istersiniz?
- Yoksulluğun en zorlayıcı yanı sizce nedir?
- Kendinizi yoksul hissediyor musunuz?
- Gündelik hayat içerisinde en çok hangi ödeme sırasında zorlanıyorsunuz?
- Gelecek hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Çalışarak yoksulluktan kurtulabileceğinizi düşünüyor musunuz?
- Şu an yeni bir iş bulmakta çok zorlanacağınızı düşünüyor musunuz?
- Anne ve babanız yoksul mudur?
- Yoksulluktan kurtulabileceğinizi düşünüyor musunuz?

- Yoksulluk sağlık durumunuzu etkilemekte midir?
- Mesleki anlamda kendinizi geliştirebilir misiniz?
- Yaşadığınız evre sizce güvenli mi?

şeklinde sıralanmıştır.

3.8.3. Yoksulluk leği nerisi Formu

Nitel araştırmanın sonucunda oluşturulan temalar ışığında gerçekleştirilen literatür analizi, ölçek maddelerinin oluşmasını sağlamıştır. Ardından kapsam geçerliliği ve diğer geçerlilik analizleri yapılarak uygulama için uygun bir form elde edilmiştir. Bu formun son hali, on yedi ifadeden oluşmaktadır ve yoksulluk şiddetini ölçen bir niteliğe sahiptir.

Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 85, en düşük puan ise 17'dir. Beşli likert şekilde hazırlanan lek “*Kesinlikle Katılıyorum*” 1, “*Katılıyorum*” 2, “*Kısmen Katılıyorum*” 3, “*Katılmıyorum*” 4, “*Kesinlikle Katılmıyorum*” 5 şeklinde puanlanmaktadır. Ölçek hem açımlayıcı faktör analizi hem de doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre, tek boyutlu bir yapıdadır ve yoksulluğun şiddetini ölçmektedir.

Ölçekten alınan puan toplanır ve her kişi için toplam puan hesaplanır. Ölçekten alınan puan dşkce yoksulluk şiddetinin arttığı, yoksulluk ölçek puanı yükseldiğinde ise yoksulluk şiddeti düzeyinin azaldığı varsayılmaktadır. Ölçekten alınan puan ile yoksulluk şiddeti arasında negatif ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırma açısından ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı (,971) olarak hesaplanmıştır. Bu değer, sosyal bilimler açısından yüksek güvenilir olarak kabul edilmektedir.

3.9. Verilerin Analizi

Araştırmanın sorularına verilen cevapları analiz etmek için betimsel, nitel içerik ve tematik analiz yöntemleri kullanılmıştır. Yazıya dökülen veriler, dikkatlice okunarak temalar haline getirilmiştir. Temalar, literatür ve görüşme sorularına göre oluşturulmuştur. Verilerin analizinde tümdengelimli kodlama kullanılmıştır. Tümdengelimli kodlama, araştırmacının belirlenen temalara göre verilerdeki destekleyici ve zıt kanıtları aradığı, yukarıdan aşağıya bir yöntemdir (Creswell ve Creswell, 2017). Verilerin analizi, betimsel ve içerik analizi olmak üzere iki yöntemden faydalanılarak gerçekleştirilmiştir. Betimsel analizde katılımcıların özellikleri, görüşmeye ilişkin genel algıları ve temalar incelenmiştir. Bu betimlemelerin ardından, verilerin derinlemesine incelenmesi olan içerik analizi kullanılarak tematik analiz yöntemine başvurulmuştur.

Araştırmada kullanılan Tematik Analizin (Braun ve Clarke, 2019) altı aşaması vardır. Bu araştırma kapsamında da aynı adımlar takip edilmiştir. İlk olarak ses kaydı halindeki görüşmeler deşifre edilmiştir. Ayrıca görüşmeler esnasında tutulan notlar, ses kaydı ile eşleştirilerek yazıya aktarılmıştır. Akabinde ilk kodlama işlemine geçilerek tüm temel alanlar kodlanmış ve notlar alınmıştır. Bu kodlar, katılımcıların bilgi ve deneyimlerinden yola çıkılarak adlandırılmış ve çok sayıda kod elde edilmiştir. Bu süreçte, bazı kodlar daha büyük kategoriler altında toplanmaya başlanmış ve bazı durumlarda kimi kodlar temalar haline getirilmiştir. Bu temaların hem kendi içindeki verilerle hem de genel olarak diğer verilerle uyumu incelenmiştir. Bu uyum ile tekrardan yola çıkılarak “*tema haritaları*” oluşturulmuştur. Bir sonraki adımda ortaya çıkan kategorilere, anlamlı isimler verilmiştir. Bu kategoriler, görüşmeler içinde ve görüşmeler boyunca yakından incelenmiştir, ardından temalar ve alt temalar ortaya çıkmıştır. Temalar tekrar okunmuş ve ilgisiz ya da az tekrar eden alt temalarla olan ilişkisi dikkate alınarak çıkarılmıştır. Bu kapsamda toplam iki ana tema ve bu ana temalara bağlı sekiz alt tema ortaya çıkmıştır.

Nicel araştırma kısmına başlamadan önce kapsam geçerliliği analizi ölçek ifadelerine uygulanmıştır. Uzmanlar tarafından gerekli görülen bazı maddeler ölçekten atılarak araştırma dışı bırakılmıştır. Devamında açıklayıcı faktör analizinin ve doğrulayıcı faktör analizinin uygulandığı verilerin, güvenilirlik ve geçerlilik durumları değerlendirilmiştir.

3.10. Etik Hususlar

Bilimsel araştırmalar, yöntemsel olarak diğer çalışmalar tarafından tekrarlanmayı mümkün kılacak kadar şeffaf olmayı gerektirmektedir. Araştırmanın işlem kısmında yer alan bilgiler ışığında başka bir araştırmacı, çalışmanın oldukça benzerini yürütebilecek durumda olmalıdır. Bu nedenle işlemler, ayrıntılı ve açık bir şekilde anlatılmıştır. Ayrıca araştırma soruları ve görüşme formu eklerde yer almaktadır.

Araştırmaya başlamadan ilgili kurum olan Kocaeli Üniversitesine bağlı Etik Kurulu'ndan izin istenmiş, “E-10017888-100-148203” sayılı yazı ile onay alınmıştır. Onay sonrasında uygulama kısmına geçilmiştir. Veri toplama prosedüründe, etik ilkeleri göz önünde bulundurmak oldukça önemlidir. Bu araştırma, yoksulluk ölçeği önerisi geliştirmeyi amaçlamaktadır ve çalışmalar İstanbul ili Esenler, Bağcılar ve Başakşehir ilçelerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında yoksulluk yardımı alan kişiler ile

görüşmeler planlanmıştır ve katılımcılar, sosyal yardım alan kişilerdir. Katılımcıların tamamından yazılı ve sözlü onam alınmıştır. Katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulmuş ve her bir görüşmenin kaydı, araştırmacı tarafından korunmuştur. Araştırma kapsamında toplanan bütün verilerin yalnızca akademik amaçlar ile kimlik bilgileri gizli tutularak gösterim, sunum ve bildirilerde kullanılabileceği katılımcılara iletilmiştir. Ayrıca katılımcılara, gizliliklerinin ihlal edildiğini düşünmeleri halinde araştırmaya katılmaktan çekilebilecekleri bilgisi verilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR: YOKSULLUĞUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bulgular kısmında, verilerin analiz sonuçları sunulmaktadır. Araştırmada, karma modelin ve keşfedici sıralı yöntemin benimsenmesi nedeni ile bulgular kısmı iki ana başlık altında ele alınmıştır. İlk uygulama olan nitel araştırmanın bulguları ilk kısımda, ikinci uygulamanın sonuçlarını içeren nicel araştırmanın bulguları ise ikinci kısımda verilecektir. Nicel araştırmanın bulguları aynı zamanda kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Bunlar açıklayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi bulgularıdır.

4.1. Nitel Araştırmanın Bulguları

Araştırmada, nitel yöntem uygulanmış ve katılımcılar demografik özellikler açısından tek grupta ele alınmıştır. Bahse konu grup, yoksul olma durumu mutlak olan kişilerden oluşturulmuştur. Bu nedenle, katılımcıların araştırmaya dahil olması için yoksulluk yardımı alıyor olmaları gerekmektedir. Buradan hareketle, katılımcıların kesin olarak yoksul oldukları varsayımına ulaşılmıştır. Katılımcıların mutlak yoksul olanlardan seçilmesinin nedeni ise yoksulluğun kayıpsız şekilde ölçek önerisinde temsil edilmesinin istenmesidir.

Yoksulluğa ait algılar ve tutumların elde edildiği nitel analizde “*Yoksulluğa Ait Algılar*” ve “*Yoksulluğa Ait Tutumlar*” olmak üzere iki ana tema önceden oluşturulmuştur. Ana temalar doğrultusunda, katılımcıların ifadeleri kullanılarak alt temalar şekillendirilmiştir. Araştırmanın ilk kısmında, katılımcıların sosyodemografik özellikleri betimlenmiştir. İkinci bölümde ise görüşmeler yolu ile elde edilen verilerin temalarına, alt temalarına ve kategorilerine yer verilmiştir.

Tablo 14. Mutlak Yoksul Katılımcıların Demografik Frekans Dağılımı Tablosu

<i>Cinsiyet</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
<i>Kadın</i>	24	60
<i>Erkek</i>	16	40
<i>Medeni Durum</i>		
<i>Evli</i>	32	80
<i>Bekar</i>	-	-
<i>Diğer</i>	8	20
<i>Eğitim Düzeyi</i>		
<i>Eğitim Almamış</i>	16	40
<i>İlköğretim</i>	20	50
<i>Lise</i>	4	10
<i>Ön Lisans</i>	-	-
<i>Lisans</i>	-	-
<i>Çalışma Durumu</i>		
<i>Çalışıyor</i>	12	30
<i>Çalışmıyor</i>	24	60
<i>Diğer</i>	4	10
<i>Gelir Algısı</i>		
<i>Düşük</i>	38	95
<i>Orta</i>	2	5
<i>Yüksek</i>	-	-

Tablo 14’de gösterildiği gibi katılımcıların 24’ü (%60) kadın, 16’sı (%40) ise erkektir. Katılımcıların medeni durumları değerlendirildiğinde; evli olanların 32 (%80), diğer (dul) seçeneğini işaretleyenlerin sayısı ise 8 (%20) şeklinde hesaplanmıştır. Katılımcıların eğitim düzeyi; eğitim almamış olanlar 16 (%40), ilköğretim düzeyinde eğitim almış olanlar 20 (%50) ve lise eğitim düzeyine sahip olanlar 4 (%10) olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların çalışma durumları göz önüne bulundurulduğunda; çalışanların 12 (%30), çalışmayanların ise 24 (%60) olduğu hesaplanmıştır. Son olarak

katılımcıların gelir algıları sorulduğunda; 38 (%95) kişi kendi gelir seviyesini “düşük” şeklinde tanımlarken kalan 2 (%5) kişi ise “orta” seviye kendi gelir algısına sahiptir.

Tablo 15. Mutlak Yoksul Katılımcıların Demografik Dağılımı Tablosu

<i>Yaş</i>	40	31,0	73,0	47,6	11,0
<i>Sizce Ne Kadar Yoksulsunuz (1'den 10'a) 10 en yoksul</i>	40	8	10	8,9	1,1

Tablo 15'e göre; araştırmaya katılan kişilerin ortalama yaşı ($\bar{x} = 47,6$) şeklinde tespit edilmiştir. Bu araştırma kapsamında sorulan “*Sizce Ne Kadar Yoksulsunuz (1’den 10’a, 10 en yoksul)*” sorusuna verilen cevapların ortalaması ise ($\bar{x} = 8,9$) şeklindedir.

Şekil 2. Katılımcıların Tamamına Ait Kelime Bulutu

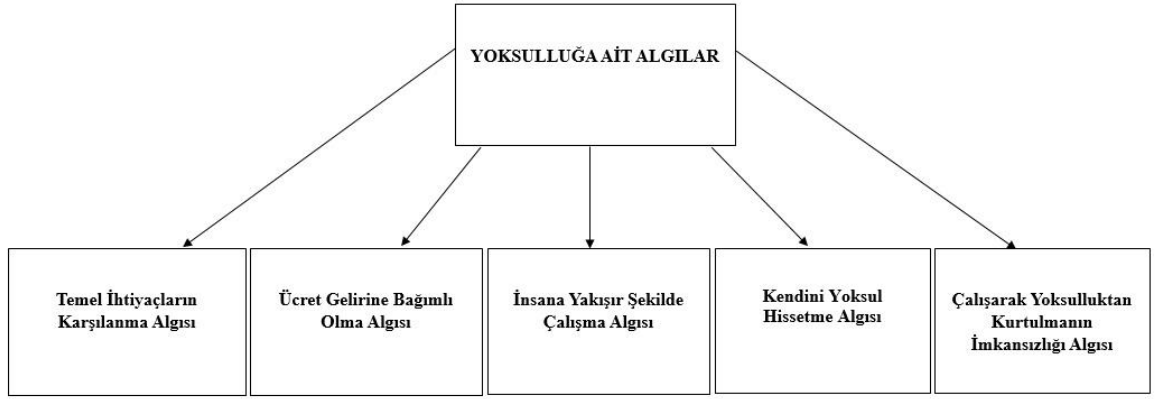
Şekil 2’de gösterilen “*Katılımcıların Tamamına Ait Kelime Bulutu*”, araştırmaya katılan kişilerin nitel açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar içerisindeki kelimelerin sıklıklarını göstermektedir. Şekil içerisinde bulunan kelimenin boyutu ve renk koyuluğu, katılımcılar tarafından o kelimenin uygulama esnasında ne kadar sıklıkla kullanıldığını temsil etmektedir. Bu şekil, yoksulluğun somutlaştırılması veya görselleştirilmesi amacı ile hazırlanmıştır.

4.1.1. Araştırmanın Temaları ve Alt Temaları

Araştırma, iki ana tema ve sekiz alt temaya sahiptir. Araştırma kurgulanırken, yoksuluk olgusunun kişilerdeki görünümünü tanımlamak için “*yoksulluk algısı*” ile “*yoksulluk tutumları*” ana temaları oluşturulmuştur. Bu temalar yolu ile yoksulluğun kişilerde ortaya çıkardığı düşünce ve davranışların tespit edilebileceği düşünülmüştür. Ana temaları oluşturan alt temalar, araştırmaya katılan ve mutlak yoksul olan kişilerin

ifadelerinden çıkarılmıştır. Örneğin; “*Kendini Yoksul Hissetme Alt Teması*”, “*Yoksulluk Algısı Ana Teması*”na katkı sağlamaktadır. Bu algının (kendine yönelik düşünce), yalnızca yoksul olan kişilerde gelişebilecek bir düşünce yapısı olduğu varsayılmaktadır. Yoksulluğa ait tema ve alt temaların ilişkili şeması aşağıda verilmiştir.

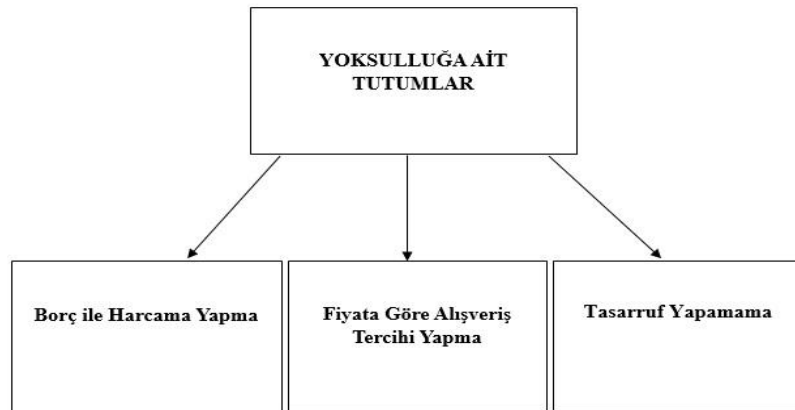
Tema 1: Yoksulluğa Ait Algılar

Şekil 3. “Yoksulluğa Ait Algılar” Temasının Alt Temaları

Şekil 3’te görüldüğü üzere; katılımcıların görüşlerinin içerik analizi sonucunda “*Yoksulluğa Ait Algılar*” temasının dört alt teması ortaya çıkmıştır. Bunlar; Alt Tema 1. “*Temel İhtiyaçların Karşılama Algısı*”, Alt Tema 2. “*Ücret Gelirine Bağımlı Olma Algısı*”, Alt Tema 3. “*İnsana Yakışır Şekilde Çalışma Algısı*”, Alt Tema 4. “*Kendini Yoksul Hissetme Algısı*” ve Alt Tema 5. “*Çalışarak Yoksulluktan Kurtulmanın İmkansızlığı Algısı*” olarak belirlenmiştir.

Tema 2: Yoksulluğa Ait Tutumlar

Şekil 4. “Yoksulluğa Ait Tutumlar” Temasının Alt Temaları

Şekil 4’te görüldüğü üzere; katılımcıların görüşlerinin içerik analizi sonucunda “*Yoksulluğa Ait Tutumlar*” temasının üç alt teması ortaya çıkmıştır. Bunlar; Alt Tema 1.

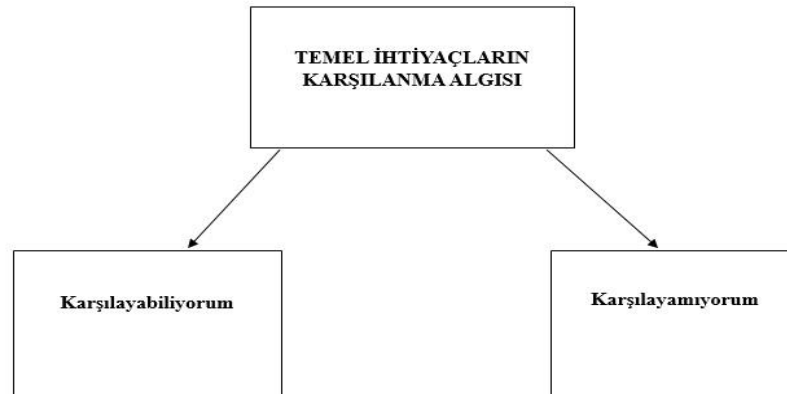
“Borç ile Harcama Yapma”, Alt Tema 2. “Fiyata Göre Alışveriş Tercihi Yapma”, Alt Tema 3. “Tasarruf Yapamama” olarak belirlenmiştir.

4.1.2. Araştırmanın Alt Temaları ve Kodları

Temaları oluşturan alt temaların, kodlar ile olan ilişkisi analizin bu kısmında gösterilmeye çalışılmıştır. Araştırma gerçekleştirilmeden önce belirlenen yoksulluğa ait algı ve tutum temaları, nitel araştırma formunun oluşturulmasında iki ana bileşen olarak kabul edilmiştir. Bu durumun nedeni, kişilerin yoksulluğa ait algı ve tutumları çerçevesinde yoksulluk bilgisine ulaşılabilceğinin düşünülmesidir. Nitel analiz sonucunda katılımcılardan elde edilen veriler, yoksulluğa ait algı ve tutum ana temalarına göre ikiye ayrılmıştır. Ayrılan bu ifadelerin örüntüleri takip edilerek ifadelerin anlamları açısından alt temalar oluşturulmuştur. Katılımcıların alt temalar hakkında var olan tutum ve algıları ele alınarak hem dağılımları hem de ifadeleri analiz edilmiştir. Bir örnekle açıklamak gerekirse; araştırmacı uygulayacağı nitel araştırma formunu oluşturmadan ana iki temayı oluşturmuş, bu iki ana temaya göre nitel araştırma formunu düzenlemiştir. Düzenlenen bu form ile katılımcıların verileri toplanmış ve önceden belirlenen iki ana temaya göre alt temalar oluşturulmuştur. Belirtilen alt temalara dair katılımcıların görüşleri tablolastırılarak dağılımlarına bakılmıştır. Örneğin; “*Temel İhtiyaçların Karşılanma Algısı*” alt teması için katılımcı “*çok yoksulum karşılayamıyorum*” şeklinde fikir bildiriyor ise bu görüş, alt temanın kodlarından olan “karşılayamıyorum” olarak kabul edilip sınıflandırılmıştır.

4.1.2.1. Yoksulluğa Ait Algıları Oluşturan Alt Tema Kodları

“Temel İhtiyaçların Karşılanma Algısı” Alt Temasının Kodları, Dağılımı ve Katılımcıların İfadeleri

Şekil 5. “Temel İhtiyaçların Karşılanma Algısı” Alt Temasının Kodları

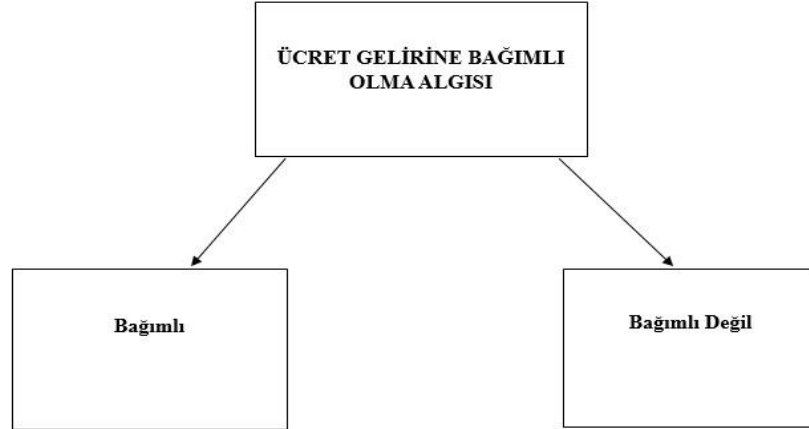
Şekil 5'te “*Temel İhtiyaçların Karşılanma Algısı*” alt temasının kodlarına yer verilmiştir. Alt temanın kodları olumlu (karşılatabiliyorum) veya olumsuz (karşılayamıyorum) olacak şekilde ayrılmıştır. Her katılımcının bu alt temaya ait algısı şekil 5'deki gibi sınıflandırılmıştır.

Tablo 16. Katılımcıların Temel İhtiyaçların Karşılanma Algısına Yönelik İçerik Analizi

Alt Tema	Kodlar	f	İfadeler
Temel İhtiyaçların Karşılanma Algısı	Karşılatabiliyorum (Olumlu)	0	
	Karşılayamıyorum (Olumsuz)	39	“...bazen sadece ekmek alarak döndüğüm zamanlar oluyor.” (K5) “hepsini olmasa da birazını alabiliyorum.” (K6) “Az az alabiliyorum. Mesela bardakla yağ alabiliyorum.” (K8) “gerçekten zorlanıyorum.” (K9) “Eskiden daha iyiydi artık karşılayamıyorum.” (K22)

Tablo16’da görüldüğü üzere “*Temel İhtiyaçların Karşılanma Algısı*” alt temasının kod sıklığı; Karşılatabiliyorum (f=0), Karşılayamıyorum (f=39) kategorileri arasında yoğunluk göstermiştir. Bu durum; nitel araştırmanın katılımcıları olan mutlak yoksul kişilerin, büyük bir sıklık ile temel ihtiyaçlarını karşılayamadıkları algısına sahip olduklarını göstermektedir. Bu sonuçlara bakıldığında, yoksulluk ile ilgili yapılacak olan ölçme faaliyetlerinde temel ihtiyaçların karşılanamaması durumu önemli bir alt faktör olabilir.

“Ücret Gelirine Bağımlı Olma Algısı” Alt Temasının Kodları, Dağılımı ve Katılımcıların İfadeleri

Şekil 6. “Ücret Gelirine Bağımlı Olma Algısı” Alt Tema Kodları

Şekil 6’da “Ücret Gelirine Bağımlı Olma Algısı” alt temasının kodlarına yer verilmiştir. Alt temanın kodları olumlu (Bağımlı değil) veya olumsuz (Bağımlı) olacak şekilde ayrılmıştır. Her katılımcının bu alt temaya ait algısı şekil 6’daki gibi sınıflandırılmıştır.

Tablo 17. Katılımcıların Ücret Gelirine Bağımlı Olma Algısı Durumuna İlişkin İçerik Analizi

Alt Tema	Kodlar	f	İfadeler
Ücret Gelirine Bağımlı Olma Algısı	Bağımlı (Olumlu)	40	“eşim çalışmasa hiç geçinemeyiz.” (K1) “o zaten direkt kiraya gidiyor.” (K2) “daha gelmeden çoktan harcıyoruz, onu.” (K3) “maaşla en azından faturaları ödeyebiliyorduk, yemeği annemlerde yiyorduk.” (K7) “keşke iş bulabilsem” (K35)
	Bağımlı Değil (Olumsuz)	0	

Tablo 17’de görüldüğü üzere “Ücret Gelirine Bağımlı Olma Algısı” alt temasının kod sıklığı; Bağımlı (f=40), Bağımlı Değil (f=0) kategorisinde yoğunluk göstermiştir. Bu durum; nitel araştırmanın katılımcıları olan mutlak yoksul kişilerin, büyük bir sıklık ile ücret gelirine bağımlı olarak yaşamlarını sürdürdüklerini göstermektedir. Katılımcıların

tabloda gösterilen “daha gelmeden çoktan harcıyoruz, onu.” ifadesi, yoksul olan kişilerde sıklıkla izlenmektedir. Bu analizin sonucu; ücret gelirine bağımlı olma durumunun, yoksulluk ile ilgili yapılacak olan ölçme faaliyetlerinde açıklayıcı ve yordayıcı bir alt faktör olabileceğini göstermektedir.

“İnsana Yakışır Şekilde Çalışma Algısı” Alt Temasının Kodları, Dağılımı ve Katılımcıların İfadeleri

Şekil 7. “İnsana Yakışır Şekilde Çalışma Algısı” Alt Temasının Kodları

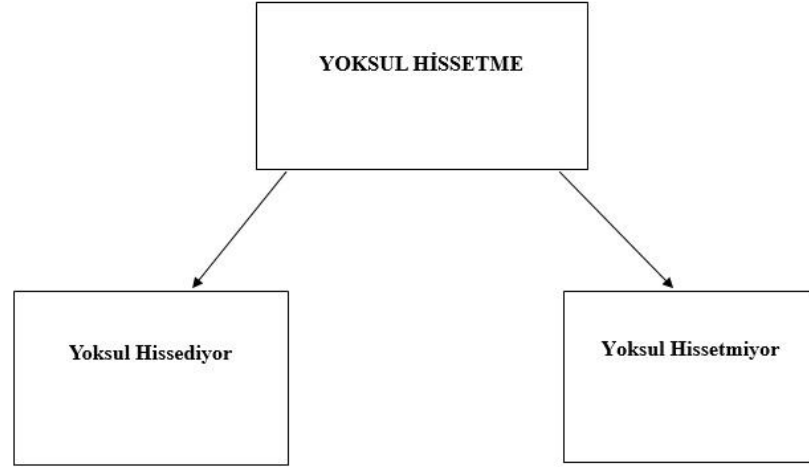
Şekil 7’de “İnsana Yakışır Şekilde Çalışma Algısı” alt temasının kodlarına yer verilmiştir. Alt temanın kodları olumsuz (İnsana Yakışır Çalışmama) veya olumlu (İnsana Yakışır Çalışma) olacak şekilde ayrılmıştır. Her katılımcının bu alt temaya ait algısı şekil 7’deki gibi sınıflandırılmıştır.

Tablo 18. Katılımcıların İnsana Yakışır Şekilde Çalışma Algısı Durumuna İlişkin İçerik Analizi

Alt Tema	Kodlar	f	İfadeler
İnsana yakışır şekilde çalışma algısı	İnsana yakışır çalışamama (Olumsuz)	40	“çalışsamda geçinemeyiz.” (K1)
			“astım hastası olmam nedeni ile orada çalışmıyorum.” (K2)
			“günlük masrafım bile çıkmıyor.” (K3)
			“Günde 11 saat çalışıyorum” (K13)
			“Sigortalı bir işim yok.” (K22)
			“iş oldukça çağırıyorlar ama her zamanda iş olmuyor” (K37)
			“Artık pazara çıkıyorum. Sabrım kalmadı” (K39)
	İnsana yakışır çalışma (Olumlu)	0	

Tablo 18’de görüldüğü üzere “İnsana Yakışır Şekilde Çalışma Algısı” alt temasının kod sıklığı; İnsana yakışır çalışamama (f=40), İnsana yakışır çalışma (f=0) kategorisinde yoğunluk göstermiştir. Dağılımın bu şekilde gerçekleşmiş olması mutlak yoksul olan kişilerin, ücret gelir düzeyi ve sosyal risklerin hedefi olma durumu açısından insana yakışır bir işe sahip olmadıkları fikrini kuvvetlendirmektedir. Kişilerin, gelir sağlamak amacı ile gerçekleştirdikleri bireysel iktisadi faaliyetlerde özgür olmasının yanı sıra bu faaliyetlerin insana yakışır şartları sağlaması da beklenmektedir. Tablo 18’de gösterilen “günlük masrafım bile çıkmıyor” ve “çalışsam da geçinemeyiz” gibi ifadeler göstermektedir ki çalışma koşulları sağlanıyor olsa da ücret, işgörenin günlük tüketimini karşılamaktan uzak bir durumdadır. Var olan bu durum; nitel araştırmanın katılımcıları olan mutlak yoksul kişilerin, insana yakışır bir çalışma durumundan uzak olduğu fikrini güçlendirmektedir.

“Yoksul Hissetme” Alt Temasının Kodları, Dağılımı ve Katılımcıların İfadeleri

Şekil 8. “Yoksul Hissetme” Alt Temasının Kodları

Şekil 8’de “Yoksul Hissetme” alt temasının kodlarına yer verilmiştir. Alt temanın kodları olumsuz (Yoksul hissediyor) veya olumlu (Yoksul hissetmiyor) olacak şekilde ayrılmıştır. Her katılımcının bu alt temaya ait algısı şekil 9’daki gibi sınıflandırılmıştır.

Tablo 19. Katılımcıların Yoksul Hissetme Durumlarına İlişkin İçerik Analizi

Alt Tema	Kodlar	f	İfadeler
Yoksul Hissetme	Yoksul Hissediyor	40	“fiyatları gördükçe kendimi daha yoksul hissediyorum” (K13)
			“doğduğumdan beri öyle hissediyorum” (K18)
			“artık bakkala gitmek zorunda kalıyorum, yazdırmak için. Eskiden A101’e de gidebiliyordum” (K21)
			“hafta sonları evden hiç çıkamıyoruz artık” (K28)
			“eşime de birşey diyemiyorum bütün maaşını eve veriyor ama yine de fakiriz. (K35)
			“borçlarımız olduğu için kendimizi böyle hissediyoruz” (K39)
	Yoksul Hissetmiyor	0	

Tablo19’da görüldüğü üzere “Yoksul Hissetme” alt temasının kod sıklığı; Yoksul Hissediyor (f=40) ve Yoksul Hissetmiyor (f=0) kategorisinde yoğunluk göstermiştir. Yapılan analiz sonucunda, katılımcıların tamamının kendini yoksul hissettiği görülmektedir. Kendine dönük yoksulluk algısı, özellikle görece yoksul olan kişilerde

sıklıkla görülen bir durumdur. Kişinin kendine dönük yoksulluk algısının olumsuz şekilde gelişmesi hem ekonomik hem de sosyolojik açıdan fırsatları görememe veya erişememe gibi mağdur edici durumlara sebebiyet verebilir. Sonuç olarak ise yoksulluk döngüsünden çıkmak daha zorlaşır. Kendine dönük yoksulluk algısı analizi bulguları; mutlak yoksul olanların, yoksulluğunun yüksek derecede farkında olduğunu göstermektedir. Bu durum, yoksullar arasında yaygın şekilde görülebilir.

*“Çalışarak Yoksulluktan Kurtulmanın İmkânsızlığı Algısı” Alt Temasının Kodları,
Dağılımı ve Katılımcıların İfadeleri*

Şekil 9. “Çalışarak Yoksulluktan Kurtulmanın İmkânsızlığı Algısı” Alt Temasının Kodları

Şekil 9’da “Çalışarak Yoksulluktan Kurtulmanın İmkânsızlığı Algısı” alt temasının kodlarına yer verilmiştir. Alt temanın kodları olumsuz (Çalışarak yoksulluktan kurtulmaya inanmıyor) veya olumlu (Çalışarak yoksulluktan kurtulmaya inanıyor) olacak şekilde ayrılmıştır. Her katılımcının bu alt temaya ait algısı şekil 10’daki gibi sınıflandırılmıştır.

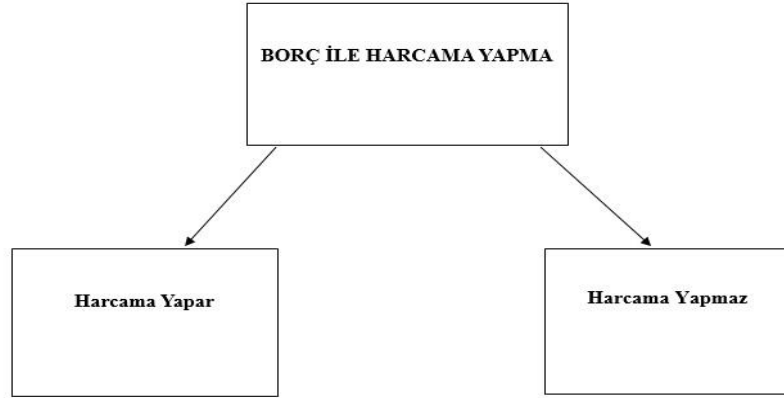
Tablo 20. Katılımcıların Çalışarak Yoksulluktan Kurtulmanın İmkansızlığı Algısı Durumlarına İlişkin İçerik Analizi

Alt Tema	Kodlar	f	İfadeler
Çalışarak yoksulluktan kurtulmanın imkansızlığı algısı	Çalışarak yoksulluktan kurtulmaya inanıyor (Olumlu)	0	
	Çalışarak yoksulluktan kurtulmaya inanmıyor (Olumsuz)	40	“o zaten direkt kiraya gidiyor.” (K2) “daha gelmeden çoktan harcıyoruz, onu.” (K3) “eşime de birşey diyemiyorum bütün maaşını eve veriyor ama yine de fakiriz. (K35) “borçlarımız olduğu için kendimizi böyle hissediyoruz” (K39)

Tablo 20’de görüldüğü üzere “*Çalışarak Yoksulluktan Kurtulmanın İmkânsızlığı Algısı*” alt temasının kod sıklığı; Çalışarak yoksulluktan kurtulmaya inanmıyor (f=40), Çalışarak yoksulluktan kurtulmaya inanıyor (f=0) kategorisinde yoğunluk göstermiştir. “*İnsana Yakışır Şekilde Çalışma Algısı*” alt temasında belirtilen ifadelerde görüldüğü gibi katılımcıların çalışıyor olsa dahi günlük yaşam maliyetini karşılama noktasında sıkıntılar yaşadıkları tespit edilmiştir. Çalışsa dahi yaşam maliyetini karşılayamama durumu hem kronik yoksulluğun belirtisi hem de çalışan yoksulluğunun tanımıdır. Bu nedenle, yoksulluk değerlendirilmesinin yapıldığı her durumda yoksulluktan kurtulabilme algısı gözetilmelidir.

4.1.2.2.Yoksulluğa Ait Tutumları Oluşturan Alt Tema Kodları

“Borç ile Harcama Yapma” Alt Temasının Kodları, Dağılımı ve Katılımcıların İfadeleri

Şekil 10. “Borç ile Harcama Yapma” Alt Temasının Kodları

Şekil 10’da “Borç ile Harcama Yapma” alt temasının kodlarına yer verilmiştir. Alt temanın kodları olumsuz (Harcama Yapar) veya olumlu (Harcama Yapmaz) olacak şekilde ayrılmıştır. Her katılımcının bu alt temaya ait algısı şekil 10’daki gibi sınıflandırılmıştır.

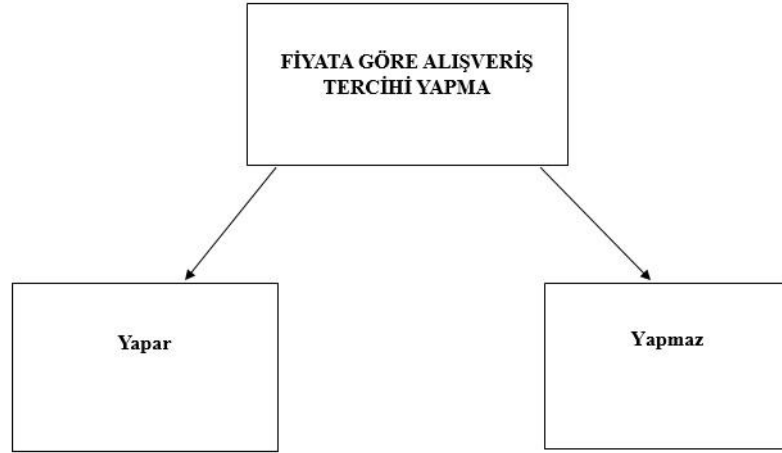
Tablo 21. Katılımcıların Borç ile Harcama Yapma Durumlarına İlişkin İçerik Analizi

Alt Tema	Kodlar	f	İfadeler
Borç ile Harcama Yapma	Harcama Yapar (Olumsuz)	34	“Kredi Kartlarımız Dolu.” (K1)
			“...icra nedeni ile kart vermiyorlar.” (K12)
			“bakkala yazdırıyoruz. Haftasonu eşim birazını ödüyor” (K17)
			“bu yardımı alırsam karta yatıracağım” (K19)
	Harcama Yapmaz (Olumlu)	6	“borca, çocuğa mont almıştık.” (K28)
			Paramız olmayınca almıyoruz (K3) Ödeyemeyiz (K9)

Tablo 21’de görüldüğü üzere “Borç ile Harcama Yapma” alt temasının kod sıklığı; Harcama Yapar (f=34), Harcama Yapmaz (f=6) kategorisinde yoğunluk göstermiştir. Yoksulluk ile ilgili bir tutum olduğu varsayılan “Borç ile Harcama Yapma” alt teması hem ücret gelirinin günlük yaşam maliyetini karşılamadığını hem de bu durumda

beklenen yoksulluk döngüsünün kırılmasının güç olduğunu göstermektedir. Mutlak yoksul olduğu varsayılan katılımcıların gelirlerinin yetmemesi nedeni ile sürekli borç ile harcama yapmaları durumu, yoksulluk tutumunu gösteren bir belirti olarak kabul edilebilir.

“Fiyata Göre Alışveriş Tercihi Yapma” Alt Temasının Kodları, Dağılımı ve Katılımcıların İfadeleri

Şekil 11. “Fiyata Göre Alışveriş Tercihi Yapma” Alt Temasının Kodları

Şekil 11’de “Fiyata Göre Alışveriş Tercihi Yapma” alt temasının kodlarına yer verilmiştir. Alt temanın kodları olumsuz (Yapar) veya olumlu (Yapmaz) olacak şekilde ayrılmıştır. Her katılımcının bu alt temaya ait algısı Şekil 11’deki gibi sınıflandırılmıştır.

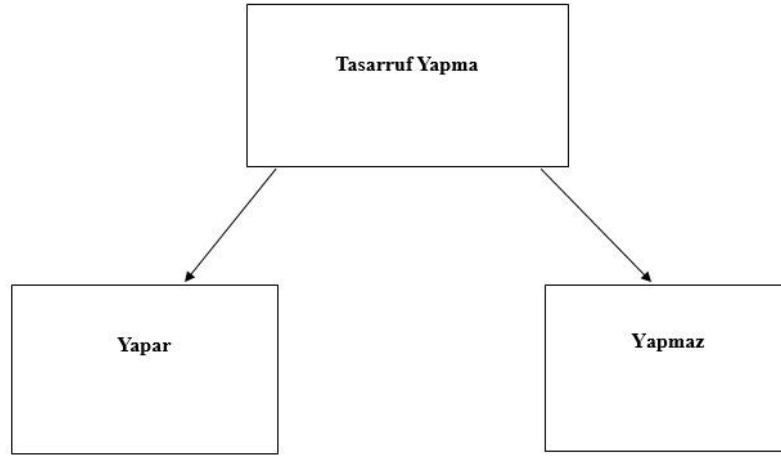
Tablo 22. Fiyata Göre Alışveriş Tercihi Yapma Durumlarına İlişkin İçerik Analizi

Alt Tema	Kodlar	F	Veriler
Fiyata Göre Alışveriş Tercihi Yapma	Yapar	40	“deterjan daha ucuz olduğu için Onur Market’e gidiyorum.” (K9) “ucuz olur diye pazara gidiyorum ama o da pahalı” (K11) “çok aldığım için halk ekmeği büfesine gidiyorum” (K21) “marketlerin halk günlerini tercih ediyorum” (K24) “açık sattığı için oraya gidiyorum.” (K31)
	Yapmaz	0	

Tablo 22’de görüldüğü üzere “Fiyata Göre Alışveriş Tercihi Yapma” alt temasının kod sıklığı; Yapar (f=40), Yapmaz (f=0) kategorisinde yoğunluk göstermiştir. Yoksulluk

ile tüketim azlığı, beraberce kullanılan iki kavramdır. Tüketim azlığı daha sınırlı bir durumu açıklarken yoksulluk, sosyal dışlanma ve yapabilirlik kavramı gibi ögeleri ile daha geniş bir alanı temsil etmektedir. Yoksulluğun temelde, eksik-az sahip olma veya eksik-az hissetme ile ilişkili olduğu söylenebilir. Mutlak yoksul olan katılımcıların gelirlerinin tüketimlerine yetmediği durumlarda, fiyat odaklı alışveriş davranışı geliştirmesi beklendiktir. Bu nedenle Tablo 22’de gösterildiği gibi katılımcıların tamamı fiyatları nedeni ile görece daha uygun olan satış yerlerini tercih etmektedir. Hatta katılımcılar, alışveriş alışkanlıklarını bu duruma göre planladıklarını ifade etmektedirler.

“Tasarruf Yapma” Alt Temasının Kodları, Dağılımı ve Katılımcıların İfadeleri

Şekil 12. “Tasarruf Yapma” Alt Tema Kodları

Şekil 12’de “Tasarruf Yapma” alt temasının kodlarına yer verilmiştir. Alt temanın kodları olumsuz (Yapar) veya olumlu (Yapmaz) olacak şekilde ayrılmıştır. Her katılımcının bu alt temaya ait algısı şekil 12’deki gibi sınıflandırılmıştır.

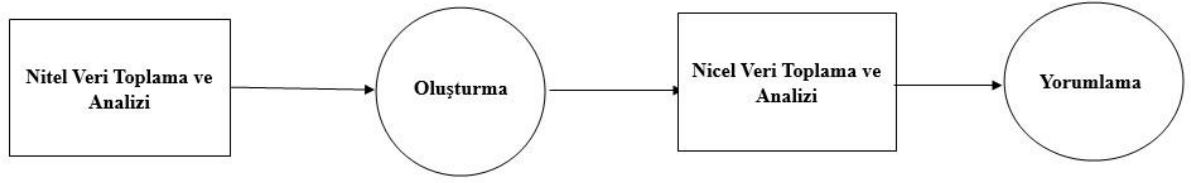
Tablo 23. Katılımcıların Tasarruf Yapma Durumlarına İlişkin İçerik Analizi

Alt Tema	Kodlar	f	İfadeler
Tasarruf Yapma	Yapar	0	
			“bugün yetmiyor ki.” (K19)
			“zor günümüz için 2 tane çeyreğimiz var” (K24)
	Yapamaz	40	“hiç yok. Enişteme bir bilezik verdik o da geri vermiyor” (K25)
			“nasıl yapalım. Zar zor yaşıyoruz zaten” (K28)
			“sıfıra sıfır olsa çok şükür” (K36)

Tablo 23’de görüldüğü üzere “*Tasarruf Yapma*” alt temasının kod sıklığı; Yapar (f=0), Yapmaz (f=40) kategorisinde yoğunluk göstermiştir. Toplam gelir ile harcamalar arasındaki fark olarak tanımlanan tasarruf, mutlak yoksulluğun tanımı itibari ile zordur. Yoksulluk, kendini yeniden üretebilme maliyetine sahip olmama durumudur. Kişi, çalışmasının sonucunda o gün kaybettiği kaloriyi veya yaşam koşullarını yeniden sağlayamayabilir. Tasarruf, üretim araç ve gereçlerine sahip olabilme ihtimalini de içerisinde barındırmaktadır. Yeterli tasarrufu bulunamayan birinin yatırım yapması beklenemeyeceği gibi yoksul birinin yatırım gelirine sahip olması da tahmin edilemez. Tasarrufun, yoksulluk olgusu ile ilişkili şekilde düşünülmesi gerektiği ve ölçüm sırasında dışarıda bırakılmaması gereken bir olgu olduğu varsayılmıştır.

4.2. Nicel Araştırma Bulguları: Ölçek Geliştirme Önerisi Çalışması

Ölçek geliştirme çalışmaları, ölçek uyarlama (adaptasyon) çalışmalarından farklı olarak genellikle karma yöntem benimsenerek hazırlanmaktadır. Ölçek uyarlama çalışmaları, farklı bir dil ile geliştirilen ölçeklerin hedef dile uyarlanması çalışmasıdır. Bu çalışma türünün ölçek geliştirme araştırmasından farkı, belirlenmiş faktör ve ifadelere sahip olması durumudur. Ölçeğin orijinalini geliştiren kişi, zaten genel yapıyı oluşturmuştur. Uyarlamak isteyen araştırmacının, yalnızca dil ve kültürel adaptasyonu gerçekleştirmesi gerekmektedir. Ölçek geliştirme çalışması, sıfırdan başlayan bir süreç olması nedeni ile ölçülmek istenen olgunun detaylı analizine ihtiyaç duyar (Karakoç ve Dönmez, 2014: s. 40-41). Bu analiz ise çoğu zaman hem nitel hem de nicel yöntemin beraber kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu yöntemlerin beraber kullanılmasına ise karma yöntem adı verilmektedir.

Şekil 13. Keşfedici Sıralı Desen (Creswell & Clark 2011: s. 69)

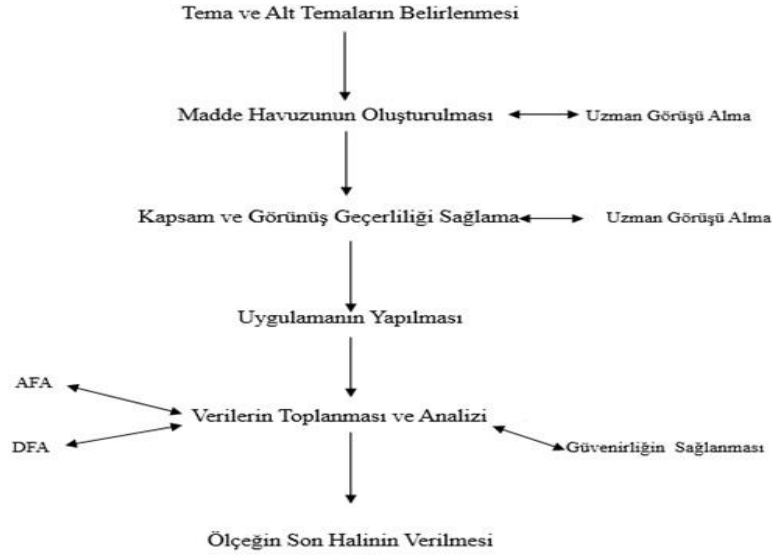
Araştırma kapsamında, daha sağlıklı ve kapsamlı bir ölçme aracı oluşturulabilmesi için nitel ve nicel yöntemden yararlanılmıştır. Karma araştırma yöntemi, çeşitli sınıflandırmalara sahiptir (Creswell & Clark 2011: s. 69). Bahsedilen sınıflandırmalardan biri olan araç oluşturma modeli ise bu çalışmada benimsenen araştırma modelidir. Bahse konu modelin amacı, ölçek maddelerini yanıtlayan kişilerin görüşlerini uygun şekilde yansıtan bir ölçme aracı geliştirmektir.

Araştırmanın deseni, keşfedici sıralı desendir. Şekil 13’de gösterildiği gibi bu desende araştırmacı, keşfedici bir nitel bir çalışma yaparak veri toplar ve analizini gerçekleştirir. Nitel araştırma süreci sonunda elde ettiği verileri ise nicel bir veri toplama aracı oluşturmak için kullanır (Creswell & Clark 2011: s. 69)

4.2.1. Ölçme Aracının Oluşturulması

Sosyal bilimlerde kullanılan ölçekler, karmaşık yapıların anlaşılması için bir düşünce veya davranışı ölçmeye odaklanmaktadır. Tek bir bakış açısına dayanmayan veya tek faktörden oluşmayan bu yapılar, çeşitli bileşenler ile anlaşılmaya çalışılmaktadır (Boateng vd., 2018: s. 115). “Ölçekler, kompleks yapıları anlamayı kolaylaştırır.” varsayımı buradan gelmektedir.

Araştırma, bir yoksulluk ölçeği önerisi geliştirme amacıdadır ve uygun şekilde geliştirme çalışmasının safhaları, Şekil 14’de verilmiştir. Araştırmanın bu kısmında takip edilecek ölçek geliştirme yöntemi, DeVellis’e aittir (DeVellis, 2003: s. 60).

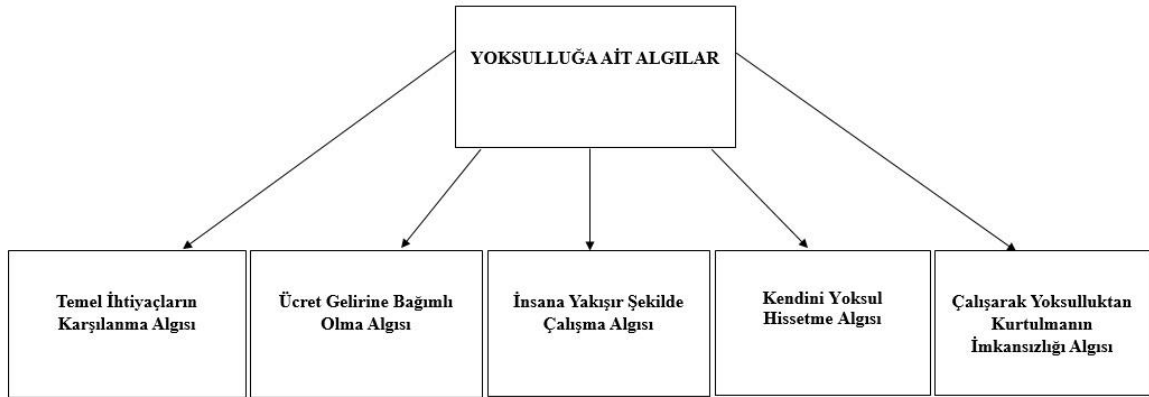

Şekil 14. Ölçek Geliştirme Şeması (DeVellis, 2003: s. 60).

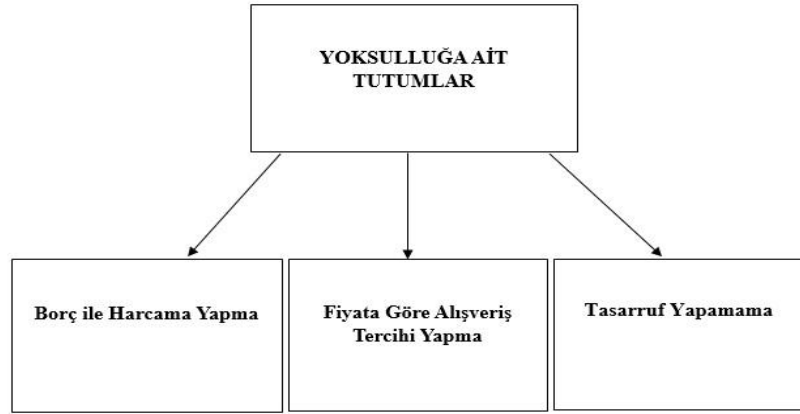
4.2.2. Değişkenin Tanımlanması (Tema ve Alt Temaların Belirlenmesi)

Araştırmada, değişkenin tanımlanması ve örtük yapıların belirlenmesi amacıyla nitel araştırma gerçekleştirilmiş ve analizler bu bağlamda yapılmıştır. Nitel veri analizi sonucunda, ana temalar ile ilişkili alt temalar olduğu tespit edilmiştir. Bu alt temalar hakkında katılımcıların görüşleri alınarak kod sistemi oluşturulmuştur. Kod sistemi ise yoksulluk olgusuna dair katılımcıların algı ve tutumlarını ortaya koymuştur.

Tema 1: Yoksulluğa Ait Algılar

Tema 2: Yoksulluğa Ait Tutumlar

Nitel araştırmanın sonucunda elde edilen tema ve alt temalar, ölçek maddelerinin oluşturulmasında kullanılmıştır. Ölçek geliştirme sürecinde değişkenler tanımlanmış ve yapısal alan ayrımları belirlenmiştir. Bu araştırma kapsamında geliştirilmek istenen yoksulluk ölçeği, dört tür ve iki ölçüm ayrımına sahiptir. Bu türler; mutlak, görel, kronik ve insani şeklinde sıralanırken iki ölçüm ayrımı ise “*Yoksulluğa Ait Tutumlar*” ve “*Yoksulluğa Ait Algılar*” olarak belirtilmiştir.

Tablo 24. Maddelerin Literatür ile Karşılaştırılması

İFADELER	Yoksulluk Türü	Referans alınan tanım ve alıntılar
Temel ihtiyaçlarımı karşılamakta zorlanırım	Mutlak	<i>“Toplam kazançların, biyolojik varlığın devamı için gerekli olan temel yiyecek, giyim vb. ihtiyaçları karşılayamaması durumudur.”</i> (Rowntree Akt., Alcock, 1997: s. 7).
Çalışamazsam maddi olarak sıkıntıya girerim	Mutlak	<i>“Yoksulluk, günlük temel ihtiyaçların tamamını veya büyük bir kısmını karşılayacak yeterli gelire sahip olmama durumudur.”</i> (Şenkal, 2021).
Daha maaşımı almadan kredi kartları vs. ile harcamalar yaparım.	Mutlak	Türk-İş’in Ekim 2021 açlık ve yoksulluk sınırı araştırmasına göre; <i>“Gelir yetersizliği nedeniyle kullanılan ihtiyaç kredisi ve artan kredi kartı borcu, çalışanları içinden çıkılmaz bir batağa sürüklemiştir.”</i> (TÜRK-İŞ, 2021).
Düzenli bir gelire sahibim.	Mutlak	<i>“Yoksulluk sadece gelir düzeyiyle değil gelirin düzensizliğiyle ve bu düzensizliğin yarattığı belirsizlikle ilgili bir olgudur.”</i> (Buğra ve Sınmazdemir, 2012: s. 3).
Gıda alışverişinde seçimlerimi fiyatlar belirler.	Mutlak	Kişilerin gelir düzeyindeki değişimler, tüketim ve satın alma tercihlerindeki en belirleyici kriterdir (Tarı ve Çalışkan, 2005: s. 3). Kişilerin gelir düzeylerindeki azalma sonucunda tüketim harcamalarındaki en yüksek kalemin gıda ve temel ihtiyaçlar olduğu tespit edilmiştir (Yazırlı, 2015: s. 16).
Çalışma koşullarım insana yakışır şartları sağlamaktadır.	Görelî	ILO’nun Küresel İstihdam Eğilimleri Raporu’na (2020) göre; dünyada yaklaşık yarım milyar insan <i>“İnsana Yakışır İş Yetersizliği”</i> durumundan etkilenmektedir. (International Labour Office (İLO), 2020).
Kendimi yoksul hissediyorum.	Görelî	Görelî yoksul olan kişilerin temel gereksinimlerini karşılama noktasında toplumsal yaşam standardının altında kaldığı kabul edilmektedir (Karakaş, 2010: s. 7-8).
Gündelik yaşamımdaki temel ihtiyaçlarımdan tasarruf yaparım.	Mutlak	<i>“Toplam kazançların, biyolojik varlığın devamı için gerekli olan temel yiyecek, giyim vb. ihtiyaçları karşılayamaması durumudur.”</i> (Rowntree Akt., Alcock, 1997: s. 7).
Çalışmadığım anlarda sosyal ve	Görelî	Yoksul bireylerin öncelikli amacı <i>“daha çok çalışarak”</i> gelir elde etmek ve geçimlerini sağlamaktır (Yücel ve

kültürel bağlamda rahatlamak için yeterli zamanım olur.		İzdeş, 2017: s. 15).
Kira ve/veya fatura gibi sabit giderlerimi karşılamakta zorlanırım.	Mutlak	<i>“Görüşme yaptığımız hanelere düzenli giderlerini sorduğumuz zaman kiranın hanelerin % 64ü için, gıdanın hanelerin %99u için, bebek ihtiyaçlarının hanelerin %49u için, fatura ödemelerinin hanelerin %93ü için, kredi borcu/borçlarının ise %27si için düzenli gider olduğu ortaya çıkıyor.”</i> (Derin Yoksulluk Ağı, 2020: s. 4).
Maaş ve/veya gelirim yetersiz olduğunu düşünüyorum	Görelî	Görelî yoksulluk ile asgari yaşam düzeyi yerine, asgari refah düzeyini yakalayamayan alt kesim refere edilmektedir. (Mevlana Kalkınma Ajansı (Mevka), 2012: s. 14)
Geleceğim için yatırım yapamıyorum.	Görelî	Görelî yoksul olan kişinin, temel ihtiyaçlarını karşılıyor olsa da sermaye birikminde bulunma ihtimali azdır (Ceroni, 2001: s. 203-204).
Çalışarak yoksulluktan kurtulabileceğime inanmıyorum.	Kronik	Kronik yoksulluğu, geçici yoksulluktan ayıran en önemli özellik bireylerin bu döngüyü kırıp yoksulluktan kurtulabilme olasılıklarının çok düşük düzeyde olması ya da neredeyse hiç olmamasıdır (Temiz, 2008: s. 63).
Şu an yeni bir iş bulmakta çok zorlanacağımı düşünüyorum.	Kronik	İşsizlik oranının yüksekliği, yoksulluğun kaynağındaki önemli nedenler arasındadır. Özellikle ekonomik kriz dönemlerinin ardından daha da artan işsizlik oranları, kronik yoksulluk açısından risk unsuru oluşturmaktadır (Metin, 2013: s. 106-108).
Anne ve babamın yoksul insanlar olduğunu düşünüyorum.	Kronik	Kronik yoksulluk, salt ekonomik haklardan yoksun olma durumu değildir. Aynı zamanda nesilden nesile aktarılan yoksulluk anlamına gelmektedir (Temiz, 2008: s. 63).
Ülkemde ne değişir ise değişsin benim yoksulluğumun değişeceğini düşünmüyorum.	Kronik	Kronik yoksulluk, uzun süreli ve şiddetli bir biçimde yaşanan yoksulluğu tanımlamaktadır (Temiz, 2010: s. 63).
Mesleki anlamda kendimi geliştirebilme	İnsani	Sen’e göre insani yoksulluk, yapabilirlikten yoksun olma durumudur (Sen, 1992: s. 31).

imkânının olduğunu düşünmüyorum.		
Yoksulluğum nedeni ile sağlık ihtiyaçlarımı karşılamakta zorlanıyorum.	İnsani	Sen'e göre söz konusu kavram, başta eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim olmak üzere gelir dışındaki unsurlara vurgu yapmaktadır (Akt., Metin, 2014: s. 6317)
Yaşadığım evin sağlık açısından uygun olduğunu düşünmüyorum.	İnsani	Sen'e göre söz konusu kavram, başta eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim olmak üzere gelir dışındaki unsurlara vurgu yapmaktadır (Akt., Metin, 2014: s. 6317)
Ülkemin yönetiminde söz sahibi olduğumu düşünürüm (Ters)	İnsani	İnsani yoksulluk; okuryazarlık, yaşamdan yoksun kalma, bireyin sosyal, siyasal ve ekonomik imkan ve olanaklara sahip olup/olmaması gibi göstergeler ile açıklamaktadır (Atatanır ve Karataş, 2019: s. 454).
Yaşadığım çevrede kendimin ve ailemin güvende olduğunu hissederim.	İnsani	Yoksulluk sorunun mekânsal analizi, göreceli ve mutlak mekansal olarak ikiye ayrılmıştır. Bu mutlak mekansal ayırım, yoksulluğun sürekli olarak yeniden üretildiği olumsuz çevreyi tanımlamaktadır (Şengül, 2002: s. 45).

Analizler sonucu elde edilen maddelerin içerikleri, sistematik literatür taraması yöntemi ile değerlendirilmiştir. Sistematik tarama sonuçları tablo 14'de referansları ile sunulmaktadır. Maddelerin geçerlilik düzeylerini arttırmak için yapılan bu uygulamanın, kapsam ve görünüş geçerliliğine katkı sağlaması beklenmektedir.

Yoksulluk kavramına ait türler ölçek kapsamına alınırken, öncelikle, ayırt edicilik durumu göz önünde bulundurulmuştur. Ölçme olgusu tanımı açısından; ayırt etme, değerlendirme ve farklı olanı tespit edebilme anlamına gelmektedir. Örneğin; araştırmada kapsam dışı bırakılan bir tür olan öznel ve nesnel yoksulluk türleri, mutlak ve göreceli yoksulluk türlerine oldukça benzemektedir. Bu benzeşim; öznel ve nesnel yoksulluğu, araştırmanın ölçmeyi düşündüğü türler arasına alınmasını imkansız hale getirmektedir. Bir başka örnek ise kadın yoksulluğudur. Kadın yoksulluğu ile ilgili soruların, kadın deneyimlerini içermesi nedeni ile sadece kadınlara sorulması uygundur. Daha anlaşılır olması açısından “*kadın yoksulluğu yaşıyor musunuz?*” sorusu sadece kadınlara sorulmalıyken “*kadın yoksulluğu hakkında ne düşünüyorsunuz?*” sorusu erkeklere de sorulabilir. Erkeklere sorulan soru, kadın yoksulluğunun algısı ile ilişkilidir. Geliştirilmek istenen ölçek, örneklemin kendi deneyimleri ile öz bildirimlerine dayalı şekilde

oluşturulmaktadır. Bu nedenle kadın yoksulluğu ile ilgili soruların, kadınlara sorulması gerekmektedir.

4.2.3. Madde Havuzunun Oluşturulması (Uzman Görüşlerinin Alınması)

Ölçek ifadelerinin oluşturulmasında, tündengelim veya tümevarım yöntemleri sıklıkla kullanılmaktadır (Hinkin, 1998: s. 106-107). Tümevarım yönteminin kullanıldığı bu araştırmanın madde havuzu oluşturma safhasında, nitel araştırmanın verilerinden yardım alınmıştır. Nitel analiz sonuçları ile yoksulluk olgusunun parçalarına ulaşılmış, oradan ise tüme doğru yola çıkılmıştır. Maddelerin oluşturulması için gereken kavramsal çerçeve çizilmiş ve teorik altyapı oluşturulmuştur.

Araştırmanın keşfedici nitel analizi sonucunda yoksulluk temaları, alt temaları ve kodları incelenip karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak, ölçek için dört faktör belirlenmiştir. Bu faktörler, alanyazında dikkatli bir şekilde tarandıktan sonra ölçek maddelerini oluşturmak için kullanılmıştır. Her bir alt ölçek için 5 ile 10 arasında değişen toplam 37 madde geliştirilmiştir. Her faktör için üretilen madde sayısı, “*Ölçeğin Madde Havuzu Faktör Yapısı Tablosu*”nda verilmiştir.

Tablo 25. Ölçeğin Madde Havuzu Faktör Yapısı Tablosu

<i>Faktör</i>	<i>Madde sayısı</i>	<i>Madde Örneği</i>
Mutlak Yoksulluk	7	Gündelik yaşamımdaki temel ihtiyaçlarımdan tasarruf yaparım.
Görelî Yoksulluk	10	Çalışma koşullarım insana yakışır şartları sağlamaktadır.
Kronik Yoksulluk	10	Anne ve babamın yoksul insanlar olduğunu düşünüyorum
İnsani Yoksulluk	10	Yaşadığım evin sağlık açısından uygun olduğunu düşünmüyorum.

Maddeler yazılırken katılımcılara uygun olmasına dikkat edilmiş, katılımcıların aşına olmayacakları terminolojik ifadelerden kaçınılmıştır. Maddeler; kısa, anlaşılması kolay ve akılda kalacak şekilde oluşturulmuştur. Ayrıca her bir maddenin yalnızca tek bir yapı alanıyla ilgili olmasına dikkat edilmiştir. Bununla birlikte, madde havuzunda herhangi bir çakışma veya gereksiz tekrar olmaması için özen gösterilmiştir (DeVellis,

2003: s. 67). Araştırmacı tarafından gerçekleştirilen içerik analizi ve geçerliliği sürecinin sonunda, kapsam geçerliliği kısmına 21 madde ile başlanmıştır.

4.2.4. Kapsam Geçerliliği

Geçerlilik, bir ölçme veya değerlendirme aracının hedeflediği amaca yönelik gerçekleştirdiği ölçüm durumudur. Bir değerlendirme veya ölçme aracının kapsam geçerliliği, maddelerin ölçülmesi hedeflenen düşünce veya davranışı ne derece iyi ölçtüğü ile alakalıdır (Yurdugül, 2005: s. 1-2). Geçerli bir ölçme aracı;

- Ölçmeyi hedeflediği şeyi ölçer,
- Kapsam dışı değişkenleri ölçmez,
- Ampirik yöntem ve kanıtlara dayanır.

Uygulama formunun oluşturulmasından sonra bu formun içerisinde bulunan ifadelerin uygunluğunun, uzmanlar tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir (Lawshe, 1975: s. 566). Bu araştırmada da aynı hassasiyet gözetilmiş ve değerlendirme için seçilecek olan uzmanların alanları göz önünde bulundurulmuştur. Uzmanların demografik özellikleri tablo 26’da sunulmaktadır. Ölçek geliştirme çalışması içerisinde olması beklenen uzmanlıklar şunlardır:

Ölçeğin Konusunu İçeren Alan Uzmanları: Bu uzman kişiler ölçeğin, ölçmeyi taahhüt ettiği kavram ile olan ilişkisini değerlendirmektedir.

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı: Ölçeğin, bir ölçme aracı olarak güvenilir ve geçerli olmasını değerlendirecektir.

Psikolog veya Psikometri Uzmanı: Bu uzmanlık sahibi kişiler ölçeğin; katılımcı ile olan ilişkisini, tutum ve algılarını değerlendirecektir.

Tablo 26. Uzmanların Demografik Dağılımı Tablosu

<i>Uzmanların Demografisi</i>	<i>f</i>
Erkek	5
Kadın	4
Akademisyen	9
Psikolog	3
Ölçme Değerlendirme Uzmanı	2
Sosyolog	1
Çalışma Ekonomisi Alanı Uzmanı	3

Lawshe Tekniği kullanılarak kapsam geçerliliği hesaplanmadan önce madde sayısı 21'e kadar düşürülmüştür. Lawshe (1975: s. 567-568) tarafından geliştirilen bu teknik, her bir madde için uzman görüşlerini içermektedir. Bu kapsam geçerliliği hesaplama yöntemine göre uzmanlar, maddeler üzerinde “*uygun*”, “*kalabilir*” ve “*uygun değil*” şeklinde üçlü derecelendirmeli görüş bildirmektedir. Bu görüşler, Lawshe tarafından belirlenen formül ile hesaplanır (Lawshe, 1975: s. 567-568). Uzmanlara görüşlerini bildirmeleri için hazırlanan form, ekler listesinde sunulmuştur. Bu formlar yolu ile uzmanların, maddeler hakkındaki görüşleri toplanmıştır.

Tablo 27. Lawshe Tekniği Uzman Görüşlerinin Dağılımı Tablosu

<i>Maddeler</i>	<i>Uygun Değil</i>	<i>Kalabilir (Düzenlenmeli)</i>	<i>Uygun</i>	<i>Uzman Sayısı</i>	<i>KGO</i>	<i>Karar</i>
<i>Madde 1</i>	0	0	9	9	1	UYGUN
<i>Madde 2</i>	0	2	7	9	0,55	UYGUN
<i>Madde 3</i>	0	1	8	9	0,77	UYGUN
<i>Madde 4</i>	0	2	7	9	0,55	UYGUN
<i>Madde 5</i>	6	3	0	9	-1	RED
<i>Madde 6</i>	0	0	9	9	1	UYGUN
<i>Madde 7</i>	0	1	8	9	0,77	UYGUN
<i>Madde 8</i>	0	2	7	9	0,55	UYGUN
<i>Madde 9</i>	7	2	0	9	-1	RED
<i>Madde 10</i>	0	1	8	9	0,77	UYGUN
<i>Madde 11</i>	0	0	9	9	1	UYGUN
<i>Madde 12</i>	0	1	8	9	0,77	UYGUN
<i>Madde 13</i>	0	2	7	9	0,55	UYGUN
<i>Madde 14</i>	0	0	9	9	1	UYGUN
<i>Madde 15</i>	0	2	7	9	0,55	UYGUN
<i>Madde 16</i>	0	0	9	9	1	UYGUN
<i>Madde 17</i>	0	2	7	9	0,55	UYGUN
<i>Madde 18</i>	0	1	8	9	0,77	UYGUN
<i>Madde 19</i>	0	0	9	9	1	UYGUN
<i>Madde 20</i>	8	1	0	9	-1	RED
<i>Madde 21</i>	7	2	0	9	-1	RED

Kapsam Geçerliliği Ölçek Ortalaması: 0,77

$$KGO = \frac{N_G}{N/2} - 1$$

N_G : Gerekli diyen uzmanların sayısı

N : Araştırmaya katılan uzmanların toplam sayısı

Formülde belirtilen Kapsam Geçerlilik Oranı (KGO), her madde için ayrı ayrı hesaplanmaktadır. Daha sonra KGO değerlerinin ortalaması alınarak Kapsam Geçerlilik İndeksi (KGİ) değerine ulaşılmaktadır (Yeşilyurt ve Çapraz, 2018: s. 253). Hesaplama ve değerler tablo 27’de sunulmaktadır. Uzmanlardan toplanan verilere uygulanan Lawshe Tekniği ile kapsam geçerliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Yapılan hesaplama sonucunda 4 madde uygulama formundan çıkarılmıştır. Uygulama formunun son halini alması ile birlikte uzman görüşleri kullanılarak görünüş geçerliliği sağlanmıştır.

4.2.5. Ölçek Formatının Biçimlendirilmesi

Araştırmanın amacı, yoksulluk olgusunu olabildiğince çok boyutlu olacak şekilde ölçekbilecek bir ölçek önerisi geliştirmektir. Bu ölçek önerisinin, bazı alt boyutlarının olması ile birlikte (mutlak, görel, kronik ve insani gibi) tek bir araçla yoksulluğu ölçmeye odaklanması beklenmektedir. Geliştirilmesi planlanan ölçek önerisinin, farklı yoksulluk deneyimlerine hitap etmesi beklenmektedir. Ayrıca kısa sürede çok sayıda katılımcıdan hızlı bir şekilde veri toplamayı mümkün hale getirmesi hedeflenmektedir.

Ölçek için seçilen 5’li Likert tipi derecelendirme, bilimsel ve akademik çalışmalarda öz bildirim ölçümleri için en yaygın kullanılan ölçek türüdür. Ölçek maddeleri için derecelendirme seçenekleri “*Kesinlikle Katılmıyorum*”, “*Katılmıyorum*”, “*Kısmen Katılıyorum*”, “*Katılıyorum*” ve “*Kesinlikle Katılıyorum*” olarak belirlenmiştir (Likert, 1932). Bu derecelendirme tipi ile araştırmacıların, daha geniş katılımcı gruplarıyla çalışmasına ve geniş bir perspektiften istatistiksel bulgular elde etmesine olanak sağlaması beklenmektedir.

4.2.6. Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA)

Ölçek geliştirme çalışmalarında sıklıkla kullanılan açımlayıcı faktör analizi; ölçülmek istenen yapının örtük değişkenlerini, faktörel yapı dağılımını ve madde yüklerinin belirlenmesini amaçlamaktadır. Bununla birlikte açımlayıcı faktör analizinin sosyal bilimler alanında kullanılmasının dört temel amacı bulunmaktadır. Bunlar (Tabachnick ve Fidell, 2007, s. 608);

- Tespit edilen değişkenlerin korelasyonunu analiz etmek,
- Değişkenler ile faktörler arasındaki ilişkiyi tespit etmek,
- Analize alınan değişkenlerin işlevsel tanımlarına kanıt olmak,
- Kuram ile uygulamayı birlikte ele almak

şeklinde sıralanabilir.

Bu araştırma kapsamında oluşturulmuş olan ölçek uygulama formunun faktörel yapısının belirlenmesinde açımlayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Ek olarak diğer destekleyici analizlere de yer verilmiştir.

Tablo 28. Maddelerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri Tablosu

	$\bar{x}$	ss
Y1	1,7638	1,77226
Y2	1,4673	1,50006
Y3	1,5729	1,55488
Y4	1,6895	1,70384
Y5	1,3586	1,48348
Y6	1,3737	1,48143
Y7	2,1818	2,00944
Y8	2,1371	1,99144
Y9	1,4070	1,61438
Y10	2,0354	1,94695
Y11	2,1786	2,21504
Y12	1,9848	1,91833
Y13	1,7273	1,69393
Y14	1,8586	1,89581
Y15	2,0503	1,94300
Y16	1,5377	1,56906
Y17	1,7940	1,73868

“Maddelerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri Tablosu”nda katılımcıların maddelere verdikleri cevapların ortalama ve standart sapma değerleri yer almaktadır. Bu değerler tanımlayıcı istatistik olarak sunulmuştur. En yüksek ortalamaya sahip maddenin Y7 ($\bar{x}=2,1818$, $ss=2,00944$), en düşük ortalamaya sahip maddenin ise Y5 ($\bar{x}=1,3586$, $ss=1,48348$) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 29. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Uygunluk Referans Değerler Tablosu

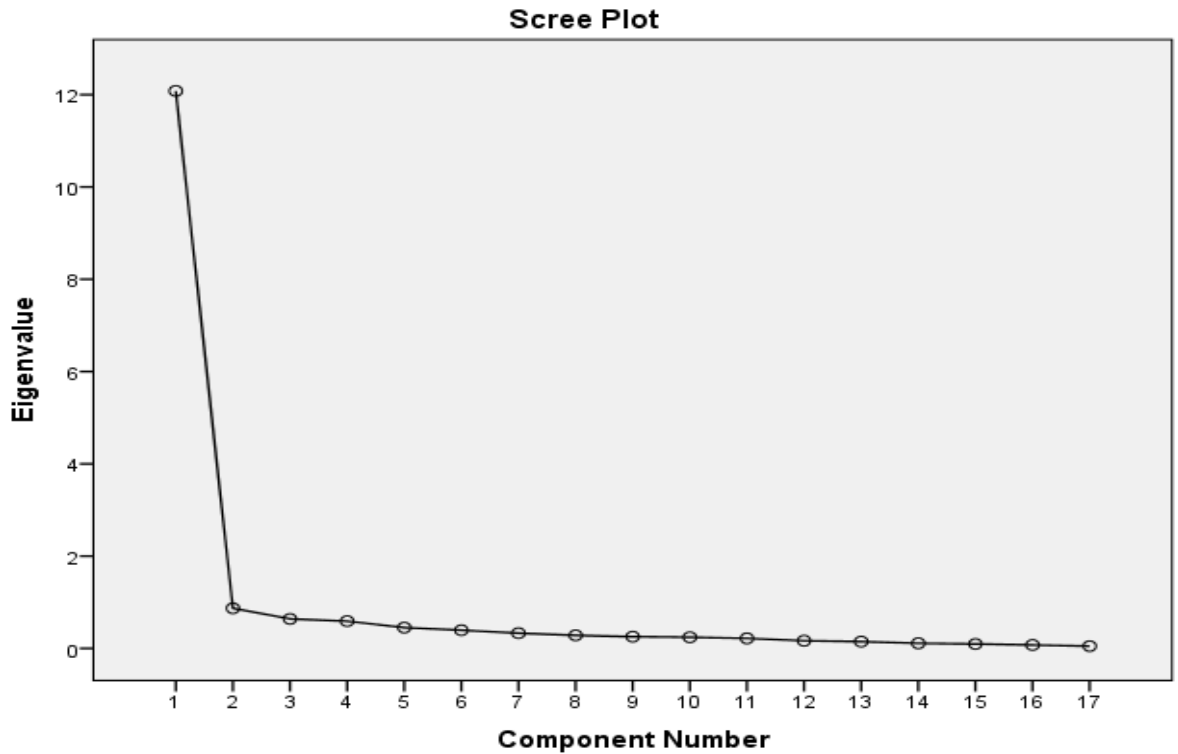
KMO Değer Aralığı	Uygunluk
0,5-0,6	Kötü
0,6-0,7	Zayıf
0,7-0,8	Orta
0,8-0,9	İyi
>0,9	Mükemmel

“KMO Uygunluk Referans Değerler Tablosu”nda gösterildiği gibi sosyal bilimler alanı için hesaplanan KMO katsayısı; 0,5-0,6 arasında olur ise “kötü”, 0,6-0,7 arasında olur ise “zayıf”, 0,7-0,8 arasında olur ise “orta”, 0,8-0,9 arasında olur ise “iyi” ve 0,9’dan büyük olur ise faktör analizi için “mükemmel” uygunluğa sahiptir.

Tablo 30. KMO ve Barlett Küresellik Testi Sonuçları Tablosu

KMO Katsayısı	Barlett Küresellik Testi	
	Ki-kare Değeri	3765,617
	Sd	136
	P (p<0,05)	0,000

Toplanan verilerin, faktör analizi uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett küresellik testi ile incelenmektedir. Araştırma değişkenleri arasındaki korelasyon katsayılarının incelendiği “*KMO ve Barlett Küresellik Testi Sonuçları Tablosu*”nda, Barlett Testi ile değişkenler arasındaki korelasyonlar olasılığı test edilmektedir. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ise örneklem yeterliliği durumunu değerlendirmektedir. Araştırmaya katılan kişilerin sayısının, korelasyonun test edilmesine fırsat vermesi ve güvenilirliğini sağlayacak noktada olması gerekmektedir. Örneklemin büyüklüğünün uygunluğunu test eden Kaiser-Meyer-Olkin Testi (KMO) referans değerleri “*KMO Uygunluk Referans Değerler Tablosu*” içerisinde gösterilmiştir. KMO katsayısının 1’e yaklaşması mükemmel uygunluğu ifade ederken, 0,5’in altında olması ise kabul edilemez. Barlett Küresellik Testi için ise önemlilik değeri 0,05 olarak varsayılmaktadır. Bu araştırma için KMO katsayısı (0,955) olarak hesaplanmış, Barlett Küresellik Testi önem değerinin ise (p=0,000) şeklinde olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 15. Yamaç Grafiği

Yamaç grafiği olarak bilinen özdeğer ve faktör değerlerini içeren Şekil 15'teki grafik, maddelerin oluşturduğu faktörlerin açıkladığı varyans miktarını göstermektedir. Şekil 15'te gösterilen kırılma noktalarının değişimlerine odaklanan yamaç grafiği, özdeğer ve faktör sayılarına göre yorumlanmaktadır. Grafikte gösterilen birinci faktör, en yüksek düzeyde varyans açıklama gücüne sahiptir. Son gösterilen faktör ise açıklayıcı gücü en az olan faktördür. Bu araştırma açısından yamaç grafiğine bakıldığında; birinci faktörün toplam varyansın (71,059) çoğunu açıkladığı görülmektedir. Faktörlerin, varyans açısından faktör olarak kabul edilmesi için gereken %1 lik faktör varyans açıklama gücüne sahip olması beklenmektedir. Bu koşulu sadece bir faktör sağlamıştır. Kalan faktörlerin ise sağlayamadığı hem yamaç grafiğinde hem de “*Açıklanan Toplam Varyans Değerleri Tablosu*”nda görülebilmektedir.

Tablo 31. Açıklanan Toplam Varyans Değerleri

Alt Boyut	Özdeğer	Açıklanan Varyans (%)	Kümülatif Varyans (%)
1	12,080	71,059	71,059
2	,870	5,120	76,179
3	,640	3,762	79,941

“*Açıklanan Toplam Varyans Değerleri Tablosu*”; ölçek maddelerinin oluşturduğu faktörlerin özdeğer, açıklanan varyans ve kümülatif varyans değerlerini içermektedir. Özdeğer’i 1 veya üstü kaç adet faktör var ise o kadar faktör yorumlamaya dahil edilir. Kümülatif varyans sütunu ise bu faktörlerin toplam açıkladığı varyansı göstermektedir. Araştırma yöntemleri açısından en az faktör ile en çok açıklanan varyans değerine ulaşılması istenir. Sosyal bilimler alanı için faktörün veya faktörlerin toplam varyans açıklama gücünün %50 olması beklenmektedir. Bu araştırma açısından tek faktör elde edilmiştir ve bu faktör toplam varyansın %71’ini açıklamaktadır. Geliştirilmeye çalışılan bu ölçme aracı, toplam varyansın %71’ini açıklayan % 12 özdeğere sahip tek boyutlu bir yapıdır.

Araştırmanın bu kısmında olması beklenen “*Faktör Döndürme İşlemi Tablosu*”, açıklanmak istenen yapının tek faktörlü şekilde dağılım göstermesi nedeniyle oluşturulamamıştır. Faktör döndürme işleminde; ölçek tarafından uygulanan bir ifadenin, aynı anda iki veya daha fazla faktöre 0,100 altında olacak şekilde katkı sağlayıp sağlamadığına bakılmaktadır. Belirtildiği gibi maddeler tek faktör altında toplanması nedeni ile bu analiz gerçekleştirilememiştir.

Tablo 32. Maddelerin Faktör Yükleri Tablosu

<i>Madde</i>	<i>Faktör Yüğü</i>
Y8	,920
Y7	,910
Y17	,893
Y13	,889
Y3	,878
Y4	,876
Y15	,874
Y12	,869
Y2	,868
Y1	,861
Y14	,834
Y16	,825
Y9	,798
Y5	,794
Y6	,763
Y10	,728
Y11	,710

“Maddelerin Faktör Yükleri Tablosu”nda her maddenin yükünün en az 0,30 olması beklenmektedir. Binişikliğin de gözlenebildiği bu tabloda, farklı faktörlere yükveren aynı maddenin faktörler arası yük değeri 0,100’den fazla olması gerekmektedir. Aksi halde 0,30’dan az yük veren maddelerin çıkarıldığı gibi binişik maddeler de çıkarılacaktır.

4.2.6.1. Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Gerçekleştirilen analiz sonucunda; tek boyutlu ve varyansın %71’ini açıklayan bir yoksulluk ölçeği önerisi ortaya konmuştur. Hem nitel araştırma örneklemi hem de nicel uygulama örneklemi aynı evrenden seçilmiştir ancak nitel araştırma sonucunda ortaya çıkan çeşitlilik yapısı, AFA sonuçlarında gözlemlenememiştir. Bu araştırma, çok boyutlu bir yoksulluk ölçeği önerisi ortaya koymayı amaçlamıştır ancak vardığı noktada tek boyutla yoksulluğu ölçen bir yapı ile karşılaşmıştır. AFA sonucunda ulaşılan durum tam olarak budur. Yoksulluk olgusunu açıklama noktasında yeterince mahir olan ölçek, yoksulluğun türlerini ayırt etme noktasında istenileni verememiştir. Bu durumun olası

sebepleri, maddeler halinde tartışılmaya çalışılacaktır. Bu sayede, gelecekte yoksulluk ile ilgili yapılacak olan çalışmalara bir noktada katkı sağlamak istenmektedir.

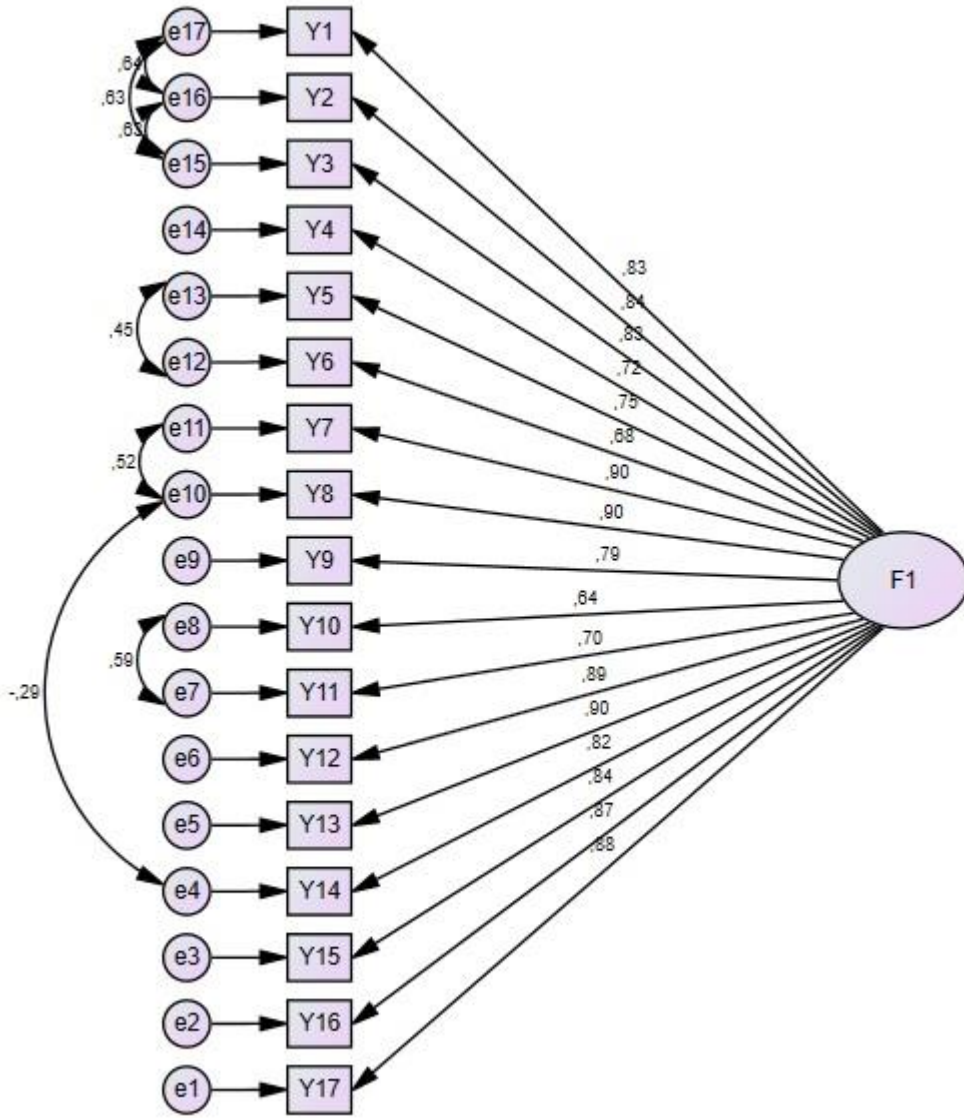
- Literatür açısından ne kadar türü olur ise olsun bu araştırma özelinde yoksulluk tecrübe ediliş şekli ile sadece mutlak yoksulluk olarak algılandığı tespit edilmiştir. Bu nedenle öz bildirime dayalı bir yoksulluk leği çalışmasında, mutlak yoksulluğu almadan veya etkisinde kalmadan bir yoksulluk çalışması yürütmek zordur. Örneğin; kişinin sağlık durumu ile mutlak yoksulluğunun ilişkisi, olması beklendik bir durumdur. Yaşam şartlarından, alabildiği besinlere ve sağlık hizmetlerine erişime kadar birçok alanı ister istemez etkilemektedir. Bu nedenle, halk sağlığı alanında yapılabilecek araştırmalarda yoksulluk olgusunu beraberce düşünmek anlamsız olmayacaktır. Yoksulluğun kişilerin eş seçimlerinden, suça eğilimlerine ve hatta hayatta başarılı olma ihtimallerine kadar her konuya etki ettiği veya edebileceği söylenebilir. İnsanlar arasında bu düzeyde genellenmiş bir olguyu ölçmenin zor olması, beklendik bir durumdur. İnsanlara yoksulluk ilgili sorular sorulduğunda, kendi yargılarından çok genelin yargılarını araştırmacının önüne koymaları muhtemeldir. Bu durum da yoksulluğun türlerinin belirlenememesinde rol oynamaktadır.
- Nitel araştırma örneklemini ile nicel araştırma örneklemini aynı evrenden seçilmiştir. Bu seçimin nedeni yoksulluk olgusuna atfedilen değerlerin, ilçeler arasında sosyoekonomik açıdan var olan farktan etkilenmesinin istenmemesidir. Bireylerin araştırmaya kabul edilmesi için ön şart, nakdi sosyal yardım alıyor olma durumdur. Bu şartlarda yaşayan ve yoksulluğu şiddetli şekilde tecrübe eden insanların, yoksulluğun türlerinden çok şiddeti ile ilgilenmesi normaldir. Ölçek tarafından katılımcılara yöneltilen her soruda, onları her dakika örseleyen mutlak yoksulluk durumundan bahsetmek istemeleri beklendik bir durumdur. Bu nedenle, yoksulluğu aşırı şekilde tecrübe eden kişilerin görelisi veya insani yoksulluk sorularını ayırt etmesi zordur. Katılımcıların kesin şekilde yoksul olmalarının istenmesi ise onların değerlerini, tutumlarını ve algılarını referans olarak kabul etme düşüncesinden ileri gelmektedir.
- AFA sonuçlarında göze çarpan başka bir durum ise görelisi yoksulluğun, ölçek içerisinde faktör olarak ayrılamamasıdır. Bu durum, katılımcıların daha çok mutlak yoksul olmalarından ileri gelebilir ancak hiçbir maddesinin ayrılmaması bir soru işaretidir. Bu soru işareti sonucunda, ölçek içi madde korelasyonlarına

bakıldığında görelî yoksulluk ayrı bir tür gibi değil daha çok yoksulluğun şiddeti açısından daha az bir formu olduğu söylenebilir. Bu bilgi, doğrulanmaya ve özelinde yapılacak bir araştırmaya muhtaçtır.

4.2.7. Doğrulatory Faktör Analizi

Doğrulatory faktör analizi (DFA), açımlyıcı faktör analizi tarafından belirlenen faktörel yapının doğrulanması ve uyum değerlerinin analiz edilmesinde kullanılmaktadır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010: s. 276-277). Bir başka deyiş ile doğrulatory faktör öncesinde oluşturulan model yoluyla gözlenen değişkenlerden, gizil değişkenleri (faktör) tespit etme faaliyetidir (Yaşlıoğlu, 2017: s. 78). DFA, hipotezlerin test edilmesi ve yapısal geçerlilik modellerinin kurulması noktasında da kullanılmaktadır. Analiz edilen faktör yapısı üzerindeki alternatif yolların tespit edilmesine olanak tanıyan bu analiz, alternatif yordayıcı modellerin oluşmasını sağlamaktadır (Schumacher & Lomax, 2004: s. 33).

Bu araştırmanın doğrulatory faktör analizi kısmında, uyum iyiliği indeksi değerleri verilmiş ve faktör yükleri incelenmiştir.

Şekil 16. Path Diyagramı

Path Diyagramı, path analizinin görselleştirilmesi durumudur. Path analizi, iki değişken arasında neden sonuç ilişkisi kurmaya çalışmaktadır. Path diyagramında görüldüğü gibi her ölçek maddesi, tek bir faktöre yük vermektedir. Bu faktör yükü ise 0,50'den az değildir. Bu nedenle, bir maddenin bu aşamada çıkartılması söz konusu değildir.

Tablo 33. Maddelerin Standardize Edilmiş Regresyon Katsayısı Tablosu

Madde	Yol	Faktör	β
Y17	<---	F1	,883
Y16	<---	F1	,869
Y15	<---	F1	,843
Y14	<---	F1	,822
Y13	<---	F1	,898
Y12	<---	F1	,887
Y11	<---	F1	,698
Y10	<---	F1	,639
Y9	<---	F1	,793
Y8	<---	F1	,898
Y7	<---	F1	,900
Y6	<---	F1	,683
Y5	<---	F1	,749
Y4	<---	F1	,725
Y3	<---	F1	,827
Y2	<---	F1	,837
Y1	<---	F1	,826

“Path Diyagram”ında madde ve ölçek arasında verilen değerler regresyon katsayısıdır. “Maddelerin Standardize Regresyon Katsayısı Tablosu”nda maddelerin faktör yüklerine yer verilmiştir. Tablodaki standardize edilmiş regresyon katsayıları, maddeler ile faktör arasındaki regresyonu göstermektedir. En yüksek regresyon katsayısına sahip olan maddeler Y13 ve Y8 (β = ,898) iken en düşük regresyon katsayısına sahip olan madde Y10 (β = ,639) olarak tespit edilmiştir.

Tablo 34. Uyum İyiliği İndeksi Referans Değerleri ve Araştırmanın Uyum İyiliği Değerleri Tablosu

Uyum Ölçüleri	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Araştırmanın Uyum İyiliği Değerleri
p değeri	$0,05 \leq p \leq 1$	$0,01 \leq p \leq 0,05$	0,000
X²/sd	$0 \leq x^2/sd \leq 2$	$2 \leq x^2/sd \leq 3$	2,896
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0,05$	$0,05 \leq RMSEA \leq 0,10$	,098
NFI	$0,95 \leq NFI \leq 1,00$	$0,90 \leq NFI \leq 0,95$	,918
CFI	$0,97 \leq CFI \leq 1,00$	$0,95 \leq CFI \leq 0,97$	,945
GFI	$0,95 \leq GFI \leq 1,00$	$0,90 \leq GFI \leq 0,95$	,789
IFI	$0,95 \leq IFI \leq 1,00$	$0,90 \leq IFI \leq 0,95$	,945

“Uyum İyiliği Referans Değerleri ve Araştırmanın Değerleri Tablosu”nda uyum ve hatayı test eden değerler bulunmaktadır. Bu değerlerin hangi referans aralığında kabul edilebilir olduğu veya iyi uyum sağladığı tabloda verilmiştir. Hata payı olarak bilinen p değeri bu analiz bakımından istatistiksel anlamlı sonuç vermiştir. ($p=0,000$) Bu değer 0,05’ten küçük olarak hesaplanmıştır. Kikare bölü serbestlik değeri olarak bilinen CMIN/DF’in 3’ten az olması, yüksek uyum göstergesi olarak kabul edilmektedir. ($X^2/sd=2,896$) Bu araştırmanın CMIN/DF değeri, yüksek uyumu göstermektedir. Tahmin hatalarının ortalamasının karekökü olarak türkçeleştirilen RMSEA, 0’a yaklaştıkça mükemmelliği ve hatasızlığı temsil etmektedir. RMSEA değerinin; 0,05 olması veya 0,05’ten küçük olması iyi uyumu, 0,05 ile 0,08 arası bir değer alması yeterli uyumu, 0,08 ile 1 aralığında bir değer alması ise vasat bir uyumu temsil etmektedir. Bu araştırma açısından hesaplanan değer kabul edilebilir vasat olarak tanımlanmaktadır. (RMSEA, 098) Normlaştırılmış uyum indeksi olarak da bilinen NFİ’nin 0,90 ile 1,00 arasında olması kabul edilir. 1,00’a yaklaştıkça mükemmel uyumu göstermektedir. Bu araştırma açısından NFİ değeri ,918 olarak hesaplanmıştır. Bu değer kabul edilebilir referans aralığındadır (NFİ: ,918). Karşılaştırmalı Uyum İndeksleri olarak bilinen CFİ değeri, 1,00’a yaklaştıkça diğer uyum indeksi değerleri gibi mükemmel uyumu göstermektedir. CFİ için referans değerler 0,90 ile 1,00 arasındadır. Bu araştırma açısından CFİ değeri (,945) olarak hesaplanmıştır. Bu değer iyi uyum durumunu işaret etmektedir (CFİ: ,945). İyilik uyum indeksi olarak bilinen GFİ ise bu araştırma açısından ,789 olarak hesaplanmıştır. Bu değer kabul edilebilir seviyenin altındadır (GFİ: ,789). Fazlalık uyum indeksi olarak bilinen IFI değeri de 1,00’a yaklaştıkça mükemmel uyumu göstermektedir.

Bu araştırma açısından hesaplanan IFI değeri ,945'tir. Bu değer, iyi uyum seviyesine göstermektedir.

Tablo 35. Tablo Güvenirlilik Analizi Tablosu

<i>Cronbach's Alpha</i>	<i>Madde sayısı</i>
,971	17

İç güvenilirlik katsayısı olarak bilinen Cronbach's Alpha katsayısının 0,70'ten yüksek olması sosyal bilimler için kabul edilebilir. 0,80-0,90 arası yüksek güvenilir ve 0,90 üstü ise çok yüksek güvenilir olarak kabul edilmektedir. Tablo 35'te de görüldüğü üzere bu araştırma açısından Cronbach's Alpha değeri ,971 olarak hesaplanmış ve araştırmanın çok yüksek güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır.

4.2.7.1. Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Doğrulayıcı faktör analizi, AMOS programı ile gerçekleştirilmiştir. İlk olarak path diyagramı çizilmiş ve maddelerin standardize edilmiş faktör yükleri izlenmiştir. Madde yükü 0,50'den az olan madde bulunmadığı için madde çıkartılması yapılmamıştır. Açımlayıcı faktör analizinde ortaya çıkan tek faktörlü yapı, doğrulayıcı faktör analizinde de tespit edilmiştir. Maddelerin uyum iyiliği indeksi değerlerine bakıldığında ise genel olarak “*kabul edilebilir*” oldukları tespit edilmiştir.

4.2.8. Demografik Değişkenlerin İlişkisel Analizi

Araştırmanın bu kısmında, veri toplama araçları ile toplanan verilerin istatistiksel analizlerine yer verilmiştir. Demografik değişkenlerin farklılık testleri ve korelasyon analizi sonuçları bu kısımda yer alacaktır.

Tablo 36. Normallik Dağılımı Analizi Tablosu

<i>Değişimler</i>	<i>Skewness</i>	<i>Kurtosis</i>
<i>Yoksulluk</i>	-,123	-,513

İstatistiksel analiz yapılmadan önce, analiz şeklinin varsayımı olan normal dağılım durumunun test edilmesi gerekmektedir. Yapılacak olan bu analiz sonucunda veriler, parametrik veya nonparametrik analiz yöntemlerinden hangisinin kullanılması gerektiğini göstermektedir. Normallik dağılımı varsayımı sağlandığında parametrik, sağlanmadığı durumlarda ise nonparametrik analizler kullanılmalıdır. Bu çalışmada yapılan normallik analizleri sonucunda verilerin, normal dağıldığı görülmüştür. “*Normallik Dağılımı Analizi Tablosu*” nda gösterildiği gibi çarpıklık ve basıklık değerlerinin de +1.5 ile -1.5 arasında olduğu görülmüştür. Bu değerler arasındaki çarpıklık ve basıklık değerleri normallik varsayımını sağlamaktadır. “*Normallik Dağılımı Analizi Tablosu*”na göre katılımcılar,

normal dağılım göstermektedir. Bu nedenle parametrik testler gerçekleştirilmiştir (Tabashnick & Fidel, 2006).

Tablo 37. Güvenirlik Analizi Tablosu

	<i>Cronbach's Alpha</i>	<i>Madde Sayısı</i>
Yoksulluk	.971	17

Araştırmada kullanan ölçeğin güvenirlik analizi sonucunda, elde ettiği verilerin güvenilir olduğu saptanmıştır. Güvenirlik katsayısı olarak hesaplanan değerlerin ($\alpha = ,9971$) sosyal bilimler alanında kabul edilebilir (Bademci, 2006) bir değer olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 38. Cinsiyet, Çalışma Durumu ve Gelir Algısı Gruplarının Yoksulluk Açısından Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Tablosu

Bağımlı Değişken	Demografik Bağımsız Değişken Grupları	$\bar{X}$	SS	t	p
YOKSULLUK	Cinsiyet				
	Kadın	57,4	8,95	,072	,042
	Erkek	52,6	9,47		
	Çalışma Durumu				
	Çalışmıyorum	54,3	8,54	,858	,039
	Çalışıyorum	51,4	9,51		
	Gelir Algısı				
	Düşük	59,1	7,12	,411	,027
	Orta	53,3	7,04		

Tablo 38'e göre; cinsiyet grupları arasında yoksulluk durumları açısından $p < 0,05$ düzeyinde ($p = 0,042$) istatistiksel anlamlı farklılık bulunmaktadır. Bu farkın niteliği açısından tablo incelendiğinde de kadınların erkeklere oranla daha yüksek düzeyde yoksulluğu deneyimlediği sonucuna varılmıştır. Çalışma durumu ($p = 0,039$) ve gelir algısı ($p = 0,027$) grupları arasında da yoksulluk durumları açısından $p < .05$ düzeyinde istatistiksel anlamlı fark tespit edilmiştir. Bu farkın niteliğini anlamak amacıyla grupların ortalama değerleri göz önüne alındığında; çalışmayan kişilerin çalışan kişilere oranla, gelir algısı düşük olan kişilerin ise gelir algısı orta olan kişilere oranla yoksulluk durumunu daha yüksek düzeyde deneyimlediği tespit edilmiştir. Yüksek puanın, yüksek olumsuz yoksulluk düzeyine işaret ettiği bilgisi ölçek tarafından belirtilmektedir.

Tablo 39. Eğitim Düzeyi, Yaş ve Medeni Durum Gruplarının Yoksulluk Durumları Açısından F (Varyans) Testi Sonuçları Tablosu

Bağımlı Değişken	Gruplar	$\bar{X}$	SS.	F	p	Anlamlı Fark
YOKSULLUK	Eğitim Düzeyi					
	İlkokul (a)	55,65	8,71	1,181	,541	
	Ortaokul (b)	58,03	10,91			
	Lise (c)	56,33	7,19			
	Lisans-Önlisans (d)	54,23	4,32			
	Yaş					
	18-35 Yaş (a)	56,37	7,71	,922	,032	a-b,a-c,b-c
	36-55 Yaş (b)	57,14	8,47			
	56 ve Üstü (c)	59,75	6,55			
	Medeni Durum					
	Evli (a)	55,84	8,92	1,179	,041	a-b,a-c
	Bekar (b)	59,53	7,92			
	Diğer (c)	55,69	7,71			

Tablo 39'a göre; eğitim düzeyi grupları arasında yoksulluk durumları açısından $p > 0.05$ düzeyinde ($p = 0,0541$) istatistiksel anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Yaş ($p = ,032$) ve medeni durum ($p = ,041$) grupları arasında yoksulluk açısından $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel anlamlı farklılık bulunmaktadır. Saptanan bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Post-Hoc (Tukey) analizi sonucunda; 18-35 ile 36-55, 18-35 ile 56 üstü ve son olarak 36-55 ile 56 yaş üstü kişilerin birbirlerinden istatistiksel anlamlı şekilde farklı oldukları bulunmuştur. Medeni durum gruplarında ise evlilerin bekarlardan ve evlilerin diğer (boşanmış,dul) seçeneğini işaretleyen kişilerden istatistiksel anlamlı şekilde farklı oldukları tespit edilmiştir. Bu farkın niteliğini belirlemek amacıyla yaş gruplarının yoksulluk ortalama puanlarına bakılmıştır. Grupların ortalaması; 18-35 ($x=56,37$), 36-55 ($x=57,14$) ve 56 yaş ve üstü ($x=59,75$) şeklindedir. Varyans analizi ile ortalama puanlara bakılarak 56 yaş ve üstü olan kişilerin, bütün yaş gruplarından daha fazla yoksul oldukları sonucuna varılmıştır. Medeni

durum gruplarının ortalama ölçek puanları ise evli ($x=55,84$), bekar ($x=59,53$) ve diğer ($x=55,69$) şeklindedir. Bu değerler göstermektedir ki evli olan katılımcılar diğer medeni durum gruplarına mensup kişilerden daha yoksul bir duruma sahiptir.

Tablo 40. Değişkenlerin Korelasyon Tablosu

Değişkenler	1	2	3	4
1. Yaş	*			
2. Net Gelir	,166	*		
3. Yoksulluk	,478**	,523**	*	

** $p<0,01$, * $p<0,05$

Tablo 40'ta gösterilen korelasyon analizinde, katılımcıların yaşları ile yoksulluk ölçeği puanları arasında ilişki tespit edilmiştir. Yaş ile yoksulluk arasında pozitif ($r=,478$) ilişki vardır. Bu ilişki ($p<0,01$) düzeyindedir. Katılımcıların net gelirleri ile yoksulluk durumları arasında da pozitif ilişki tespit edilmiştir ($r=,523$, $p<0,01$).

4.2.8.1. Demografik Değişkenlerin İlişkisel Analiz Sonuçları

Demografik değişkenlerin ilişkisel analizinin sunulduğu bu kısımda yoksulluk ile ilişkili değişkenlere bakılarak ölçek puanının örüntüsü izlenmiştir.

Cinsiyet grupları açısından gerçekleştirilen yoksulluk analizlerinde, kadınların daha fazla yoksul oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcı grubun demografisi düşünüldüğünde, kadınların ücretsiz ev işçisi olarak bakım yükünü üstlenmeleri onları yoksulluğa sürüklemiştir. Bu nedenle, tek çalışanlı evlerde kadının bakım yükünü üstlenmesi hem kadın yoksulluğuna hem de aile içi kronik yoksulluğun şiddetlenmesine neden olabilmektedir. 2022 yılı Temmuz ayı itibari ile erkeklerde işgücüne katılım oranı %64,6 iken kadınlarda bu oran %30,3 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2022a). Ücret gelirin ihtiyacı olan kadınların çalışamaması hem kadın hem mutlak yoksulluğu şiddetlendirmektedir. Bu veriler ışığında, kadınların daha yoksul olmaları tahmin edilebilir bir durumdur.

Katılımcıların demografileri düşünüldüğünde ücret gelirin ihtiyaç duyma oranının yüksek olduğu öngörülebilir. Bu araştırma kapsamında yapılan analiz göstermektedir ki çalışmayan kişiler çalışan kişilere oranla daha yoksul bir duruma sahiptir. Bu yoksulluk durumu istihdam edilme veya edilmeme durumu açısından

anlamlıdır. Ayrıca çalışıyor olmasına rağmen sosyal yardıma başvuran kişi sayısı oldukça fazladır. Bu durumda çalışan yoksulluk kavramının şiddetle bu katılımcıların seçildiği evrende var olduğunu ve istihdamın tek başına yoksulluğu engelleyemediğini göstermektedir.

Yoksulluk ile yakından ilişkili olduğu düşünülen kendine dönük gelir algısı grupları yoksulluk açısından birbirlerinden anlamlı şekilde farklı olduğu tespit edilmiştir. Düşük gelir algısına sahip olan bireyler beklenir ki orta düzey gelir algısına sahip olanlardan daha yüksek yoksulluk durumuna sahiptir.

Yaş grupları açısından bakıldığında ise 56 yaş ve üstü olanların daha az yoksul oldukları sonucuna varılmıştır. Ancak literatürde işgücü piyasasındaki eşitsizliklerden, sosyal güvenlik sisteminin kapsamının yetersiz olmasından, kişilerin istihdama katıldıkları dönemde kayıt dışı çalışmasından, ya da emekli aylıklarının düşüklüğünden dolayı yaşlı yoksulluğundan bahsedilmektedir (Karadeniz ve Öztepe, 2013).

Son olarak gerçekleştirilen korelasyon analizi sonucunda net gelir ile yoksulluk arasında pozitif ilişki tespit edilmiştir. Kendini yoksul hisseden kişilerin yoksulluk şiddeti ölçeğinden düşük puan almaları beklendik bir durumdur. Bu nedenle pozitif ilişki ölçeğin niteliğini doğrulamaktadır.

SONUÇLAR

Bu araştırma, yoksulluk şiddetini ölçmeyi hedefleyen bir ölçek önerisi geliştirmeye çalışmıştır. Bu amaç doğrultusunda ölçek geliştirme işlemler, sırası ile gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı önerisi sunulmuştur. Araştırmanın sonuçlar kısmı, iki alt başlığı içerisinde barındırmaktadır. Bunlardan birincisi ölçek geliştirme analizi sonuçlarıdır. İkincisi ise geliştirilmeye çalışılan ölçeğin demografik değişkenler ile analiz sonuçlarıdır. Ayrıca bu kısımda sonuçlar uygun literatür bulguları ile karşılaştırmalı şekilde ele alınacaktır.

Ölçek Geliştirme Analizlerinin Sonuçları

Nitel araştırma verilerinin toplanması ile oluşturulan ölçek soruları, uzman görüşüne sunulmuş ve Lawshe Tekniği ile kapsam geçerliliği test edilmiştir. Kapsam geçerliliği testi sonucunda, dört madde ölçekten atılmıştır. Devamında açımlayıcı faktör analizi uygulaması gerçekleştirilmiştir. AFA'nın sonuçları tek faktörlü ve yüksek açıklayıcı güce sahip bir yapı tespit etmiştir. Yoksulluğu, %71 oranında açıklayan bu sorular, birden fazla faktörleşmemiştir. Ardından ikinci uygulama olan doğrulayıcı faktör analizine geçilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi, açımlayıcı faktör analizinin sonuçlarını doğrulamış ve uyum iyiliği değerleri açısından ölçek önerisinin “kabul edilebilir” nitelikte olduğunu göstermiştir.

Münferit olarak kişilerin yoksulluk durumlarını ölçen akademik yoksulluk ölçeği sayısı oldukça azdır. Bu araştırma bahse konu yetersizlik nedeni ile yoksulluğun şiddetini, kişilerin öz bildirimine dayalı şekilde ölçmek istemektedir. Padır (2020) tarafından gerçekleştirilen “*Yoksulluk Sorunu ve İstanbul’da Yaşayan Bireylerin Yoksulluk Algısı Üzerine Bir Uygulama*” isimli araştırmada; İstanbul’da ikamet eden kişilerin, yoksulluğa dair bakış açıları ve yoksulluk algısı bileşenlerinin unsurları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma, bireylerin kendine dönük yoksulluk durumlarını değerlendirmektedir. Yoksulluk algısı ölçeği, yoksulluk (şiddeti) ölçeğinden farklı olarak katılımcıların öznel yargılarına daha fazla dayanmaktadır. Yoksulluk şiddeti ölçeği ise içerisinde algılar ve tutumların da olduğu görece daha objektif ve çok boyutlu bir noktadan yoksulluğu ölçmeye çalışmaktadır.

Budak tarafından (2020) yılında gerçekleştirilen “*Kamu Nakdi Yardımların Yoksulluk Bağlamında Sosyal Dışlanma ve Yaşam Tatmini Üzerine Etkisi: Yapısal Eşitlik Modeli*” isimli araştırma; kamu nakdi yardımları ile yoksulluk algısının, sosyal dışlanma

ve yaşam tatmini üzerindeki etkisini ölçmeyi amaçlamıştır. Budak bu araştırma kapsamında, sosyal dışlanma ve yaşam tatmini durumlarını referans alan bir yoksulluk algısı ölçeği geliştirmiştir. Araştırmanın evreni Ağrı ili, örnekleme ise Ağrı ilinde ikamet eden 650 kişidir. Sosyal dışlanma ve yaşam tatmini olgularını refere eden bir çalışma yürüten Budak (2020), araştırmanın sonuçlarında faktör analizlerinin yanı sıra demografik analizlere de yer vermiştir. Budak istatistiksel analiz sonuçlarını şu şekilde bildirmiştir: *“Yoksulluk algı düzeyi arttığında yaşam tatmini azalmaktadır. Diğer yandan yoksulluk algı düzeyi arttığında sosyal dışlanma artış göstermektedir.”*

Çok boyutlu bir yapıya sahip olduğu varsayılan yoksulluk olgusu, birçok boyut açısından ele alınabilir. Sosyal dışlanma ve yaşam tatmini bu boyutlara örnek gösterilebilir. Ayrıca sosyal dışlanma ve yaşam tatmini yoksulluğun bir bileşeni olarak kabul edilen ve yoksulluk ölçümlerinde birer faktör olarak kullanılabilen iki olgudur.

Budak (2020) sosyal dışlanma ve yaşam tatmini özelinde yoksulluk ölçümü yapan bir yoksulluk algısı ölçeği geliştirmiştir. Daha spesifik bir noktadan yoksulluğu açıklamaya çalışan ölçek, yoksulluk algısına dair güvenilir ve geçerli sonuçlar vermektedir. Budak (2020) ve Padır (2020)’ın ölçeği, ölçmeyi amaçladığı ana tema olan yoksulluk algısı açısından benzeşiyor olsa da yoksulluğun ölçüm kriterleri açısından farklılaşmaktadır. Bu nedenle iki yoksulluk algısı ölçeği de aynı ölçüm referanslarına sahip değildir. Araştırmaya konu yoksulluk şiddeti ölçeği önerisi ise daha genel bir yoksulluk durumunu ölçme iddiasındadır.

Yun ve Weaver (2010) tarafından geliştirilen *“Yoksulluğa Yönelik Tutum Ölçeği”* 37 maddelik kısa form halindedir. Kanada’nın kırsal bölgesinde ikamet eden 319 üniversite öğrencisinin katılımcı olarak belirlendiği bu çalışmada, kesitsel tarama modelinden yararlanılmıştır. Yapılan analizler, ölçeğin kısa formunun 0,87 ile 0,89 arasında tutarlılık düzeyine sahip olduğunu göstermiştir. Bu değer sosyal bilimler açısından *“yüksek düzeyde iç tutarlılık”* olarak kabul edilmektedir. Sonuçlar, geliştirilen ölçeğin uygulanabilir bir yoksulluk tutum ölçeği olduğunu göstermektedir. Bu ölçeğin, öğrenci yoksulluğuna görece daha duyarlı olduğu belirtilmektedir. Diğer ölçeklere oranla daha nesnel bir noktadan yoksulluğu değerlendirmeye çalışan bu ölçeğin yapısı, tüketim yoksulluğunun kişi üzerindeki davranışsal sonuçlarını ele almaktadır. Tüketim yoksulluğunu referans alan ölçeğin, sadece öğrenciler üzerinde geliştirilmiş olması ise sınırlılıktır. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılabilecek araştırmalarda açıklayıcı

gücünün yüksek olması bekleniyor olsa da farklı örnekleme olasılığı tahmin edilmektedir.

Yun ve Weaver (2010)'ın ardından bir diğer genç yoksulluğu araştırması, Özdemir ve arkadaşları tarafından (2021) gerçekleştirilmiştir. Dört aşamalı bir yöntem ile geliştirilen genç yoksulluğu ölçeği, öğrencilik halinin kendine has yoksulluk durumlarını belirlemek amacıyla tasarlanmıştır. Ölçeği geliştirme çalışmaları; literatür taraması, mülakatlar, uzman geri bildirimleri ve faktör analizi kısımlarından oluşmuştur. Sakarya Üniversitesindeki öğrencilerin katılımcı olarak seçildiği araştırmada, yeterli örneklem sayısına ulaşılamamıştır. İkinci uygulama sırasında ise 221 kişiye ulaşılarak örneklem yeter sayısı sağlanmıştır. Açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, güvenilir ve geçerli bir ölçme aracına ulaşılmıştır. Çalışma sonucunda, 9 faktörlü 51 maddeden oluşan bir ölçek geliştirilmiştir.

Zaman yoksulluğu, yoksulluğun spesifik bir türüdür. Yoksulluğun hızla arttığı ve çalışan yoksulluğunun yaygın olduğu ülkelerde işgörenler, ücret gelirini arttırmak amacıyla fazla çalışma yapmaktadır. Bu durum, kişinin zaman yoksulluğu yaşamasına neden olmaktadır. Xingshan Zheng, Qi Zhang, Xinxin Li ve Bingqing Wu tarafından (2022) yılında gerçekleştirilen araştırma, zaman yoksulluğunu ölçmeyi hedefleyen bir ölçek geliştirme amacındadır. Tümevarımsal yöntem ile oluşturulan ölçek ifadeleri, güvenirlik ve geçerlilik analizlerine tabi tutulmuştur. Öz bildirime dayalı şekilde uygulanan “*Algılanan Zaman Yoksulluğu Ölçeği*”nin geliştirme ve uyarlama çalışması için dört farklı kültürel gruptan veri toplanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, ölçeğin psikometrik uygunluğu sağlanmıştır. Gelecekteki araştırmalar için kullanılabilir olduğu tespit edilmiştir. Yoksulluk olgusu içerisinde spesifik bir yoksulluk durumunu veya belirtisini ölçen bu ölçek, madde puanlarının toplanması ile zaman yoksulluk düzeyi puanı verebilmektedir. Yoksulluk şiddeti ölçeği, zaman yoksulluğu ölçeği ile karşılaştırılmaz. Zaman yoksulluğu yaşayan biri diğer birçok yoksulluk kriteri açısından yoksul olmayabilir (Örneğin; kişinin hiç zamanı olmayabilir ama satın alma gücü oldukça yüksek olabilir. Bu kişi zaman yoksulu olabilir ancak mutlak yoksul değildir) veya gerçek anlamda yoksul olan biri zaman yoksulluğundan muzdarip olmayabilir. (Örneğin kişinin işi veya uğraşı yoktur. İş olmadığı için ücret geliride yoktur. Bu kişi zaman yoksulu olmasa da mutlak yoksul olabilir)

Yavuzkanat tarafından (2013) yılında yoksulluğu iller bazında ölçmek amacı ile yoksulluk ölçeği geliştirme çalışması gerçekleştirilmiştir. Toplumsal kalkınma, gelir dağılımı ve yoksulluk olguları çerçevesinde bir araştırma gerçekleştiren Yavuzkanat (2013), yoksulluk riskini iller boyutunda ölçmeyi hedef almıştır. Literatür referans alınarak kurgulanan araştırma modeli Sıralı Lojistik Regresyon Analizi ile sınanmıştır. Yavuzkanat'ın araştırması alanyazında nadir rastlanan bir yöntem ile İllerin gelir yoksulluğunu, GSYİH açısından değerlendirmiş ve sonuçları bağımlı değişken olarak araştırmaya dahil etmiştir. Yoksulluk riski ile ilişkili olduğu varsayılan 22 kriter açısından yapılan değerlendirme sonucunda; Bayburt, Iğdır, Bartın, Ağrı, Ardahan ve Muş yoksulluk riskinin en fazla olduğu iller olarak belirlenmiştir. İllerin yoksulluk riski dereceleri ile yardım alan fayda sahibi sayısı arasında pozitif yönlü güçlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu ölçek yoksulluk olgusunu, daha makro bir bakış açısı ile değerlendirmeye çalışmaktadır. Yavuzkanat (2013) şehirlerin belirli kriterlerini referans alarak bir hesaplama yöntemi geliştirmiştir. Bu yöntem ile şehirlerin yoksulluk düzeyini tespit etmektedir. Yoksulluk şiddeti ölçeği ise kişilerin münferit olarak yoksulluk algılarını ve tutumlarını ölçmektedir.

Demografik Analiz Sonuçları ve Tartışılması

Araştırmanın bu kısmında, geliştirilen yoksulluk ölçeğinin demografik değişkenler açısından ne durumda olduğu analiz edilecektir. Ayrıca demografik bulgular literatürde halihazırda bulunan araştırmalar ile karşılaştırılacaktır.

Kadın yoksulluğu, gerçekleştirilen ölçek geliştirme çalışmasında bir faktör olarak ölçeğe dahil edilememiştir ancak cinsiyet gruplarının yoksulluk düzeyleri açısından farklılık analizlerine yer verilmiştir. Yoksulluğun olumsuz etkileri, genel popülasyona oranla dezavantajlı gruplarda daha şiddetli görülmektedir. Dezavantajlı gruplar arasında sayılan göçmenler, engelliler, çocuklar ve kadınlar şiddetli yoksulluk riski altındadır. Kadınların yoksulluk riski altında olmaları ve erkeklere göre yoksulluğu daha şiddetli şekilde tecrübe etmeleri, cinsiyetler arası yoksulluğun görünümünde farklılıklara neden olmaktadır.

Yoksulluğun çok boyutlu doğası ve geleneksel yoksulluk ölçme yöntemlerinin sınırlılıkları, kadın yoksulluğunu değerlendirmek noktasında kronik sorunlara neden olmaktadır. Kadınların ev içi emeğinin görünmezliği, kadınlara yönelik ücret ve emek ayrımcılığı, hane reisinin kadın olamaması gibi durumlar kadın yoksulluğunun ölçülmesi

konusundaki zorluklar arasında sayılabilir. Bunun yanında ekonomik koşullar, eğitim düzeyi, yaşam kalitesi, özerklik ve benlik saygısı gibi birçok soyut ve somut kavramın da kadın yoksulluğunun değerlendirilmesinde etkili olacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma kapsamında gerçekleştirilen cinsiyet gruplarının yoksulluk şiddeti analizi, kadınların erkeklere göre yoksulluk durumunu daha şiddetli şekilde deneyimlediklerini tespit etmiştir. Sonucun literatür ile uyduğu da söylenebilir. Kadın yoksulluğunun Türkiye açısından bir değerlendirmesini sunan Özsoy’a göre yoksul kadınlar; eğitim, istihdama katılım, hane içi ve dışı eşitsizlikler ve kadın düşmanlığı gibi durumlar nedeni ile yoksulluğa sürüklenmektedir (Özsoy, 2022: s. 66).

Kadın yoksulluğunu araştırma konusu haline getiren Demircioğlu, kadın ve erkeklerin maddi yoksunluk açısından birbirlerinden istatistiksel anlamlı şekilde farklı olduklarını tespit etmiştir. Bu farkın niteliği değerlendirildiğinde, kadınların ortalama maddi yoksunluk puanlarının erkeklere göre daha fazla olduğu ve kadınların daha fazla maddi yoksunluk durumu ile karşı karşıya kaldıkları söylenebilir (Demircioğlu, 2020: s. 34-35).

Kadın yoksulluğu, kültürel açıdan farklı görünüm ve özelliklere sahiptir. Buradan hareketle dünya genelinde varlığını ve şiddetini sürdürdüğü söylenebilir. Örneğin; Güneydoğu Asya ülkeleri (Afganistan, Bangladeş ve Pakistan) ile Türkiye’yi karşılaştıran Karabulut (2022), Türkiye’nin söz konusu ülkelere kadın yoksulluğu açısından daha iyi bir konumda olduğu belirtmiştir. Araştırmanın bulguları ışığında “*Türkiye’de kadın yoksulluğunu azaltmak adına yapılacak çalışmaların en başında kadınların ekonomik, sosyal ve siyasi statülerini güçlendirmek yer almaktadır.*” gibi öneriler getirilmiştir (Karabulut, 2022: s. 164-165). Afganistan, Bangladeş ve Pakistan gibi ülkelerin kültürel ve sosyolojik yapısı kadınların yapabilirlik durumlarına farklı şekilde etki etmektedir. Kadınların toplum içerisinde sözüm ona ikinci sınıf vatandaşlık durumunu kabul etmeleri, kendilerine dönük yoksulluk algılarını değiştirmektedir. Bu değişimin, algıladıkları yoksulluk şiddetinin düzeyini de farklılaştırması beklenmektedir.

Afganistan, Bangladeş ve Pakistan gibi ataerkil toplum yapılarının görece kuvvetli olduğu ülkelerde kadınların sosyal destekten yoksun olması beklendik bir durumdur. Türkiye’deki kadın yoksulluğunun sosyal destek olgusu ile olan ilişkisini belirlemek amacı ile Çam Kaya (2022) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Diyarbakır ilinde yaşayan 110 kadın katılımcı olarak seçilmiştir. Araştırmanın sonuçları; temel ihtiyaçlarını

karşılama, düzenli gelire sahip olma, eğitim hizmetlerine erişim, sosyal güvenceden ve sosyal destekten yoksun olma ve cinsiyet şiddetine hedef olma gibi olumsuz durumların kadın yoksulluğuna neden olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda bu durumların kadın yoksulluğunu derinleştirdiği sonucuna da varılmıştır (Çam Kaya, 2022). Bu sonuçlar ve yaygın görüş, kadınların yoksulluk açısından erkeklere göre daha yüksek risk altında yaşamlarını sürdürmek durumunda kaldıklarını göstermektedir. Bu riskin önemli belirleyicileri arasında, sosyal destekten yoksun olma durumu vardır. Sonuçlar ışığında, kadın yoksulluğunun etkisini arttıran veya azaltan değişkenlerin belirlenmesi uygun bir gelecek araştırma konusu olabilir.

Ataerkil toplum yapısı ve sosyal destekten yoksun olma ile ilgili bir diğer araştırma ise Endonezya'nın Pagaralam şehrinde gerçekleştirilmiştir. Kadın emeğini konu alan araştırmada, yoksulluğun yapısal değişkenleri ele alınmıştır. Nitel ve nicel araştırma yöntemlerini beraberce kullanan araştırma, kadın yoksulluğunu kapsamlı bir şekilde ele alarak var olan durumu tasvir etmeye çalışmıştır. (Waty ve Nurrisalia, 2020: s. 201). Waty ve Nurrisalia'nın (2020) ataerkil toplum yapısının kadın yoksulluğunda belirleyici bir rol oynadığını belirtmiştir. Kültürel bir arka planı olan ataerkil toplum yapısının, siyasi tercihlerden çocuk yetiştirme tutumlarına kadar birçok alanda etkili olduğu söylenebilir. Bu nedenle araştırmanın bulguları öngörülebilir ve literatür ile uyumludur.

Kadın yoksulluğu ile ilişkili sosyal dışlanmayı konu alan Soylu (2022)'nin araştırmasında, Ankara'nın Mamak ilçesinde ikamet eden kadınlar katılımcı olarak seçilmiştir. Kartopu örnekleme yöntemine göre seçilen 20 kadın ile mülakat süreci gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen saha çalışmasının sonucunda kadınların ancak sosyal yardımlarla geçimini sağlayabildiği, en önemli geçim kaynaklarının ise sosyal yardımlar olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca sosyal yardım alan kadınların yoksulluk durumlarını benimsedikleri sonucuna da ulaşılmıştır (Soylu, 2022). Ayrıca araştırma kapsamında kadınların, ailenin bir üyesi olarak veya çalışan bir kişi olarak sosyal yardıma ihtiyaç duyduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte kadın yoksulluğunun sosyal yardıma muhtaç bir durum olarak algılanması, insana yakışır bakış açısını içerisinde barındırmamaktadır. Sosyal yardımlar yolu ile geçimini sağlamak ne sürdürülebilir ne de insana yakışır bir durumdur. Kadınları sosyal yardımlara mecbur etmek, toplum içerisindeki güçsüz kadın imajını kuvvetlendirmektedir.

Büyükyörük ve Akca (2022) tarafından kadın yoksulluğunun nedenlerinin değerlendirildiği araştırmada, kadınların cinsiyetleri nedeni ile farklı ve öznel bir yoksulluk deneyimine sahip olduğu görülmektedir. Kadınların sözde bakım verme sorumluluğu ve ev içi ücretsiz emeği, onlar üzerinde mağdur edici bir etki bırakmaktadır. Bu çalışmada kadın yoksulluğunun; fiziksel, psikolojik ve sosyal bağlamda birçok olumsuz duruma sebebiyet verdiği veya verebileceği saptanmıştır (Büyükyörük ve Akca, 2022: s. 79).

Demografik analizlerde, evli veya bekar olmaktan çok evli olmanın veya bekar olmanın getirdiği sonuçları ile ilgilenilmektedir. Bu araştırma kapsamında gerçekleştirilen analizler de bu minvalde oluşturulmuştur. Medeni durumları açısından ele alınan katılımcıların farklılık testi analizleri, evli olan katılımcıların bekar olan katılımcılara oranla daha fazla yoksul olduklarını göstermiştir.

Yoksulluk çoğu demografik değişkeni etkilediği gibi medeni durum değişkenini de farklı şekillerde etkilemektedir. Dal (2013) tarafından gerçekleştirilen “*Türkiye’de Hanehalkı Yoksulluğunu Belirleyen Etmenler*” isimli araştırmanın betimsel analiz sonuçları; Türkiye’de erkeklere göre kadınların, kentli kesime oranla kırsal kesimde yaşayanların daha yoksul olduğu sonucuna varmıştır. Ayrıca eğitim düzeyi ile yoksulluk arasında negatif korelasyon tespit edilmiştir. Yoksul olanların medeni durumları açısından gerçekleştirilen analiz sonuçları ise evliler ile hiç evlenmemiş olanların daha fazla yoksul olduğunu saptamıştır. Bu bulgular kısmında gösterilen medeni durum sonuçları ile örtüşmektedir.

Evlilik veya evli olma durumu bir takım görev ve sorumlulukları yanında getiren sosyal bir statüdür. Evlilik gerçekleştiren kişi, birlikte olmanın veya çocuk sahibi olmanın sosyoekonomik gereksinimlerini karşılayabileceğini varsaymaktadır. Evlilik durumu, bir ikamet alanı olarak evi, ortak yaşamanın getirdiği ihtiyaçları ve gelecekte olması muhtemelen çocuğun gereksinimlerin sorumluluğunu içermektedir. Bu durum hem kadını hem de erkeği ekonomik açıdan daha kırılgan hale getirmektedir. Bir kişinin bekar veya evli olması, ücret gelirinde bir değişime neden olmamaktadır ancak evlilik, harcamaların artış göstereceği bir durumdur. Aksoy (2023) tarafından medeni durum değişkeni açısından gerçekleştirilen farklılık testleri sonucunda, evli katılımcıların bekar katılımcılara oranla yoksulluğu daha fazla hissettikleri saptanmıştır (Aksoy, 2023: s. 97-

98). Sonuç olarak var olan yoksulluğun derinleşmesi veya daha görünür hale gelmesi evlilik durumu ile ortaya çıkabilir.

Evcim ve diğerleri (2020) tarafından gerçekleştirilen yoksulluğun hanehalkı demografisi üzerindeki etkisi konulu araştırmada, evli olma durumuna ek olarak hiç evlenmemiş olma durumu da yoksulluk riski altında gösterilmiştir. Gerçekleştirilen farklılık analizi, yoksulların ağırlıklı olarak ya evli ya da hiç evlenmemiş kişiler olduğunu saptamıştır. Evlilik bazı durumlarda iki kişinin çalışmasını içerebildiği gibi evlenmemiş olma durumu bazen ebeveyn desteğinden yoksun olmayı içerebilir. Bu nedenle gelecek araştırmalarda evli olma veya olmama durumu üzerinde daha fazla betimleyici ifadenin katılımcılardan toplanması araştırmanın açıklayıcılık gücünü yükselteceği düşünülmektedir.

Çalışma, içerisinde eğitim formasyonunu içeren bir süreçtir. Kişi, işgücü piyasasında talep edilen kalifikasyonlara sahip olmak için eğitim alır ve işgücüne bu şekilde katılım sağlaması beklenir. İdeal durumu açıklayan bu tanımlama cümlesi, her ülke için aynı şekilde karşılık bulmamaktadır. Örneğin; Türkiye gibi ülkelerde işgücü piyasalarında talep edilen uzmanlaşmanın yok sayılması, eksik istihdama veya genç yoksulluğuna sebep olabilmektedir. İdeal durumda eğitim ile yoksulluk durumu arasında kişiler düzeyinde negatif korelasyon olması beklenir ancak ideal olmayan durumlarda bu korelasyon varlığı sürüyor olsa da korelasyonun kuvvetinin görece zayıf olması beklenmektedir.

Van (2022) tarafından gelir düzeyi ile mezuniyet durumu arasında yapılan analizin sonuçlarına göre; hanehalkı bireylerinin gelirini, yaş ve aldıkları eğitim pozitif yönde etkilemektedir. Bu sonuca ek olarak; analize dahil edilen hanehalkı mensubu kişilerin deneyimleri, gelir durumlarına pozitif şekilde yansımamaktadır. Eğitimin gelir düzeyi açısından kayda değer bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir (Van, 2022: s. 58).

Eğitim düzeyi, kişinin işgücü piyasasındaki yeri hakkında araştırmacılara bilgi vermektedir. Aksoy (2023) tarafından gerçekleştirilen araştırma “*yükseköğretim mezunu olan hanehalkı reisinin ise gelir ile açıklanan yoksulluğa etkisi, tüm kantil düzeylerinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı*” olduğu sonucuna varmıştır. Bu durum yükseköğretim eğitimi almış kişilerin, yoksulluğu görece daha sınırlı şekilde tecrübe ettiğini göstermektedir (Aksoy, 2023: s. 97-98). Zaman ile işgücü piyasasında kendine uygun bir iş bulma şansı edinen kişinin, uzmanlığı ölçüsünde istihdamda olup olmaması

ise başka bir araştırmanın konusudur. İstihdamda olma, ücret gelirine sahip olma durumu ile karakterizedir.

Eğitim düzeyi açısından gerçekleştirilen farklılık analizi sonuçları; okul mezuniyeti bulunmayan kişilerin, üniversite mezunu kişilere oranla daha fazla maddi yoksunluk yaşadığını göstermektedir (Demircioğlu, 2020: s. 34-35). Yakıcı Ayan ve Değirmenci (2021: s. 84)'ye göre ise hanehalkı sorumlusunun eğitim seviyesi ile yoksul olma riski arasında negatif ilişki vardır. Eğitim seviyesinin yükselmesi, yüksek ücretli bir iş anlamına gelmektedir. Bu sebeple kişilerin eğitiminin yükselmesinin, yoksulluk riskinin azalmasına sebep olması beklenmektedir. Eğitim seviyesi yüksek olan bireyler yüksek gelirlerine ilaveten gerek harcama, gerekse yatırım ve birikimlerinde daha rasyonel davranacağı varsayılabilir. Bu durumun sonucunda ise refah düzeylerini yükseltip yoksulluğa düşme olasılıkları azalabilir.

Yaş değişkeni, yoksulluk açısından iki farklı varsayıma sahiptir. Bunlardan ilki; aktif nüfus içerisinde olan kişilerin, emekli olarak bağımlı nüfusa geçmesi sonucunda gelirlerinde yaşadıkları azalmanın yoksulluk durumuna neden olabileceğidir. Bir diğer varsayım ise genç yoksulluğunu tanımlamaktadır. Bu araştırma kapsamında gerçekleştirilen analiz sonuçları genç olan katılımcıların yaşlı olan katılımcılara oranla daha yoksul bir durumda olduklarını göstermektedir. Yaş değişkeni açısından benzer sonuçlara ulaşan bir diğer çalışma ise Yakıcı Ayan ve Değirmenci (2021: s. 83) tarafından gerçekleştirilmiştir. Hanehalkı sorumlusu olan kişinin yaşı, gençten yaşlılığa doğru ilerledikçe yoksulluk olasılığı istatistiksel anlamlı şekilde azalmaktadır. Araştırmacılar bu durumun nedeni olarak artı değer birikimini göstermiştir. Hanehalkı sorumlusu kişinin gerçekleştirdiği yatırımlar ve ekstra gelir getirici uğraşlar, aile bütçesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca kişilerin hayat tecrübeleri ile birlikte yüksek verimlilik içeren tüketim alışkanlıkları edinmiş olmaları durumu da bu sonuca ulaşılmasına neden olmuş olabilir.

Evcim ve diğerleri (2020) tarafından gerçekleştirilen araştırmaya göre; Türkiye’de yoksulluğun en yoğun şekilde izlendiği 15-64 yaş arasıdır. Aktif nüfus aralığına da yakın olan bu yaş grubundaki yoksulluğu, ikinci olarak 0-14 yaş arasındaki çocuk yoksulluğu takip etmektedir. Türkiye özelinde analiz sonuçlarına yapılabilecek değerlendirme, çalışan yoksulluğunu referans almaktadır. Aktif nüfus içerisinde olan bu yaş aralığındaki kişiler, iş bulamayan veya iş bulsa dahi çalışarak yoksulluktan kurtulamayan kişilerdir. Bu

noktada kişinin çalışarak toplumsal bölüşümden daha fazla pay alamadığı durumlarda, yoksulluk döngüsü kırılmaz (Evcim vd., 2020: s. 1). Çalışma çağındaki kişiler arasında yoksulluğun fazla olması ise bu durumu kanıtlar niteliktedir.

ÖNERİLER

Öneriler başlığı altında gelecek araştırmacılara tavsiyelerde bulunulacaktır.

- Nitel araştırma öncesi, evrenin özelliklerinin belirlenmesi amacıyla kısıtlı bir sayı ile pilot çalışma yapılabilir.
- Yoksulluk türleri ayrı ayrı nitel araştırma konusu haline getirilerek uygulama yapılması, ölçeğin faktörleşmesinin kolaylaştıracağı varsayılabilir.
- Araştırmanın nitel uygulaması için örneklem seçilirken her yoksulluk türü için ayrı ayrı çalışma grupların oluşturulması, faktör yüklerinin olması gerektiği gibi dağılmasını sağlayabilir.
- Nitel uygulama öncesi kişilerin gelir yoksulluğun ölçüldüğü kısa bir değerlendirmenin yapılması, referans alınan katılımcıların yoksulluk durumunu tanımlamakta kolaylık sağlayabilir.
- Nicel araştırma uygulaması için seçilen örneklem grubu tabakalı örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmelidir. Tabakalı örnekleme yöntemi sayesinde evrenin bütün nitelikler örneklem grubunda temsil kabiliyeti kazanabilir.
- Ölçeğin açıklayıcı gücünün artırılması amacı ile ölçümler arası farklılık testlerinden yararlanılabilir. Bu sayede öntest ve sontest yapılabilir.
- Ölçek, kentli kişilerin yoksulluk durumları hakkında bir fikir vermektedir. Bu durum, araştırmanın örnekleminden ileri gelmektedir. Yeni geliştirme çalışmalarında uyarlanabilir bir ölçek çalışması ile demografik gruplar özelinde ölçüm yapan yoksulluk ölçeği geliştirilebilir.
- Araştırma özelinde göreceli ve mutlak yoksulluk faktörleşmemiştir. Bu duruma gelecek araştırmalarda dikkat ederek, göreceli yoksulluğun mutlak yoksulluk ile olan ilişkisi üzerinde çalışılmalıdır.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

- Adaman, Fikret, Çağlar Keyder (2006). Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma. İstanbul: Avrupa Komisyonu.
- Akçay, Sinan, Sultan Kiremitçi (2019). Türkiye’deki Ruh Sağlığı Hizmetlerinin Amartya Sen’in Yapabilirlik Yaklaşımı Çerçevesinde Değerlendirilmesi. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Aktan, Coşkun Can (2002). Yoksullukla Mücadele Stratejileri. Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayını.
- Aktan, Coşkun Can, İstiklal Yaşar Vural (2002). Yoksullukla Mücadele ve Negatif Gelir Vergisi Önerisi. Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları.
- Alcock, Pete (1997). Understanding poverty. London: Macmillan International Higher Education.
- Aypek, Nevzat, Ünsal Ban, Adnan Güzel vd (2009). Ekonomik Terimler Sözlüğü. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Bayındırlık ve İskân Bakanlığı (2009). Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar. Ankara: Kentleşme Şûrası Genel Sekreterliği.
- Beveridge, William (1942). Social Insurance and Allied Services. London: HMSO.
- Booth, Charles (1889). Labour and Life of the People in London. New York: Macmillan and Co.
- Buğra, Ayşe (2016). Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Buğra, Ayşe, Çağlar Keyder (2003). New Poverty and the Changing Welfare Regime of Turkey. Ankara: United Nations Development Programme.
- Buğra, Ayşe, Tolga Sınmazdenir (2007). Yoksullukla Mücadelede İnsani ve Etkin Bir Yöntem: Nakit Gelir Desteği.” İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cattell, Raymond (1978). Fixing the Number of Factors: The Most Practicable Psychometric Procedures. In: The Scientific Use of Factor Analysis in Behavioral and Life Sciences. Boston: Springer.
- Cerev, Gökçe, Bora Yenihan (2018). Yoksulluk Farklı Boyutlarıyla. Bursa: Dora Basım-Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Cerioli, Andrea, Sergio Zani (1990). A Fuzzy Approach to the Measurement of Poverty.

- In Income and Wealth Distribution, Inequality and Poverty: Proceedings of the Second International Conference on Income Distribution by Size: Generation, Distribution, Measurement and Applications. Pavia: Springer Verlag.
- Citro, Constance Forbes, Robert Theodore Michael (1995). Measuring Poverty: A New Approach. Washington: National Academy Press.
- Creswell, J. W. (1999). Mixed-Method Research: Introduction and Application. In Handbook Of Educational Policy (Pp. 455-472). Oxford: Academic Press.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2017). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches. London: Sage publications.
- Çokluk Ömay, Güçlü Şekercioğlu, Şener Büyüköztürk, (2012). Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları. Ankara: Pegem Akademi.
- DeVellis, Robert (2003) Scale Development Theory and Applications Second Edition. New York: SAGE Publications.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2001). Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara: DPT Yayınları.
- Field, Frank (1983). The Minimum Wage. London: Ashgate Publishing Limited.
- George, Henry (1935). Progress and Poverty. New York: Robert Schalkenbach Foundation.
- Giddens, Anthony (2005). Sosyoloji. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Gorsuch, Richard (1983). Factor analysis (2nd ed.). Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Hair Joseph, William Black, Ronald Tatham ve Rolph Anderson, (2010). Multivariate data analysis. New Jersey: Prentice Hall.
- Haughton, Jonathan, Shahidur Rahman Khandker (1992). Poverty Reduction Handbook. Washington: The World Bank.
- Haughton, Jonathan, Shahidur Rahman Khandker (2009). Handbook on Poverty and Inequality. Washington: The World Bank.
- Işık, Oğuz, Melih Pınarcıoğlu (2012). Nöbetleşe Yoksulluk: Gecekondulaşma ve Kent Yoksulları: Sultanbeyli Örneği. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karasar, Niyazi (2007). Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kesici, Mehmet Rauf (2013). Emek Piyasaları. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Kıray, Mübeccel (2005). Tüketim Normları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma, İstanbul: Bağlam Yayıncılık

- Klees, Rita, Joana Godinho, Mercy Lawson-Doe, Stephaine Abdulin (2016). Sanitation, Health, And Hygiene in World Bank: Rural Water Supply And Sanitation Projects. Washington: World Bank Group.
- Kline, Rex (2011). Principles and practice of structural equation modeling. New York: The Guilford Press.
- Koray, Meryem (2008). Sosyal Politika, Ankara: İmge Kitabevi.
- Lipton, Michael, Martin Ravallion (1993). Poverty and Policy. Washington: The World Bank.
- Nunnally, Jum (1978). Psychometric theory. New York: McGraw-Hill.
- Oksay, Serhan (2005). Kalkınmanın Finansmanı. İstanbul: Okumuş Adam Yayınları.
- Oktik, Nurgün (2008). Yoksulluk Olgusuna Kavramsal ve Kuramsal Yaklaşımlar. İzmir: Yakın Kitabevi Yayınları.
- Özdemir, Çağlar, Emel İslamoğlu (2017). Gelir Dağılımı ve Yoksulluk. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Platt, James (1884). Poverty. London: Simpkin, Marshall & Co.
- Rowntree, Benjamin Seebohm (1901). Poverty: A Study of Town Life. London: Macmillan.
- Sallan Gül, Songül (2002). Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelenin Sosyolojik Boyutları: Göreliden Mutlak Yoksulluğa. Ankara: TODAİE.
- Sastry, Shankar (2012). Introductory methods of numerical analysis. New Delhi: PHI Learning Pvt. Ltd..
- Schiller, Bradley (2004). The Economics of Poverty and Discrimination. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Selek Öz, Cihan, Yunus Yiğit (2019). Binyıl Kalkınma Hedeflerinden Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Türkiye’de Yoksulluğun Analizi. İstanbul: Sakarya Yayıncılık.
- Sen, Amartya (1992). Inequality Re-examined. Oxford: Clarendon Press.
- Sen, Amartya (1999). Development as Freedom. New York: Alfred A. Knopf.
- Sen, Amartya (2009). The Idea of Justice. Cambridge: Harvard University Press.
- Sen, Amartya, James Foster (1997). On Economic Inequality. Oxford: Oxford University Press.
- Serter, Nur (1994). Devlet Görevlerindeki Gelişmelerin Sonucu Olarak Sosyal Devlet. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Seyyar, Ali (2003). Sosyal Siyaset Açısından Yoksulluğa Karşı Mücadele. İstanbul:

- Deniz Feneri Yayınları.
- Smith, Adam (1976). *An Inquiry Into The Nature and Causes of The Wealth Of Nations*. Oxford: Clarendon Press.
- Şengül, Tarık (2002). 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 26. Kolokiyumu Bildiri Kitabı; Yoksulluk Kent Yoksulluğu ve Planlama. Ankara: Ümit Matbaacılık
- Şenkal, Abdulkadir (2005). *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika*. İstanbul: Alfa Yayınları
- Şenkal, Abdulkadir (2021). *Yoksulluğun Politik Ekonomisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Şenses, Fikret (2001). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk: Kavramlar, Nedenler, Politikalar ve Temel Eğilimler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tabachnick Barbara, Linda Fidell, (2007). *Experimental designs using ANOVA* Belmont: Thomson/Brooks/Cole.
- Tesch, R. (2013). *Qualitative Research: Analysis Types And Software*. Routledge.
- Todaro, Michael Paul (1989). *Economic Development In The Third World*. London: Longman.
- Townsend, Peter (1979). *Poverty in The United Kingdom: A Survey of Household Resources and Standards of Living*. California: University of California Press.
- Ul Haq, Mahbub (1995). *Reflections on Human Development*. America: Oxford University.
- United Nations (2015). *The Millennium Development Goals Report*. New York: Oxford University Press.
- United Nations Development Programme (1990). *Human Development Report 1990*. New York: Oxford University Press.
- United Nations Development Programme (2001). *Measuring Turkey's Human Development Performance, Turkey*. Ankara: Dumat Matbaası.
- United Nations Development Programme (2005). *Human Development Report 2005: International Cooperation At A Crossroads: Aid, trade and security in an unequal world*. New York: United Nations Development Programme.
- Watts, Harold (1968). *An Economic Definition of Poverty*. New York: Basic Books.
- World Bank (1990). *World Development Report 1990: Poverty*. Oxford: Oxford University Press.
- World Bank (2005). *World Development Indicators 2005*. Washington: The World Bank.
- World Bank (2020). *Monitoring Global Poverty*. Washington: World Bank Group.

Yazıcıoğlu, Yahşi, Samiye Erdoğan (2004). SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Detay Yayıncılık.

Zabcı, Filiz Çulha (2017). Dünya Bankası: Yanılsamalar ve Gerçekler. İstanbul: Yordam Kitap.

2. Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

Abul Naga, Ramses, Enrico Bolzani (2006). “Poverty and Permanent Income: A Methodology For Cross-Section Data.” *Annales D'économie Et De Statistique*, 81, 195-223.

Açıkgöz, Reşat, Ömer Şükrü Yusufoğlu (2012). “Türkiye’de Yoksulluk Olgusu ve Toplumsal Yansımaları.” *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 76-117.

Adams Jr, Richard, John Page (2005). “Do International Migration and Remittances Reduce Poverty In Developing Countries?” *World development*, 33(10), 1645-1669.

Ak, Muammer (2016). “Toplumsal Bir Olgu Olarak Yoksulluk.” *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (54), 296-306.

Aktan, Coşkun Can, Hüseyin Şen (2001). “Ekonomik Kriz: Nedenler ve Çözüm Önerileri.” *Yeni Türkiye Dergisi*, 2(42), 1225-1230.

Altay, Asuman. (2005). “Yoksulluk Sadece Devletin Sorunu Mu? Kamu Harcamaları Açısından Bir Değerlendirme.” *Sosyoekonomi*, 2(2), 155-178.

Arie Kapteyn, Peter Kooreman, Rob Willemse (1988). “Some Metodological Issues of Subjective Poverty Definitions.” *The Journal of Human Resources*, 23(2), 226-230.

Arpacıoğlu Özdemir, Özge, İbrahim Halil Oğuz (2018). “Sürdürülebilir Kalkınma Perspektifinden Yoksulluk Olgusu.” *Journal of International Social Research*, 11(55), 769-781.

Arpacıoğlu, Özge, Metin Yıldırım (2011). “Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi.” *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 60-76.

Aslan, Gürdal (2020). “Gender Poverty Gap in Turkey.” *Force: Focus on Research in Contemporary Economics*, 1(2), 85-102.

Atatanır Hicran, Kazım Karataş, (2019). “Yoksulluğa hak temelli yaklaşım.” *İnsan ve İnsan*, 6(21), 453-475.

- Ateş, Serhat (2022). “Türkiye’de Bebek Ölümlerinin Nedensellik Analizi Üzerine Bir Uygulama.” NEÜ Press, 2(2), 82-96.
- Atkinson, Anthony Barnes, Francois Bourguignon (2001). “Poverty and Inclusion From a World Perspective.” *Revue d'Economie du Developpement* 100(2) 179-192.
- Atuk, Oğuz, M.Utku Ozmen, Necati Tekatlı (2011). “Çekirdek Enflasyon Göstergelerinin Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme” (No. 1101). Research and Monetary Policy Department, Central Bank of the Republic of Turkey.
- Ayan, Tuba Yakıcı, Nurdan Değirmenci (2021). “Hanehalkı sorumlusu ve yoksulluk: probit model.” *Journal of Management and Economics Research*, 19(1), 77-87.
- Aydemir, Cahit, Emel Işıklı Iştar, Gamze Özmen (2019). “Türkiye’de Mülteci Sorununun Yoksulluk ve Refah Seviyesine Etkisi”. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 52-63.
- Aydın Atilla, (2015). “Türkiye’de bölgelere göre yoksulluk oranlarının sorgulayıcı veri çözümlemesi teknikleri ile analizi.” *Econharran*, 5(7), 184-220.
- Aydın, Kemal (2019). “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Yoksulluk Riski ve Sosyal Dışlanma.” *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(38), 12-31.
- Aykin, Faruk, Egemen İpek (2021). “Eşdeğerlik Ölçeği Seçimine Göre Yoksulluk Göstergelerinin Analizi: Türkiye Uygulaması.” *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 17(2), 279-296.
- Bademci, Vahit (2006). “Tartışmayı Sonlandırmak: Cronbach'ın Alfa Katsayısı, İki Değerli [0, 1] Ölçümlenmiş Maddeler İle Kullanılabilir.” *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13), 438-446.
- Bakırtaş, İbrahim, Ali Tekinşen (2004). “Dünya Savaşları ve Büyük Buhran Arasındaki Etkileşimin Ekonomi Politikası”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (12), 83-100.
- Balcı İzgi, Berna, Ebubekir Alyu (2018). “Yoksulluk ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği: OECD ve AB Ülkeleri Panel Veri Analizi.” *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 17(3), 988-996.
- Baulch, Bob (1996). “Neglected Trade-Offs in Poverty Measurement”, *IDS Bulletin*, 27 (1), s. 36-42.
- Bayrakdar, Seda (2020). “Bütün Yönleri ile Yoksulluğun Görünümü: Türkiye.” *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (36), 94-120.
- Belhadj, Bisma (2012). “New Weighting Scheme for the Dimensions in Multidimensional Poverty Indices.” *Economics Letters*, 116(3), 304-307.

- Beyazıt, Eylem (2020). “Sosyal Politika, Yoksulluk ve Kent Yoksulluğu.” *OPUS International Journal of Society Researches*, 16(30), 2966-2993.
- Blesh, Jennifer, Lesli Hoey, Andrew Jones vd (2019). “Development Pathways Toward Zero Hunger”. *World Development*, 118, 1-14.
- Boateng, G. O., Neilands, T. B., Frongillo, E. A., Melgar-Quinonez, H. R., & Young, S. L. (2018). Best practices for developing and validating scales for health, social, and behavioral research: a primer. *Frontiers in public health*, 6, 149.
- Boratav, Korkut (2012). “Yoksulluk, Bölüşüm, Kriz: Bazı Eleştirel Düşünceler.” *Mülkiye Dergisi*, 36(4), 9-17.
- Bozma, Gürkan, Kübra Akdaş, Ahmet Güney (2020). “Enflasyon ve İşsizliğin Yoksulluk Üzerindeki Etkisi: Türkiye Düzey-1 Bölgeleri Örneği.” *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(22), 973-996.
- Braun Virginia, Victoria Clarke, (2019). “Reflecting on reflexive thematic analysis.” *Qualitative research in sport, exercise and health*, 11(4), 589-597.
- Buz, Sema, Edip Aygüler (2017). “Amartya Sen'in Kapasite-Yapabilirlik Yaklaşımı Bağlamında Türkiye'de Yoksulluk Durumu.” *International Journal of Academic Value Studies*, 3(15), 177-189.
- Büyükyörük Nurvet. Ümit Akca (2022). “Analysis of women's poverty experiences with grounded theory approach.” *Turkish Journal of Health Science and Life*, 5(2), 72-80.
- Can, Yücel (2017). “Yoksulluk, Yerel ve Küresel Eşitsizlikler.” *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(63), 1111-1126.
- Carnegie, Andrew (1891). “The Advantages of Poverty.” *The Nineteenth century and after: a monthly review*, 29(169), 367-385.
- Ceroni Carlotta Berti, (2001). “Poverty traps and human capital accumulation.” *Economica*, 68(270), 203-219.
- Chen, Shaohua, Martin Ravallion (2004). “How Have The World’s Poorest Fared Since The Early 1980s?.” *The World Bank Research Observer*, 19(2), 141-169.
- Coşkun, Selim, Münir Tireli (2010). “Dünya Bankası ve UNDP’nin Küreselleşme-Yoksulluk İlişkisine Yönelik Yaklaşımları.” *Yardım ve Dayanışma Dergisi*, 1(1), 41-55.
- Çalışkan, Şadan (2007). “Eğitim-İşsizlik ve Yoksulluk İlişkisi.” *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 7(13), 284-308.
- Çalışkan, Şadan (2010). “Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk.” *In Journal of Social*

- Policy Conferences, 2(59), 89-132.
- Çelik, Aziz (2022). "Asgari Ücret Tuzağı." *Mülkiye Dergisi*, 46(1), 297-304.
- Çelik, Kemal, İstiklal Yaşar Vural, Güner Tuncer (2017). "Dünya'da ve Türkiye'de Yoksulluğun Genel Görünümü: 2002 Sonrası Döneme İlişkin Bir İnceleme." *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 41-79.
- Çimen, Adnan (2012). "Sayım, Kayıt Düzeni ve Teşkilatlanma Açısından Osmanlıda Nüfus Hizmetleri." *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(3), 183-216.
- Danış, Mehmet Zafer, (2009). "Türkiye’de yaşlı nüfusun yalnızlık ve yoksulluk durumları ve sosyal hizmet uygulamaları açısından bazı çıkarımlar." *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 67-84.
- Daşkiran, Filiz, Hatice Hicret Özkoç (2019). "Türkiye’deki Hanehalkının Tatil Harcama Yapısının İncelenmesi: Tobit Model." *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(71), 1051-1065.
- Dawson, Philip John (1997). "On Testing Kuznets’ Economic Growth Hypothesis." *Applied Economics Letters*, 4(7), 409-410.
- Demirtürk, Rabia Burcu, Nebahat Bozkuş, Ahu Cephe vd (2011). "Yoksulluk Düzeyinin Modellenmesi Üzerine Bir Araştırma." *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 14(1), 29-67.
- Deniz, Müjgan Hacıoğlu, Elif Haykır Hobikoğlu (2012). "Cinsiyete Göre Gelişme Endeksi Çerçevesinde Kadın İstihdamının Ekonomik Değerlendirmesi: Türkiye Örneği". *Almata: Turan University Press*, 1b(1) 11-13.
- Doğan, Ebul Muhsin, Halim Tatlı (2014). "İnsani Gelişme ve Yoksulluk Bağlamında Türkiye’nin Dünyadaki Yeri." *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 28(1), 99-124.
- Ensari, Sıddık (2010). "TÜİK’in Yoksulluk Analizleri Üzerine." *Maliye ve Finans Yazıları*, 1(87), 9-15.
- Erdoğdu, Seyhan (2014). "Türkiye’de Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararlarında İşçi ve İşveren Temsilcilerinin Yaklaşımları (1969-2013)." *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 16(2), 1-37.
- Erdut, Tijan (2005). "İşgücü Piyasasında Enformelleşme ve Kadın İşgücü." *Çalışma ve Toplum*, 3(6), 11-49.
- Es, Muharrem, Tuncay Güloğlu (2004). "Bilgi Toplumuna Geçişte Kentlileşme ve

- Kentsel Yoksulluk: İstanbul Örneği.” Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(8), 79-93.
- Eşkinat, Rana (2016). “Binyıl Kalkınma Hedeflerinden Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine.” Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 3(2), 267-282.
- Evcim, Nurgül, Sevcan Güneş, Hacer Simay Karaalp Orhan (2019). “Yoksulluk ve Ekonomik Göstergeler Arasındaki İlişki: Mena Bölgesi Analizi.” Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (36), 291-310.
- Evcim, Nurgül, Sevcan Güneş, Hacer Simay Karaalp Orhan, (2020). “Türkiye’de Hanehalkı Göreli Yoksulluğunu Etkileyen Faktörler: Lojistik Regresyon Analizi.” Sosyoekonomi, 28(43), 11-32.
- Everitt Brain, (1975). “Multivariate analysis: The need for data, and other problems.” British Journal of Psychiatry, 126, 237-240.
- Fırat, Muhammet, Süleyman İlhan (2019). “Çingenelerde Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma: Malatya Örneği.” Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(3), 265-277.
- Foster, James, Joel Greer, Erik Thorbecke (1984). “A Class of Decomposable Poverty Measures.” Econometrica: Journal of The Econometric Society, 52(3), 761-766.
- Foster, James, Joel Greer, Erik Thorbecke (2010). “The Foster–Greer–Thorbecke (FGT) Poverty Measures: 25 Years Later.” The Journal of Economic Inequality, 8, 491-524.
- Fukuda-Parr, Sakiko, Joshua Greenstein (2012). “Monitoring State Performance: South Africa's Scores on the Social and Economic Rights Fulfilment Index.” Economic and Social Rights in South Africa, 13(2), 3-6.
- Gerşil, Gülşen (2015). “Küresel Boyutta Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu.” Journal of Management & Economics, 22(1), 159-181.
- Goedhart, Theo, Victor Halberstadt, Arie Kapteyn, Bernard Van Praag (1977). “The Poverty Line: Concept and Measurement.” Journal of Human Resources, 12(4), 503-520.
- Görün, Mustafa, İsmail Elagöz. (2007). Kentsel Yoksulluk: Sivil Toplum ve Yerel Yönetim İşbirliği. Yeni Toplumsal Yapılanmalar, Geçişler, Kesişmeler, Sapmalar. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi 147-156.
- Göker, Zeliha, Kutlu Dane (2013). “Tam İstihdamın Sağlanmasında Maliye Politikasının Rolü ve Postkeynesyen Çözüm Önerileri.” Akdeniz İİBF Dergisi, 13(26), 103-119.
- Görmüş, Ayhan. (2019). “Türkiye’de Zamana Dayalı Eksik İstihdamın Karakteristiği:

- Hanehalkı İşgücü Anketlerinden Bulgular.” Sosyoekonomi, 27(40), 67-90.
- Gündoğan, Naci (2003). Yoksullukla Mücadelede İstihdam Politikalarının Rolü ve Önemi, Yoksulluk, İstanbul: Deniz Feneri Yayınları,
- Gündoğan, Naci (2008). “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele.” Ankara Sanayi Odası, Ocak 2008, 42-56.
- Gürlük, Serkan, Özlem Turan (2008). “Dünya Gıda Krizi: Nedenleri ve Etkileri.” Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 22(1), 63-74.
- Gürses, Didem (2007). “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları.” Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(1), 59-74.
- Gürses, Didem. (2009). “İnsani Gelişme ve Türkiye.” Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(21), 339-350.
- Hickel, Jason (2016). “The true extent of global poverty and hunger: questioning the good news narrative of the Millennium Development Goals.” Third World Quarterly, 37(5), 749-767.
- Hinkin Timothy, (1998). “A brief tutorial on development of measures for use in survey questionnaires.” Organizational Research Methods. 1(1), 104-121.
- Işığçok, Erkan (1998). “Türkiye’de Gelir Dağılımı ve 1987-1994 Gelir Dağılımı Araştırmalarının Karşılaştırmalı Bir Analizi.” Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 16(1), 6-18.
- İnsel, Ahmet (2000). “Özgürlük Etiği Karşısında İktisat Kuramı: Amartya Sen’in Etik İktisat Önerisi.” Toplum ve Bilim, 86, 7-21.
- İnsel, Ahmet (2001). “İki Yoksulluk Tanımı ve Bir Öneri.” Toplum ve Bilim, 89, 62-72.
- Jackson, Ronald, Darlene Drummond, Sakile Camara (2007).” What Is Qualitative Research?.” Qualitative Research Reports in Communication, 8(1), 21-28.
- Kabaş, Tolga (2007). “Yoksulluğun Çok Boyutlu Olarak Ölçülmesi ve Ülkeler Arasında Yoksulluk Sıralamalarının Yapılması.” Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16(1), 375-394.
- Kabaş, Tolga (2010). “Türkiye’de En Yoksul % 20’nin Yoksulluk Profili, Gelir Dağılımı ve Tüketim Harcaması.” Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19(2), 192-218.
- Kakwani, Nanak (1993). “Statistical Inference in the Measurement of Poverty.” The Review of Economics and Statistics, 75(4), 632-639.
- Kan, Arzu, Cennet Oğuz (2016). “Türkiye’de Yoksulluk ve Ölçüm Yöntemleri.” 21. Yüzyılda Fen ve Teknik, 1(5), 19-28.

- Kapsalis, Constantine (1981). "Poverty Lines: An Alternative Method of Estimation." *The Journal of Human Resources*, 23(2), 477-480.
- Karadeniz, Oğuz, Nagihan Durusoy Öztepe (2013). "Türkiye’de Yaşlı Yoksulluğu." *Çalışma ve Toplum*, 3(38), 77-102.
- Karakaş Mehmet, (2010). "Küresel yoksulluğun öteki yüzü: yeni yoksulluk ve sosyal dışlanma." *Afyon Kocatepe University Journal of Social Sciences*, 12(2), 1-16.
- Karakaş, Mehmet (2006). "Yeni Yoksulluk Bağlamında Sosyal Kimlik ve Tüketimde Eşitsizlik." *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 1-16.
- Karakaya, Handan (2020). "Kadın Yoksulluğu ve Kadın Yoksulluğunu Besleyen Unsurlar." *Turkish Studies*, 15(1), 307-325.
- Karakoç, Fatma Yeşim, Levent Dönmez (2014). "Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Temel İlkeler." *Tıp Eğitimi Dünyası*, 13(40), 39-49.
- Karayılmazlar, Ekrem (2006). "Küreselleşme Sürecinde Yoksulluk ve Eğitim." *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(2), 205-225.
- Kart, Elife, Harun Öngör (2023). "Çalışan Kadın Yoksullar ve Yoksulluğuna Dair." *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 22(1), 12-29.
- Kartal, Ahmet, Mehmet Zambak (2020). "Kadın Yoksulluğunun Çok Boyutlu Analizi: Antalya Alt Bölgesi Örneği." *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (41), 294-315.
- Kartal, Nazım, Yılmaz Demirhan (2014). "Türkiye’de Kentsel Yoksulluğun Kırsal Nedenleri ve Çözüm Önerileri Üzerine." *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15(2), 135-154.
- Kaştan, Yüksel (2006). "Cumhuriyet Döneminde Nüfus Hareketlerinin Fonksiyonu." *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 65-76.
- Kaypak Şafak (Nisan 2013) *Sosyal Adalet İçin İnsan Hakları: Sosyal Haklar Konferansı Bildiriler Kitabı*, Ankara: TODAİE 261-282
- Köroğlu, İrem Savcı (2022). "Yeni Yoksulluk Türleri ve Sosyal Dışlanma." 19 Mayıs *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 100-116.
- Kulaksız, Yahya (2014). "Yoksulluk Bağlamında Çocuk İşgücü." *ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi*, 2(3), 91-111.
- Kurnaz, Şebnem Avşar (2007). "Çocuk Yoksulluğu". *Aile ve Toplum Dergisi*, 9(3), 47-55.
- Kuznets, Simon (1955). "Economic Growth and Income Inequality." *The American*

- Economic Review, 45(1), 1-28.
- Kümbetoğlu Belkis,. (2002). Afetler Sonrası Kadınlar ve Yoksulluk. İstanbul: Türkiye İnsan Hakları Hareketi Konferansı, 129-142.
- Likert, Rensis (1932). "A Technique For The Measurement of Attitudes." Archives of Psychology, 22(140), 1-55.
- Macit, Mustafa (2014). "Yoksulluk, İnsan Onuru ve Din." Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (41), 102-116.
- Martinez, Lina, John Rennie Short (2021). "The Pandemic City: Urban Issues in the Time of Covid-19." Sustainability, 13(6), 32-95.
- Medeiros, Marcelo, Joana Costa (2008). "Is There A Feminization of Poverty in Latin America?." World Development, 36(1), 115-127.
- Memiş, Hasan (2014). "Küreselleşme ve Yoksulluk İlişkisi. Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 5(1), 144-161.
- Mermer, Bilgehan, Ceyda Şataf, Nilüfer Negiz (2016). "Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Anlayışı: Denizli Büyükşehir Belediyesi Örneği." Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21(4), 1299-1322.
- Metin Banu. (2013). "Yoksullukla mücadelede insan hakları açısından bakmak: Amartya Sen’in kapasite." Journal of Yaşar University, 9(36), 6261-6380.
- Niray, Nasır (2005). "Yoksulluk ve Şiddet Geriliminde İnsan Hakları." Öneri Dergisi, 6(23), 283-293.
- Özcan, Abdulvahab (2018). "Denizli’de Mutlak Yoksulluk Sınırının Belirlenmesi ve Yoksullukla Mücadele." Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 31(1), 1-14.
- Özcan, Süleyman Emre (2016). "Yoksulluk Göstergesi Olarak Hoşnutsuzluk Endeksi, Türkiye İçin Bir Deneme." Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 48, 294-313.
- Özdemir, Mustafa Çağlar, Yılmaz Özkan, Ekrem Erdoğan, Hilal Kışioğlu, Ferdağ Akın. (2021). "Üniversite öğrencileri için çok boyutlu yoksulluk tespit ölçeği önerisi." Journal of Management and Economics Research, 19(4), 292-311.
- Öztürk, İlhan (2006). "Dünya Bankası Politikaları." Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(1), 36-55.
- Öztürk, Şinasi (2008). "Kırsal Yoksulluk ve Neo-Liberal Ekonomi Politikaları." Journal of International Social Research, 1(5), 605-634.
- Parlakkaya, Raif, Suna Akten Çürük (2015). "Bir Yoksullukla Mücadele Aracı Olarak

- İslami Mikrofinans ve Türkiye’de Uygulanabilirliği.” *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 1(2), 61-86.
- Pearce, Diane (1978). “The Feminization of Poverty: Women, Work, And Welfare.” *Urban and Social Change Review*, (11)12, 14-26.
- Peşkircioğlu, Nurettin (2016). “2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri: Küresel Verimlilik Hareketine Doğru.” *Anahtar Dergisi*, 22(335), 4-9.
- Ravallion, Martin (1996). “Issues in Measuring and Modelling Poverty.” *The Economic Journal*, 106(438), 1328-1343.
- Ravallion, Martin, Gaurav Datt, Dominique Van de Walle (1991). “Quantifying absolute poverty in the developing world.” *Review Of Income And Wealth*, 37(4), 345-361.
- Ravallion, Martin. (1994). “Measuring Social Welfare With and Without Poverty Lines.” *The American Economic Review*, 84(2), 359-364.
- Ravallion, Martin. (2011). “On Multidimensional Indices of Poverty.” *The Journal of Economic Inequality*, 9(2), 235-248.
- Sallan Gül, Songül (2000). “Yeni Sağ Sosyal Güvenlik Anlayışının Tarihsel Bağlantıları: İngiltere ve Türkiye Örnekleri.” *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 40(3-4), 51-66.
- Sapancalı, Faruk (2001). “Yeni Dünya Düzeni ve Küresel Yoksulluk.” *Dokuz Eylül Üniversitesi*, 3(2), 115-140.
- Sarı, Hatice Kübra (2021). “Yaşlılık ve Sosyal Hizmet İlişkisi Bağlamında Yaşlılık ve Yoksulluk.” *Journal of Social Sciences and Humanities*, 5(1), 159-167.
- Sarıkoca, Erem, Yılmaz Daşlı (2016). “Yoksulluğun Dünyada ve Türkiye’de Seyri.” *Journal Of International Social Research*, 9(43), 1298-1309.
- Seker, Fahri, Murat Çetin (2012). “Faydacı Refah Ekonomisi: Amartya Sen’in Eleştirisi.” *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12(24), 277-304.
- Sen, Amartya (1976). “Poverty: An Ordinal Approach to Measurement.” *The Econometric Society*, 44(2), 219-231.
- Sen, Amartya (1979). “Utilitarianism and welfarism.” *The Journal of Philosophy*, 76(9), 463-489.
- Sen, Amartya (1983). “Economics and the Family.” *Asian Development Review*, 1(2), 14-26.
- Sigeze, Çiler, Seda Şengül (2018). “Türkiye’de Yoksulluğun Rassal Etkiler Multinomial

- Logit Model ile İncelenmesi.” Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20(4), 503-521.
- Stebbins, R. A. (2001). *Exploratory research in the social sciences* (Vol. 48). Sage.
- Şan, Mustafa Kemal, Meryem Küçük (2018). “Kentsel Yoksulluk, Göç ve Yoksulluğun Mekânsal Yoğunlaşması-Ayrışması.” *Göç Dergisi*, 5(2), 185-204.
- Şeker, Aziz (2020). “Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin İrrasyonelliği ve Kamusal Alandaki Yansımaları.” *Current Research in Social Sciences*, 6(2), 92-102.
- Şen, Mustafa (2014). “Türkiye’de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi.” *Çalışma ve Toplum*, 1(40), 231-256.
- Şenkal, Abdulkadir, Mahmut Doğan (2012). “Sosyal Politika ve Sosyal Haklar; Vatandaşlık Haklarının Yeniden Kavramsallaştırılması Arayışı.” *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(17), 63-80.
- Tarı Recep, Şadan Çalışkan, (2005). “Kocaeli ilinde tüketimin gelir hipotezlerinin analizi.” *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(2), 1-17.
- Taş, Yunus, Selami Özcan (2012). “Türkiye’de ve Dünya’da Yoksulluk Üzerine Bir Araştırma.” *Almata: Turan University Press*. 423-430.
- Taylor, S. J., Bogdan, R., & DeVault, M. (2015). *Introduction to qualitative research methods: A guidebook and resource*. John Wiley & Sons.
- Tayyar, Ayşegül, Birol Çetin (2013). “Liberal İktisadi Düşüncede Devlet.” *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(1), 107-120.
- Telsaç, Özlem Yüksek, Cüneyt Telsaç (2022). “Göç Nedeniyle Oluşan Temel Eğitim Sorunları.” *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, 5(3), 113-122.
- Temiz Hasan Ejder, (2008). “Dünyada kronik yoksulluk ve önleme stratejileri.” *Çalışma ve Toplum*, 2(17), 61-100.
- Tezcan, Mehmet (1994). “Ülkemizde Göç ve Eğitim Sorunları.” *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, (27)1. 61-67.
- Tıraş, Hacı Hayrettin, Hüseyin Ağır (2018). “OECD Ülkelerinde Sağlık Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Panel Nedensellik Analizleri.” *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 13-29.
- Topuz, Seher Gülşah, Kemal Yıldırım (2017). “Gelir Eşitsizliğinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi.” *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(3), 57-72.
- Tsui, Kai-yuen (2002). “Multidimensional Poverty Indices.” *Social Choice and Welfare*, 19(1), 69-93.
- Tunalı, İnsan (2009). “TÜİK Hanehalkı İşgücü Anketlerinde 2000-2002 Dönemi

- Kayıpranma Örüntülerinin Analizi.” ODTÜ Gelişme Dergisi, 36, 217-252.
- Tümtaş, Mim Sertaç, Cem Ergun (2014). “Göç ve Yoksulluk Kısılcacında Yıkılan Bir Kent: Van.” Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 5(2), 1-23.
- Türk, Tuğba, Hidayet Ünlü (2016). “Yoksullukla Mücadele Politikaları: 2000 Sonrası Türkiye Örneği.” Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 7(14), 92-104.
- Ünlü, Atilla (2020). “Türkiye’nin Dezavantajlı Bölgelerinde Yoksulluk Olgusu.” The Journal of Social Science, 4(7), 394-405.
- Wang, Xia, Shaoqi Hai, Peiru Cai (2022). “Urban–Rural Disparity of Child Poverty in China: Spatio-Temporal Changes and Influencing Factors.” Journal of Rural Studies, (91), 170-183.
- Xingshan Zheng, Qi Zhang, Xinxin Li, Bingqing Wu (2022). “Being busy, feeling poor: The scale development and validation of perceived time poverty.” International Journal of Selection and Assessment, 30(4), 596-613.
- Yalçın, Mustafa (2020). “Türkiye Konut Satış İstatistiklerinin CBS Tabanlı Analizleri.” Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi, 20(3), 448-455.
- Yanar, Rüstem, Ahmet Şahbaz (2013). “Gelişmekte Olan Ülkelerde Küreselleşmenin Yoksulluk ve Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkileri.” Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 8(3), 55-74.
- Yaprak, Şenol (2009). “Ekonomik Krizlerin İstihdama Yansıması.” *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 1(2), 55-64.
- Yaşa, A. Gökhan (2018). “Liberal Bir Perspektiften Sosyal Refah Devleti.” Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi, 2(2), 146-164.
- Yaşlıoğlu Murat, (2017). “Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: Keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması.” İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 46, 74-85.
- Yıldırım Aykurt, Aylin (2020). “21. Yüzyıl’da Sosyal Sorunlar ve Dezavantajlı Gruplar.” Journal Of Awareness, 5(3), 427-448.
- Yıldırım, Arzu (2019). “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele.” İktisadi ve İdari Yaklaşımlar Dergisi, 1(1), 15-33.
- Yolvermez, Bahar (2020). “Türkiye’de Asgari Ücret Sorunlarına İlişkin Bir Değerlendirme.” Çalışma ve Toplum, 4(67), 2441-2462.
- Yun, Sung Hyun, Robert Weaver (2010). “Development and validation of a short form of the attitude toward poverty scale.” Advances in Social Work, 11(2), 174-187.

- Yusufoğlu, Ömer, Zahir Kızmaz (2016). “Parçalanmış Ailelerde Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma: Elazığ Örneği.” *Social Sciences*, 11(1), 27-40.
- Yücel Yelda, Özge İzdeş, (2017). “Gelişmekte olan Ülkelerde “İnsana Yakışır İş” i Ölçmek: Türkiye için Öneriler.” *Ekonomik Yaklaşım*, 28(104), 1-37.
- Yüceol, Hüseyin Mualla (2005). “Küreselleşme Yoksulluk ve Emek Piyasası Politikaları.” *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 493-512.
- Yüksel Arabacı, Rabia (2019). “Dünya Bankasının Yeni Uluslararası Yoksulluk Sınırları ve Küresel Yoksulluğun Yeniden Değerlendirilmesi.” *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 9(1), 123-140.
- Zabcı, Filiz Çulha (2003). “Sosyal Riski Azaltma Projesi: Yoksulluğu Azaltmak mı, Zengini Yoksuldan Korumak mı?”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58(01), 215-239.
- Zanbak, Mehmet (2020). “Türkiye’de Cinsiyet ve Eğitim Seviyesine Göre Farklılaşan Bölgesel Göçün Yoksulluk Üzerine Yansımaları.” *İzmir İktisat Dergisi*, 35(1), 33-52.
- Zheng, Buhong (1993). “An Axiomatic Characterization Of The Watts Poverty Index.” *Economics Letters*, 42(1), 81-86.

3. Elektronik Kaynaklar

- Akalın, Mehmet (2015). *Yoksulluk, Sosyal Dışlanma ve İşsizlik Sarmalı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Akçakaya, Mariye (2009). *Türkiye’de Bölgesel Yoksulluk*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akçiçek, Arda (Mart, 2015). *2014 İnsani Gelişme Endeksi ve Türkiye’nin İnsani Gelişme Performansı*. Ankara: Stratejik Düşünce Enstitüsü <https://ingev.org/wp-content/uploads/2016/05/2014-insani-geli%C5%9Fme-endeksi-ve-T%C3%BCrkiyenin-insan-geli%C5%9Fme-performans%C4%B1.pdf> 04.02.2023.
- Akıncı, Şerife (2018). *Ortadoğu ve Kuzey Afrika’da Yoksulluk Sorunu: Ekonometrik Bir Analiz*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Aksoy, Furkan (2023). *Kantil Regresyon Analizi: Yoksulluk Üzerine Bir Uygulama*.

- Yüksek Lisans Tezi Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa
- Alkire, Sabine, Maria Emma Santos (July, 2010). “Acute Multidimensional Poverty: A New Index For Developing Countries.” (38) <https://ophi.org.uk/wp-38/> 02.01.2023.
- Altan, Rıfat (2008). Birleşmiş Milletlerin Kalkınma Faaliyetleri ve Türkiye’ye Yansımaları. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arpacıoğlu, Özge (2012), Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Avşar Kurnaz, Şebnem (2009). Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu. Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Yayın.
- Bali moune-Lutz, Mina (February, 2004). “On The Measurement Of Human Well-Being: Fuzzy Set Theory And Sen's Capability Approach” (2014/16) <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/84633/1/rp2004-16.pdf> 05.01.2023.
- Bölükbaşı, Betül (2008). Türkiye’de Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- British Broadcasting Corporation (BBC), (2022). TÜİK Başkanı Sait Erdal Dinçer görevden alındı; yerine Erhan Çetinkaya atandı. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-60172266> 12.05.2023
- Budak, Yunus (2020). Kamu Nakdi Yardımların Yoksulluk Bağlamında Sosyal Dışlanma ve Yaşam Tatmini Üzerine Etkisi: Yapısal Eşitlik Modeli. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Büro İşçileri Sendikası (BES), (2022) Tüik, Enflasyonda Gerçek Olmayan Rakamları <https://bes.org.tr/2022/06/03/tuik-enflasyonda-gercek-olmayan-rakamlari-aciklayarak-35-milyon-kamu-emekcisinin-ve-15-milyon-kamu-emeklisinin-alacagi-enflasyon-farkina-goz-dikmistir/> 04.02.2023
- Candan, Selin (2022). Yoksulluğu Azaltma Stratejisi Kapsamında Şartlı Nakit Transferi ve Kadınların Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Etkisi: Nazilli Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Ceylan Çakmak, Zübeyde (2019). İnsani Yoksulluk ve İnsani Gelişme Endeksi Alanında Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

- Çam Kaya, Rukiye (2022). Diyarbakır’da kadın yoksulluğu üzerine sosyolojik bir araştırma. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Demircioğlu, Hakan (2020). Yoksulluk ve Engelliliğin Kesişimselliği: Büyükçekmece Örneği. Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Derin Yoksulluk Ağı, (2020). Pandemi Döneminde Derin Yoksulluk ve Haklara Erişim Araştırması <https://tr.boell.org/sites/default/files/202011/Pandemi%20d%C3%B6neminde%20derin%20yoksulluk%20ve%20haklara%20eri%C5%9Fim%20ara%C5%9F%C4%B1rmas%C4%B1Yerel%20Y%C3%B6netimlere%20Kriz%20D%C3%B6nemi%20Sosyal%20Destek.pdf>/04.03.2021.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), (2000) <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/viii/plan.pdf> /02.07.2022
- DİSK Araştırma Merkezi (DİSK-AR), (2021). <https://arastirma.disk.org.tr/?p=7557>/04.05.2023
- DİSK Araştırma Merkezi (DİSK-AR), (2022a). Çalışma Hayatı Verileri. https://arastirma.disk.org.tr/?page_id=1802 10.01.2023.
- DİSK Araştırma Merkezi (DİSK-AR), (2022b). Asgari Ücret Gerçeği 2023 Raporu <https://arastirma.disk.org.tr/wp-content/uploads/2022/12/DiSK-AR-2023-Asgari-Ucret-Rapor-FINAL-Rev-1.pdf>/18.12.2022
- Doğan, Eda (2014). Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi. Kalkınma Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Yayın.
- Economist (2012) A fall to cheer <https://www.economist.com/finance-and-economics/2012/03/03/a-fall-to-cheer>/12.05.2023
- Enflasyon Araştırma Grubu (ENAG), (2023) Biz Kimiz? <https://enagrup.org/>04.23.2023
- FAO. (1996). State of Food Insecurity in the World 2003. <https://www.fao.org/3/i4646e/i4646e.pdf>/12.05.2023
- Friedman, H. S. (2013). Causal inference and the Millennium Development Goals (MDGs): Assessing whether there was an acceleration in MDG development indicators following the MDG declaration. https://mpira.ub.uni-muenchen.de/48793/1/MPRA_paper_48793.pdf /02.02.2023
- Fukuda-Parr, Sakiko, and Joshua Greenstein. (2012). How should MDG Success or Failure be Judged: Faster Progress or Achieving the Targets? https://www.researchgate.net/publication/256045936_How_Should_MDG_Success_and_Failure_be

ress_or_Achieving_the_Targets/citation/download/12.05.2023

Halişçelik, Ergül (2015). Binyıl Kalkınma Hedefleri ve Yoksul Odaklı Büyüme:

Yükselen Ekonomiler Üzerine Ampirik Bir Analiz. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Human Development Report (HDR) (2014). Human Development Report 2013 Technical Notes, http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr_2013_en_technotes.pdf/04.03.2021.

İncedal, Sümer (2013). Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları. Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi, Yayın.

İnsani Gelişme Vakfı, (2017) İnsani Gelişme Türkiye Kamuoyu Araştırması Raporu.

<https://ingev.org/wp-content/uploads/2017/02/%C4%B0NSAN%C4%B0-GEL%C4%B0% C5 %9E%C4%B0M-ENDEKS%C4%B0.pdf> /13.02.2023

International Labour Office (İLO) (2020) World Employment and Social Outlook

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_734455.pdf/04.03.2021

Kabaş, Tolga (2009). Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluğun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Yolları. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova.

Karabulut, Ebru (2022). Seçilmiş Güney Asya ülkelerinde (Pakistan, Bangladeş, Afganistan) kadın yoksulluğu ve Türkiye karşılaştırması. Bartın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bartın.

Kardaş, Özlem (2020). Yoksulluğun Azaltılmasında Refah Devleti Aracı Olarak Temel Gelir Kavramı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kasalak, Çiğdem (2013). Türkiye’de Kentsel Yoksullukla Mücadelede Yerel Yönetimler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Kaya, Zeynep (2012). Türkiye’de Yoksulluk Analizi: Bir Probit Model Uygulaması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Kılıçarslan, Mine (2022). Çalışan Yoksulluğu ve Güvencesiz Çalışma İlişkisi: Dünyada ve Türkiye’de Uygulanan Çalışan Yoksulluğu Politikaları. Yayınlanmamış Yüksek Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

- Kocatepe, Havva (2011). Yoksulluk ve Kent Yoksulluğu: Yalova İli Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Tezi, Yalova Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.
- Kök, Selcen (2011). Kent Yoksulluğu ve Siyaset: Ankara Örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Njong, Aloysius Mom, Paul Ningaye (May, 2008). Characterizing weights in the measurement of multidimensional poverty: An application of data-driven approaches to Cameroonian data (21) file:///C:/Users/Administrator/Downloads/Characterizing_Weights_in_the_Measurement_of_Multi.pdf/ 03.01.2022
- Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), (2021). OECD Stats <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/8483c82f-en/index.html?itemId=/content/component/8483c82f-n#:~:text=People%20are%20classified%20as%20poor,having%20the%20higher%20poverty%20thresholds/09.02.2022>.
- Oxford Poverty and Human Development Initiative (OPHI), (2014). Multidimensional Poverty Index 2013: Brief Methodological Note and Results, <http://www.ophi.org.uk/wp-content/uploads/MPI-2013-Brief-Methodological-Note-and-Results1.pdf?79d835/04.03.2021>.
- Önder, Harun, Fikret Şenses (2006). Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluk Düşüncesi. http://web.bilecik.edu.tr/hsafa-unal/files/2018/12/14.Hafta_Normal-Öğretim_İktisat-Okumaları.pdf 24.01.2023.
- Özsoy, Elif (2022). Gündelik yaşam pratikleri üzerinden kadın yoksulluğu; Kayseri örneği. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Padır, Ayşenur Bengisu (2020). Yoksulluk Sorunu ve İstanbul’da Yaşayan Bireylerin Yoksulluk Algısı Üzerine Bir Uygulama. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Pehlivan, Volkan (2010). Küreselleşme, Yoksulluk ve Türkiye. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Pir, Nuran (2018). Kent Yoksulluğu ile Mücadele: Bursa Örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sen Amartya, (2022). Basic Education and Human Security [paper presented]. Human Security Convention, Kolkata, India. <https://itacec.org/afed/document/Education%20and%20Human%20Security.pdf/09.12.2022>.
- Soylu, Sümeyye Gülşen (2022). Kadın yoksulluğu ve sosyal dışlanma ilişkisi: Mamak

- örneği. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Temiz, Mehmet (2013). Yoksulluk-Ekonomik Kalkınma İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- The Statistical Office of The European Union (EUROSTAT), (2023). Glossary:At Risk of Poverty Gap. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:At-risk-of-poverty_gap 04.01.2023.
- Tireli, Münir (2009). Küreselleşme ve Yoksulluk: Birleşmiş Milletler (UNDP) ve Dünya Bankası Göstergeleri Işığında Bir Analiz. Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü. Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Yayın.
- Tosuner, Özlem (2007). Dünya Bankası ve Yoksullukla Mücadele. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası TCMB (Mart, 2013), TCMB Bülten, https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/3274d906-03a0-43b7-9126-1b2b458dfbbf/Bulten_29.pdf?MOD=AJPERES/ 02.01.2023.
- Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), (2023a) <https://arastirma.disk.org.tr/wp-content/uploads/2021/08/Agustos-2021-Issizlik-ve-Istihdamin-Gorunumu-Aciklama-SON.pdf> 12.05.2023
- Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), (2023b) TÜİK'e açtığımız davayı kazandık: Madde fiyat listesi açıklanacak! <https://disk.org.tr/2023/04/tuik-e-actigimiz-davayi-kazandik-madde-fiyat-listesi-aciklanacak/> 04.02.2023
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2008) Yoksulluk Çalışmaları, Erişim tarihi, Nisan 15, 2009. http://www.ku.edu.tr/ku/images/EAF/2012200*-3.pdf 04.02.2023
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2021a) Hanehalkı İşgücü Araştırması Hakkında Kamuoyu Duyurusu https://www.tuik.gov.tr/indir/duyuru/hia_duyuru_tr.pdf 04.02.2023
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2021b). İstatistik Veri Portalı. 09.02.2022 <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?t=ext=Gelir%20ve%20Ya%C5%9Fam%20Ko%C5%9C4%B1%20Ara%C5%9Ft%C4%B1rmas%C4%B1&dil=1/> 24.01.2023.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2022a) İşgücü İstatistikleri, 2021 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2021-45645#:~:text=%C4%B0%C5%9Fg%C3%BC%C3%BC%202021%20y%C4%>

- B11%C4%B1nda%20 bir%20%C3%B6ncek i,ise%20 % 32%2C8%20oldu.
/12.05.2023
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2022b) Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri
2022 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yoksulluk-ve-Yasam-Kosullari-Istatistikleri-2022-49746>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2023a), Hakkımızda <https://www.tuik.gov.tr/Kurumsal/Tarihce/02.05.2023>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2023b), İşgücü İstatistikleri, 2022
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2022-49390/25.02.2023>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2023c). <https://sozluk.gov.tr/09.02.2022>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2023d). <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=t%C3%BCfe&dil=1/09.02.2022>
- Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ), (2021). Açlık-ve-yoksulluk-sınırı
<http://www.turkis.org.tr/Ekim-2021-ACLIK-VE-YOKSULLUK-SINIRI>
d372750/04.03.2021.
- Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ), (2022). <https://www.turkis.org.tr/2022-aclik-ve-yoksulluk-siniri/> 09.01.2023
- Uluslararası Şeffaflık Derneği, (2018). <https://seffaflik.org/turkiyede-dolayli-ve-dolaysiz-vergiler/09.02.2022>
- United Nations (UN), (2014). [https://population.un.org/wup/publications/files/wup2014-report .pdf/](https://population.un.org/wup/publications/files/wup2014-report.pdf/) 09.02.2022
- United Nations Development Programme (UNDP), (2022a). Global Multidimensional Poverty Index 2022 file:// /C:/Users/Administrator/Downloads/2022mpireportenpdf_0.pdf/ 11.01.2023
- United Nations Development Programme (UNDP), (2013) The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000220741/28.11.2022>
- United Nations Development Programme (UNDP), (2018), Human Development Indicators, www.hdr.undp.org/ 09.02.2022
- United Nations Development Programme (UNDP), (2019). İnsani Gelişme Raporu 2019 Gelirin ötesinde, ortalamaların ötesinde, bugünün ötesinde: 21. yüzyılda insani gelişmedeki eşitsizlikler. United Nations. (<https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/988/>) 04.02.2023

- United Nations Development Programme (UNDP), (2020)
https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/20-20-Multidimensional-Poverty-Index-MPI.html/ 09.02.2022
- United Nations Development Programme (UNDP), (2021). Sürdürülebilir kalkınma hedefleri / Birleşmiş milletler geliştirme programı. United Nations Development Programme.
https://www.undp.org/sustainable-development-goals?c_src=CENTRAL&c_src2=GSR#no-poverty/04.02.2023
- United Nations Development Programme (UNDP), (2022b). Türkiye insani gelişme özeti
<https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-09/TURKIYE%20COUNTRY%20NOTE%20TR.pdf> /12.01.2023.
- United Nations Development Programme (UNDP), (2023a), Hakkımızda
<https://www.undp.org/tr/turkiye/hakkimizda>/04.02.2023
- United Nations Development Programme (UNDP), (2023b), millennium-development-goals. <https://www.undp.org/tag/millennium-development-goals/> 09.02.2022
- United Nations Development Programme (UNDP), (2023c), Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları. <https://www.undp.org/tr/turkiye/projects/surdurulebilir-kalkinma-amaclari-yatirim-inisiyatifi>/04.02.2023
- Uzunoğlu, Betül (2021). Yoksulluk Sınırı Şartlarında Asgari Ücret Politikasının Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Van, Muhammed Hanifi (2013). Türkiye'de gelir farklılığının kantil regresyon modeli ile incelenmesi: 2002-2010 yılları karşılaştırması. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- World Bank (2018a). <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/30418/9781464813306.pdf>/05.06.2022
- World Bank (2018b). Piecing Together the Poverty Puzzle, Poverty and Shared Prosperity 2018. [\[https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/30418/9781464813306.Pdf\]](https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/30418/9781464813306.Pdf)17.01.2023
- World Bank (2023a). Poverty and Inequality <https://www.worldbank.org/en/research/brief/poverty-inequality>/09.02.2022.
- World Bank (2023b). Understanding Poverty
<https://www.worldbank.org/en/understanding-poverty>/17.01.2023
- World bank, (2023c). World Bank Databases.

<https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledge base/ articles/889464-wb op endata-stata-module-to-access-world-bank-data/09.02.2022>.

Yavuzkanat, Pınar (2013). Türkiye’de illerin yoksulluk riskinin ölçülmesi üzerine bir yöntem önerisi. Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi

Yazırlı, Nuran (2015). Ev dışı gıda tüketimini etkileyen faktörler: Nazilli.

Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi, Niğde.

Yılmaz, Sibel (2006). Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Yoksullukla Savaşım Politikaları İçindeki Yeri: Eskişehir Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Zanbak, Mehmet (2014). Yetenekler Yaklaşımı Perspektifi ile Yoksulluğun Ölçülmesi: Yoksulluğun Kayıp Boyutları Üzerine Ampirik Bir Uygulama. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Ekler 1 Nitel Araştırma Görüşme Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM

Nitel Araştırma Görüşme Formu, Kocaeli Üniversitesi Yoksulluk Çalışmaları Doktora Tezi için hazırlanmıştır. Form ile yoksulluğa dönük algı ve tutumlar değerlendirilmeye çalışılacaktır. Yapılan araştırmaya katılmanız durumunda geliştirilmesi amaçlanan çok boyutlu yoksulluk ölçeği önerisine katkı sağlayacaksınız. Kullanılan formda 6 demografik, 15 açık uçlu soru bulunmaktadır. Araştırmanın bu kısmında yapılan uygulama, nihai formun oluşmasına yardımcı olacaktır. Uygulamanın süresi yaklaşık 15-20 dakikadır. Uygulamada yer almak katılımcının onayına tabidir. İstenildiği takdirde uygulamayı terk etme hakkı, katılımcıların her birinde saklıdır. Araştırmanın bu kısmında katılımcıların kişisel bilgileri toplanmayacaktır. Çalışmada toplanan kişisel olmayan bilgileriniz de araştırma sırasında, öncesinde ve sonrasında gizli tutulacaktır. Herhangi bir durumla ilgili bilgi almak veya bilgi vermek için iletişim bilgilerimizi kullanabilirsiniz. Kolaylıklar dileriz.

Uygulayıcı: Hakan Yağcı

Danışman: Prof. Dr. Abdülkadir ŞENKAL

Kişisel Bilgi Formu

1. Cinsiyet: Kadın () Erkek () Belirtmek İstemiyorum ()
2. Yaş:
3. Medeni Durum: Evli () Bekar () Belirtmek İstemiyorum ()
4. Eğitim Düzeyiniz: İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite ()
5. Gelir Seviyenizi Nasıl tanımlarsınız: Düşük () Orta () Yüksek ()
6. Sizce Ne Kadar Yoksulsunuz (1'den 10'a puanlandırın)

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI

1. En çok nerede veya ne yaparken yoksulluğunuzu hissediyorsunuz?
2. Sizce birisi neden yoksul veya muhtaç durumda kalabilir?
3. Yoksul birisini genellikle ne yapmak zorundadır?
4. Yoksul olmasanız şimdiden farklı ne yapmak istersiniz?
5. Yoksulluğun en zorlayıcı yanı sizce nedir?
6. Kendinizi yoksul hissediyor musunuz?
7. Gündelik hayat içerisinde en çok hangi ödeme sırasında zorlanıyorsunuz?

8. Gelecek hakkında ne düşünüyorsunuz?
9. Çalışarak yoksulluktan kurtulabileceğinizi düşünüyor musunuz?
10. Şu an yeni bir iş bulmakta çok zorlanacağınızı düşünüyor musunuz?
11. Anne ve babanız yoksul mudur?
12. Yoksulluktan kurtulabileceğinizi düşünüyor musunuz?
13. Yoksulluk sağlık durumunuzu etkilemekte midir?
14. Mesleki anlamda kendinizi geliştirebilir misiniz?
15. Yaşadığınız çevre sizce güvenli mi?

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM

Nicel Araştırma Formu, Kocaeli Üniversitesi Yoksulluk Çalışmaları Doktora Tezi için hazırlanmıştır. Bu ölçek ile yoksulluğa dönük algı ve tutumların ölçülmesi amaçlanmıştır. Yapılan araştırmaya katılmanız durumunda geliştirilmesi amaçlanan çok boyutlu yoksulluk ölçeği önerisine katkı sağlayacaksınız. Kullanılan form, 17 ifadeyi içermektedir. Uygulamanın süresi yaklaşık 10-15 dakikadır. Uygulamada yer almak katılımcının onayına tabidir. İstenildiği takdirde uygulamayı terk etme hakkı, katılımcıların her birinde saklıdır. Araştırmanın bu kısmında katılımcıların kişisel bilgileri toplanmayacaktır. Çalışmada toplanan kişisel olmayan bilgileriniz de araştırma sırasında, öncesinde ve sonrasında gizli tutulacaktır. Herhangi bir durumla bilgi almak veya bilgi vermek için iletişim bilgilerimizi kullanabilirsiniz. Kolaylıklar dileriz.

Uygulayıcı: Hakan Yağcı

Danışman: Prof. Dr. Abdülkadir ŞENKAL

Kişisel Bilgi Formu

1. Cinsiyet: Kadın () Erkek () Belirtmek İstemiyorum ()
2. Yaş:
3. Medeni Durum: Evli () Bekar () Belirtmek İstemiyorum ()
4. Eğitim Düzeyiniz: İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite ()
5. Çalışma Durumu: Çalışıyorum () Çalışmıyorum ()
6. Gelir Seviyenizi Nasıl tanımlarsınız: Düşük () Orta () Yüksek ()
7. Aylık Toplam Geliriniz Nedir: TL

YOKSULLUK ÖLÇEĞİ

Bu ölçek yoksulluk olgusunu çok boyutlu şekilde ölçmek için hazırlanmıştır. Çok boyutlu olma niteliği, alanyazınında ortak kabule sahip “yoksulluk türleri” referans alınarak sağlanmaya çalışılmıştır. Hazırlanan bu ölçek 17 maddeden oluşmaktadır. Maddelerden her birinin dikkatlice okunarak cevaplanması tavsiye olunur. Maddelere verilecek cevaplar 5 farklı şekilde hazırlanmıştır. **“Kesinlikle Katılıyorum” 1, “Katılıyorum” 2, “Kısmen Katılıyorum” 3, “Katılmıyorum” 4, “Kesinlikle Katılmıyorum” 5** puanla genel toplama katkı sağlamaktadır. *Soruları okuyarak kendiniz ve deneyimlerinizi göz önüne alarak cevaplamaya çalışınız. Kolaylıklar...*

YOKSULLUK		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Y1	Ekonomik nedenlerden ötürü öncelikle temel ihtiyaçlarımı karşılarım.	1	2	3	4	5
Y2	Ekonomik açıdan sıkıntıya düşmemek için harcamalarımı dikkat ederim.	1	2	3	4	5
Y3	Daha maaşımı almadan kredi kartları vs. ile harcamalar yaparım.	1	2	3	4	5
Y4	Düzenli bir gelire sahip değilim.	1	2	3	4	5
Y5	Gıda alışverişinde seçimlerimi fiyatlar belirler.	1	2	3	4	5
Y6	İnsana yakışır şartlarda çalıştığımı düşünmüyorum.	1	2	3	4	5
Y7	Kendimi yoksul hissediyorum.	1	2	3	4	5
Y8	Gündelik yaşamımdaki temel ihtiyaçlarımdan tasarruf yaparım.	1	2	3	4	5
Y9	Sosyal ve kültürel faaliyetler için kendime zaman ayıramıyorum.	1	2	3	4	5
Y10	Kira ve/veya fatura gibi sabit giderlerimi karşılamakta zorlanırım.	1	2	3	4	5
Y11	Maaş ve/veya gelirimden temel ihtiyaçlarımı karşılamakta yetersiz olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
Y12	Uygun iş bulabilsem bir gün içerisinde daha fazla çalışabilirim.	1	2	3	4	5
K13	Çalışarak yoksulluktan kurtulabileceğime inanmıyorum	1	2	3	4	5
K14	Yeni bir iş bulmam gerekirse çok zorlanacağımı düşünüyorum.	1	2	3	4	5
K15	Anne ve babamın yoksul insanlar olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
K16	Kendimi sürekli “ihtiyaç” içerisinde hissedirim.	1	2	3	4	5
İ17	Bu şartlarda kendimi geliştirebilme imkânımın olduğunu düşünmüyorum.	1	2	3	4	5

Ekler 3 Etik Kurul İzin Belgesi

Evrak Tarih ve Sayısı: 03.12.2021-E.148203

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu

Sayı : E-10017888-100-148203
Konu : Hakan YAĞCI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 22.11.2021 tarihli, 143597 sayılı ve "Etik Kurulu İzni Hk." konulu yazı

Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 01/12/2021 tarih ve 2021/15 nolu toplantısında alınan 14 sıra sayılı kararı aşağıda sunulmuştur.

Bilgilerinize arz ederim.

Karar No 14: Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 22.11.2021 tarih ve 143597 sayılı yazısı görüşüldü. Yoksulluk Çalışmaları Doktora Programı öğrencisi Hakan YAĞCI'nın, Prof. Dr. Abdülkadir ŞENKAL'ın danışmanlığında yürüttüğü "Yoksulluğun Ölçümünde Karşılaşılan Sorunlar ve Yeni Arayışlar: Yeni Bir Akademik Yoksulluk Ölçeği Geliştirme Önerisi" isimli doktora tez çalışması kapsamında yapacağı anketin uygulanmasında, bilimsel araştırma ve yayın etiği açısından bir sakınca olmadığına oy birliği ile karar verildi.

Prof.Dr. İbrahim ŞİRİN
Kurul Başkanı